



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarvm Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Liber IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

TITVLI IN LIB. IV.

DISTINCT. I.

D E Sacramentis.	A	Si in nomine patris tantum vel spiritus sancti possit tradi baptismus.	C. D. E
Quid sit Sacramentum.	B	De institutione baptismi.	F. G
Quid sit signum.	B	Quare in aqua tantum fiat.	H
Quo differant signum & Sacramentum.	B	De immersione quotiens fieri debeat.	I
Quare instituta sunt sacramenta.	C. D	Quando circumcisio amisit vim suam.	K
De differentia sacramentorum veterum & nouorum.	E	De causa institutionis baptismi.	L.
De circumcisione.	F		
Quod remedium illi habuerunt qui fuerunt ante circumcisionem.	G		
De institutione circumcisionis & de causa.	H. I. K		
De paruulis defunctis ante diem octauum, quo fiebat circumcisio.	L		

DISTINCT. II.

De Sacramentis noua legis.	A. B. C		
De Baptismo.	D	De illis qui suscipiunt sacramentum & rem: & rem non sacramentum: & sacramentum & non rem.	A
De differentia baptismi Ioannis & Christi.	D	De sicte accedentibus.	B
Quid utilitatis baptismus Ioannis habuit.	E	Quomodo intelligatur illud, quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.	C
Si fuit Sacramentum baptismus ille.	E	Quod passio supplet vicem baptismi, & fides & contritio.	D. E
De forma baptismi Ioannis.	F	Quid profit baptismus cum fide accedentibus.	F
		Quid dimittitur in baptismo iustis.	F
		Cuius rei sit Sacramentum baptismus quem recipit iustus.	G. H

DISTINCT. III.

Quid sit baptismus.	A		
De forma baptismi.	B		
Quod Apostoli in nomine Christi baptizauerunt.	B		

DISTINCT. V.

Quod baptismus aequè bonus est à bono vel à malo: datus bono vel malo.	A
--	---

De

De potestate baptismi & ministerio. B

Quae fuit potestas baptismi quam Christus potuit dare seruis, & non dedit. C

DISTINCT. VI.

Quibus liceat baptizari. A

Si baptizandi sunt ab haereticis baptizati. A

Quod nullus in materno utero baptizatur. B

Vtrum baptismus sit cum verba corrupte proferuntur. C.D

De illo qui pro ludo immergitur. E.F

De responsione patrinorum. G

De catechismo & exorcismo. H

DISTINCT. VII.

De sacramento confirmationis, quod non nisi à summis Sacerdotibus tradi potest. A

Quae sit virtus huius Sacramenti. A

Vtrum hoc sacramentum dignius sit baptismi. B

Vtrum possit iterari. B

DISTINCT. VIII.

De sacramento altaris. A

Quod huius sacramenti in veteri testamento figura praecessit & baptismi. A

De institutione huius sacramenti. B

De forma. C

Quare Christus post alium cibum dedit hoc sacramentum discipulis. C

De sacramento & re. D

Quod res sacramenti duplex est. D

DISTINCT. IX.

De duobus manducandi modis. A

De errore illorum, qui dicunt Christum tantum à bonis sumi. B.

De intelligentia quorundam verborum ambiguum. C

DISTINCT. X.

De heresi illorum, qui dicunt corpus CHRISTI non esse in altari nisi in figura vel in signo. A.B.C.

De sanctorum testimoniis quibus probatur verum corpus Christi in altari. D

DISTINCT. XI.

De modo conuersionis. A

Quomodo dicitur corpus Christi confici, de substantia panis. B.C.D

Quare sub alia specie sumatur. E

Quare sub duplici specie. F

Quare aqua misceatur vino. G

Quale corpus dedit Christus discipulis in cena. H

DISTINCT. XII.

Vbi illa accidentia fundentur. A

De fractione & partibus. B.C

De confessione Berenga. ij. D.E

Quid ille partes significant. F

Si Christus immolatur in altari quotidie, & an sit sacrificium, quod à Sacerdote geritur. G

De causa institutionis. H

DISTINCT. XIII.

Si hoc sacramentum conficiatur ab hereticis vel excommunicatis. A

Quid facit hereticum, quid sit hereticus. B

DISTINCT. XIV.

De poenitentia. A B

Vnde dicitur poenitentia. ibid.

Quid sit poenitentia. ibid.

Quid sit poenitere. ibid.

De solenni & vnica poenitentia C

Quod peccata saepe dimittuntur per poenitentiam. D

DISTINCT. XV.

Quod plurib. irretitus peccatis non potest vere de vno poenitere, nisi de omnibus poeniteat. A

Quibus de causis contingunt flagella. A

De Aegyptiis & Sodomitis qui dicuntur temporaliter puniri ne in aeternum perierent. A B

De generibus eleemosyna. C

Quid sit eleemosyna. C

Vtrum in mortali peccato permanentes & largas eleemosynas facientes debeant dici satisfacere. C

Vtrum bona quae sunt ab aliquibus malis valeant ad meritum vite cum fuerint conuersi ad bonum. D.E.F.G

DISTINCT. XVI.

De tribus in poenitentia considerandis, scilicet, compunctione, confessione, & satisfactione. A

Quae sit vera satisfactio. A

Qua sit satisfactio falsa. B

De tribus actionibus poenitentiae. C

De multitudine venialium, quae grauant vt vnum grande peccatum. C

De satisfactione venialium. D

DISTINCT. XVII.

Vtrum sine confessione dimittantur peccata. A.B

Si sufficit soli Deo confiteri. C

Quod non sufficit soli Deo confiteri, si possit Sacerdoti confiteri. D

An sufficiat confiteri laico. B

Atq. quid valeat confessio. F

DISTINCT. XVIII.

De remissione quam praestat sacerdos. A

De clauibus. B

De vsu clauium. C

Si Sacerdos potest dimittere peccata vel retinere. D

Quomodo Sacerdotes dimittunt peccata vel retinent. E

Quomodo Sacerdotes ligant vel soluunt a peccatis. F

Quomodo intelligendum sit illud: quodcumque solueris super terram, &c. G.H

Quae sunt interiores tenebrae, & interior macula. I

DISTINCT. XIX.

Quando haec clauis dantur & quibus. A

Vtrum per indignos transfundatur

- datur gratia dignis. B C
 Quomodo intelligendum sit maledicam benedictionibus vestris D
 Quales esse debeat iudex ecclesie. E
DISTINCT. XX.
 De his qui in fine poenitent. A
 De his qui poenitentiam non complent. B
 De illo cui Sacerdos indiscretus iniungit poenitentiam parvam. C.
 Quod morientibus non est imponenda satisfactio sed innotescenda. D
 Quod non est poenitentia neganda vel reconciliatio in necessitate. E
 Quod presbyter non reconciliet aliquem in consilio Episcopo nisi in necessitate. F
 An oblatio eius sit recipienda qui currens ad poenitentiam praenitur morte. G
DISTINCT. XXI.
 De peccatis quae post hanc vitam dimittuntur. A
 De his qui edificant aurum, argentum, lapidem, lignum, foenum, stipulam. A
 De igne purgatorio quo alij citius, alij tardius purgantur. B
 Quid sit edificare lignum foenum aut stipulam. B. C
 Quid sit edificare aurum, argentum, lapidem pretiosum. B. C
 Quod aliquis vere poenitet et si non de omni veniali. D
 Quid profit generalis confessio. E
 Quod nemo debet confiteri peccata, quae non fecit. F
 De poena Sacerdotis, qui peccata confitentis publicat. G
DISTINCT. XXII.
 Si peccata dimissa redeant. A B
 Quid sit sacramentum & res. C
DISTINCT. XXIII.
 De Sacramento vntionis extrema. A
 De tribus generibus vntionis. A
 A quibus fuerit hoc Sacramentum institutum. B
 De iteratione huius Sacramenti. C
DISTINCT. XXIV.
 De ordin. Eccles. & quot sint. A
 Quare sunt septem. A
 Quales assumendi sunt ad clerum. B
 De corona & tonsura. B
 De ostiariis. C
 De lectoribus. D
 De exorcistis. E
 De acolytis. F
 De subdiaconis, diaconis. G. H
 De presbyteris. I
 Qui dicuntur ordines sacri. I
 Quid appelletur ordo. K
 De nominibus dignitatis & officij. K
 De Episcopo. L
 De Pontifice. L
 De quadripartito Episcoporum ordine. M
 De vate. M

- De cantore. M
DISTINCT. XXV.
 De ordinatis ab heretic. A. B. C
 De symonia vnde dicitur, & quid sit. D
 De his qui à symoniacis ordinantur scienter vel non. E
 De his qui dicunt se emere corporalia & non spiritalia. F
 De distinctione symoniacorum, G
 De his qui violenter ab hereticis vel aliis symoniacis ordinantur. H. I
DISTINCT. XXVI.
 De sacramento coniugij. A
 De institutione & eius causa. B
 Quando secundum preceptum & secundum indulgentiam contractum sit coniugium. C
 Quibus modis accipitur indulgentia. D
 Quod nuptia bona sint. E
 Cuius rei sacramentum sit coniugium. F. G
DISTINCT. XXVII.
 Quae sunt considerata coniugio. A
 Quid sit coniugium. B
 De consensu qui efficit coniugium. C. D
 Quando incipit esse coniugium. E
 De opinione quorundam, qui dicunt coniugium non esse ante carnalem copulam. F. G
 Quod sponsa potest eligere monasterium sine consensu sponsi. G
 Quod conjugatus sine coniugis cōsensu nequit profiteri continentiam. H
 De adulterinis coniugijs. I
 Quod multipliciter sponsus & sponsa accipitur. K. L. M
 Quae sponsa sit vidua mortuo sponso, & quae non. N. O
DISTINCT. XXVIII.
 Si consensus de futuro etiam iuramento firmatus faciat coniugium. A
 De his quae pertinent ad substantiam & ad deco. em sacramenti. B
 Vtrum consensus ille, qui facit matrimonium sit de carnali copula: an de cohabitatione, an de alio. C
 Quare de latere viri formata est mulier. C
DISTINCT. XXIX.
 Quod non est consensus legitimus vbi est coactio. A. B
DISTINCT. XXX.
 De errore, qui euacuat consensum. A
 De coniugio Mariae & Ioseph. B. C
 De finali causa coniugij. D
 Quod malus finis non contaminat sacramentum. E
DISTINCT. XXXI.
 De tribus bonis coniugij. A
 De duplici separatione. B. C
 De his qui procurant venena sterilitatis. D
 Quando sint homicidae, qui procurant

- curant abortum. E
 De excusatione coitus: qui fit per
 bona coniugij. F
 De indulgentia quam fecit Apосто-
 lus. G
 De malo incontinentie. G
 De carnis delectatione, qua pecca-
 tum fit vel non. H
 DISTINCT. XXXII.
 De solutione carnalis debiti. A
 De continentia ex communi con-
 sensu seruanda. B
 Quando cessandum sit à coitu.
 C. D
 Quibus temporibus non sint cele-
 brande nuptie. E
 DISTINCT. XXXIII.
 De diuersis legibus coniugij. A
 Vtrum Ioannis virginitas sit præ-
 ferenda castitati Abrahæ. B
 Quæ erat consuetudo coniugij sub
 lege. C
 Cui licebat tunc plures habere vel
 non. D
 De virginitate mentis & carnis. E
 DISTINCT. XXXIV.
 De personis legitimis. A
 De frigidis separandis vel non. B
 De his qui maleficiis impediti coi-
 re nequeunt. C
 De furiosis. D
 De his qui dormiunt cum duabus
 sororibus. E
 Quod non est dimittenda vxor pro
 aliqua macula corporis. F
- DISTINCT. XXXV.
 De iure viri & mulieris. A
 Quod fornicariam nequit dimit-
 tere vir, nisi ipse expers fue-
 rit fornicationis & è conuer-
 so. B
 De reconciliatione eorum, qui pro-
 pter fornicationem separan-
 tur. C. D. E
 De illis qui ante coniunctionem se
 polluerunt per adulterium. F. G
 DISTINCT. XXXVI.
 Vtrum propter extremam condi-
 tionem possit fieri separatio. A
 De copulatione viri & ancilla di-
 uersorum dominorum. B
 De viro qui se facit seruum vt di-
 uidatur ab vxore. D
 De etate contrahentium. D
 DISTINCT. XXXVII.
 In quibus ordinibus nequeat con-
 trahi matrimonium. A
 De intersectoribus suarum coniu-
 iugum. B
 DISTINCT. XXXVIII.
 De vxoris & votorum differentia. A. B
 De illis qui post longam captiuita-
 tem redeunt. C
 DISTINCT. XXXIX.
 De dispari cultu. A
 De coniugio fidelis & infidelis &
 duorum infidelium. B
 De fornicatione spirituali propter
 quam dimitti conuinx potest. C

- Pro quibus peccatū possit fieri separati vel non. D
- Quando licet fideli aliam ducere vel non. E.F.G
- Utrum coniugium inter infideles sit. H
- Quod coniugium sit legitimum. I
- DISTINCT. XL.**
- De cognatione carnali. A
- De computatione graduum consanguinitatis. B
- Quare sex gradus computantur. C
- De dispensatione Gregorij habitata ad Anglos. C
- DISTINCT. XLI.**
- De gradibus affinitatis. A
- De varijs traditionibus affinitatis. B
- Si coniugium sit inter eos qui nota consanguinitate diuiduntur. C
- Quibus personis testificantibus sint dirimenda coniugia. C
- Quid sit fornicatio, & quid stuprum. D
- Quid adulterium, & quid incestus. D
- Quid raptus, quid stuprum. D
- DISTINCT. XLII.**
- De spiritali cognatione. A
- Qui sint filij spirituales. B.C
- De copula spiritalium vel adoptiuorum & naturalium filiorum. D
- De copula filiorum qui ante compaternitatem vel post nati sunt E.F.
- Si cui liceat duas commatres ducere vnā post aliam. G
- Si vir & vxor simul tenere valeant puerum. H
- De secundis & tertijs & deinde nuptijs. I
- DISTINCT. XLIII.**
- De resurrectione & iudicij conditione. A
- De voce tubæ. B
- De nocte media. C
- De libris qui tunc aperientur. D
- De memoria electorum si tunc preterita mala teneat. D
- De his qui viui reperiuntur. E
- Quomodo intelligitur Christus iudex viuorum & mortuorum. F
- DISTINCT. XLIV.**
- De etate & statura resurgentium. A.
- Quod resurget quicquid fuit de substantia & natura corporis, & si non in eadem parte corporis. B
- Quod sine omni deformitate resurgent. C
- Utrum reproborum corpora cum deformitatibus resurgant quas hic habuerunt. D
- Quod non consummentur malorum corpora quæ tunc ardebunt. E
- Si demones corporali igne cremantur. F
- Si animæ sine corporibus sentiunt ignem materiale. G

De abortiuis foetibus & monstris.

H

DISTINCT. XLV.

De diuersis animarum receptaculis post mortem.

A

De suffragiis defunctorum.

B

De officio supulture.

C

De duobus æque bonis quorum alter post mortem plura habet auxilia.

D

Quibus suffragiis iuuabuntur mediocriter boni in fine reperti.

E

Quomodo sancti & glorificati vel angeli audiunt preces supplicantium: & quomodo intercedunt pro nobis.

F

DISTINCT. XLVI.

Si valde malis prestatur mitigatio pœne.

A.B

De occulto iudicio Dei.

B.C

De iustitia & misericordia Dei.

C

Quare quedam opera dicuntur iustitia, quedam misericordia vel bonitatis Dei.

C.D

Quomodo vniuersæ viæ Domini dicuntur misericordia & veritas.

E

DISTINCT. XLVII.

De sententia iudicij.

A

Quod sancti iudicabunt & quomodo.

B

De ordinibus eorum qui erunt in iudicio.

C

De ordine iudicij & ministerio angelorum.

D

Si post iudicium demones praerunt hominibus ad puniendum.

E

DISTINCT. XLVIII.

De forma iudicis.

A

Quod apperebit in forma serui.

B.

Quare secundum formam serui dicitur Christus suscitaturus corpora.

B

De loco iudicij.

D

De qualitate luminarium & temporis post iudicium.

E

DISTINCT. XLIX.

De differentia mansionum in caelo & in inferno.

A.B

Si quid cognoscitur ab aliquo quod non intelligant omnes.

C

De parilitate gaudij.

D

Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium.

E

DISTINCT. L.

Si mali in inferno peccabunt.

A

Quare dicuntur tenebrae exteriores.

B

Si damnatorum anime notitiam habeant eorum quæ hic fiunt.

C

De Lazaro & diuite.

D

Si boni & mali inuicem se videant.

E

De chaos inter bonos & malos.

F

Vtrum visa impiorum pœna minuat vel augeat gloriam bonorum.

G

FINIS.

Xx 4

PETRI

PETRI LOM-
BARDI, EPISCOPI
PARISIENSIS SEN-
TENTIARVM LI-
BER IV.

DE SACRAMENTIS ET SIGNIS
Sacramentalibus.

DISTINCT. I.



SAMARITANVS enim vulnerato
appropians, curationi eius sacra-
mentorum alligamenta adhibuit:
quia contra originalis peccati &
actualis vulnera sacramentorum
remedia Deus instituit. De quibus quatuor primo
consideranda occurrunt. Quid sit Sacramentum,
Quare institutum, In quibus consistat & conficia-
tur, Et quæ sit distantia inter Sacramenta veteris
& nouæ legis.

Quid sit Sacramentum.

Sacramentum est sacræ rei signum. Dicitur ta-
men sacramentum etiam sacrum secretum, sicut
sacramentum diuinitatis: vt sacramentum sit
sacrum signans, & sacrum signatum: sed nunc
agitur de sacramento secundum quod est signum.
Item sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis
forma. Signum vero est res præter speciem
quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se fa-
ciens in cogitationem venire. Signorum vero alia
sunt naturalia, vt fumus significans ignem, alia
data, Et eorum quæ data sunt, quædam sunt sacra-
menta, quædam non. Omne enim sacramentum
est signum, sed non è conuerso. Sacramentum eius
rei similitudinẽ gerit, cuius signum est. Si n. sacra-
mentum

*De sacra-
mentis n ge-
nerali*

Luc. 10 f

*De sacra-
mentis ubi
quatuor con-
sideranda
sunt.*

A. g. in 10.

li. de ciui. c.

5. ad princ.

tom. 5.

Au. de doct.

Christ. lib. 2.

ad princ. ep.

rom. 3. c. r.

Ibid. paulo

in se. ius.

Ibid. c. 2.

in princ. ep.

menta non haberent similitudinē rerum quarum sacramenta sunt, propriē sacramēta nō dicerētur. *Aug. ad fin. ep. 28. ad Bonifacium t. 2*
 Sacramentum n. propriē dicitur, quod ita signum est gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ forma, vt ipsius imaginē gerat & causa existat. Nō ergo significandi tantum gratia sacramēta instituta sunt, sed etiam sanctificandi. Quæ n. sanctificandi gratia tantum instituta sunt, solum signa sunt & non sacramēta: sicut fuerunt sacrificia carnalia, & obseruatiō ceremoniales veteris legis, quæ nunquam poterant iustos facere offerētes: quia vt ait Apost. Sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificabat ad emundationē carnis, non animæ. Nam inquinatio illa erat cōtactus mortui. Vnde Aug. Nihil aliud intelligo iniquationē quam lex mundat, nisi contactū mortui hominis: quem quis tetigerat, immundus erat septē diebus, sed purificabatur secundum legem de tertio & septimo, & ita mundus erat, vt iam intraret in tēplum. Mundabant etiam interdum à corporali lepra illa legalia. Sed nunquam ex operib. legis aliquis iustificatus est: vt ait Apost. etiam si in fide & charitate fierent. Quare? quia imposuit ea Deus in seruitutem, non in iustificationem, & vt figura futuri essent: volens sibi ipsi potius offerri ea, quam idolis. Illa ergo signa erant, sed tamen & sacramenta: licet minus propriē in Scripturis sæpē *Ad Ro. 3. d. Act. 10.* vocantur, quia signa erant rei sacræ, quam vtique non præstabant. Illa autem Apostolus opera legis dicit, quæ tantum significandi gratia, vel in onus instituta sunt.

De causa institutionis sacramentorum. C

Triplici autē de causa sacramēta instituta sunt: propter humiliationē, eruditionem, exercitationem. Propter humiliationē quidē, vt dum homo inuisibilis reb. quę natura infra ipsum sunt, ex præcepto creatoris se reuerendo subiicit, ex hac hu-

*Hic non te-
netur.*

*Hieron. to. 1.
in medio ep.
ad rusticum
monacham.*

*In quibus
consistit scil.*

*Ad medium
expositionis
tituli Psal.
73. tom. 8.*

militate & obedientia Deo magis placeat, & apud eum mereatur: cuius imperio salutem querit in inferioribus. se, etsi non ab illis sed per illa à Deo. Propter eruditionem etiam instituta sunt, ut per id, quod foris in specie vitibili cernitur, ad inuisibilem virtutem que intus est, cognoscendam mens erudiat. Homo n. qui ante peccatum sine medio Deum videbat, per peccatum a deo hecruit, ut nequaquam diuina queat capere, nisi humanis exercitatur. Propter exercitationem similiter instituta sunt: quia cum homo ociosus esse non possit, proponitur ei utilis & salubris exercitatio in sacramentis, qua vanam & noxiam declinet occupationem. Non enim facile capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio. Vnde Hiero. monet: Semper aliquid operis facito, ut te occupatum diabolus inueniat.

De triplici genere exercitationis.

Sunt autem exercitationum tres species. Vna ad ædificationem animæ pertinet: Alia ad corporis fomentum: Alia ad vtriusque subuersionem. Cum igitur absque sacramentis (quibus non alligauit potentiam suam Deus) homini gratiam donare posset, prædictis de causis sacramenta instituit. Duo autem sunt in quibus sacramentum consistit, scilicet, verba & res: Verba, ut inuocatio Trinitatis: Res, ut aqua, oleum, & huiusmodi.

De differentia sacramentorum veterum & nouorum.

Iam videre restat differentiam sacramentorum veterum & nouorum: ut sacramenta vocemus, quæ antiquitus res sacras signabant, ut sacrificia & oblationes, & huiusmodi, Eorum autem differentiam breuiter Augustin. assignat dicens: quia illa promittebant tantum & significabant, hæc autem dant salutem.

De circumcissione.

Fuit tamen inter illa sacramenta sacramentum quoddam, scil. circumcissionis, idem conferens remedi-

medium contra peccatum, quod nunc baptismus præstat. Vnde Aug. Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem volebat magnis & parvulis originalis veterisq; peccati: sicut baptismus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo institutus est. Item Bed. Idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tēpore cōsuevit, excepto, quod regni cœlestis ianuam nondum intrare poterant: tamen in sinu Abrahæ post mortem requie beata consolati, supernæ pacis ingressum spe felici expectabant. His aperte traditur, per circumcisionem ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis & actualis parvulis & maioribus à Deo præstitam, sicut nunc per baptismum datur.

De viris qui fuerunt ante circumcisionem, & de foeminis quæ fuerunt ante & post. H

Quæritur autem de viris, qui fuerunt ante circumcisionem, & de foeminis, quæ fuerunt ante & post, quod remedium contra peccatū habuerunt? Quidam dicunt sacrificia & oblationes eis valuisse ad remissionē peccati. Sed melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per circumcisionem iustificatos: mulieres vero per fidē & operationē bonam, vel suam si adultæ erant, vel parentum si paruulæ. Eos verò qui fuerunt ante circumcisionē, paruulos in fide parentum, parentes verè per virtutem sacrificiorum, scil. quam intelligebāt spiritualiter in illis sacrificiis, iustificatos. Vnde Greg. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres vel p paruulis sola fides, vel pro maiorib. virtus sacrificii, vel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis.

De institutione & causa circumcisionis. H

Hic dicendum est, in quo instituta fuerit circumcisio, &

Aug. lib. 3. c.
11. de nuptijs
& con.

Beda hom.
11. hiemali
de sanctis,
quæ est in
die circum-
cisionis de
Euangelio,
Luc. 5. Cum
consummati
sunt dies o-
cto.

Greg. lib. 4.
moral. 15. ex-
positionis c.
2. ad illud
Iob. 3. Dies
ille vertatur
in tenebras.

Gen. 17. c

fi, & quare, & cur mutata per baptismum. Abraham primus mandatum circumcisionis habuit ad probationem obedientie: nec ei soli precepta fuit circumcilio, sed semini eius, i. omnibus Hebræis: quæ fiebat secundum legem octavo die lapideo cultro in carne preputii. Data a fuit circumcisio plurib. de causis, scil. vt per obedientiam mandati Abraham placeret Deo, cui per preuaricationem Adam displicerat. Data etiam fuit in signum magnæ fidei Abrahamæ, qui credidit se habiturum filium, in quo fieret benedictio omnium. Deinde vt hoc signo à cæteris nationib. discerneretur populus ille, in carne vero preputii ideo iussa est fieri circumcisio, quia in remedium instituta est originalis peccati, quod à parentib. trahimus per concupiscentiam carnis, quæ in parte illa magis dominatur: & quia in parte illa culpam inobedientie primus homo sentit, decuit vt ibi signum obedientie acciperet.

*Ioan. 5. d**Quare data fuit circumcisso.**Gen. 2. d**Quare die octavo & petriño cultro.*

Gen. 17. c & d 10. e & habetur 15. q. 1. paragrahis ita.

Fiebat autem octaua die petriño cultro, quia & in resurrectione communi & octaua ætate futura per petram Christum omnis ab electis abscindetur corruptio: & per Christi resurrectionem octaua die factam, circumciditur à peccatis anima cuiusque in eam credentis: dux ergo res sunt illius sacramenti.

Quare in baptismum fit mutata circumcisio.

Ideo autem mutata est circumcisio per baptismum, quia sacramentum baptismi cõmunius est & perfectius: quia pleniori gratia accumulatum. Ibi n. peccata solum dimittebantur, sed nec gratia ad benè operandum adiutrix, nec virtutum possessio vel augmentum ibi prestabatur, vt in baptismo, vbi nõ tantummodo aboleretur peccata, sed etiã gratia adiutrix cõfertur, & virtutes augentur. Vnde aqua refectionis dicitur, quia aridos fecundat, etiã fructificantes ampliori vbertate donat. Quia quantum-

Psal. 21.

cumcunque per fidem & charitatem ante habitam, aliquis iustus ad baptismum accedit, vberioribus recipit gratiam, sed non ita in circumcissione. Vnde Abrahæ per fidem iam iustificato signaculum tantum fuit, nihil ei intus contulit.

Rom. 6.

De paruulis defunctis ante diem octauum. I

Si verò quæritur de paruulis, qui ante diem octauum moriebantur, antequam fiebat circumcissio ex lege, vtrum saluarentur vel non? Idem potest responderi quod sentitur de paruulis ante baptismum defunctis: quos perire constat. Vnde Beda, qui nunc per Evangelium suum terribiliter & salubriter clamat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spir. S. non intrabit in regnum Dei: ipse dudum clamabat per suam legem. Masculis cuius præputii caro circumcisa non fuerit, anima illa peribit de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Fortè tamen sub lege ingruente necessitate mortis ante octauum diem circumcidebat sine peccato filios, sicut modo fit in Ecclesia de baptismo.

Hic non tenetur.

Bed. hom. ii. de sanctis hiemalib. in die circumcissionis Domini ad pr.

DE SACRAMENTIS NOVÆ LEGIS.

DISTINCT. II.

A

Iam ad sacramenta nouæ legis accedamus: quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Panis benedictio, id est, Eucharistia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum præbent, & gratiam adiutricem conferunt vt baptismus: alia remedium tantum sunt, vt coniugium, alia gratia & virtute nos fulciunt, vt Eucharistia & Ordo.

De sacramentis in speciali.

Hic non tenetur.

Quare mox post hominis casum non fuerint instituta. B

Si vero quæritur. Quare non fuerint hæc sacramenta instituta mox post hominis lapsum, cum in his sit iustitia & salus? Dicimus non ante aduentum Christi qui gratiam attulit, gratiæ sacramenta fuisse danda: quæ ex ipsius morte & passione virtutem sortita sunt. Christus autem venire noluit,

luit, antequam homo de lege naturali, & scripta conuinceretur, quod neutra iuari posset.

Quod sacramentum coniugii fuit ante peccatum. C

Genes. 3. d.

Fuit tamen coniugium ante peccatum institutum: non utique propter remedium, sed ad sacramentum, & ad officium: post peccatum vero fuit ad remedium contra carnalis concupiscētiæ corruptelam: de quo suo loco tractabimus.

De Baptismo. D

De baptismo

Ioannis,

Matth. 3. c.

De differen-
tia baptis-

mi
Ioannis &
Christi.

Act. 19. a

Ioan. 1. d

Matth. 3. b

Marc. 1. a

Luc. 3. b

Matth. 12. c

Nunc vero de baptisimi sacramento videamus, quod inter nouæ gratiæ sacramenta primum est. Baptisimum igitur Christi Ioannes sub baptismo prænuntiavit: qui primus baptizasse legitur, sed in aqua, non in spiritu sicut ipse ait. Ego baptizo vos in aqua, in pœnitentiam. Sola enim corpora abluere, à peccatis vero non mundabat. Baptismus Ioan. erat in pœnitentiam, non remissionē: Baptismus vero Christi, in remissionē. Quia Ioan. baptizans homines, ad pœnitentiam vocabat: & quos baptizabat, pœnitere docebat: secundum illud. Veniebant ad Ioan. in Iordanem confitentes peccata sua. Sed in baptismo Ioan. nō dabatur peccatorū remissio, quæ data est in Christi baptismo.

Quid utilitatis habebat baptisimus Ioannis. E

Ad quid ergo utilis erat baptisimus Ioannis? Quia homines usu baptizandi præparabat ad baptismum Christi. Sed quæritur, Quare dictus est baptisimus Ioan. sicut veritas dicit, Baptisimus Ioan. vnde est? Quia ibi Ioan. operatio tantum visibilis erat exterius lauantis nō inuisibilis gratia Dei interius operantis. Sed tamen & illa Ioan. operatio à Deo erat, & baptisimus ille à Deo erat, non ab homine tantum, sed hominis dictus est, quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. Si vero quæritur, An sacramentum fuerit, satis potest concedi ex eo sensu, quo legalia signa dicuntur sacramenta. Significabat enim baptisimus Ioan. rem sacram,

scilicet.

scilicet sed & baptismum Christi: qui non tantum est
penitentiz, remissionis peccatorum.

De forma baptismi Ioannis, & de baptizatis ab eo. F

Hic considerandum est, si baptizati à Ioanne
iterum baptizati sunt baptismo Christi, & qua
forma verborum vsus sit Ioannes, illi qui bapti-
zati sunt à Ioanne, nescientes spir. S. esse, ac sperni-
ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt
baptismo Christi. Baptismus autem Ioannis in
nomine venturi tradebatur. Vnde Hieron. super
Ioel. 2. Qui dicit se in Christum credere, & non
credit in spir. S. nondum habet claros oculos. Vn-
de baptizati à Ioanne in nomine venturi, id est,
Domini Iesu, quia dixerunt, sed neque si Spiritus
sanctus est, audiuius, iterum baptizabantur,
imò verum baptisma accipiebant. Illi vero qui
spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & pa-
trem & filium & Spiritum sanctum credebant,
non post baptizati fuerunt: sed impositione ma-
nuum ab Apostolis super eos facta, Spiritum san-
ctum receperunt. Alii vero qui non ita credebant,
baptizati sunt baptismo Christi vt prædictum est.
Vnde Hieron. qui Spiritum sanctum nesciebant
cum baptismum à Ioanne acceperunt, iterum ba-
ptizati sunt baptismo Christi, vt prædictum est:
ne quis ex Iudæis vel gentibus putaret aquam si-
ne Spiritu sancto ad salutem posse sufficere. De
hoc etiam Ambros. in 1. lib. de Spiritu sancto. Qui-
dam negauerunt se scire Spiritum sanctum, cum
baptizatos se dicerent baptismo Ioannis, qui in
aduenientis Iesu non in suo baptizauit nomine.
Isti ergo quia nec in Christi nomine, neque cum
fide Spiritus sancti baptizati fuerant, non potue-
runt accipere baptismi sacramentum, baptizati
sunt ergo in nomine Christi, nec iteratum

est in his baptisma, sed in-
nouatum.

*Act. 19. a
Com. ad il-
lud Ioel. 2.
Effundam
spiritum
meum in
tom. 6.
Hic non te-
netur ma-
gister.*

*Act. 8. c
Hieron. ad
Oceanum
to 2. in epist.
de vnius u-
xoris viro.
Ambr. ad
princ. cap. 3.
lib. 1. de Spi-
ritu sancto
tom. 2.
Act. 19. a
Ibid. paula
inferius.*

QVID

QVID SIT BAPTISMVS.
DISTINCT. III.

*De speciali
Baptismo.*

Post hæc videndum est, quid sit baptismus, & quæ sit forma, & quando institutus, & causa institutionis. Baptismus dicitur intinctio, i. ablutio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta. Si n. ablutio fiat sine verbo, non est ibi sacramentum: sed accedente verbo ad elementum, fit sacramentum: non utiq; ipsum elementum fit sacramentum, sed ablutio facta in elemento. Unde Aug. Verbo baptismi consecratur, detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Unde est hæc tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud est virtus intus manens. In duob. ergo consistit sacramentum baptismi, scil. in verbo & elemento. Ergo etsi alia desint, quæ ad decorem sacramenti instituta sunt, non ideo minus est verum sacramentum & sanctum, si verbum sit & ibi elementum. Nam & in hoc sacramento & in aliis quædam solent fieri ad decorem & honestatem sacramenti, quædam ad substantiam & causam sacramenti pertinentia. De substantia huius sacramenti sunt verbum & elementum, cætera ad solennitatem eius pertinent.

De forma Baptismi.

Mat ult. c. d

*Zach. Boni-
fac. Episc.
Mogunt.*

Sed quod est illud verbum, quo accedente ad elementum, fit sacramentum? Veritas te docet, quæ huius sacramenti formam tradens ait discipulis. Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spirit. S. Inuocatio igitur Trinitatis verbum dicitur, quo baptismi consecratur: & hæc forma verborum sub qua traditur baptismus. Unde Bonifacio Episc. Zacharias Papa ait, Firmissime præceptum est in synodo Anglorum, ut quicumq;

fine

fine inuocatione Trinitatis merfus fui fset, quod sacramentum regenerationis non haberet: quod omnino verum est, quod si merfus in fonte baptis- mi quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine patris & filii & Spir. S. fuerit baptizatus. Legitur tamen in Act. A- postolos baptizasse in nomine Christi, sed in hoc nomine, vt exponit Ambr. tota trinitas intelligitur. Intelligitur enim cum Christum dicis, & pater à quo vnctus est, & ipse qui vnctus est, & Spir. S. per quem vnctus est. Vnde Nicolaus Pap ad consulta Bulgarorum, A quodam Iudæo multos baptizatos asseritis, & quid inde agendum sit consultis. Hi profecto si in nomine sanctæ Trinitatis, vel in nomine Christi, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizentur: baptizati sunt, vnum enim idemque est, vt exponit Ambros.

Lib. de Spir. S. ante medium, ca. 3. Nic. 1.

Si in nomine Patris tantum vel Spiritus sancti possit tradi baptismus.

C

Hic quæritur, An baptismus esset verus, si diceretur in nomine patris tantum, vel spir. S. tantum: vt cum dicitur in nomine Christi? Ambr. videtur dicere, quod si fide mysterium trinitatis teneatur, & vna persona tantum nominetur, plenum esse sacramentum: & è cōuerso si tres nominentur & non rectè de aliquo illorum sentiatur, vacuū fieri mysterium Trinitatis. Ait enim sic. Vbi nō est plenum baptismi sacramentum, nec principium, nec species aliqua baptismi æstimatur. Plenum autē est, si patrem & filium & spir. S. fatearis. Si vnum neges, totum subruēs: & sicut si vnum in sermone comprehendas, vel patrem, vel filium, vel spiritum, fide autem nec patrem, nec filium, nec spir. S. abneges, plenum est fidei sacramentum: ita etiam licet pa-

In li de Spiritu S. ad pr. c. 3. in to. 1.

Ibid. paulo inferius. Ioan. 1. a Act. 1. c

Yy vnita-

vnitatem nominis impletum est, myſterium: ne
à Chriſti baptiſmate ſpiritus ſeparatur, quia Chri-
ſtus baptizauit in ſpiritu.

Quæſtio Ambroſii.

*Ambr. lib. 1.
de Spir. S. c.
3. ad princ.
Solutio.
Act. 10. f*

Nunc conſideremus, Vtrum ſicut in Chriſti no-
mine legimus baptiſmi plenum eſſe ſacramentum,
ita etiam Spir. S. tantum nuncupato nihil deſit ad
myſterii plenitudinē? Rationem ſequamur: qui v-
num dixerit, Trinitatē ſignauit. Si Chriſtum dicas
& patrem, à quo vnctus eſt filius, & ipſum qui vn-
ctus eſt, ſcil. filium: & Spir. S. quo vnctus eſt, deſi-
gnasti. Scriptum eſt enim hunc eſſe Ieſum à Naza-
reth, quem vnxit Deus Spir. S. Et ſi patrem dicas,
filium eius & ſpiritum oris eius pariter iudicas, ſi
tamen id etiam corde comprehendas. Et ſi Spir. S.
dicas Deum patrem à quo procedit, & filium eius
cuius eſt ſpiritus nuncupasti. Vnde vt rationi co-
puletur authoritas, Dominus dicit. Vos autem
baptizabimini in Spir. S. ex quo iudicat nos rectē
poſſe baptizari in Spir. S.

*Act. 1. a
Ioan. 1. a &
Matth. 3. c*

*Perſtringit præmiſſorum intelligentiam cum determina-
tione cuiuſdam dicti.*

Ex his apertē intellexiſti, in nomine Chriſti verū
baptiſma tradi: vnde nihilomin⁹ inſinuari vide-
tur verū baptiſma dari poſſe in nomine patris tā-
tum, vel Spir. S. tantum, ſi tamē ille qui baptizat,
fidē trinitatis teneat: quæ trinitas in quolibet ho-
rum nominum intelligitur. Si a. aliquis peruerſe
credēs, & errorē inducere intendēs, vnum de trib.
tantum nuncupet, non cōplet myſterium. Quod
verò ait nominatis trib. vacuum eſſe myſterium,
ſi baptizans minuat potēſtatem patris vel filii vel
Spir. S. i. ſi malē ſentiat de potētia alicuius horū,
non credēs vnā potētia trium: intelligēdum
eſt hoc ſuper eum qui nō intēdit nec credit bapti-
zare: qui nō tantum caret fidē, ſed etiā intentionē
baptizādi nō habet. Qui ergo baptizat in nomine
Chri-

*Quid oportet deter-
minari.*

Christi, baptizat in nomine trinitatis, quæ ibi intelligitur. Tutius est tamē tres personas ibi nominare, ut dicatur, in nomine patris, & filii & Spir. S. non in nominibus, sed in nomine, i. in inuocatione, vel confessione patris & filii & Spir. S. Inuocatur enim ibi tota trinitas, ut inuisibiliter ibi operetur per se, sicut extra visibiliter per ministerium. Si autem dicatur in nominibus, non est ibi sacramentum, quia non seruatur forma baptismi.

De institutione baptismi. F

De institutione baptismi quando cœpit, variaz sunt æstimationes. Alii dicunt tunc esse institutū, cum Nicodemo Christus ait: Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua & Spir. S. &c. Alii dicunt institutionē baptismi factā, cum Apost. dixit. Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spir. S. Sed hoc dixit eis post resurrectionem præcipiens eis de uocatione gentium, quos ante passionem binos miserat ad prædicandum in Iudæa, & ad baptizandum, dicens. In uiam gentium ne abieritis. Iam ergo institutus erat baptismus: quia baptizabant simul & prædicabant.

Ioan 3:
Luca 10. A
& b
Marth 10. A
& b

De forma in qua baptizauerunt Apostoli ante passionem Christi. G

Si verò quæritur, in qua forma tunc baptizauerunt Apostoli? Sane dici potest, in nomine trinitatis sc. in ea forma in qua baptizauerunt postea gentes: quæ ante passionē potest intelligi fuisse tradita, licet nō sit scriptū. Non ergo tunc illā formam Christus prius tradidit, cum ad euangelizandum gentibus misit: sed quā ante tradiderat mittens eos in Iudæā, post iterauit cum ad gentes misit. Commodius ergo dicitur institutio facta, quādo Christus à Ioan. baptizatus est in Iordane: quod dispēsauit, non quia mundari uoluit cum sine peccato fuerit, sed quia cōtactu mundæ carnis suæ vim regeneratiuā contulit aquis, ut qui postea emergeretur in-

Matth. 3. 8

Yy a uoca-

uocato nomine trinitatis, à peccatis purgaretur. Tunc ergo inuocato nomine trinitatis institutum est baptismus Christi: in quo trinitas, cuius mysterium ibi innotuit, interius hominem baptizat.

Quare in aqua tantum fiat.

Celebratur autem hoc sacramentum tantum in aqua, non in alio liquore, vt ait Christus, Nisi quis renat⁹, &c. Ideoq; vniformiter id fieri in aqua precipitur, vt intelligatur, quod sicut aqua sordes corporis ac vestes abluit: ita baptismus maculas animæ, sordesq; vitiatorum emundando abstergit. Vnde ideo vt nullū inopia excusaret: quod posset fieri, si in vino vel oleo fieret: & vt cōmunis materia baptizandi inueniretur apud omnes: quod aqua significauit, quæ de latere Christi manauit, sicut sanguis alterius sacramēti signū fuit. Non ergo in alio liquore potest consecrari baptismus nisi in aqua.

De immersione quotiens fieri debeat.

De immersione vero si quaeritur, quomodo fieri debeat præcise respōdemus, vel semel vel ter, pro vario more ecclesiæ. Vnde Greg. De trina immersione baptismi nil verius responderi potest: quam quod vobis ipsi sensistis, quia in vna fide nihil officit ecclesiæ sanctæ cōsuetudo diuersa. Quia n. in tribus subsistentiis vna substantia est, reprehensibile esse nullaten⁹ potest infantē in baptismo ter vel semel immergere: quia & in tribus immersionib. personarū trinitas, & in vna pōt diuinitatis singularitas designari. Nos vero qui tertio immergimus, etiā tri-duanæ sepulture sacramētum signam⁹. Secundum hoc licet non modo ter, sed etiā semel tantum immergere. Ibi tamē duntaxat immergere nō semel licet vbi cōsuetudo ecclesiæ talis existit. Si quis vero id facere incipiat, vbi cōsuetudo talis nō est, vel semel tantum mergendū asserat, reprehensibile se cōstituit. Vnde Haymo, In suo sensu abūdabat Cyprian. cum semel mergebat in baptismo paruulos:

quia

Ioan. 19. f

Leandro Episc. ep. 41. l. ad medium. Ibid. paulo superius.

Ibid paulo superius.

Super epist. ad Roman. super illud c. 14. Vnusquisque in sensu suo.

quia quod intelligebat, studiosè implebat bonis operib. abundādo, licet in hoc nefcius derelinqueret: sed quia bonis operib. abundabat, postea corrept^o à Deo abundavit altiori sensu, ter illos mergēdo. Ecce habemus, quia deliquit, qui semel merfit. Sed hoc ideo quia aliter se habebat consuetudo illius ecclesiz, vel quia vnā tantum faciendā merfionem asserbat De trina merfione. Aug. ait, postquā nos credere promissimus, tertio capita nostra in sacro fonte dimersimus: qui ordo baptizādi duplici mysterii significatione celebratur. Rectè n. tertio immerfi estis, qui accepistis baptismū in nomine Tri. Rectè tertio immerfi: quia accepistis baptismū in nomine Christi, qui die tertio resurrexit à mortuis. Illa n. tertio repetita immerfio, typū dominicæ exprimit sepulturæ. Cōstat ergo baptizandos tertio debere immergi: & tamē si semel tantū immergātur, verū baptisma accipiūt. Et qui semel immergit tantū, nō peccat, nisi cōsuetudo ecclesiz oblistat, vel hoc modo tantum debere fieri asserat.

*De condic.
4. postquam.*

Quando circumcisio amisit vim suam. K

Solet etiam quæri, Si circumcisio amisit statim vim suam ab institutione baptismi: Ad quod dici-
m^o in Christi morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc ergo circumcisio perdidit vim suam, ita quod postea non profecerit, sed potius obfuerit obseruatoribus suis. Sed vsque ad oblationem veteræ hostiæ potuit prodesse. Si enim ante passionem legalia finem habuissent, non ea imminente vetus pascha cum discipulis manducaffet.

*Ioan. 19. f
ubi dicit
consumma-
tum est
Matth. 26. b
Luca 22. a
Marc. 14. b
Ioan. 13. b*

De causa institutionis. L

Causa vero institutionis baptismi, est innouatio mētis: vt homo qui per peccatum vetus fuerat per gratiam baptismi renouetur, quod fit de positione vitiorum & collatione virtutum. Sic n. fit quisque nouus homo, cum abolitis peccatis ornatur virtutib. Abolitio peccatorum pellit fœditatem: Appo-

Yy 3 fitio

fitio virtutum affert decorem, & hæc est res huius sacramenti, scil. interior munditia.

Queritur an baptismus aperuit cœlum, quod non aperuit circumcisio.

Si queritur. Vtrum baptismus aperuit cœlum, quod nō aperuit circumcisio? Dicimus quia nec baptismus nec circumcisio regni nobis aditū aperuit, sed hostia saluatoris: quæ si tēpore circumcisionis oblata fuisset illius tēporis homines regnum intrassent. Res ergo huius sacramēti iustificatio est.

QVOD ALII SVSCIPIVNT SACRAMENTUM & rem, alii sacramentum, & non rem, alii rem & non sacramentum.

DISTINCT. IV.

Hic dicendum est, aliquos suscipere sacramentum & rem sacramenti, aliquos sacramentum & non rem, aliquos rem & non sacramentum. Sacramentum & rem simul suscipiunt omnes parvuli, qui in baptismo ab originali mundantur peccato: quamvis quidam diffiteantur illis qui perituri sunt parvulis in baptismo dimitti peccata, innitentes illi verbo Aug. Sacramēta in solis electis efficiunt, quod figurant: nō intelligentes illud ita esse accipiendum, quia cum in aliis efficiant sacramēta remissionē, non hoc eis faciunt ad salutē, sed solis electis. Nam quod omnibus parvulis in baptismo remittatur peccatū per baptismum, Aug. evidenter dicit. A parvulo, inquit recēter nato vsque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibetur à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo: sed parvuli tantum originali, maiores vero etiam omnibus quæ male viuendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt, nisi enormitas vitæ impediatur. Adulti quoq; qui cum fide baptizantur, sacramentum & rem suscipiunt.

De fictē accedentibus.

Qui vero sine fide vel fictē accedunt, sacramentum,

De quorundam errore. In lib. de baptismo contra Donatist. primo in sine ca. 8. t. 7. In Ench. ca. in princ. 43. in to. 3.

tum, nō rem, suscipiunt. Vnde Hiero. Sunt lauacra gentilium, hereticorum: sed non lauant ad salutē. In ecclesia, etiam, qui non plena fide accipiunt baptismum, non spiritum, sed aquam suscipiunt. Aug. etiam ait, ludæis omnibus cōmunia erant sacramenta, sed non communis omnib. erat gratia, quę est virtus sacramentorum: ita & nunc communis est baptismus omnibus baptizatis, sed non virtus baptismi, i. ipsa gratia. Itē, Omnis qui iam suę voluntatis arbiter cōstitutus est, cum accedit ad sacramētum fidelium nisi pœniteat eum veteris vitę, nouā non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli paruuli immunes sunt. His aliisq; testimoniis apertē ostēditur, adultis sine fide & pœnitētia vera in baptismo non cōferri gratiā remissionis: quia nec paruulis sine fide aliena qui propriam habere nequeunt, datur in baptismo remissio. Si quis ergo fictē accedit, non habēs veram cordis contritionem sacramentum sine re accipit. Videtur tamen Aug. dicere quod etiam fictē accedenti, qui etiam habet odium fraternum, in ipso momento quo baptizatur, omnia condonētur peccata, & post baptismū mox redeant. Sed non hoc asserendo dicit, imō hanc opinionem & prēmiffam sententiam conferendo, ait enim sic. His qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullo latenus dimittuntur: quia Spir. S. disciplinę effugiet fictum: aut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa, iterum per fictionē replicantur: vt etiam illud verum sit. Quotquot in Christo baptizati estis, &c. & illud. Spir. S. disciplinę effugiet fictum: vt induat eum Christo sanctitas baptismi, & exuat eum Christo, pernicies fictionis. Nam redire dimissa peccata vbi fraterna charitas non est, apertē Dominus docet et am in illo seruo, à quo Dominus dimissum debitum petiit, quia ille conseruo dimittere noluit. Sic

Hier. in cō-
mentariis
al. id. cap. 16.

In aqua non
es lota in sa-
lutem, t. 5.

Aug. ad pri-
vers. Ps. 77.
tom. 8.

August. ad
princ. cap. 2.
lib. de pœni-
tentię medi-
cina

To. 9. & ho-
50. de utili-
tate pœni-
tent. to. 10.

Aug. ad me-
dium, ca. 11.

lib. 1. contra
Donatistas

Tom. 7.
Galat. 3. d.

Sap. 1. c.
Matth. 18. d.

Ibid. pauld
inferius.

non impeditur baptismi gratia, quo minus omnia peccata dimittantur, etiam si fraternum odium in eius cui dimittuntur, animo perseverat. Solutur enim hesternus dies, & quicquid superest: & soluitur etiam ipsa hora momentumque ante baptismum, & in baptismo. Deinceps a continuo reus incipit esse non solum consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus quæ dimissa sunt. Hoc a. ut prædiximus, non sub assertione dixit: quod ostenditur ex eo, quod ait in eod. libr. sic. Si ad baptismum fictus accedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa, eligant quod voluerint. Ecce aperte cernis, si tamen attendis, id dixisse Aug. non asserendo, sed quærendo, & aliorum opinionem referendo. Idem enim ait. Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit: quæ corde in malitia perseverante, peccatorum abluitionem non sinebat heri. Non ergo fictè accedenti peccata dimittuntur. Quomodo intelligatur illud, quot quot in Christo baptizati estis Christum induistis.

*Aug. eodem
lib. 1. cap. 12.
in princ
Ante mediū
eiusd. ca. 12
Ibid. paulo
superius.*

Galat. 3. d

Quæritur ergo quomodo illud accipiatur, Quot quot in Christo baptizati estis, Christum induistis? Potest dici, quod qui in Christo, i. in Christi conformitate baptizantur, ut moriantur vetustati peccati: sicut Christus vetustati peccati: induunt Christum, quæ per gratiam inhabitantem habent. Potest & aliter solui. Duobus enim modis Christum induere dicimur: vel assumptione sacramenti, vel rei perceptione. Vnde Aug. Induunt homines Christum aliquando usque ad vitæ sanctificationem, aliquando usque ad sacramenti perceptionem: atque illud primum bonis & malis potest esse commune, hoc autem est proprium bonorum & piorum. Omnes ergo, qui in Christi nomine baptizantur, Christum induunt vel secundum sacramenti perceptionem, vel secundum vitæ sanctificationem.

*Rom 6. a
Ephes. 4. c
In lib. de ba-
ptismo con-
tra Donati-
stas 3. ad pr.
cap. 24. in
tom. 7.*

De

De illis qui suscipiunt rem: & non sacramentum. D

Sunt & alij, vt supra posuimus, qui suscipiunt rem
& non sacramentum: Qui n. effundunt sanguinem
pro nomine Iesu, etsi nō sacramentum rem tamē
accipiunt. Vnde Aug. Quicumq; non percepto rege-
nerationis lauacro pro confessione Christi mori-
untur, tantū eis valet ad dimittenda peccata, quā-
tum si abluerentur sacro fonte baptismi. Audistis
quod passio pro Christi nomine suscepta, supplet
vicē baptismi. Nec tantum passio vicem baptismi
implet, sed etiā fides & cōtritio, vbi necessitas ex-
cludit sacramentum: sicut aperte docet Aug dicēs
baptismi vicem aliquādo implere passionem. De
latrone illo, cui nō baptizato dictū est. Hodie me-
cum eris in paradiso, B. Cyprianus non leue docu-
mentum assumit. Quod etiā atq; etiam ego con-
siderans, inuenio, non tantum passionē p nomine
Christi id, q; baptismo deerat, posse supplere, sed
etiam fidē conuersionemq; cordis, si forte ad cele-
brandum mysterium baptismi in angustijs tēpo-
rum succurri non pōt. Neq; n. ille latro pro nomi-
ne Christi crucifix⁹ est, sed pro meritis facinorum
suorum: nec quia credidit, passus est: sed dum pa-
titur credit. Quātum ergo fides valeat, etiam sine
visibilis baptismi sacramēto: quod Apostolus ait,
Corde creditur ad iustitiam, ore a. confessio fit ad
salutē: in illo latrone declaratum est, sed tunc im-
pletur inuisibiliter, cū mysteriū baptismi nō con-
tēptus religionis, sed articulus necessitatis exclu-
dit. Et baptismus quidē pōt esse vbi cōuersio cor-
dis defuerit. conuersio a cordis pōt quidem inesse
non percepto baptismo, sed contempto baptismo
non pōt, nec vllō modo dicenda est cōuersio cor-
dis ad Deum, cum Dei sacramentum cōtemnitur.
Ecce hic habes, non solum passionē, sed etiam fidē
& contritionē conferre remissionem, vbi nō con-
tēnitur sacramentū: vt in latrone illo ostenditur.

Y y 5

qui

In 12. lib. de
ciuit. Dei in
princip. cap.
7. tom. 5.

Au in prin-
cip. cap. 22.
lib 4 de ba-
ptismo con-
tra Don. t. 7.
Luc. 23. f

Rom. 10. 6

Aug. ibid.
lib 4. ca. 25.
ad princip.

*In lib. 2. vet
ca. 18. in me-
dio, tom. 1.
In oratione
funebri de
obitu Valen-
tiniani
pe. paululum
ante mediū
in tom. 3.
Hier. 4. f.*

qui nō per passionē, sed per fidem saluatus est sine
baptismo. Sed dicunt quidam hoc retractasse Aug.
Retractauit quidē exemplum, sed nō sententiam.
Ait enim in 4. lib. Cum dicerem vicem baptismi
posse habere passionem, non satis idoneum posui
illius latronis exemplum: quia vtrum non fuerit
baptizatus, incertū est. Cōstat ergo, sine baptismo
aliquos iustificari & saluari, vnde Amb. de Valen-
tiniano, Ventrē meum doleo, vt prophético vtar
eloquio: quia quē regeneraturus eram, amisi: ve-
runtamen gratiam quam ille poposcit, nō amisi.

Que videntur obuiare predictis.

Ioan. 1. 6

His autē videtur obuiare, quod Dominus dicit,
Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non
pōt intrare in regnum cœlorum, quod si generali-
ter verū est, non videtur esse vera superius posita,
Sed illud intelligendum est de illis qui possunt, &
contemnunt baptizari. Vel ita intelligendum est,
N si quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. i. ex ea
regeneratione, quæ fit per aquam, & Spiritum S.
non saluabitur. Illa a. regeneratio fit non tantum
per baptismum, sed etiā per pœnitentiam & san-
guinem. Vnde auctoritas dicit, ideo Apostolū plu-
raliter dixisse fundamentum baptismatū, quia est
baptismus in aqua, in sanguine, in pœnitētia. Hoc
a. non ideo dicit, quod sacramētum baptisimi fiat
non nisi in aqua: sed quia ipsius virtus, i. sanctifi-
catio, datur non modo per aquam, sed per sangui-
nem vel pœnitētiā interius. Ratio etiā id sua-
det. Si n. non valentibus credere paruulis sufficit
baptismus, multo magis sufficit fides adultis vo-
lentib. sed nō valentib. baptizari. Vnde Au. Queris
qd fit maius, fides an aqua? nō dubito quin respō-
deam, fides. Si ergo quod min⁹ est sanctificare pōt,
nonne quod maius est, i. fides? de qua Christus a. t,
Qui crediderit in me, etiam si mortuus fuerit, vi-
uet. Sed dicunt aliqui, nullum aduitū in Christum
cred-

*Glosord. ad
illud. 6.
Hebr. ab ope-
ribus mor-
tuis.*

*De unico
baptismo.
Ioan. 11. 6.*

credere vel charitatem habere sine baptismo, nisi sanguinē fundat pro Dño: subdita introducentes testimonia Aug. ait. Ex illo tempore quo Saluator dixit, Nisi quis renatus fuerit, &c. absq; sacramēto baptismi, p̄ter eos qui in Ecclesia sanguinē fundunt, aliquis vitā eternam accipere non p̄t. Item, Nullum catechuminū quamuis in bonis operibus defunctū, vitā æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota sacramēta baptismi cōp̄entur. Itē: Baptizatis iter tantū salutis esse credimus. Sed q̄ in his minus dixit, in alijs capitulis suprapositis suppleuit. Et ideo hæc sic intelligenda sunt, vt illi soli habentes tēpus baptizandi excipiantur. Si n. aliquis habēs fidē & charitatē voluerit baptizari, & nō valet necessitate p̄uētus, supplet omnipo- tentis benignitas, quod sacramēto defuerat. Dum n. soluere potest, nisi soluat, tenetur: sed cum iam non potest & tamen vult, nō imputat ei Deus, qui suā potentia sacramentis non alligauit. Quod ve- ro inuisibilis sanctificatio sine visibili sacramento quibusdā insit, aperte Aug. tradit super Leuit. dicēs inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & prohibuisse sine visibilibus sacramentis. Visibi- lem vero sanctificationē, quæ sit sacramento visi- bili siue inuisibili, posse adesse, nō posse p̄desse: nec tamē visibile sacramentū ideo contemnendū est, quia contemptor eius inuisibiliter sanctificari nō p̄t. Hinc Cornelius & qui cum eo erant, iā spiritu sanctificati baptizati sunt. Nec superflua iudicāda est sanctificatio visibilis, quia inuisibilis p̄cessit. Sine visibili ergo inuisibilis sanctificatio esse p̄t & prodesse: visibilis a. quæ sit sacramento tenus, si- ne inuisibili prodesse nō potest, cum ista sit omnis illius utilitas. Simoni Mago visibilis baptismus nō profuit, quia inuisibilis nō affuit: sed quibus inui- sibilis affuit, profuit: nec tantum valet fides aliena paruulo, quantum propria adulto. Paruulis n. non suffi-

*In lib. de fide
ad Petrum
post mediū.*

Cap. 3.

Ioan. 3. a

Aug. in Ec-

clesiasticis

dogmatibus

in princip.

Cap. 74.

Tom. 3.

Ibid. paulo

superius.

Super Leuit.

in fine c. 8. in

tom. 8.

Eug. eodem

cap. paulo

superius.

Actuum. 8. c

*Aug. in cap.
27. l. de fide
ad Petrum.*

*Epist. ad Bo-
nifacium
Epis. in fine
rom. 2.*

Matth. 25.

sufficit fides ecclesie sine sacramēto: quia si absq; baptismo fuerint defuncti, etiā cum deferuntur ad baptismū dānabuntur, sicut multis sanctorū auctoritatibus comprobatur. Ad q; hoc vnum sufficiat. Aug. ait. Firmissime tene, paruulos qui vel in utero matrum viuere incipiunt & ibi moriuntur, vel de matribus nati sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, eterno supplicio puniendos: quia etsi p̄prie actionis peccata nō habuerunt, originale tamē peccatum traxerunt carnali concupiscētiæ cōceptione. Et sicut paruuli, qui sine baptismo moriuntur, infidelium ascribuntur numero: ita qui baptizantur, fideles dicuntur: qui à fidelium cōsortio nō separantur, cū orat ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles ergo sunt nō p̄pter virtutē, sed fidei sacramentū. Vnde Aug. Paruulū etsi nondum fides illa, quæ etiā in credentium voluntate consistit, iam tamen fidei ipsius sacramentum, i. baptismus, fidelem facit: sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, nō rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei percipiendo sacramentū.

Quid profit baptismus his qui cum fide accedunt.

Solet etiā quæri de illis, qui iā sanctificati spiritu, cum fide & charitate ad baptismū accedunt, quid eis cōferat baptismus? Nihil n. eis videtur praestare, cum per fidē & contritionē iam remissis peccatis iustificati sunt. Ad quod sane dici pōt, eos quidem per fidē & contritionem iustificatos, i. à macula peccati purgatos, & à debito eterne pœnæ absolutos, tamen adhuc teneri satisfactione temporali, qua pœnitētes ligantur in ecclesia. Cum a. baptismum percipiunt, & à peccatis si quæ interim post conuersionem contraxerunt, mundantur, & ab exteriori satisfactione absoluuntur: & adiutrix gratia omnisq; virtus in eo augetur, vt vere nou⁹ homo tunc dici possit, Fomes quoq; peccati in eo amplius debilitatur. Ideo Hier. dicit, q; fides quæ fide-

fideles facit in aquis baptismi datur vel nutritur: quia nō habenti aliquando ibi datur, & iā habenti vt plenius habeat datur: sic & de alijs intelligendum est. Qui ergo mūdus accedit, ibi fit mundior, & omni habenti ibi amplius datur. Quod vero omnis exterior satisfactio ibi relaxetur, Amb. ostēdit super illum locum. sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio dicens. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum vel plāctum vel aliquod opus: sed & omnia gratis condonat. Quod quidē de exteriori gemitu vel plāctu accipiendum est. Nam sine interiore nemo adultus renouatur: sed exteriores satisfactioes & afflictiones, sc. sordes pœnitentium, ibi dimittuntur. Multum ergo confert baptismus, etiam iam per fidem iustificato: quia accedens ad baptismum, quasi ramus à columba porratur in arcam: qui ante intus erat iudicio Dei, sed nunc etiā iudicio Ecclesie intus est. Cum vero in baptismo peccatum deleatur, & satisfactio exterior nō imputetur: quæritur cur pœnalitas cui pro peccato addicti sumus, nō tollatur: Hoc ideo tradūt fieri sancti, q̄a si à pœna homines per baptismū liberarētur, ipsā putarent baptismi premium pretium, non æternum regnū. Ideo soluto reatu peccati, temporalis pœna tamen manet: vt illa vita studiosius quærat, quæ erit à pœnis omnib. aliena. Ideo etiā manet, vt sit fideli & certādi materia, & vincēdi occasio: qui nō vinceret si nō pugnaret, nec pugnaret si in baptismo fieret immortalis.

Cuius rei baptismus, qui datur iā iusto, sit sacramentum. G

Si quæritur, Cuius rei baptismus ille sit sacramentum, qui datur iā iusto? Dicimus sacramentum esse & rei q̄ præcessit, i. remissionis ante per fidē datæ, & remissionis temporalis pœnis siue peccati si habetur, si quod interim cōmittitur, & nouitatis ac omnis gratiæ ibi p̄stitæ. Omnis etenim rei signum est, cuius causa est. Nec mireris rē aliquando præcedere

Ad Ro. 11. d

Amb. ad l. lud. cap. 11.

*ad Rom. in commenta-
r. 11 tom 5.*

Gen. 8. b

*Ca. 24. Isid.
li. 1. de sum-
mo bono.*

dere sacramentū, cum aliquando etiā longe post
sequatur: vt in illis qui fide accedunt: quib. cū po-
stea pœnituerint, incipiet baptism⁹ p̄desse: in qui-
bus fuit baptism⁹ sacramentū hui⁹ sanctificatio-
nis, q̄ pœnitendo habent. Sed si nunquam pœnite-
rent, nec à nigmento recederent, cuius rei sacramē-
tum esset baptism⁹ ab illis susceptus? Potest dici,
rei quæ ibi fieret, si nō eorū enormitas impediret.
*Si paruulis datur in baptismo gratia, qua possunt in maiori
etate proficere.* H

2. Ad Cor.
6. a

Solet etiam quæri, Si paruulis in baptismo da-
tur gratia, quam cum tempore habuerint vtendi
libero arbitrio, possunt bene velle, & currere. De
adultis n. qui digne recipiunt sacramentum, non
ambigitur quin gratiam operantem & cooperan-
tem perceperint: quæ in vacuum eis cedit, si per li-
berum arbitrium post mortaliter dei. querunt: qui
merito peccati gratiam appositam perdunt. Vnde
dicuntur contumeliam Spiritui Sancto facere, &
ipsum à se fugare. De paruulis vero, qui nondum
ratione vtuntur, quæstio est. An in baptismo rece-
perint gratiam, qua ad maiorem venientes æta-
tem possint velle & operari bonum? Videtur quod
non receperint: quia gratia illa charitas est, & fides
quæ voluntatem præparat & adiuvat. Sed quis
dixerit eos accepisse fidem & charitatem? Si ve-
ro gratiam non receperint, qua bene operari pos-
sunt, cum fuerint adulti: non ergo sufficit eis in
hoc statu gratia in baptismo data, nec per illum
possunt modo boni esse, nisi alia addatur: quæ si
non additur, non est ex eorum cura, qui a iustifica-
ti sunt à peccato, Quidam putāt gratiam operan-
tem & cooperantem cunctis paruulis in baptismo
dari in munere, non in vsu: vt cum ad maiorem
venerint ætatem, ex munere sortiantur vsum, nisi
per liberum arbitrium vsum muneris extinguant
peccando: & ita ex culpa eorum est, non ex defectu
gratiæ,

gratiz, quod mali fiunt: qui ex Dei munere valentes habere vsum bonum, per liberum arbitrium renuerunt, & vsum prauum elegerunt.

QVOD BAPTISMVS ÆQVE SANCTVS EST à bono & à malo datus bono vel malo.

D I S T I N C T. V. A

Post hæc sciendum est, sacramentum baptismi à bonis & à malis ministris dari, sicut à bonis & à malis sumitur, nec melior est baptismus; qui per meliorem datur, nec minus bonus, qui per minus bonum datur, nec malus, qui per malum datur, nec maius munus datur in baptismo dato à bono, nec minus in baptismo dato à malo, sed æquale: quia non est munus hominis, sed Dei: quod totū subditis declaratur testimonijs. Aug. ait, Baptismus talis est, qualis ille in cuius potestate datur, nō qualis est ille per cuius ministerium datur. Item, prorsus fieri pōt, vt aliqui verū habeant baptismum, & non habeant veram fidem. Item, Si inter bonos ministros cū sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur: nullo modo malus est, qui etiam per malum datur, quia idem baptismus datur: & ideo per ministros dispareres Dei munus est æquale, quia non illorum, sed eius est. Idē, Cum baptizat malus, illud quod datum est, vnū est, nec impar propter impares ministros, sed par & æquale, ppter hoc, Hic est, qui baptizat. Item, Ego dico, & nos dicimus oēs, quia iustos oportet esse per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sicut ministri iusti si volūt. Si autē noluerint esse iusti, qui sedent in cathedra Moyfi, securum me facit magister meus, sc. Christus: de quo Spiritus S. dicit, Hic est, qui baptizat. Item, Quod baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Si quos ergo baptizauit ebriosus, homicida: adulter: si Christi erat baptismus, Christus baptizauit: Nō timeo adulterū, nec ebriosum, nec homicidam

De baptismo per comparationem ad dentes.

Aug. ad c. i. Ioan. Sed ego nesciebam cum tract. 5. tom. 9.

Au. in principio. cap. 11. de bapti. contra Pelilianum. tom. 7.

Aug. super Ioan tract. 6 ante med. 3 tom. 9. Ioan. 1. 6

*Ibid. tr. i. in-
ferius M. 1. 23
Aug. li. de fi-
de, cap. 3. post
medium.*

cidam, quia columbā attendo per q̄ mihi dicitur,
Hic est qui baptizat. Itē Homicida dedit baptismū
Christi: quod sacramentum tantū sanctum est, ut
nec homicida ministrante possit. Itē Si in hē-
reli quācumq; vel seclinate quisquam in nomine
patris & filij & Spiritus S. baptismi sacramentum
acceperit, integrum sacramentum accepit: sed sa-
lutem, quæ virtus est sacramenti, non habebit, si
extra Ecclesiā catholicā ipsum sacramentum
habuerit. Debet ergo ad ecclesiā redire: non ut sa-
cramētum baptismi iterum accipiat, quod nemo
debet in aliquo reperere: sed in societate catholi-
cā vitam accipiat, Baptismus n. extra Ecclesiā ne-
quit prodesse. Ibi n. suiq; prodesse pōt baptismus,
vbi pōt prodesse elemosyna, sc. in Ecclesiā. Item
Isidorus Romanus Pontifex non hominem iudi-
cat, qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare
gratiam credit baptismi, licet paganus sit qui ba-
ptizat. In his perspicue cernis baptismum verum
bonis & malis dari, & à bonis & à malis: & ipsum
tamen æque sanctum esse, & munus eius æquale in
bonis, siue à bonis siue à malis baptizentur.

*infer.
Isi c. 24. l. 3.
de offi. is
E. clef.*

De potestate baptismi & ministerio.

Ioan. 1. c.

Quia ministerium tantum habent, non potesta-
tē baptismi. Potestatem n. sibi rerinuit. Quod no-
uit Ioannes cum vidit columbam descendantem
super Christum. Vnde Aug. Quid nouerat Ioannes
Baptista? dominum. Quid non nouerat? potesta-
tem dominici baptismi in nullum hominē à Do-
mino transcuram, sed ministerium plane tran-
siturum: potestatē à Domino in neminē, sed mini-
steriū in bonos & malos. Non exhorreat columba
ministeriam malorum: respiciat potestatē Domi-
ni: Quid facit ibi minister mal⁹, vbi bonus est Dñs?
Neq; qui plantat neq; qui rigat est aliquid, sed qui
incrementum dat Deus. Si superbus fuerit mini-
ster, sum diabolo computatur, sed non contami-
natur

*Au. ad illud
Ioā. 1. Et ego
sciebam, tr. 5
ante mediū.*

1. Cor. 3. 6

mebis

natur

hatur donum Christi, & per illum fluit purum est. Per lapideum canalē trāsit aqua ad arēolas: in canali lapideo nil generatur, sed hort⁹ fructus pluri-

Ibid. paulo inferius.

Aug. eodem

tract. 5. su-

per Ioan-

superius.

mos affert. Habēt ergo non modo boni, sed etiam mali ministerium baptizādi, sed neuter potestātē baptismi, Ministerium n. dedit Christus seruis, sed potestātē sibi retinuit, q̄ si velle poterat seruis dare, vt seru⁹ daret baptismum suum tanq̄ vice sua. Et potestatem suam cōstituerē poterat in aliquo vel in aliquib. seruis, vt tanta vis esset in baptismo serui quāta est in baptismo Dñi, sed noluit, ne seruus in seruo spē poneret. Baptizat seruus vt minister, baptizat Dominus tanq̄ potestatem habens: quam si daret seruis, vt sc. ipsorum esset quod Dominierat, tot essent baptismi quot serui: vt sicut dictus est baptismus Ioannis, sic diceretur baptismus Petri, vel Pauli. Quod ne fieret retinuit sibi Dominus potestatem baptismi, seruis a. ministerium dedit. Si ergo seruus dicit se baptizare, recte dicit, sed tanq̄ minister baptizat, & ideo non differt siue bonus siue mal⁹ baptizet. Inde etiam nemo dicit, baptismus meus, cum tamē dicat Euangelium meum, prudentia mea, licet sint hęc à Deo in quibus differentia est. Alius n. alio mēlius operatur in euangelizando: & alius alio prudentior est. Alius a. alio magis minusve baptizatus siue ab inferiori siue à maiori baptizetur dici non potest.

Quæ fuit potestas baptismi quā potuit Christus dare seruis. C

Hic quæritur, quæ sit illa potestas baptismi quā Christus sibi retinuit, & potuit dare seruis? Hęc est vt plurimi volunt, potestas dimittendi peccata in baptismo, sed potestas dimittendi peccata quæ in Deo est, Deus est. Ideo alij dicunt hanc potestatem non potuisse dare alicui seruorum: quia nulli potuit dare vt esset, quod ipse est, vel vt haberet essentiam quā ipse habet, cui hoc est esse, & posse. Dicunt n. Si hanc potentiam alicui dare po-

Zz

tuit,

Hic magister non tenetur.

tuit, potuit ei dare crea curas creare : quia non est hoc maioris potentia quā illud. Ad quod dici potest, quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata, non tamen ipsam eandē qua ipse potens est, sed potentia creatam, qua seruus posse dimittere peccata: non tamen ut author remissionis, sed ut minister, nec tamē sine Deo authore: ut sicut in ministerio habet exterius sanctificare ita in ministerio haberet interius mundare: & sicut illud facit Deo authore, qui cū eo & in eo operatur illud exterius, ita interius mūdaret Deo authore, qui eius verbo velut quodā ministerio vteretur. Itē posset Deus per aliquē creare al qua, nō per eum tanquā authorē, sed ministrum cū quo & in quo operaretur sicut in bonis operibus nostris ipse operatur & nos: nec ipse tantū nec nos tantum, sed ipse nobiscū & in nobis: & tamen in illis agendis ministri eius sumus, nō authores. Ita ergo potuit dare seruo potestatem dimittendi peccata in baptismo, i. ut in mundatione interiori seruus cum domino operaretur: non seruus, sine Dño, nec Dñs sine seruo, sed Dominus cum seruo & in seruo: sicut in exteriori ministerio Dñs operatur, cum seruo & in seruo. Vnde & Dominus dicitur sanctificare, & seruus: sed Dominus inuisibili gratia, seruus visibili sacramēto. Vnde Aug. super Leuit. Dñs ait. Ego Dominus, qui sanctifico. Et de Moyse etiam dictum est, Et sanctificabis eum. Sed Moyse sanctificat visibilibus sacramentis, per ministerium: Dominus autem inuisibili gratia, per spiritum, vbi est totus fructus visibilium sacramentorum sine hac sanctificatione visibilia sacramenta nil profunt. Si quis hoc melius aperire poterit, non inuideo.

QVIBVS LICEAT BAPTIZARE.

DISTINCT. VI.

NVnc quibus liceat baptizare addamus. De hoc Isidor. ait. Cōstat baptismū solis sacerdotibus esse

Cap. 84. in principio. tom. 4. Leuit. 21. d. Exod. 19. e

esse t
bus r
tero
coga
mitti
sanct
coger
vtrun
uiter
serua
dat: o
Vnde
facin
bapti
catho
inuoc
vnum
in no
clesia
tur, p
ciē: h
abne
in no
tha sa
hac s
catur
est. Ex
retici
rebap
nus r
num
nonn
qui d
bapti
niun
ti. Sec
clesia

esse triticum: eiusque ministerium, nec ipsis diaconi-
bus implere est licitum absque episcopo vel presby-
tero, nisi his procul absentibus, vltima languoris
cogat necessitas: quod etiam laicis fidelibus per-
mittitur. Ex concil. Carth. 5. Item, Mulier, quanvis
sancta, baptizare non presumat, nisi necessitate
cogente. De illis vero, qui ab hæreticis baptizantur,
vtrum baptizandi sint, quæri solet. Ad quod bre-
uiter dicimus, quia quicumque sit qui baptizet, si
seruatur forma à Christo tradita, verum baptismum
dat: & ideo qui illum sumit non debet rebaptizari.
Vnde Beda. Siue hæreticus, siue schismaticus, siue
facinorosus quisque in confessione sancte Trinitatis
baptizet, non valet ille, qui baptizatus est à nobis
catholicis rebaptizari, ne confessio & Trinitatis
inuocatio videatur annullari. Itē Aug. Quamuis
vnum sit baptismus & hæreticorum, scilicet eorum, qui
in nomine Patris, & Filij, & Sp. S. baptizant, & Ec-
clesiæ catholicæ: qui tamē foris Ecclesiā baptizan-
tur, non sumunt ad salutem baptismum, sed ad perni-
ciem: habentes formam sacramenti, virtutem a. eius
abnegantes: & ideo Ecclesia non eos rebaptizat, quia
in nomine Trinitatis baptizati sunt: & ipsa est for-
ma sacramenti. Item, Rebaptizare hæreticum, qui
hæc sanctificationis signa perceperit: Omnino pec-
catum est: catholicum vero, immanissimum scelus
est. Ex his aperte colligitur, quod qui etiam ab hæ-
reticis baptizati sunt seruatō charactere Christi,
rebaptizandi non sunt: sed tantum impositione ma-
nus reconciliandi, vt Spir. S. accipiant, & insigni-
um detestationis hæreticorum. Sunt tamen
nonnulli doctorum, vt Cyprianus & alij quidam,
qui dicere videntur ab hæreticis non posse tradi
baptismum: & eos esse rebaptizandos cum ve-
niunt ad Ecclesiam, qui ab illis dicuntur baptiza-
ti. Sed hoc de illis verum est, qui extra formam Ec-
clesiæ baptizare presumunt. Cyprianus tamē ibi à

*fid. in fine,
c. 24. l. 1. de
eccl. offic.
Ca. 100. con-
cil. 4. Carth.*

*Beda hom.
1. in fest. in-
ventionis S.
Crucis de
Euangelio.
Ioan. c. 3.
Aug. q. 59. l.
60. tantum
que mundi.*

*Aug. ad Ma-
ximum
donatistam;
ad princip.
Ad quast.
Orosi, &
habe de cōf.
dist. ca.*

Num. 19. d

*Contra Pe-
zelian. de
unico ba-
ptismo, ad fi-
nem. c. 13.
tom. 7.*

*Hier. ad il-
lud, c. 4. epi.
& Eph. unu;
Dominus,
una fides,
unum ba-
ptisma, in
comment.
tom. 9.*

*De consec.
dist. 4. q. in
ma. eno.*

*Aug. ep. 57.
ad Vardanū
in med.*

veritate deuiasse videtur: q̄ ait de hæretico. Quo-
modo sanctificare aquam p̄t cum ipse immūsus
est, & apud quem Spiritus S. non est? cum Domi-
nus dicat in lege. Quæcumq̄ t̄igerit immundus,
immunda erunt: quid potest dare, quod ipse non
habet? Hoc vero ex ignorantia eum dixisse Aug.
innuit dicens, Martyrem Cyprianum gloriosum,
qui apud hæreticos vel schismaticos datum bap-
tismum noiebat cognoscere, dum eos nimis dete-
staretur, tanta eius merita vsque ad triumphum
martyrij secuta sunt, vt & charitatis qua excellē-
bat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid pur-
gandum erat, passionis falce tolleretur. Nec nos
qui baptismi veritatem & hæreticorum iniquita-
tem agnoscimus, ideo Cypriano meliores sumus,
sicut nec Petro: q̄ gentes iudaizari e non cogimus.

Hieronymus super epistolam ad Romanos.

Hoc etiam sciendum est, q̄ licet ter immergatur
propter mysterium trinitatis, tamē vnum bap-
tisma reputatur. Illud etiā ignorandum nō est, q̄
in materno vtero nullus baptizari p̄t, etiā si ma-
ter baptizetur. Vnde Isidor. Qui in matris vte-
ris sunt, ideo baptizari nō possunt: quia qui natus
adhuc secundum Adam non est, secundum Chri-
stum non p̄t renasci: neq̄ regeneratio in eum di-
ci potest, quem generatio nō præcessit. Item, Aug.
Non p̄t quisquam renasci anteq̄ natus sit. Si vero
opponitur de Hieremia, & de Ioan. Bapt. qui ab v-
tero sanctificati leguntur: quod etiā de Iacob qui-
dam putant. Dicimus, si sanctificatio ibi accipitur
interior emundatio, in miraculis diuinæ potentie
esse habendum, vt Aug. ait, ambigue super hoc lo-
quens: Si vsq; adeo, inq̄t, in illo puero acceleratus
est vsus rationis & voluntatis, vt intra materna vi-
scera iā posset agnoscere & credere, q̄ in aliis par-
tulis expectatur ætas vt possint, in miraculis ha-
bendum esse diuinæ potentie, nō ad humanæ tra-
hen-

hendum exemplum naturæ. Nam quando voluit Deus, etiã iumentum locutum est. Idem de Hieremia legitur. Priusquam exires de ventre sanctificauit te. Illa tamen sanctificatio qua efficiamur templum Dei, nõ nisi renatorum est. Nisi n. quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. nõ potest intrare in regnum Dei. Nemo a. renascitur, nisi prius nascatur. Vnde illa sanctificatio potest secundum prædestinationem accipi. Ecce videtur dubitanter loqui, qui etiam in eodem dicit. Non dictum est, quia credidit infans in utero, sed exaltauit: nec Elyzabeth dicit, Exultauit in fide, sed exultauit in utero meo. Et potuit esse hæc sanctificatio, tantæ rei à maiori cognoscendæ indicium, nõ à paruulo cognitæ, Absq; assertionem de hac sanctificatione loquitur, nõ definiens qualiter intelligenda sit illa sanctificatio: an sit signum futuræ rei, an veritas iustificationis per spiritum factæ. Sed melius est, vt dicamus illos præter communem legem in utero iustificatos, & gratia præuentos dimissis omnibus peccatis: & etiam multis sanctorum testimoniis edocetur.

Si baptismus sit ve. his corrupte prolatis.

Quærit etiam solet. Si corrupte proferantur verba illa, an baptismus sit? De hoc Zacharias Bonifacio scribit, Retulerunt mihi nuncij tui, quod fuerit Sacerdos in eadem pronincia, qui Latinam linguam penitus ignorabat: & dum baptizaret, nescius latini eloquij, infringens linguam diceret, Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: & propter hoc considerasti rebaptizare, Sed si ille baptizauit, non errorem inducens vel hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo linguam baptizans dixisset: non possumus consentire vt denuo baptizetur.

Leo Papa.

Præterea sciendum est, quod illi de quibus nulla extant indicia inter propinquos vel domesti-

Zz 3

cos,

Ibid. paulo inferius.

Hierem. 1. b

& Luc. 1. b

Malach. 1. a

Ibid. inferius.

Ibid. superius.

Ibid. superius ad me-

dium.

Ibid. superius.

Num. 2. 2.

Hierem. 1. b

1. Cor. 3. d

Ioan. 3. a

Luc. 1. c.

Zach. pa. Bonifacio

Episcopo

episc.

2. 10. 2. con-

cil. ad prin-

cipium.

Leo pa. pri.

ep. 90. ad

Rust. episc.

*Narbo. cap.
15. to. 1. cōc.
de cōf. dist.
4. e. si nulla
Ibid. paulo
inferius.*

cos, vel vicinos à quibus baptizati fuisse doceantur agendū est, vt renascantur ne pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sine videretur iteratum. Conferendū eis videtur, quod collatum esse nescitur, quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis.

De illo, qui pro ludo immergitur.

*Aug. in principio. ca. 53.
lib. 7. de baptismo contra Donat.
tom. 7. Ibid. ad finem.*

Solet etiam quæri, de illo qui iocans, sicut minus, cōmemoratione tamen Trinitatis immergitur, vtrum baptizatus sit? Hoc autē Aug. non definit, ita inquit, Si totum ludicre & mimice & ioculariter ageretur, vtrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, diuinū iudicium per alicuius reuelationis miraculum oratione implorandū esse censerem. Videtur tamen sapientibus non fuisse baptismus: vt cum aliqui in balneum vel in flumen merguntur in nomine Trinitatis, non est tamen baptismus, quia non intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc & in aliis sacramentis sicut forma est seruanda, ita & intentio illud celebrandi est habenda. Illud etiam non te moueat, quod quidam non ea fide paruulos ad baptismum ferunt, vt per spiritum ad vitam regenerentur æternam: sed eos putant hoc remedio temporalem accipere sanitatē, non n. propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intētionē offeruntur.

*Aug. ad Bonifac. Epi.
23. ad mediū tom. 1.*

Quod duo tēpora erant, in quibus baptizabantur homines.

*Leo Pap. i.
Epi. 4. ca. 5.
epi Sicilia
Ca. 6 eiusdē
Epistola.*

Agnosendum est etiam, in baptizandis electis duo tēpora esse seruanda, i. Pascha & Pentecosten, vt in sabbatho paschæ vel pentecostes baptismi sacramentum celebretur. Qui vero necessitate mortis vel periculū vrgentur, omni tempore debent baptizari.

De responsione patrinorum.

Porro cuncti ad baptismum venientes, fidem suā profiteri debent, & exponere ad quid petendū venerint ad Ecclesiā. Vnde etiam baptizando queritur,

ritur. Quid venisti ad Ecclesiā petere? Qui si adultus est, pro se respondet. Fidem, i. sacramentum fidei, & doctrinam. Ita etiam per singula interrogatus, respondet se credere in Patēr & Filium & Sp. S. Si autē paruulus est, non valens credere vel loqui, alius pro eo respondet. Vnde Isidorus, Paruuli alio proficiente baptizatur, qui adhuc loqui vel credere nesciūt: sicut etiam pro agris, mutis, vel surdis alius proficitur dum baptizantur, sic & de peccantibus agendum est, Si vero pro eo, qui respondere potest alius respondeat, non itidem valet: sicut dictum est. Etatem habet, pro se loquatur. Si vero quæritur, ex quo sensu pro paruulo dicatur Credo, vel fidem peto? Dicimus de sacramento fidei id esse intelligendum, quod responderetur petere cum dicitur ad Ecclesiam, & habere fidem cum baptizatur: ut sit sensus cum dicitur, Fidem peto, id est, sacramentum fidei præsto sum: accipere: Credo, id est, sacramentum fidei suscipio quod est, hic paruulus præsto est sacramentum fidei accipere. Vnde August. Nihil est aliud credere quam fidem habere: & ideo cum responderetur credere paruulus, qui fidei nondum effectum habet, responderetur fidem habere propter fidei sacramentum, & conuerrere se ad Deum propter conuersionis sacramentum. Sed adhuc quæritur ex quo sensu pro paruulo respondeatur. Credo in Deum Patrem, & in Iesum Christum, & in Spiritum sanctum, Nunquid de sacramento fidei an de fide mentis ibi agitur? Si de sacramento, cur nominatim distinguuntur personæ? Si vero de fidei affectu, quomodo verum est, cum ea paruulus careat? An illud facturus paruulus spondetur cum creuerit, sicut & omnibus pompis d. aboli spondetur abrenunciare, quod si non seruauerit factus adultus tenebitur ipse, vel sponsor? Sane etiam dici potest ibi sponderi pro paruulo, quod ad maiore ætatem si venerit, & pō-

Isid. lib. 2. de offic. Ecclesiast. post medium. c. 24.

Aug. in fine, c. 24. lib. 4. de bapt. cōt. Donat. Ioan. 9. c.

Aug. in fine, epist. ad Bonifacium. Alias fidei.



De consec.
et fl. 4.

pis diaboli renuntiabit, & sanam fidem tenebit, cuius tunc sacramentum recipit. Hac autem spon- sione paruulus pro quo fit, tenebitur non spon- sor. si tamen vt cautio impleatur, quantum in se est, operam dederit, quia exigitur à patrino, vt diligens circa eum pro quo spondit, sollicitudo. De hoc August. Certissimam emisistis cautionem, qua renunciare pompis diaboli spondidistis.

De catechismo & exorcismo.

Ex Isidor. ad
finem cap.
19. lib. 6. et i-
mologi.

Illam a. interrogatio & responsio fidei fit in cate- chismo, cui additur exorcismus. Ante baptismum n. fit catechismus & exorcismus, post catechismū sequitur exorcismus: vt ab eo, qui iam fide instru- ctus est, aduersaria virtus pellatur. Exorcismus de Græco dicitur in Latinū adiuratio: Catechismus, Instructio, Catechizare est instruere: vt de Sym- bolo ac rudimentis fidei, Exorcizare est adiurare: vt, Exi ab eo spiritus immunde. Symbolum est si- gnum vel collatio. Signum quod a eo fideles ab in- fidelibus disce: nuntur. Collatio, quod ibi totius fidei sufficientia & integritas est collata. Catechismus & exorcismus neophytorum sunt: magisq; sacra- mentalia quæ sacramenta dici debent. Neophytus No- uitius interpretatur vel rudis: & dicitur Neophy- tus nuper ad fidem conuersus, vel in disciplina re- ligiosæ conuersationis rudis. Hæc ergo præcedunt baptismum: non quod sine istis non possit esse ba- ptismus verus, sed vt baptizandus de fide instrua- tur, & sciat cui debitor fiat deinceps, & diaboli po- testas in eo minuatur, Vnde Rabanus. Ante Bapti- smum, catechizandi debet in homine præuenire officium: vt fidei catechumenus accipiat rudimē- tum, & sciat cui debitor fiat deinceps. Item Aug. Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt ab eis pel- latur potestas diaboli, ne iam cõtendant eos sub- uertere, ne baptismum consequantur. Non ergo ab infantibus creatura Dei efflatur vel exorciza- tur, sed diabolus, vt recedat ab homine. DE

Ex Isidor.
cap. 14 in fi-
ne lib. 7. et i-
mologiarū.

Raban. in
fine cap. 25.
lib. 1. de in-
stitutione
actorum.
Ibid. infe-
rius.
Aug. t. 1. l. 1.
ad catechu-
menos de
symbolo,
tom. 9.

Nunc de sacramento confirmationis addendum est: de cuius virtute quæri solet. Forma enim aperta est, scilicet verba quæ dicit Episcopus, cum baptizatos in frontibus sacro signat chrismate. Hoc sacramentum ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis quam ab ipsis Apostolis legitur peractum, nec ab aliis, quam ab illis qui locum eorum tenent, perfici potest aut debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habetur & vacuum, nec inter Ecclesiastica reputabitur sacramenta. Licet autem presbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non chrismate signare in fronte. Virtus autem huius sacramenti est, donatio Spir. S. ad robur: qui in baptismo datus est ad remissionem. Vnde Rabanus, A summo sacerdote per impositionem manus paracletus traditur baptizato: ut roboretur per Spir. S. ad prædicandum aliis illud, quod ipse in baptismo consecutus est. Item, Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, post baptismum accipere debent Spir. S. ut pleni Christiani inueniantur.

Melchisedech.

Scitote utrumque esse magnum sacramentum, sed vnum maiori veneratione tenendum, sicut à maioribus datur. Ecce maius dicit sacramentum confirmationis: sed fortè non ob maiorem virtutem & utilitatem quam conferat, sed quia à dignioribus datur, & in digniore parte corporis fit, scilicet in fronte: vel fortè quia maius augmentum virtutum præstat, licet baptismus plus ad remissionem valeat. Quod videtur innuere Rabanus, dicens. In unctione baptismi spir. S. descendere ad habitationem Deo consecrandam, in hac vero, eiusdem septiformem gratiam, cum omni plenitudine sanctitatis & vir-

Enseb. 1. epi. 3. Episc. Turcia & Hispania in fin. Greg. 1. epist. ad Ioan. l. 3.

Raban. in princ. 30. libr. 1. de instit. clauiorum. Urb. Pap. 1: omnib. epi. scribens in fin. Melch. 1. epi. ad Episc.

B Hispania in medio, to. 2. conciliorum.

Raban. in princ. 30. libr. 1. de instit. clauiorum.

*De conf. dist.
5. cap. Nouis-
sime.
Aug. cap. 13.
non longe à
princip. con-
tra pist. 7.
Parmenian.
Tom. 7.*

tutis venire in hominem. Hoc sacramentum tan-
tum à ieiunis accipi, & ieiunis tradi debet, sicut &
baptismus, nisi aliter cogat necessitas. Nec debet
iterari, sicut nec baptismus, vel ordo. Nulli enim
sacramento facienda est iniuria: quod fieri puta-
tur, quando non iterandum iteratur. Sed vtrum
aliqua vel nulla iterari possint, quæstio est. Nã de
baptismo & ordine, quod non debeant iterari, a-
perre Aug. dicit. Vtrumq; sacramentum est, & qua-
dam consecratione datur, illud quidem cum ba-
ptizatur, illud vero cum ordinatur. Ideoque in ec-
clesia catholica vtrumq; nõ licet iterari, quia neu-
tri facienda est iniuria: quod indubitanter etiam
de confirmatione tenendũ est. De alijs vero virũ
iterari valeant vel debeant, postea differemus.

DE SACRAMENTO ALTARIS ET
eucharistia.

DISTINCT. VIII.

Post sacramentum baptismi & confirmationis
sequitur Eucharistiæ sacramentum. Per bap-
tismum mundamur, per eucharistiam in bono con-
summamur. Baptismus æstus vitiorum extinguit,
eucharistia spiritualiter reficit. Vnde excellenter
eucharistia dicitur, id est, bona gratia: quia in hoc
sacramento non modo est augmentum virtutis
& gratiæ, sed ille totus sumitur, qui est fons & ori-
go totius gratiæ. Cuius figura præcessit, quando
manna pluit Deus patribus in deserto, qui quoti-
diano cœli pascebantur alimento. Vnde, Panem
Angelorum manducauit homo. Sed tunc qui pa-
nem illum manducauerunt mortui sunt, iste ve-
ro panis viuus, qui de cœlo descēdit, vitam mun-
do tribuit. Manna illud de cœlo: hoc super cœ-
lum. Illud vermibus scatebat in diem alterum re-
seruatũ: hoc ab omni corruptione alienum. Qui-
cumq; religiose gustauerit, corruptionem non vi-
debit: Illud datũ fuit antiquis post transitũ maris
rubri:

*Amb. c. 8. in
fine lib. de
eis qui ini-
tiantur my-
steriis.
Exod. 16.
Psal. 77.
Ioan. 6. d
Ibid. c. 9. in
principio.*

Exod 16. d

rubri: vbi submersis Ægyptiis liberati sunt Hebræi. Ita hoc cœleste manna: non nisi renatis præstari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terrâ promissionis per desertum eduxit. Hęc esca cœlestis fideles huius seculi per desertum transeuntes in cœlû subuehit. Vnde rectè viaticum appellatur: quia in via nos reficiens, vsq; in patriam deducit. Sicut ergo in mari rubro figura baptismi præcessit, ita in manna significatio Domini corporis. Hęc duo sacramenta demonstrata sunt, vbi de latere Christi sanguis, & aqua profluxerunt: quia Christus per sanguinem redemptionis, & aquam quam ablutionis nos redimere venit à diabolo, & à peccato: sicut Israelitas per sanguinem agni paschalis ab exterminatore, & per aquam maris rubri ab Ægyptiis liberauit. Huius etiam sacramentum Melchisedech ostendit, vbi panem & vinum Abraham obtulit. Vnde vt ait Ambr. intelligi datur anteriora esse sacramenta Christianorum, quam Iudæorum.

De institutione sacramenti.

B

Hic etiam alia consideranda occurrunt quatuor, scilicet sacramentum, institutio, forma, & res. Sacramentum dominus instituit, quando post typicum agnum corpus & sanguinem suum discipulis in cœna porrexit. Vnde Eusebius Emisenus. Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus syderibus, necesse erat vt die cœnæ, sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium.

De forma.

C

Forma verò est, quam ipse ibidem edidit dicens, Hoc est corpus meum: & post, Hic est sanguis meus. Cum n. hęc verba proferuntur, cōuersio fit panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi: reliqua ad laudem Dei dicuntur. Vnde Ambr.

Ser-

Ioan. 19. f

Exod. 12. b
Genes. 14. d
De sacra-
mentis lib.
4 cap. 3. in
princ in to. 4

Matth. 26. e

Euseb. hom.
5. de Pascha.
ad princ.

Matth. 26. e

*Ambros. in
princ. cap. 5.
eiusdem.*

*Matth 26. c.
Amb cap. 4.
eiusdem l. 4.*

*Paschasius
cap. 14. libr.
de corpore
Christi.
De cons. dist.
2. c. Vtrum
sub finem.*

*1 Cor. ii. c.
Ad Ianua-
rium.
Epist. 118. c.
6. in tom. 2.
de cons. dist.
2. c. Liquido
apparet.*

Sermone Christi hoc conficitur sacrament, quia sermo Christi creaturam mutat: & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calicē misum fit sanguis consecratione verbi cœlestis. Consecratio quib. fit verbis? attende quæ sunt verba. Accipite & comedite ex eo omnes: h. e. corp^o meū, & iterum, Accipite & bibite ex hoc omnes: hic est sanguis me^o. Per reliqua omnia quę dicuntur, laus Deo refertur, oratio promitur pro populo, pro regib. Item Aug. Credendum est, quod in illis verbis Christi sacramēta cōficiātur: reliqua omnia nihil aliud sunt quā laudes, vel obsecrationes fidelium & petitiones. Ecce quæ sit institutio & forma huius sacramēti. Vbi cōsideratione dignū est, quare illud sacramentum post cœnam dedit discipulis. Dñs igitur Iesus ad inuisibilia paternæ maiestatis migratur^o, celebrato cū discipulis typico pascha, quoddam memoriale eis commēdare volens, sub specie panis & vini corp^o & sanguinē suum ita eis tradidit, vt ostēderet legis veteris sacramenta, inter quæ præcipuum erat agni paschalis sacrificiū, in morte sua terminari, ac legis nouæ sacramenta substitui in quib. excellit mysterium Eucharistiæ. Ideo etiā post alia dedit, vt hoc vnum arctius memoriæ discipulorū infingeretur, & ab ecclesia deinceps frequētaretur. Sed nō exinde disciplinā lauxit in posterū, vt post alios cibos sumatur: sed potius à ieiuniis sumi oportet: sicut Apost. docet, vt singulari reuerentia diiudicetur, i. discernatur ab aliis cibis, quod Dñs Apostolis disponendum reliquit. Vnde Aug. Apparet, cum primo acceperunt discipuli eucharistiā, non eos accepisse ieiunos: nō ideo tamen calumniandum est vniuersæ ecclesiz, quod à ieiunis sumitur semper. Placuit n. spir. S. vt in honore tanti sacramenti, prius in os Christiani Domini corpus intraret, quam alii cibi: ideo vbiq; mos iste seruatur. Non enim quia post cibos dedit

Domi-

Dominus, ideo pransi vel cœnati illud accipere debent, vt illi faciebant, quos Apostol. redarguit. *1. Cor. II. d*
 Nam saluator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordib. & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeretur, Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, reseruauit docendum.

De sacramento & re. D

Nunc quid ibi sacramentum sit, & quid res, videamus. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Forma ergo panis & vini, quæ ibi videtur est sacramentum, i. signum sacræ rei: quia præter speciem quam ingerit sensib. aliquid aliud facit in cognitionem venire. Tenet ergo species vocabulo rerum, quæ ante fuerunt, scil. panis & vini. Huius a. sacramenti gemina est res: vna sc. contenta & significata, altera significata & non contenta. Res contenta & significata est caro Christi, quam de virgine traxit, & sanguis quæ pro nobis fudit. Res a. significata & non contenta est vnitas ecclesiæ in prædestinatis, vocatis, iustificatis, & glorificatis. Hæc est duplex caro Christi, & sanguis. Vnde Hier. Dupliciter, inquit, intelligitur caro Christi & sanguis eius: vel illa, quæ crucifixa est sepulta, & sanguis, qui militis lancea effusus est: vel illa spiritualis ac diuina, de qua ipse ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, & c. Nisi manducaueritis carnem meam & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sunt ergo hic tria distinguenda. Vnum, quod tantum est sacramentum: alterum, quod est sacramentum & res: & tertium, quod est res & non sacramentum. Sacramentum & non res, est species visibilis panis & vini. Sacramentum & res, caro Christi propria & sanguis. Res & non sacramentum, mystica ei⁹ caro. Porro illa species visibilis sacramentum est geminæ rei: quia v-

tranq;

Aug de Civ.

Dei 10. ca. 5.

in tom. 5.

Lanfranc.

ad 4. obie-

ctionem Be-

rengarij re-

spondens.

Gloss. ordin.

ad illud

1. Cor. 11.

Accipite &

manduca.

Hiero. ad il-

lud 1. ad E-

phes. in quo

habemus.

Tom. 9.

Ioan. 6. f

Ioan. 6. c

trāq; rem significat, & vtriusq; rei similitudinē
gerit expressam. Nam sicut panis præ cæteris cibis
corpus reficit & sustentat, & vinū hominē lætificat
atq; inebriat: sic caro Christi interiorem hominē
plus cæteris, grātiis spiritualiter reficit & saginat.
Vnde Calix meus inebrians, quam præclarus est.
Habet etiam similitudinē cum re mystica, quæ
est vnitas fidelium: quia sicut ex multis granis cō-
ficitur vnus panis, & ex pluribus acinis vinum in
vnum confluit: sic ex multis fidelium personis v-
nitas Ecclesiastica constat. Vnde Apostolus, Vnus
panis & vnum corpus multi sumus, &c. Vnde Aug.
Vnus panis & vnum corpus Ecclesia dicitur, pro
eo, quod sicut vnus panis ex multis granis, & vnū
corpus ex multis membris componitur: sic Eccle-
sia ex multis fidelibus charitate copulante conne-
ctitur. Hoc mysteriū pacis & vnitatis nostræ Chri-
sti in sua mensa consecrauit: qui accipit hoc my-
sterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, nō
accipit hoc mysterium pro se, sed contra se. Cuius
etiam sacramentum est corpus Christi proprium
de virgine sumptū: quia vt corpus Christi ex mult-
tis membris purissimis, & immaculatis constat, ita
societas Ecclesiastica ex multis personis à crimi-
nali macula liberis consistit. In cuius rei typo fa-
cta est arca Domini de lignis sethim: quæ sunt im-
putribilia, & albæ spinæ similia.

DE DVOBVVS MODIS MANDVCANDI
DISTINGT. IX. A

*Aug. tract.
27. ad finem
ea 6. Ioan.
Tomo 9. ha-
betur de cō-
suet. dist. 2. c.
Quid est
Christum.*

ET sicut duę sunt res illius sacramēti, ita etiā duo
modi manducandi. Vnus sacramentalis, sc. quo
boni & mali edunt: alter spiritualis quo soli boni
manducant. Vnde Aug. Quid est Christum man-
ducare? non est hoc solum in sacramento corpus
eius accipere: multi enim indigne accipiunt: sed in
ipso manere, & habere ipsum in se manentē. Spiri-
tualiter n. manducat, qui in vnitate Christi & Ec-
clesiæ

Psal. 22.

*1. Cor. 10. d
* De sacra-
mentis fide-
lium.*

*De consec.
distinct. 2. c.
quia passus
paragra. do-
minus no-
ster.*

*Ephes. 4. a
Gloss. ord. 1.
Cor. 1. ad
illud, Acci-
pite & man-
ducate.*

celestis quam sacramentum significat manet. Nam
 qui discordat à Christo, nec carnem Christi man-
 ducat, nec sanguinem bibit: etsi tantæ rei sacra-
 mentum ad iudicium sui quotidie accipiat. Spiri-
 tualem manducationem Aug. distinguens à sacra-
 mentali ait, Vt quid paras ventrè & dentem? cre-
 de, & manducaſti. Credere enim in eum, hoc est,
 comedere panem & vinum. Qui credit in eum,
 manducat eum. Item, Quomodo manducandus
 est Christus? Quomodo ipse dicit, Qui manducat
 carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me
 manet, & ego in eo? Si in me manet & ego in eo,
 tunc bibit: qui vero non in me manet, nec ego in
 illo: & si accipit sacramentum, acquirit magnum
 tormentum. Itē, Nulli ambigendum est tunc quē-
 quam corporis & sanguinis Dñi participem heri,
 quando Christi membrum efficitur: nec alienari
 ab illius panis calicisq; consortio, etiamsi antequā
 illum panem edat & calicem bibat, de hoc seculo
 in vnitatem corporis Christi constitutus abscedat:
 quia illius sacramenti beneficio non priuatur, quā-
 do ille habere hoc, quod illud sacramentum signi-
 ficat inuenitur. In illo enim sacramento corpus &
 sanguinem suum nobis commendauit, quod & fe-
 cit nos ipsos. Nam & nos corpus ipsius facti sumus.
 Item, Qui discordat à Christo non manducat car-
 nem eius, nec sanguinem bibit: etsi tantæ rei sacra-
 mentum ad iudicium sibi quotidie accipit.

Ad illud e.
Ioan. Qui
manducat.
Tract. 25. ad
ca. 6. Ioan.
hoc est opus
Dei. Pascha
ſuis ca. 6. de
corpore do.
Aug. in lib.
de medio
pœnitentiæ
de conf. dist.
2. cap. quæ.
Ioan. 6.

Prosp. lib.
ſententiarū
Ex August.
cap. 339.

De errore quorundam qui dicunt à bonis tantum corpus

Christi sumi.

B

Hæc verba & alia huiusmodi, vbi de spirituali
 manducatione agitur, quidam obtuso corde legē-
 tes, erroris caligine inuoluti sūt adeo, vt præsump-
 ferint dicere corpus & sanguinem Christi à bonis
 tantū sumi & nō à malis. Sed indubitāter tenendū
 est, à bonis sumi, non modo sacramentaliter, sed &
 spiritualiter. A malis vero tantū sacramentaliter,
 id est,

id est,

i. sub sacramēto, sc. sub specie visibili carnē Christi de virgine sumptam, & sanguinem pro nobis fūsum sumi sed non mysticam, quæ tantum bonorū est. Quod subditis probatur testimoniis: Greg. Est quidē in peccatoribus & indignè sumentibus vera Christi caro, & verus sanguis: sed essentia, nō salubri efficiencia. Item Aug. Multi indignè accipiunt corpus Domini: de quibus Apost. ait. Qui manducat & bibit calicem Domini indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Per quod docemur, quam sit cauendum malè accipere bonum. Ecce enim factum est malum, dum malè accipitur bonum: sicut cōtra Apostolo factum est bonum, cum benè accipitur malum, sc. dum stimulus Sathanæ patienter portatur. Ergo & mala profunt bonis, sicut angelus Sathanæ Paulo: & sancta obsunt malis, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium. Unde qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: non quia res illa mala est, sed quia malus malè accipit, quod bonum est. Idem, Indignè quis sumens corpus Christi non efficit, vè quia malus est malum sit quod accipit, vel quia non ad salutem accipit, nil accipiat. Corpus enim & sanguis Domini nihilominus erat in illis, quibus ait Apostolus, Qui manducat indignè, &c. His aliisque pluribus aperte ostenditur, quod etiam à malis verum corpus Christi & sanguis sumitur: sed sacramentaliter, non spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum ambiguum. C

Secundum hos duos modos sumēdi, intelligentia quorundam verborum ambigūe dictorum distinguenda est. Ait enim Aug. Bonus accipit sacramētum & rem sacramenti, malus verò sacramētum & nō rem. Sacramētum hic dicitur corp⁹ Christi proprium, de virgine natum: Rē vero spiritualem Christi carnē. Bonus ergo vtranq; Christi carnem accipit: Malus vero tantum sacramētum, id est, cor-

*Lanfrancus
ad obiectio-
nem Beren-
garij.*

*14. respon-
dens, 1. Cor.*

11. f.

*Ibid. Lanfr.
2. Cor. 12. c.*

*Aug. lib. de
baptismo
cont. Don. 5.
ca 8. in to. 7.
1. Cor. 11. f.*

*Glossaordi
ad illud.*

1. Cor. 11.

*Accipite &
manducate.*

est, corpus Christi sub sacramento, & non rem spiri-
ritualem. Item, Non manducans manducat, &
manducans non manducat: quia non manducans
sacramentaliter, aliquando manducat spirituali-
ter, & è conuerso. Et qui manducant spiritualiter,
veritatem carnis & sanguinis dicuntur sumere:
quia ipsam efficienciam habent, id est, remissionē
peccatorum, pro qua videtur orari cum dicitur.
Perficiant in nobis Domine quæ sumus tua sacra-
menta, quod continent: vt quod nunc specie geri-
mus, rerum veritate capiamus. Rerum veritatem
dicit ipsam efficienciam: quasi dicat, Per hæc sacra-
menta præsta, vt sicut sacramentaliter carnē Chri-
sti sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit
sacerdos, vt Christus, qui nunc verè sub specie pâ-
nis, & vini sumitur manifesta visione, sicut in es-
sencia diuinitatis est, quandoq; accipiatur. Con-
stat ergo à bonis & à malis sumi corpus Christi:
sed à bonis ad salutem, à malis ad perniciem.

*Lanfrancus
in responsio-
ne ad obie-
ctionem 14
Berengarij.*

DE HÆRESI ALIORVM QVI DICVNT
corpus Christi non esse in altari nisi in signo.

DISTINCT. X. A

Sunt & alii, præcedentium insaniam transcen-
dentes: qui Dei virtutem iuxta modum natura-
lium rerum metientes, audacius ac periculosius ve-
ritati eōtradidunt: asserentes in altari nō esse cor-
pus Christi vel sanguinē, nec substantiam panis vel
vini in substantiā carnis & sanguinis cōuertī, sed
ita Christum dixisse. Hoc est corpus meum, sicut
Apost. dixit, Petra autem erat Christus. Dicunt n.
ibi esse corpus Christi tantum in sacramento, i. in
signo, in tantum & signo manducari à nobis, Qui
errādi occasionē sumunt à verbis veritatis, vnde
prima heresis facta est in discipulis Christi. Cum n.
diceret. Nisi quis manducauerit carnē meam, &
biberit sanguinē meum, non habebit vitam eter-
nam: illi non intelligentes dixerunt. Durus est hic

*De sacra-
mento Eu-
charistia
quantum ad
cibum quō
manduca-
tur.*

*Aug. super
Psal. 54. ad
versum 24.
hunc molliti
sunt sermo-
nes.*

Tomo 8. sermo : quis potest eum audire? & abierunt retro.
Aug. tr. 27. illis descendentibus, instruxit duodecim, qui remā-
ad illud Ioā. ferant. Spiritus est, inquit, qui vivificat caro nihil
9. verba quae prodest, verba quae locutus sum vobis, spiritus &
ego locutus. vita sunt. Intellexisti spiritualiter? Spiritus & vita
August. ad sunt, sed tibi nō sunt. Spiritualiter intellige, quae lo-
versum 1. cutus sum. Non hoc corpus, quod videtis mandu-
Pf. 98. hunc caturi estis, & bibituri illum sanguinē quem effu-
adorate sca. suri sunt, qui me crucifigēt. Sacramētum aliquod
bellum. vobis cōmendavi, spiritualiter intellectum vivifi-
Aug. tr. 30. cabit vos: caro a. non prodest quicquam. Sunt etia-
in pr. ad il- iam & alia, illorum insanīe fomitem ministrantia.
lud Ioan. 7. Ait n. Aug. Donec seculum finiatur, sursum est Do-
Nonne Moy- minus: sed tamen etiam hic nobiscum est veritas
ses. Dominus: Corpus n. in quo resurrexit, in vno lo-
Matth. 26. a co esse oportet: veritas autē eius vbiq; diffusa est.
 Item vna persona est Deus & homo: vbiq; per id,
 quod est Deus: in caelo, per id quod homo est Chri-
 stus. Dicit etiam, Pauperes semper habetis vobiscum
 me autē non semper habebitis. His aliisq; v-
 tuntur praefati heretici, in assertionem sui erroris.

Determinatio praemissorum.

Quae ex eadem ratione omnia accipienda sunt,
 non n. verbis his negatur verum corpus Christi a
 fidelibus sumi vel in altari esse, sed his veritas Apo-
 stolos, & in eis nos instruxit, quod ipsi corpus nō
 per partes discerptam, vt putauerunt illi discipu-
 li, qui retroierunt, sed integrum: nec visibiliter in
 forma humana, sed invisibiliter sub forma panis
 & vini corpus & sanguinē nobis traderet. Quem
 sensum Aug. cōfirmat dicens, Ipsum quidē, & non
 ipsum corp⁹, quod videbatur, manducatur ipsum
 quidē invisibiliter: non ipsum visibiliter. Item, Et
 si necesse est illud celebrari, necesse est tamen inui-
 sibiliter intelligi. Ita etiā intelligendum est corpus
 Christi esse in vno loco sc. visibiliter in forma hu-
 mana,

Lanfranc.
in responsio-
ne ad obie-
ctionem duo-
decimam

Berengarij.

Au. ad ver.

5. Psal. 98.

Adorate

scabellum.

Matth 26. a

mana, veritas tamen eius, i. diuinitas, vbiq; est, veritas etiam eius, i. verum corp⁹ in omni altari est, vbiq; celebratur. Sic etiã illud intelligendum est, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem nō semper habebitis secundum corporalem præsentiã, sc. qua cum eis conuersabatur. Similiter per id, quod homo est in cœlo est, scil. visibiliter: inuisibiliter autem est in altari, quia non in forma humana apparet, sed forma panis & vini operitur. Vnde & inuisibilis caro eius dicitur, quæ verè est in altari. Sed quia in specie sua nō apparet, inuisibilis dicitur. Ait n. Aug. Hoc est, quod dicimus, q̄ modis omnib. approbare cōtendimus: Sacrificiũ ecclesiæ duobus confici, duobus constare: visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, sacramento, & re sacramenti, i. corpore Christi: sicut & Christi persona constat & conficitur ex Deo & homine, cum Christus sit verus Deus & homo, quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet: ex quibus conficitur. Conficitur a. sacrificium ecclesiæ duob. sacramento & re sacramenti, i. corpore Christi. Est sacramentum & res sacramenti, idem corpus Christi. Ecce inuisibilem dixit carnem Christi, quia forma panis operitur & tractatur. Idemq; corpus Christi dixit esse sacramentum & rem: ex quo confirmatur, quod supra diximus. Deinde addit, quod magis mouet lectorum. Caro, inquit, eius est, quam sub forma panis operitam, in sacramento accipimus: & sanguis eius, quem sub vini specie ac sapore potamus, caro videl. carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis, carne & sanguine vtroq; inuisibili intelligibili, & spirituali significatur corpus Christi visibile & palpabile, plenum gratia & diuina maiestate.

Quæ sit intelligentia præmissorum. C

Attende his diligenter quia tropo quodam

Aaa 2

Ysi

*Lanfrancus
in responsio-
ne sexta con-
tra obiectio-
nem Beren-
garij.*

*Lanfrancus
in responsio-
ne ad obiectio-
nem de-
cimam Be-
rengarij.*

*Lanfranc.
ubi supra in
responsione
ad 10. obie-
ctionem Be-
reng. De cō-
sec. di. 2. hoc
est quod di-
cim. parag.
sicut ergo.*

tur hic Aug. quo solēt res significantes rerum for-
tiri vocabula quas significant. Hic n. visibilis spe-
cies panis vocatur nomine carnis, & visibilis spe-
cies vini nomine sanguinis: inuisibilis vero & in-
telligibilis dicitur caro Christi: quia secundum il-
lam speciē non videtur caro, sed intelligitur: ita &
sanguis. Caro ergo inuisibilis dicitur esse sacramē-
tum carnis visibilis: quia species panis, secundum
quā illa nō videtur caro, est sacramētū carnis visi-
bilis quia in carne visibili, i. specie, secundum quā
caro Christi non videtur caro, significatur corpus
Christi, q̄ est visibile & palpabile, vbi in sua forma
apparet. Ita & de sanguine accipi debet. Quē sen-
sum confirmat Aug. ap̄erens qualiter pr̄dicta in-
telligenda sint, quia obscurē dixerat: cōsequenter
dicens, ita panē vocari corp⁹ Christi, cum verē sit
sacramētum corporis Christi, quod in cruce posi-
tum est: sicut ipsa immolatio, quę fit manib. sacer-
dotis, vocatur Christi passio, nō rei veritate, sed fi-
gnificandi mysterio: & sicut sacramētum fidei di-
citur fides. Satis respōsum est hereticis, & obiectio-
nibus eorum qui negant verum corpus Christi in
altari esse, & panē in corpus vel vinum in sangui-
nē, mystica cōsecratione conuerti dicentes. Quis
audeat manducare Dominum suum? Quis etiam
audeat dicere quotidie formari corpus Christi de
materia vel substantia, quę nō fuit caro virginis?
*Auctoritatibus probat verum corpus Christi esse in altari, &
in id panem conuerti.* D

Matth. 26. c

*Ambr. lib. de
his, qui my-
sterijs ini-
tiantur ca. 9
in medio.*

Hęc & his similia obiiciunt illi, in diuino myste-
rio legē naturę sectantes: quorum perfidiā subdi-
ta conuincunt testimonia. Ait n. veritas, Accipite
hoc est corp⁹ meum. Itē Ambr. Si tantū valuit ser-
mo Helix, vt ignē de cœlo deponeret: non valebit
tantum sermo Christi, vt substantias mutet? De
totius mundi operib. legitur, quia ipse dixit, & fa-
cta sunt, &c. Sermo igitur Christi, i. fili⁹ qui potuit
ex ni-

ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, que sunt in id mutare, quod non erant? Nō n. min⁹ est creare, quam mutare novas naturas rerum. Itē, Si ordinem querimus, viro mixta fœmina generare *Ibid. paulō* cōsueuerat, lique: ergo, q̄ pr̄ter naturæ ordinem *inferius.* virgo generauit: & hoc quod cōficiunt corpus ex virgine est. Quid ergo hic queris naturæ ordinē in Christi corpore, cum pr̄ter naturā sit ipse partus ex virgine? Itē, Ante benedictionē alia species no- *Ibid. fenē* minatur, post cōsecrationē corp⁹ significatur. An- *continuo.* te consecrationē aliud dicitur, post consecrationē sanguis nuncupatur. Tu dicis Amen, i. verum est. Quod sermo sonat, affectus sentiat. Itē Aug. in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, i. carnē & sanguinē, honoramus: nec similiter p̄di- *Lanfr. in re-* mus has duas species, sicut ante consecrationē p̄ *sponse 9.* debam⁹, cū fideliter fateamur ante cōsecrationē *contr. Beren.* panē esse & vinum, q̄ natura formauit: post consecrationē vero carnem Christi sanguinē, q̄ benedictio cōsecrauit. Item Amb. Panis est in altari v̄sita- *Amb. in lib.* tus, ante verba sacra: vbi accessit cōsecratio, de pa- *de sacramē-* ne fit Christi caro. Quomodo a. potest, quod panis *tis 4. 20. 4.* est, esse corpus Christi? Consecratione: quæ fit sermone Christi: Itē si tanta vis est in sermone Domini, vt incipiant esse, quæ non erant: quanto magis operatorius est, vt sint quæ erāt, & in aliud cōmutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationē, iam corp⁹ Christi est post consecrationē: quia sermo Christi creaturā mutat, & sic ex pane fit corp⁹ Christi, & vinum cum aqua in calicē missū fit sanguis, consecratione verbi celestis. Item Aug. Sicut per Spir. S. vera Christi caro sine coitu creatur: ita per eundē ex substantia panis & vini idem corpus Christi & sanguis consecratur. Corpus Christi & veritas est, & figura. Veritas dum corpus Christi, & sanguis virtute Spir. S. ex panis viniq̄ substantia efficitur: Figura vero est id, quod exterius sen-

titur. Item Eusebius Emisenus. Inuisibilis facer-
dos visibiles creaturas in substantiam corporis &
sanguis sui, verbo suo, secreta potestate commu-
tat. Ex his aliisque pluribus constat, verum corpus
Christi & sanguinem in altari esse, imò integrum
Christum ibi sub vtraque specie: & substantiam
panis in corpus viniq; substantiam in sanguinem
conuerti.

DE MODIS CONVERSIONIS.

DISTINCT. XI.

*De Eucha-
ristia sacra-
mento per
comparatio-
nem ad di-
spensantes
vel conficiē-
tes. Et de cō-
fectione Glo
ord.*

1. Cor. 11. 6

SI autem quaeritur. Qualis sit illa conuersio: an
formalis, an substantialis, vel alterius generis
definire non sufficio. Formalem tamen non esse
cognosco: quia species rerum quae ante fuerant, re-
manent & sapor & pondus. Quibusdam esse vide-
tur substantialis dicentibus. sic substantiam conuer-
ti in substantiam, vt hæc essentialiter fiat illa. Cui
sensui præmissæ auctoritates consentire viden-
tur.

Oppositio.

Sed huic sententiae sic opponitur ab aliis. Si sub-
stantia panis inquit, vel vini conuertitur substā-
tialiter in corp⁹ vel sanguinē Christi: quotidie fit
aliqua substantia corpus vel sanguis Christi, quæ
ante nō erat corpus: & hodie est corpus Christi, &
heri non erat; & quotidie augetur corpus Christi
atq; formatur de materia, de qua in conceptione
non fuit factū. Quibus hoc modo responderi potest,
quia non ea ratione dicitur corpus Christi confici
verbo cœlesti, quod ipsum corpus in cōceptu vir-
ginis formatum deinceps formetur: sed quia sub-
stantia panis vel vini, quæ ante non fuerat corpus
Christi vel sanguis, verbo cœlesti fit corpus & san-
guis. Et ideo sacerdotes dicuntur conficere corp⁹
Christi, & sanguinē, quia eorum ministerio sub-
stantia panis fit caro, & substantia vini fit sanguis
Christi: nec tamen aliquid additur corpori vel
sanguini, nec augetur corpus Christi vel sanguis.

Augu-

Augustinus in libro sententiarum prosperi.

C

Si vero quæris modum quo id fieri possit, breuiter respōdeo. Mysterium fidei credi salubriter potest inuestigari salubriter non potest. Quod ergo corpus Christi, panis mutatione in id nō augmentatur, nec sanguis ex vini consecratione: eius voluntati & potentia adscribatur, qui idē corpus de virgine eduxit: sit ergo substantia illa ista sine eius augmēto: Nec tamen concedunt quidā, quod substantia panis aliquādo sit caro Christi, etsi fiat caro Christi: sicut farina facta est panis, & aqua facta est vinum, nec tamen dicitur farina est panis, & aqua est vinum. Alii verò concedunt, illud quod erat panis vel vinum post consecrationē esse corp⁹ & sanguinem: non tamen sequitur, panis est caro Christi, vel vinum est sanguis: quia substantia panis vel vini postquā facta est caro Christi vel sanguis, non est substantia panis vel vini, sed caro & sanguis. Ideo distinguēdum videtur, cum dicitur substantia panis, vel id, quod erat panis modo est corpus Christi. Manens n. panis nō est corp⁹ Christi: sed mutata in id, q̄ facta est, est corpus Christi. Nec dicimus substāciam panis vel vini materiam esse corporis vel sanguinis Domini: quia non de ea vt de materia, formatur corpus: sed ipsa formatur in illud, & efficitur illud. Vnde Aug Corpus Christi dicimus illud, quod ex fructib. terræ acceptum, & prece mystica cōsecratum sumimus in memoriam dominicæ passionis. Quod cum per manus hominis ad illam visibilem speciem perducatur, non sanctificatur vt sit tam dignum sacramentum, nisi operante inuisibili et spiritu Dei.

Afferuat quidā dictum panem transire in corpus Christi. D

Quidam verò sic dicunt conuersionē illam esse intelligendam, vt sub illis accidentib. sub quibus erat prius substantia panis & vini, post consecrationē sit substācia corporis & sanguinis: sic tamē

*Lanfrancus
in responsio-
ne 6. contra
obiectionem
Berengarij.*

*In libr. de
Trinitate,
3. c. 4. in fine
eiusdem, t. 3.*

ut nō ei afficiatur: & sic asserunt dictum panē trā-
fire in corpus Christi: quia vbi erat panis, nunc est
corp⁹ Christi. Quod si est, quid ergo fit de substantia
panis & vini: Illi dicunt vel in præiacentē materiā
resolui, vel in nihilū redigi. Alii vero putauerunt
ibi substantiā panis & vini remanere, & ibidē cor-
pus Christi esse & sanguinē: & hac ratione dici illā
substantiam fieri istam: quia vbi est hæc, est & illa:
quod mirum est: & ipsam substantiā panis vel vini
dicunt esse sacramētum. Sed quod non sit ibi sub-
stantia, nisi corp⁹ Christi & sanguis, ex prædictis &
subditis apertē ostēditur. Ait n. Ambr. Panē istum
quem sumimus in mysterio, illum intelligo utiq;,
qui manu S. Spir. formatus est vtero virginis, & i-
gne passionis decoctus in ara crucis. Panis n. ange-
lorum factus est cib⁹ hominum. Vnde veritas ait,
Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: & ite-
rum. Panis quē ego dabo, caro mea est, pro mundi
vita. Ex his namq; duabus sententiis apertē datur
intelligi, quia panis ille & iste, non duo, sed vnus
panis, vna caro proculdubio vnum efficitur cor-
pus. Illud verē, illud sanē, q̄ sumptum est de virgi-
ne, quod resurrexit, & in cœlū ascendit. Itē Greg.
Quis fidelium habere dubiū possit, in ipsa immo-
lationis hora ad sacerdotis vocē cœlos aperiri, in
illo Christi mysterio angelorū choros adesse, sum-
ma & ima sociari, vnum quid ex inuisibilibus atq;
visibilib. fieri: Idem, Eodē momento & in cœlum
rapitur ministerio angelorum cōsociandum cor-
pori Christi, & ante oculos sacerdotis in altari vi-
detur. Sicut diuinitas verbi totū implet mundū,
ita multis locis illud corpus consecratur. Nec sunt
tamen multa corpora Christi, sed vnum corpus &
vnus sanguis. Ideoq; siue pl⁹ siue minus, quis inde
percipiat, omnes æqualiter corp⁹ Christi integer-
rimē sumunt: Post consecrationē ergo non est ibi
substantia panis vel vini, licet species remaneant.

Est

†
De sacra-
mentis, &
allegatur de
com. dist. ca.
omnia que
Ioan. 6. e &
habetur de
con. dist. 2.
Greg. libr. 4.
dialogorum
c. 58 in fine.
c. Quid sit
sanguis.

Est enim ibi species panis & vini, sicut & sapor
Vnde aliud videtur, aliud intelligitur.

Quare sub alia specie. E

Sub alia a. specie tribus de causis carnem & sanguinem tradidit Christus, & deinceps sumendum instituit: vt fides sc. haberet meritum, quæ est de his, quæ non videntur: quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Et ideo etiam ne abhorreret animus, quod cerne- ret oculus: quia non habemus in vsu carnem cruda commedere, & sanguinem bibere. Quia ergo Christum vorari dentibus fas non est, in mysterio carnem & sanguinẽ nobis cõmendauit. Et etiam ideo; ne ab incredulis religioni Christianæ insulta- retur. Vnde Aug. Nihil rationabilius, quam vt san- guinis similitudinẽ sumamus: vt & ita veritas nõ desit; ridiculum nullum fiat à paganis, q̃ cruorem occisi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret, & ne veluti quidã horror etiã cruoris, in similitudinem accipim⁹ sacramentũ. Ex præmissis iã liquet, qua- re sub alia specie, & quare sub ista hoc sacramentũ Dñs celebrauerit, & celebrari à nobis instituerit.

Quare sub duplici specie. F

Sed quare sub duplici specie sumitur, cū sub al- terutra totus sit Christus? Vt ostēderetur totã hu- manam naturã assumpsisse, vt totã redimeret. Pa- nis n. ad carnem refertur, vinum ad animam: quia vinum operatur sanguinem in quo sedes animæ à Physicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus specieb⁹ celebratur, vt animæ & carnis susceptio in Christo, vt vtriusq; liberatio in nobis significetur. Valet n. vt Amb. ait, ad tuitionem corporis & animæ quod percipimus: quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra offertur, sicut præ- figurauit Moyses. Caro, inq̃t, pro corpore nostro offertur, sanguis p̃ anima: sed tamẽ sub vtraq; spe- cie sumitur totus: quod ad vtrumq; valet, quia sub

Greg. in principio. hom. 26. Ioan. 20. in Evangelio.

Paschasius in princip. c. 12. lib. de corpore Christi.

Paschasius in princip. cap. 12. lib. de corpore Christi.

Glossa ord. 1. Cor. 11. Accipite & mandu. etc. in comment. ad 11. c. ep̃. prioris ad Cor. 11. Moysem Dominum annunciab. tit. 1. 5.

*Paschasius
in princip.
c. 16. de cor-
pore Christi
lib. de cō. di.
2. cap. ubi
pars est.
Glos. ord.
1. Cor. 11.*

utraque sumitur Christi. Sed si in altera tantum sumitur, ad alterius tantum, id est, animæ vel corporis, non utriusque pariter, tuitione valere significaretur. Sub utraque specie tamen totus sumitur Christus, nec plus sub utraque, nec minus sub altera tantum sumitur. Eadem enim ratio est, ut ait Hil. in corpore Christi, quæ in mâna præcessit. De qua dicitur. Qui plus collegerat, non habuit amplius: nec qui minus parauerat, habuit minus. Et licet sub utraque specie sumatur totus Christus, tamen non fit conuersio panis nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem. Nec debent dici duo sacramenta, sed unum: quia sub utraque specie idem sumitur. Neque dabet iterari sacramentum, quia benedictio non repetitur super speciem eandem. Neque aliæ substantiæ in sacrificium veritatis offerri debent: quia de aliis non potest consecrari corpus Christi vel sanguis.

Quare aqua admisceatur.

*Decon. di. 2.
c. cū omne
Apoc. 17. d
Ca. 1. concilij
Bracharē
vertij.*

Aqua vero admiscenda est vino, quia aqua populum signat, qui per Christi passionem redemptus est. Calix ergo dominicus iuxta canonum præceptum, aqua & vino mixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Cum ergo in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit copulatur: quæ copulatio aquæ & vini sic miscetur in calice Christi, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum quis tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis.

Iulius Papa.

*Decon. di. 2.
c. non debes
id habetur,
eodem c. 1.
concilij
Bracharen.
3. paulo in-
ferius.
Cyp. epist. 3.*

Si vero queritur. An irritum sit, quod geritur, si aqua prætermittatur? Audi quod sequitur in eodem canone. Non potest, inquit, calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque miscetur. Item Cyp. Calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque miscetur: sicut nec corpus Domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi utrum-

vtrumq; fuerit adunatū, & panis vnus compage
 solidatū. Si quis tamē non intendēs introducere
 haresim, obliuione vel ignorantia aq̄ prætermise-
 rit, nō videtur esse irritum sacramentum: sed ille
 grauiter est corripiēdus. Nam & Græcorum Eccle-
 sia apponere aquam dicitur. Quod etiam ex dictis
 Cypriani videtur posse colligi, ait n. Si quis de an-
 teecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter
 non hoc seruauerit, quod nos Dñs facere & exem-
 plo & magisterio docuit, potest simplicitati eius
 indulgentia Domini venia cōcedi. Nobis vero nō
 pōt gnosci, qui nunc à Domino instructi sumus,
 vt calicem Domini cum vino mixtum, secundum
 quod Dominus obtulit, offeram? Ex hoc videtur,
 q̄ si quis simpliciter vel ignorantur vinum offerat
 sine aqua, sacramentum conficiat. Aqua vero nule-
 laenus sine vino pōt offerri in sacrificio, nec panis
 nisi de frumento, nec granum frumenti, nisi reda-
 ctum fuerit in panē: quia Christus & panem se di-
 cit, & grano frumenti se cōparat. Quod ergo supra
 dictum est, non posse vinū solum offerri, determi-
 nari oportet: recipit n. exceptionem. Non pōt, nisi
 simpliciter vel ignoranter fiat: vel, non potest, id
 est, non debet. Quibusdam tamen videtur hoc ge-
 neraliter verum. Colligitur etiam ex prædictis,
 quod Christus vinum aqua mixtū dedit discipu-
 lis. Corpus vero tale dedit, quale tunc habuit, i.
 mortale & passibile. Nunc vero sumitur à nobis
 immortale & impassibile: nec tamen maiorem
 habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta
 non debet dari populo pro supplemento com-
 munionis: quia non legitur Christus alicui disci-
 pulorum præbuisse panem intinctum nisi Iudæ.
 Tunc vero non accepit Iudas corpus Christi, sed
 tantum panem: corpus vero & sanguinem
 Christi ante cum alijs discipulis
 perceperat.

Cecilio. li. 2.

post mediū.

Gloss. ord.

1. Cor. II.

Accipite

manducate.

Cyp. eadem

epist. 3. lib. 2.

ad finem.

Ioan. 6. d

Ioan. 12. d

Gloss. ord.

1. Cor. II. ha-

betur de cō-

di. 2. c. cura

omne, in

com. Bra-

chari: 3.

cap. 1. ante

mediū.

VBI ILLA ACCIDENTIA FVNDANTVR.
DISTINCT. XII.

*De conse-
queniis
ad confectio-
nem corporis
Christi quam
cum ad fra-
ctionem.*

Sia. quæritur de accidentibus, quæ remanent, id est, de speciebus & sapore & pondere, in quo subiecto fundentur: potius mihi videtur fatendū existere sine subiecto, quam esse in subiecto: quia ibi non est substantia, nisi corporis & sanguinis Domini, quæ nō afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Christi talem habet in se formam, sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se substantia ad mysterij ritum, ad gustus fideique suffragium: quibus Corpus Christi habens formam & naturam suam tegitur.

De fractione & partitione.

*Glos. ord. r.
Cor. II. Ac-
cipite &
manducate.*

Sed etiam quæri de fractione & partitione, quæ ibi videtur fieri, vtrum vera sit: & si ibi vera fractio est, cuius rei sit, vel in qua re fiat. Cumq; non sit ibi alia substantia quam Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi videtur esse. Sed è contra cum ipsum corpus incorruptibile sit (quia immortale & impassibile) in ipso non posse esse videtur. Nam & Christus redarguit carnalem sensum discipulorum, qui putabant carnem Christi sicut aliam in partes diuidendam, & moribus disacerandam: Ideo quibusdam placet, quod non sit ibi fractio sicut videtur: sed dicitur frangi, quia videtur frangi. Quibus obijcitur quod ait Ambrosius, Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis: vel sicut fit in magorum præstigijs, vbi delusione quadam falluntur oculi, vt videant esse, quod non est. Ad hoc illi dicunt, Non fallit nos visus, nec fallitur: quod esset, si crederetur ita frangi, vt videtur. Nec illusio est: quia ad utilitatem fidei, non ad deceptionem ita fit: sicut & Christus se ostendit duobus discipulis in via in specie peregrini: nec in eo talis forma erat, sed oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

*Ioan. 6. g
Hæc referun-
tur in eadem
Gloss. conti-
nuo.*

Act. 17. 2

Alia-

*Aliorum opinio.**C Ibid in**glossa ordi.*

Alij vero dicunt, quod sicut ibi species panis est, & non est ibi res cuius vel in qua sit illa species: ita ibi fractio, quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur: quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, ut ibi sit fractio, vbi nihil frangitur.

*Aliorum opinio.**D*

Alij tradunt corpus Christi essentialiter frangi & diuidi, & tamen integrum & corruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex confessione Berengarij: qui confessus est coram Nicolao Papa & pluribus episcopis, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi esse: & sensualiter non solum sub sacramento in veritate manibus sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.

*Lanfrancus in princ. li. de sacram.**Eucharistia contra Berengarium.**Confess. Berengarij & habetur de**con. di. 2. ca. ego Berengarius Gloss.**ordi 1. Cor. 11.**Sententia probabilior.*

Sed quia corpus Christi incorruptibile est, sane dicit potest fractio illa & partitio non in substantia corporis, sed in forma panis sacramentaliter fieri, ut vera fractio & partitio sit ibi quæ fit non in substantia corporis, sed in sacramento, i. specie. Ne autem mireris vel insultes si accidentia videantur frangi, cum ibi sint sine subiecto: licet quidam asserant ea fundari in aere. Est ibi vera fractio & partitio, quæ fit in pane, id est, in forma panis: Vnde Apostolus ait, Panis quem frangimus, quia forma panis ibi frangitur, & in partes diuiditur. Christus vero integer manet, & totus est in singulis. Vnde Aug. Quando Christus manducatur, vita manducatur. Sed quis audeat manducare Dominum suum? & tamen veritas inuitans nos ad manducandum ait. Qui manducat me, viuit propter me. Nec occiditur Christus ut manducetur, sed mortuos viuificat quando manducatur, reficit, non deficit: viuit manducatus, quia surrexit osci-

*1. Cor. 10. 2**Ioan 6. f. Glofordin. Ibidem. 1.**Cor. 11. ***Aug. de con. sec. dist. 2.*

sus:

sus: nec quando manducamus, partes de illo facimus, & quidē in sacramento sic fit. Itē, Norunt fideles quomodo manducant carnē Christi: vnus quisq; accipit partē suam: vnde & ipsa gratia partes vocātur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur, in sacramento, & manet totus integer, tot⁹ in cœlo, manet totus in corde tuo. Ideo illa dicuntur sacramēta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur: videtur panis & calix, quod & oculi renunciant: quod a fides instruenda postulat, panis corpus Christi, calix & sanguis. Ex his datur intelligi, quod fractio & partes, quæ ibi videntur fieri, in sacramento fiunt, i. in specie visibili. Ideoq; illa Berengarij verba ita distinguenda sunt vt sensualiter non modo in sacramento, sed in veritate dicatur corp⁹ Christi tractari manib. sacerdotū: frangi vero & atteri dentibus, vere quidē, sed in sacramēto tantū. Vera ergo est ibi attritio & partitio: Sed in singulis partib. totus est Christus. Vnde Hier. Singuli accipiunt Christū Dñm, & in singulis portionib. totus est: nec per singulas minuitur, sed integrū se præbet in singulis. Itē Hilar. Vbi pars est corporis ibi est & totum.

Quid illæ partes significant.

*Gloss. ord.
1. Cor. II.
Accipite &
manducate.*

*Ambr. ad il-
lud 1. Cor. II.*

Quid a. partes illæ significant, Sergius Papa tradit inquit. Triforme est corpus Christi. Pars oblata, in calicē missæ, corpus Christi, quod iam surrexit, monstrat: pars comesta, ambulātem adhuc super terram: pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus iacens in sepulchro significat: quia vsq; in finem seculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt. Et sicut partes illæ mysticā tenent significationem, ita etiā & fractio, passionis Christi & mortis est representatio. Vnde ipse ait, Hoc facite in meam commemorationem, i. in memoriam passionis & mortis meæ. Nam vt ait. Ambr. Quia in morte Christi liberati sumus, huius in edendo

edendo & bibendo carnem & sanguinem, memores esse debemus. Sed caueat quisque ne indigne percipiat, quia iudicium sibi māducat. Non enim est iste panis, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Sic ergo viue, vt quotidie merearis acciperè, nec accedas indignus. Indignus est, qui aliter celebrat mysterium q̄ Christus tradidit, vel qui habens mortale peccatū accedit. Ergo etū sint peccata quotidiana, vt nō sint mortifera, anteq̄ accedas dimitte debitoribus tuis, Si dimittis, dimittetur tibi: & sic securus accede. Panis n. salutaris est, nō venenum. Si ita accedis, spiritualiter manducas. Spiritualliter n. manducat, qui innocentiam ad altare portat.

Si illud sit sacrificium, & si sepius immoletur Christus. ¶

Post hæc quæritur. Si quod gerit sacerdos, proprie dicatur sacrificium vel immolatio: & si Christus quotidie immoletur, vel semel tantum immolat⁹ sit? Ad hoc breuiter dici potest, illud quod offertur & consecratur à sacerdote vocari sacrificium & oblationem? quia memoria est & representatio veri sacrificij, & sanctæ immolationis factæ in ara crucis. Et semel Christus mortu⁹ in cruce est, ibiq; immolatus est in semetipso: quotidie autem immolatur in sacramento, quia in sacramēto recordatio fit illius, quod factum est semel. Vnde Aug. Cerrum habemus quia Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, &c. tamen ne obliuiscamur, quod semel factum est, in memoria nostra omni anno fit, sc. quotiens pascha celebratur. Nunquid totiens Christus occiditur? sed tantum anniuersaria recordatio repræsentat, quod olim factū est: & sic nos facit moueri, tanq̄ videamus Dominū in cruce. Itē semel immolatus Christus in seipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento. Quod sic intelligendum, quia in manifestatione corporis, & distinctione membrorū se-

mel

*Mortem
Domini in
cōmentariis
Ann. c. 4. l. 7.
de sacr. ad
medium.*

Ad Heb. 7.

*Aug. præf.
in 2. exposit.
Esal. 11. de
cons. dist. 2.
cap. semel
Christus.
An. ep. 13 ad
Bonifacium.
Lanfranc.
in responsio-
ne 11. ad obie-
ctionem Be-
rengarii.*

*Amb. ad il-
lud ca. 10. ad
Iob. Per sin-
gulos annos.*

mel tantum in cruce pependit, offerens se Deo pa-
tri hostiam redemptionis efficacē, eorum sc. quos
prædestinauit. Item Amb. In Christo semel oblata
est hostia ad salutem potens, quid ergo nos? Non-
ne per singulos dies offerimus? Et si quotidie offer-
ramus ad recordationē eius mortis sit: & vna est
hostia, non multæ. Quomodo vna & non multæ?
quia semel immolatus est Christus. Hoc autem sa-
crificium exemplum est illius: id ipsum, & semper
id ipsum offertur proinde hoc idem est sacrificiū,
alioquin diceretur, quoniam in multis locis offer-
tur multi sunt Christi: nō sed vnus ubiq; est Chri-
stus: & hic plenus existēs, & illic plenus: sicut quod
vbique offertur, vnum est corpus, ita & vnum sa-
crificium. Christus hostiam obtulit: ipsam offeri-
mus & nunc: sed quod nos agimus, recordatio est
sacrificij. Nec causa infirmitatis repetitur, quia
perficit hominem: sed nostrę quia quotidie pecca-
mus. Ex his colligitur esse sacrificium & dici. Quod
agitur in altari: & Christū semel oblātum & quo-
tidie offerri: sed aliter tunc, aliter nunc. Et etiam
quæ sit virtus huius sacramenti ostenditur: remis-
sio sc. peccatorum venialium, & perfectio virtutis.

*De virtute
sacramenti.*

De causa institutionis.

*Am. l. de sa-
cramentis 4.
c. 6. i. 4. Pa-
schasius c. 8.
lib. de corpo-
re Christi.*

Institutum est n. hoc sacramentum duabus de
causis. In augmentum virtutis, sc. charitatis, & in
medicinam quotidianæ infirmitatis. Vnde Amb.
Si quoties effunditur sanguis Christi, in remissio-
nem peccatorū effunditur deo semper accipere,
qui semper pecco: deo semper habere medicinā.
Itē Aug. Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chri-
stus semel sit passus, quia quotidie peccam⁹ pecca-
tis, sine quib⁹ mortalis infirmitas viuere non pōt
Et q̄a quotidie labimur, quotidie Christ⁹ mysticē
immolatur pro nobis. Dedit n. nobis hoc sacra-
mētum salutis, vt quia nos quotidie peccamus, &
ille iam mori nō potest, per hoc sacramentum re-
missio-

missionem consequamur. Quotidie comeditur ipse & bibitur in veritate, sed integer & viuus manet. Item Myſterium fidei dicitur, quia credere debes, quod ibi ſalus noſtra conſiſtat, Si a. quærat, Virum quotidie communicandum ſit? Audi quid inde tradit Aug. Quotidie, inquit, euchariftiam accipere nec laudo nec vitupero: omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi eſt, grauari magis dico euchariftiæ perceptione, quam purificari. Et licet quis peccato mordeatur, ſi peccandi tamẽ de cætero non habeat voluntatem, & ſatisfaciat lacrymis & orationib. accedat ſecurus: ſed hoc de illo dico, quem mortalia peccata nõ grauant. Sed non frequentius, ſaltẽ ter in anno homines cõmunicõt, niſi forte quis criminalib. impediatur: in Paſchã, ſc. & Pentecoſte, & natali. Omnes ergo cõmunicent, qui noluerint carere eccleſiaſticis liminib.

SI HÆRETICI ET EXCOMMUNICATI HOC

Sacramentum conficiant.

DISTINCT. XIII. A

Solet etiam quæri, Vtrum prauſ Sacerdotes hoc ſacramentum conficere queant. Ad quod dici poteſt, aliqui, licet ſint prauſ conſecrant vere, ſcil. qui intus ſunt nomine & ſacramento, etſi non vita: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris: vnde Aug. intra catholicam Ecclẽſiam in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur ſacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris & virtute Spiritus S. Credẽdum eſt enim, quod in verbis Chriſti ſacramenta conficiantur. Sicut ipſe eſt qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum S. ſuam efficit carnem & ſanguinem. Item Greg. Purant quidam communionem corporis minus eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis vide-

*Lib. de ecclẽ.
d. g. ca. 13. in
tom. 3. De cõ.
d. 2. quoti-
die. Fab a.
pap. de con.
diſt. 2. cap.
Et ſi non.*

*Paſc. in pr. e.
11. di. de cor-
pore Chriſti
1. q. 1. intra
catho.
Ioan. 1. 6*

B' b tur

1. Cor. 12. 6
Ist. lib. 29.
symol. ca. 6.

Ibid. Ist. c. 19.
li. 29. cap. 6.
paulo infer.

Ioan. 6. g

Hic non te-
netur.

Aug. in ser.
de corpore
Christi.

tur ignobilis. Heu in quam magnum laqueum inci-
dunt: vt diuina & occulta mysteria plus ab aliis
sanctificata posse fieri credant, cum vnus idemq;
Spiritus S. in tota ecclesia inuisibiliter ea mysteria
& operando sanctificet, & sanctificando benedi-
cat. Mysterium ideo dicitur, quod secretam & re-
cōditam habeat dispensationem. Sacrificium ve-
ro, quasi sacrum factum: quia prece mystica con-
secratur pro nobis in memoriam dominicæ pas-
sionis, Sacramentum est in aliqua celebratione cū
res ita fit, vt aliquid significare rei accipiamus. Sa-
cramenta sunt, Baptisma, Chrisma, Corpus Chri-
sti: quæ ideo sacramenta dicuntur, quia sub regu-
lato visibilium rerum diuina virtus secretius sa-
lutē eorundem sacramentorum operatur. Vnde à
secretis virtutib. vel sacris, sacramenta dicuntur.
Panis & calicis sacramentum Græcè, eucharistia
dicitur: Latine, bona gratia interpretatur: & quid
melius corpore & sanguine Christi? Siue ergo per
bonos siue per malos ministros intra Ecclesiā di-
spensetur, sacramentum tamē est, quia Spiritus S.
viuificat: nec bonorū dispensatorum meritis am-
pliatur, nec malorum attenuatur. Hoc de corpore
Dñi, hoc de baptismo & chrismo dicendum est
& tenendum: quia virtus diuina secretius opera-
tur in eis, & diuina solummodo est hæc virtus siue
potestas non humanæ efficaciz. Illi vero qui excō-
municati sunt, vel de hæresi manifeste notati, non
videntur hoc sacramentum posse conficere, licet
sacerdotes sint: quia nemo dicit in ipsa consecra-
tione Offero, sed offerrimus, quasi ex persona Ec-
clesiæ. Et ideo cum alia sacramēta extra ecclesiam
possint celebrari, de hoc non videtur. Quod enim
Aug. tradere videtur dicens, Recolite nomē, & ad-
uertite veritatē. Missa n. dicitur, eo quod cœlestis
nuntius ad cōsecrandum viuificum corpus adue-
niat: iuxta dictum sacerdotis dicētis. Omnipotēs
Deus

Deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli
 tui in sublime altare tuum, &c. Idcirco nisi ange-
 lus venerit, Missa nequaquam iure vocari potest. Nun-
 quid nisi hoc mysterium hæreticus ausus fuerit v-
 surpare, angelum de cælo mittit Deus oblationem
 eius consecrare? maxime cum eisdem per prophe-
 tam comminatus sit dicens, Maledicam benedi-
 ctionibus vestris. Quod si benedictionibus eorum
 se afferit maledicturam, veritas quid erit de hostia?
 Ergo dicemus, illam posse benedici ab illo, quem sci-
 mus à Deo fore maledictum cum sua benedictio-
 ne? Si n. Deus maledixerit benedictionibus hæreti-
 corum, & symoniacus benedixerit: quæ eorum præ-
 ualebit? Nunquid benedictio maledicti ad nihilum
 poterit redigere verba verissima comminantis Dei?
 Ex his colligitur, quod hæreticus à catholica ecclesia
 præcisus, nequeat hoc sacramentum conficere: quia
 sancti angeli, qui huius mysterij celebrationi assi-
 stunt, tunc non assunt, quando hæreticus vel symo-
 niacus hoc mysterium temerarie celebrari præsu-
 mit. Non n. dubitare licet, ubi corpus Dñi & san-
 guinis mysteria geruntur, supernorum ciuium
 adesse conuentus. In huius a. mysterij explanatione
 licet formam seruari, ita ordinem haberi, sc. vt sit
 sacerdos, & intentionem adhiberi oportet, vt illud
 facere intendat. Sed si non credit de illo mysterio,
 sicut veritas habet, nunquid potest intendere illud
 conficere & si non intendit, nunquid conficit? Aliqui di-
 cunt etiam non recte de illo mysterio sentiētes pos-
 se intendere: non quidem illud conficere, quod iam esset
 recte credere, sed id agere, quod geritur ab aliis dum
 conficitur: & sic adhibetur intentio, & si intentio
 dicatur de esse conficiendi illud mysterium, tamē
 ex quo intendit ea dicere, & agere, quæ ab aliis ge-
 runtur, impletur mysterium. Illud etiam sane dici
 potest, quod à brutis animalibus corpus Christi non
 sumitur, etsi videatur. Quid ergo sumimus vel quod

*i. q. i. c. mult-
 ti seculariū
 ad finem.*

*i. q. i. c. ma-
 dicam.
 Gloss. ordi-
 1. Cor. 11.*

Bbb 2 mandu-

manducat? Deus nouit hoc. De hoc cœlesti myste-
rio aliqua perstrinximus à catholicis fideliter te-
nenda, Qui n. his contradicit hæreticus iudicatur.

*Hil. lib. 2. de
tri. ad pr. Idē
Hil. ante me-
diū li. 8. Hi-
eron. ca. 5. ad
Gala. & Os.
ca. 9. Aug. l.
de utilitate
credend. &
ad honoratū
cap. 1. tom. 6.*

Quid faciat hæreticum, & quid sit hæreticus. B
Ne a. ignores quid faciat hæreticum, vel quid
sit hæreticus, audi breuiter quid indē sancti do-
ctores tradant. Hilar. ait. extiterūt plures, qui cœ-
lestium verborum simplicitatem, non veritatis
ipsius absolutionem susceperunt? aliter interpre-
tantes, quā dictorum virtus postularet. De intelli-
gentia n. hæresis, non de scriptura est: & sensus nō
sermo, sit crimen. Idem in 8. intelligentiæ sensus in
crimine est. Hiero. dicit, quod ex verbis inordina-
te prolatis incurritur hæresis Aug. definiens quid
sit hæreticus, ait. Hæreticus est qui alicuius tēpo-
ralis cōmodi & maxime gloriæ principatusq; sui
gratia, falsas ac nouas opiniones gignit vel sequitur.

DE POENITENTIA.

DISTINCT. XIV.

*Hiero. in cō-
mentariis ad
illud Esa 3.
Agnitio vul-
tus corū t. 9.
& t. 1. epi. ad
Demetriadē
de virginita-
te seruanda
ante mediū.*

Post hæc de pœnitentia agendum est. Pœnitentia
longe positis à Deo necessaria est, appropin-
quent. Est n. vt ait Hieron. secunda tabula post
naufragium: quia si quis vestem innocentie in ba-
ptismo perceptam peccando corruerit, pœnitentia
remedio reparare pōt. Prima tabula est baptis-
mus, vbi deponitur vetus homo & induitur nouus.
Secunda pœnitentia, quia post lapsum resurgimus,
dum vetustas reuersa repellitur, & nouitas
perdita resumitur. Post baptismum prolapsi per
pœnitentiam renouari valent, sed non per baptis-
mum. Licet homini sæpius pœnitere sed non bap-
tizari, baptismus tantum est sacramentum: sed
pœnitentia dicitur & sacramentum & virtus mentis.
Est n. pœnitentia interior, & est exterior. Exterior
sacramentum est: interior virtus mētis est: & vtriusque
causa salutis est & iustificationis. Vtrū vero omnis
exterior pœnitentia sit sacramentum, vel si non ois,
qua

quæ hoc nomine censenda fit, consequenter inue- *Matth. 6. a*
 stigabimus. A pœnitentia cœpit Ioan. prædicatio *Isa. 66. 10. l. 6.*
 dicentis. Pœnitentiã agite: appropinquabit n. re- *etymologia-*
 gnũ cœlorum. Quod a prece docuit, illud post ve- *ra. Esa. 26. 6*
 ritas prædicauit, exordium sumens sermonis à pœ-
 nitentia: Pœnitentia dicitur à puniendo qua quis
 punit illicita, quæ commisit. Pœnitentię virtus ti-
 more cœcipitur, Vnde Esa. A timore tuo Dñe con-
 cepimus & peperimus spiritũ salutis. Est a. pœni-
 tentia, vt ait Ambros. mala præterita plangere, &
 plangenda iterum non committere. Itẽ Greg. Pœ- *Greg. ho. 24.*
 nitere est antea acta peccata deslere, & flenda non *de euangelio*
 cõmittere. Nam qui sic alia deplorat, vt alia tamẽ *Luc. 15. Dõ.*
 cõmittat, adhuc pœnitentiã agere aut ignorat, aut *1 post tri. ad*
 dissimulat. Quid n. prodest, si peccata luxurię quis *finem.*
 defleat, & adhuc auaritię æstib. anhelat? His verbis
 quidẽ vehementius inhzentes, contendunt vere
 pœnitentię vltra non posse peccare dãnabiliter: &
 si grauitèr peccauerit. Verã non præcessisse pœni- *Isi. in lib. 2.*
 tentiã. Quod alijs etiam muniunt testimonijs. Ait *de summo*
 n. Isidorus, Irrisor est & non pœnitens; qui adhuc *bono cap. 16.*
 agit quod pœnitet. Nec videtur Deũ poscere sub- *2. P. t. 2. d*
 ditus, sed subsannare superbus. Canis reuersus ad
 vomitũ, & pœnitens ad peccatum. Multi lachry-
 mas in desinenter fundunt, & peccare nõ desinunt.
 Quosdã accipere lachrymas ad pœnitentiam cer-
 no, & affectum pœnitentię non habere: quia incõ-
 stantia mentis nunc recordatione peccati lachry-
 mas fundunt, nunc reuiuiscente vsu, ea quę fleue- *Esa. 1. e*
 runt iterãdo cõmittunt. Esaias de peccatorib. di- *Isi. li. pri. so-*
 cit, Lauamini mudi estote. Lauatur & mudi est, *li. oquiorum*
 qui & præterita plangit, & flenda iterũ non com- *in fin. Aug.*
 mittit lauatur & non est mundus, qui plangit, quæ *serm. 6. De*
 gessit, nec deserit, & post lachrymas ea, q̄ defleue- *tempore.*
 rat repetit. Item Aug. Inanis est pœnitentia quam *Gr. pa. 3.*
 sequens culpa coinquinat. Nihil profunt lamenta, *pastor ad-*
 si replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis *monition 31.*

*Greg. pap. 3. pastor. admo-
nitione 31.
Super epi. 2.
c. 2. Ne forte
abundantio-
ri tristitia.
Am. se. 22. n.
Psal. 118. ad
princ.*

poscere, & mala denuo iterare. Itē Greg. Qui com-
missa plangit, nec tñ deserit, pœna grauiori se sub-
ijcit. Itē Amb. Repræhenduntur, qui sæpius agen-
dam pœnitētiam putant: qui luxuriantur in Chri-
sto. Nam si vere pœnitentiam in Christo agerent,
iterandā postea nō putarent, quia sicut vnum ba-
ptisma, ita vna est pœnitentia. His alijsq; plurib;
vtuntur in assertionē suæ opinionis. Sed Amb. di-
cit. Hęc vero penitētia est, cessare à peccato. Et ite-
rum, Magni profect⁹ est renuntiasse errori. Imbu-
tos n. vitijs animos exurere atq; emundare virtu-
tis est perfectæ & cœlestis gratiæ, & ideo sane ita
definiri pōt. Pœnitētia est virt⁹, vel gratia qua cō-
missa mala cum emēdationis pposito plangimus
& odimus, & plangenda vltorius cōmittere nolu-
mus: quia pœnitentia vera, est in animo dolere, &
odire vitia. Vnde illa verba præmissa, pœnitere est
anteacta deslere, & flenda non cōmittere: recte sic
accipi possunt, vt non ad diuersa tempora, sed ad
idē referantur: vt sc. tempore quo deslet cōmissa
mala, non cōmittat voluntate vel opere flenda, q̄
innuitur ex verbis consequentib;. Nam qui sic alia
deplorat, &c. Hinc Aug ait, Cauendum est, ne quis
existimet nefanda illa crimina (qualia qui agunt,
regnum Dei nō possidebunt) quotidie perpetranda,
& elemosynis redimenda. In melius est n. vita
mutanda: & per elemosynas de peccatis præteri-
tis propitiandus est Deus, non ad hoc emēdamus
quodammodo, vt ea semper liceat impune com-
mittere. Nemini n. dedit laxamētum peccandi, &
si miserando deleat cōmissa peccata, si non satisfa-
ctio congrua negligatur. Itē Pius Papa. Nihil pro-
dest homini ieiunare & orare, & alia religionis o-
pera agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur. Qui
ergo à malis sic mentē reuocat, vt cōmissa plāgat,
& plangenda cōmittere non velit, nec satisfacere
negligit, vere pœnitet, Nec ideo nō est vera pœni-
tētia,

*Aug. in enc. 1.
c. 10. in tom.*

*Pius Pap. 1.
epist. 1. ad o-
mnes fide-
les in fin.
De pœn. di. 3.
cap. Nihil
prodest.*

tētia,
infirm
tens,
tare v
qui p
tēpus
ei fuf
perfe
seque
Inani
seque
geher
niten
rum,
fieren
Sed &
& pœ
reuit
runt.
Ideo
subse
vero
rant
vale
sunt
plicē
in fir
tur c
deur
non
dinē
in ex
De h
ager
dan
mal
etia

tētia, quia forte post, nō de proposito, sed casu, vel infirmitate peccabit. Ille a. irrifor est & non pœnitens, qui sic cōmissa plangit, vt plangenda voluntate vel opere committere non desinat. Ille etiam qui post lachrymas repetit quæ fleuit, lauatur ad tēpus, sed mundus non est. i. illa munditia non est ei sufficiens ad salutē: quia est momentanea, non perseverans. Itē illud, Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat, sic intelligendum est. Inanis est: sc. carens fructu illius pœnitentiæ quam sequens culpa inquinat. Illius n. fructus est vitatio gehennæ & adeptio gloriæ. Mortificatur n. illa pœnitentia, & alia antea acta bona persequens peccatum, vt nō sortiantur mercedē, q̄ meruerunt cum fierent, & q̄ haberent si peccatum non succederet. Sed & si de peccato succedenti pœnitentia agatur, & pœnitentia quæ præcessit, & alia antea acta bona reuiuiscunt: sed illa tātum, quæ ex charitate p̄dierunt. Illa n. sola viva sunt, quæ ex charitate fiunt. Ideoq; si per sequentia peccata mortificantur, per subsequentiē pœnitentiā reuiuiscere possunt. Quæ vero sine charitate fiunt, mortua & inania generantur: & ideo per pœnitentiā reuiuiscere non valent. Similiter intelligendum est illud. Nihil p̄sunt lamenta, &c. Et illud. Nihil valet, &c. Si n. replicētur peccata, nihil valet ad salutē vel ad veniā in fine præcedens lamentum, quia nihil relinquitur de vitæ munditia: quia aut peccata dimissa redeunt, vt quibusdam placet cum replicātur: vel si non redeunt, eis tamen deleris propter ingritudinē ita reūs & imundus cōstituitur, cum adhuc in expiandis implicatur, ac si iam deleta redirent. De hoc tamen sc. an peccata redeant, post plenius agemus. Similiter nihil valet ad salutem obtinendam, vel ad munditiam vitæ habendam, veniā de malefactis poscere, & malefacta denuo iterare. Ita etiam intelligendum est illud q̄ idem August. a. libi

Aug. in l. de vera & falsa penitencia. cap. 8. in medio eiusdem. in tom. 4. Eodem li. c. 8. post med. Aug. cap. 13. eiusd. lib. de penit. vera. Ican. 5. c. 8. s. 6.

ait. Pœnitentia est quædã dolentis vindicta, semper puniens in se, quod dolet commisisse: & infra. Quotidie dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. Pœnitere n. est pœnam tenere: vt semper puniat in se vlciscendo, quod commisit peccando. Ille a. pœnam tenet, qui semper vindicat, quod commisisse se dolet. Pœnitentia ergo est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse. Quid restat nobis, nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si vero pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tamdiu gaudeat & speret de gratia, quamdiu sustentatur à pœnitentia. Dicit enim Dominus, Vade, & amplius noli peccare: non dixit, Ne pecces sed nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo seruabitur, nisi dolor in pœnitentia continue custodiatur? Sed semper doleat, & de dolore gaudeat: & non sit satis, quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.

Determinatio intelligentiæ dictorum.

De pœnitentia perfectorum, vel ad salutem sufficienti intelligendum est, quod supra dixit, se. Pœnitentia est vindicta semper puniens, quod commisit: & alia huiusmodi. Illud vero, Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur: dupliciter accipi pot. Si n. iuxta quorundam intelligentiam, peccata dimissa redeunt, facile est intelligere nihil de venia relinqui: quia peccata dimissa iterum replicantur. Sicut n. ille, qui ex seruitute in libertatem manu mittitur, interim vere liber est, & tamen ppter offensam in seruitute postea reuocatur: sic & pœnitentia peccata vere dimittuntur, & tamen ppter offensam, quæ replicatur, iterum redeunt. Si vero non redire dicantur, sane potest dici etiam sic nihil de venia relinqui: non quod dimissa peccata iterum impurentur, sed quia propter ingratitudinem ita reus & immundus constituitur, ac si illa redirent.

De

De solenni & vnica pœnitentia.

C

Illud autē quod Amb. ait, Repræhenduntur, & c. Sicut vnum baptisma, ita & vna pœnitentia: non secundum generalē, sed secundum specialem morē ecclesię de solenni pœnitentia dictum intelligitur: quæ apud quosdā semel celebrata nō iteratur.

Item illud aliud Amb. Pœnitentia semel vsurpata nec verē celebrata, & fructum prioris aufert, & vsum sequētis amittit: de solenni intelligitur. Solēnis ergo pœnitentia, vt Ambr. in eodē ait: est quæ fit extra ecclesiam in manifesto, in cinere & cilicio: quę pro grauiorib. horrendisq; ac manifestis delictis tantum imponitur. Et illa nō est iteranda pro reuerentia sacramenti, vt ne vilescat & contēptibilis fiat hominibus. Vnde Aug. Quamuis cautē & salubriter prouisum sit, vt locus illius humillimæ pœnitentię semel in ecclesia cōcedatur, ne medicina vilis vel min⁹ utilis esset ægrotis: quæ tāto magis salubris est, quāto minus cōtemptibilis fuerit.

Ambr. c. 11.
lib. 2. de pœnit ad fin.
to. 1.

Ad Mace-
donium epi.
54 non longē
à princ. in
tom. 2.

Quis tamē audeat Deo dicere, Quare huic homini, qui post pœnitentiā primam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? Orig. quoq; de hac solēni pœnitentiā, quæ pro grauiorib. criminib. iniungitur ait, Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit, quæ non in crimine mortali, vel in blasphemia fidei, sed in sermonis vel in morū vitio cōsistat: hæc culpa semper reparari potest, nec interdicitur aliquando de huiusmodi pœnitentiā agere: sed nō ita de grauiorib. criminib. In grauioribus n. criminib. semel tantum pœnitentię conceditur locus. Cōmunia, quæ frequenter incurrim⁹, semper pœnitentiā recipiunt, & semper redimuntur. Cōmunia dicit venialia peccata & fortē mortalia quædā aliis minus graua: quæ sicut sæpē cōmittuntur, ita frequenter per pœnitentiā redimuntur. Sed de grauiorib. criminib. semel tantum agitur pœnitentia, scil. solennis. Nam & de illis, si ite-

Orig. super
Leu. de ven-
dit. domo-
rum, c. 25.
Hom. 15. in
medio eius-
dem, in t. 1.

rentur, iteratur pœnitentia, sed non solennis: quod tamen in quibusdam ecclesiis non seruatur. *Auctoritatibus probat, quod non semel tantum, sed frequenter peccata dimittantur per pœnitentiam.* D

Quod verò pœnitentia non semel tantum agatur, sed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum venia præstetur, pluribus sanctorum testimoniis probatur. Ait n. Aug. scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantum dicebant vtilē esse pœnitentiam, ita. Adhuc instant perfidi, qui sapiunt plusquam oportet: non sobrii, sed excedentes mensuram dicunt. Et si semel peccantibus post baptismum valeat pœnitentia, non tamen sæpè peccantibus proderit iterata: alioquin remissio, ad peccandum esset incitatio. Dicunt enim. Quis nõ semper peccaret, si semper per pœnitentiam redire posset? Dicunt n. Dñm incitatore[m] mali, si semper peccantibus subuenit: & ei peccata placere, quibus semper præsto est gratia. Errant autē. Constat n. multum ei peccata displicere, qui semper præsto est ea destruere. Sed si ea amaret, non semper ea destrueret. Idē ad Maced. In tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam post peractam pœnitentiam, & post altaris reconciliationem, vel similia, vel grauiora committant. Et tñ Deus facit etiam super tales oriri solem suum, nec minus tribuit, quam ante tribuebat, largissima munera vitæ & salutis. Et quamuis eis in ecclesia locus ille pœnitentiæ non concedatur, Deus tñ super eos suæ patientiæ non obliuiscitur. Ex quorum numero si quis vobis dicat. Dicite mihi, verum aliquid profit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatis blandimenta contempsero, si me pœnitendo vehementius quam prius excruciauero, si vberius fleuero, si melius vixerem, si pauperes largius sustentauero, si charitate ardentius flagrauero? quis vestrum ita desipit, vt

huic

Aug. in lib. de vera & falsa pœnitentia cap. 5. in initio. in to. 4. ad Rom. 12.

August. ad Macedonium epist. 54. in 2.2. Mat. 5. g

huic homini dicat, Nihil tibi ista in posterum proderunt. Vade, saltē huius vitæ suauitate frūere. Avertat Deus tam immanem sacrilegamq; demeritiam. Item Ioan. Chryso. de reparatione lapsi. Talis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei: Nunquam spernit pœnitentiã, si ei sincerè & simpliciter offeratur, etiam si ad summū quis perveniat malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam: suscipit libenter & amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Quodq; est adhuc præstantius & eminentius, etiã si non potuerit quis explere omnem satisfaciēdi ordinē, quantumlibet tamen & quantumlibet breui tēpore gestam non respuit pœnitentiã: suscipit etiam ipsam, nec patitur quamuis exigua conuersionis perdere mercedem. Exemplis etiam hoc idē astrui potest. David n. per pœnitentiã adulterii simul & homicidii veniã impetrauit: & grauius tamē postea deliquit in populi enumeratione, quod populi multitudo prostrata ostendit. Illud a. mirabile est, quod angelo ferienti plebem se obtulit, dicens. Grex iste quid fecit? fiat manus tua in me, & in domū patris mei. Quo facto statim sacrificio dignus iudicatur, qui absolutione æstimabatur indignus. Nec mirū si tali sua oblatione pro populo, peccati sui adeptus est veniã: cum Moyses offerēdo se pro plebis errore, peccata diluerit. His aliisq; testimoniis pluribus euidenter ostenditur, per pœnitentiã non semel tantum, sed sæpius nos à peccatis surgere, & veram pœnitentiã sæpius agi. Voluntaria enim peccantibus nobis, vt ait Apost. pro peccatis non relinquitur hostia secunda scil. quia semel tantum Christum oportuit pati: nec relinquitur secundus baptismus: Relinquitur verò secunda pœnitentiã, & tertia, & deinceps, vt Ioan. Chryso. super hunc locum ait. Sciedum, inquit, quod hic quidam exurgunt, horum

Chryso. lib.
ad Theodo-
rum lapsum
sive epist. 10.
5. nō longè à
princ.

1. Reg. 11. a
Ibidem cap.
Ambr. in
apologia Da-
uid cap. 7. in
fine eiusdem
in to. 4.

1. Para. 22. a

Exod. 32. g

Heb. 10. e

Chryso. hom.
20. ad ca. 10.
Ad heb. t. 4.

ver-

verborum occasione pœnitentiam auferentes : quasi per pœnitentiam non valeat peccator post lapsum resurgere secundò, & tertio, & deinceps. Verum etiam in hoc pœnitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ sepè fit per pœnitentiam : sed secundum baptismum & hostiam.

QVOD PLVRIBVS IRRETITVS PECCATIS non potest pœnitere de vno vere, nisi de omnibus pœniteat.

DISTINCT. XV. A

Ex Grat de pœnit. dist. 3. cap. Sceleratio.

Super can. Deu. 32. sunt plures.

De pœnit. dist. 3. cap. Ignis.

ET sicut prædictis auctoritatibus illorum error conuincitur, qui pœnitentiam sepius agendam non putant, & per eam à lapsu peccantes frequenter surgere desistunt: ita eisdem illorum oppositio eliditur, qui pluribus irretitum peccatis asserunt de vno verè pœnitere, eiusdemque veniam à Domino consequi posse sine alterius pœnitentia. Quod etiam auctoritatibus astruere conantur. Ait n. Propheta. Non iudicabit Deus bis in idipsum: vel ut alii transtulerunt, Non consurget duplex tribulatio. Si ergo, inquiunt illi, aliquis sacerdoti fuerit confessus vnum de duob. vel pluribus peccatis & de illo iniunctam sibi pœnitentiã à sacerdote satisfactione expleuerit cæteris tacitis: non pro illo peccato amplius iudicandus est, de quo satisfecit ad arbitrium sacerdotis, qui vicem Christi in Ecclesia gerit. Ideoque si de eo iterum iudicetur, bis in idipsum iudicat Deus, & consurget duplex tribulatio. Sed de his oportet illud tantum intelligi, qui presentibus suppliciis commutantur in bonum, & sic perseuerant: super quos non consurget duplex tribulatio. Qui vero inter flagella duriores & deteriores sunt, ut Pharaon, presentibus æterna connectunt: ut temporale supplicium sit eis æternæ pœnæ initium. Unde Aug. Ignis succensus est, & c. i. vindicta Dei hic incipiet, & ardebit usque ad extremam damnationem. Hoc contra illos notandum est, qui dicunt illud,

Iud, scil. Non iudicabit Deus bis in idipsum: ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alii hic & in æternum puniuntur. Quinq; n. modis flagella contingunt: vel vt iustis per patientiã merita augeantur, vt Iob: vel ad custodiam virtutũ, ne superbia tentet, vt Paulo: vel ad corrigenda peccata, vt Mariæ lepra: vel ad gloriam Dei, vt de cæco nato: vel ad iudicium pœnæ, vt Herodi, quatenus hic videatur, quid in inferno sequatur: secundum illud, Duplici cõtritione cõtere eos Domine. Illa ergo auctoritas Nahum non cogit nos sentire, omniã quæ tẽporaliter puniuntur non vltius à Deo puniendã: nam etsi super eundem locum Hiero, dicat, Ægyptios & Israelitas à Deo tẽporaliter punitos, ne in æternum punirentur: non est tamen de omnibus generaliter intelligendum. Ait enim sic, Quod genus humanum diluio, Sodomitas igne, Ægyptios mari, & Israelitas in heremo perdidit, scitote ideo tẽporaliter pro peccatis punisse, ne in æternum puniret: quia non iudicabit Deus bis in idipsum. Qui ergo puniti sunt, postea non punientur: alioquin mentitur scriptura quod nefas est dicere.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

Attende lector his verbis, & caue ne de omnibus generaliter intelligas: sed de his tantum, qui inter ipsa flagella pœnitentiã egerunt, credentes in Deum Hebræorum: quã, etsi breuem & momentaneam, tamen non respuit Deus. Quod a qui per tẽporale flagellum non corriguntur, post æternaliter puniantur, ibidẽ ostendit, agens de fideli deprehenso in adulterio qui decollatur. Vbi ostendit leuia peccata breui & temporali supplicio purgari, magna verò diuturnis æternisq; suppliciis reservari: ita inquit: Quærat hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decollatur, quid de eo postea fiat: Aut n. punietur, & falsum est, quod dicitur.

Non

Iob 2. d.

1. Cor. 12. e.

Num. 11. b.

Ioan. 9. d.

Act. 11. d.

Hier. 17. c.

Beda ad il-

lud cap. 2.

Mar. Quid

est facilis.

Et glo. ord.

Matth. 9.

Hier. tom. 6.

comment. ad

eum locum

1. ca. Nahum

propheta.

Gen. 19. c.

Exod. 14. g.

Num. 11. a.

Hac ex Gra-

tiano dist. 3.

ne pœni. cap.

Sunt plures

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Et cap. Ignis.

Non iudicabit Deus bis in idipsum: aut nō puniētur, & optandum est aduleris, vt hic breui pœna puniantur, vt frustrētur in cruciat^o æternos. Ad q̄ respōdemus. Deus vt omnium rerum ita suppliciorū quoq; scire mensuras: & non præueniri sententia iudicis, nec illi in peccatorē exercendæ de hinc pœnæ auferri potestātē: & magnum peccatū magnis diuturnisq; lui cruciatib^o. Si quis vero punit^o fit tēporaliter, vt ille, qui Israēl ita maledixerat, & qui in sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri: quia culpa leuis præsentī supplicio cōpensata fit. Leuis n. culpa leui supplicio compensatur. His satis innuit Hiero. graui peccata & hic puniri graui supplicio, & in futuro puniēda æternaliter, de quib. pœnitentia nō agitur inter flagella. Leuiā verò, quæ hic puniuntur, leui pœna cōpensationē recipere: q̄ in bonis fieri nō ambigimus, & in malis fortē etiā fit ita. Satis iam apparēt, q̄ illi de prophetia induxerunt, non facere pro eis, qui dicunt: ei qui crimē sibi reseruat, de alio veniam præstari per pœnitentiā. Alias quoq; auctoritates inducunt. Ait n. Greg. Pluit Dñs super vnam ciuitatem, & super alteram non pluit: & eandē ciuitatem ex parte cōpluit, & ex parte aridam relinquit. Cum ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis se corrigit, vna eademq; ciuitas ex parte cōpluitur, & ex parte arida remanet: quia sunt quidam, qui cum quædā vitia resercent, in aliis grauius perdurant. Itē Amb. Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri De^o: Secunda per punitionem: vbi etsi fides desit, pœna satisfacit & reuelat. Ratione quoq; dicuntur dicentes. Si is qui vnum peccatū conuictus altero tacito, satisfactionē à sacerdote iniunctam expleuerit: nunquid etsi peccatum tacitū cōuersus fuerit cōfessus, pro vtroq; ei pœnitentia imponetur? Lōgē hoc videtur à ratione, & ecclesiæ cōsuetudine: quæ pro eodē peccato, nisi reiteretur, nulli bis pœnia

Leuit. 24. b
Num. 11. 5. d

Greg. ad illud cap. 1.
Ezech. Si fortē audiant. hom.

Amb. super Psal. 118 in princ. serm. xi. in to. 4.

pœnitentiã imponit. Fuit ergo illa peccati condi-
gna satisfactio, vnde & peccatũ deletum videtur.

Quomodo accipienda sunt premissa. C

His respõderi potest sic: illud Greg. Pluit Domi-
nus, &c. nõ ad criminis veniam: sed ad operis pra-
ui desertionẽ referendum est: vt idẽ pars ciuita-
tis dicatur complui: quia ab actu & delectatione
peccati, cui ante seruiebat, modo cessat: non quod
eius veniã habeat. Vocaturq; pluuia illa talis con-
tinentia quæ ab opere peccati reuocatur: quia ex
fonte gratiæ Dei id cordi instillatur: vt vel sic pau-
latim ad pœnitentiã veniat: vel eo minus à Deo
puniat, qui diuturniori dilectione & actu pec-
cati maius sibi accumulasset tormentum. Si verò
ad indulgentiam reatus pluuia referatur, euange-
licæ sententiæ contraire videbitur. Si n. propter
misericordiam, qua quis proximo suo non mise-
retur, etiam quæ dimissa sunt replicantur ad pœ-
nam: multo magis, quæ nõdum sunt dimissa pro-
pter odium fraternũ ad pœnã reseruari, pbantur.
Etsi ille qui arbiter suæ voluntatis constitutus est,
nõ potest inchoare nouam vitam, vt ait Aug. nisi
pœniteat eum veteris vitæ: quomodo ad nouita-
tẽ indulgentiæ perueniet, qui odii vetustatem nõ
deposuit? Illud etiã quod ait Amb. Etsi fides desit,
pœna satisfacit, &c. non de fide intelligitur, qua
creditur in Deum: sed de conscientia delicti. Deest
n. fides, cum conscientia peccati non subest. Nam
cum delicta omnia nemo intelligat: est aliquando
in homine peccatum, cuius nõ habet conscientia.
Vnde Apost. Nihil mihi cõscius sum: sed nõ in hoc
iustificatus sum. Cũ ergo quis flagellatur pro pec-
cato, cuius nõ est cõscius, si paciẽter fert pœnam
& humiliter amplectitur, cogitans se fortẽ pecca-
tum habere, quod non intelligit, & pro eo puniri
à Deo, pœna illa satisfacit & releuat grauatum.
Ad hoc autem, quod obiicitur de satisfactione
illat

*Aug. ho. 50.
ad princ.
Et libr. de
pœnitentiã
medicina.*

*Au. in li. de
dog. Eccl. c.
54. Et in en.
c. 75. in prin.*

*Luca II. f
Au. in enc.
in fine c. 72
Ibid. c. 73. cō
tinuo Au. in
enc. c. 73. In
prin. Ca. 71.
eiusdem lib.
in principio
Eccl. 30. d.
Ca. 77. eius
dem libro in
principio.
Au. cap. 76.
in ench. in
medio.*

illa: si satisfactio non fuit, iterū imponenda est. Si vero iterū imponenda non est, satisfactio fuit: & si satisfactio fuit, veniā impetrauit. Responderi potest satisfactionem non fuisse, quia ille dignos fructus poenitentiae non fecit. Est enim satisfactio poenitentiae, ut ait Aug. peccatorū causas excidere, nec suggestionibus eorum aditum indulgere. Item, Sane qui scelerate viuunt nec curant talem vitam moribus corrigere, & inter ipsa facinora sua eleemosynas frequentare non cessant: frustra Ideo sibi blandiuntur, quia Dñs ait. Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. Hoc n. quam late pateat non intelligunt. Multa enim sunt genera eleemosynarum: quae cum facimus adiuuamur. Non solum qui dat esurienti cibum, sitienti potum, & huiusmodi. sed etiam qui dat veniā petenti, eleemosynam dat: & qui emendat verbere, in quae potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, vel orat ut ei peccatum dimittatur, eleemosynā dat: quia misericordiam praestat. Multa n. bona praestantur iniustis, quando eorum consulitur utilitati & non voluntati: sed ea maior est, quae ex corde dimittimus, quod in nobis quisque peccauit. Minus enim magnū est erga eū esse beneuolum, qui tibi nihil mali fecit. Illud multo grandius, ut tuum etiam inimicū diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potest facit, semper bonū velis faciasque quod possis. Quod ergo Dñs ait, date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis: ita ne intellegendi sumus, ut non credentibus in Christū munda sint omnia, si eleemosynas istas dederint? Qui n. vult ordinate eleemosynam dare, à se debet incipere, & eam primū sibi dare. Est n. eleemosyna opus misericordiae: verissimeque dictū est, Miserere animae tuae placens Deo. Nō ergo se fallūt, qui per eleemosynas largissimas fructuū suorum vel pecuniae impunitatē se emere aestimant, in peccatis permanentes, quae ita diligunt;

gunt, vt in eis optēt versari. qui vero diligit iniquitatem, odit animā suam: & qui odit animam suā, nō est misericors ei, sed crudelis. Dilgēdo quippe eam secūndum seculum, odit eā secūndum Deum. Si ergo vult ei dare eleemosynam, per quā fit mundus, odiat eam secūndum seculum, & dilgat eā secūndum Deum. Hac eleemosyna, quam sibi homo primitus debet, mundantur interiora. Ad quod hortans Christus ait, Mūdare quæ intus sunt. Immundis enim nihil est mundum: sed polluta sunt eorum mens, & consciētia, vt ait Apost. Immundi vero sunt omnes quos non mundat fides, qua creditur in Christum: de qua scriptum est, Mundans fide corda eorum. Sed ne istas eleemosynas, quæ sunt de fructibus terræ, respicere Christus videtur. Hæc, inquit, oportuit facere, scil. iudicium & charitatem Dei, & illa non omittere, i. eleemosynas fructuum terrenorum. Ex his datur intelligi, quod in peccato mortali permanētes, etsi eleemosynas largas faciant, non tamē per eas satisfaciūt: quia inordinate agunt, dum à se non incipiūt. Nec proprie dicitur eleemosyna tale opus, dū sibiipsis crudeles existunt non placētes Deo. Nō ergo dicēda illa peccata satisfactio, quā qui agit p vno peccato, dū perdurat in altero. Quia nihil prodest ieiunare & orare, & alia bona agere, nisi mēs reuocetur à peccato, & si aliquādo cōuersus tacitū peccatū sacerdoti fuerit confessus, de vtroq; imponēda est ei satisfactio: q̄a de primo cōdigne nō satisfecit.

Secundum quosdam fuit satisfactio.

Quibusdam tamē videtur fuisse satisfactio, sed infructuosa, dum in peccato altero persistit: percipietur tamē fructus eius, incipietq; proficere, cum peccati alterius pœnituerit. Tūc n. vtrunq; dimittitur peccatū, & satisfactio p̄cedēs viuificatur, quæ fuerat mortua: sicut baptismus illi, q̄ sicte accedit, tūc primit^o valet, cū fictio à mēte recedit per

Ccc

pos-

Matt. 2. e

Ad Tit. 2. d

Ibid. in medio. ca. 75.

Act. 15. c

Matth 23. e

Ibid. in fine cap. 76.

Pius pap. 1.

epi. 1. ad oēs

christianos

in fine.

Grat. de pœ.

dist. 3. qui-

ras in fine.

*Aug. lib.
de vera &
falsa pœnit.
c. 14. in fine,
tom. 4.*

*Hier in com
ment. ad il-
lud Aggæi 1.
Seminastus,
cap. 6.*

*In epist. ad
Hebr. c. 6. a*

*Gratian. de
pœnit. di. 3.*

pœnitentiam. Et in huius opinionis munimētum auctoritates inducunt. Ait n. Aug. Pium est credere, & nostra fides expostulat, vt eū gratia Christi in homine destruxerit mala priora, etiā remuneret bona: & cum destruxerit, q̄ suum nō inuenit, diligit bonū, quod in peccante plantauit. Itē Hier. Si quādo videris inter multa peccata quenquam facere aliqua iusta opera, non est iam iniustus Deus, vt ppter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed faciet ea metere, & in horrea congregare, quæ bona in terra seminauit. Sed hæc dicta intelligimus de illo, qui in charitate quodam tēpore bona facit & bonus est, alio vero tēpore malus est, & mala peccata facit. Non ergo intelligendum est eū inter multa peccata, iusta opera fecisse, quasi simul eodemq̄ tēpore peccata fecerit, & iusta opera: sed diuersis temporibus vtraq̄ fecisse. Nisi n. bonus foret, quando bona fecit, non seminasse diceretur in terra bona. Destructis ergo malis post opera bona cōmissis, priora bona, in charitate sc. facta, quæ sequētia mala mortificauerāt, pœnitentia de illis malis habita viuificantur & remunerātur. Vnde Apostolus, facientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis: opera mortua nominans priora bona significat, quæ per sequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc sicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam reuiuiscunt, & ad meritum æternitatis prodesse incipiunt. Similiter & illud bonum amat Deus quod plantauit in peccante, in illo, sc. qui post illud bonum peccauit, nō simul peccans & bonum operans extitit: quia talis hominis opus nō diligeret Deus ad remuneracionem. Potest etiam accipi de operibus bonis, quæ ab aliquo fiunt dum malus est, & in peccato mortali persistit vel ad tempus, vel vsq̄ in finem: quæ dicuntur à Deo remunerari, & non dari obliuioni,

non

non quia proficiunt ad vitam æternam, sed ad tolerabilius extremi iudicij supplicium sentiendum: sicut de fide & cæteris, quæ sine charitate habentur, Aug. ait, Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem spiritus & vinculum pacis, quo Ecclesia cōnectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, famem, persecutionem, vel flammam vel bestias, vel ipsam crucem, timore gehennæ: nullo modo ista culpanda sunt, immo & hæc laudanda est patientia. Non n. dicere poterimus, melius ei fuisset, vt Christum negando nihil horum pateretur, quæ passus est confitendo: sed æstimandum est fortasse tolerabilius ei esse futurum iudicium, quam si Christum negando nihil horum pateretur: vt illud quod ait Apost. Si tradidero corpus meum ut ardeat, charitatem a. non habuero, nihil mihi prodesse intelligatur ad regnum obtinendum, nisi ad extremi iudicij tolerabili⁹ subeundum supplicium: & infra. Hæc propter charitatē dicta sunt: si ne qua in nobis non pōt esse vera pœnitētia: quoniam in bonis charitas Dei est, quæ tolerat omnia.

Perstringit dictorum summam, vt alia addat. E

Ex his ostēditur, bona, quæ sine charitate fiunt, prodesse quidem ad tolerabiliorē pœnam sentiendam, sed non ad vitam obtinendam. Illa n. quæ in charitate quis facit, si pœnā prolapsus fuerit, nec exurrexerit, nō esse in memoria Dei. Ezech. dicit, Si auerterit se iustus à iustitiā, & fecerit iniquitatem, nūquid viuet? omnes iustitię eius quas fecerat, nō recordabūtur: in peccato suo morietur: & nō erūt in memoria iustitię, quas fecit. In cui⁹ loci expositione Greg. ait. Hoc nobis maximè cōsiderandum est, quia cum mala cōmittimus, sine causa ad memoriam trāsacta bona reuocamus, quoniā in perpetratione malorū nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum. Intelligēdum est hoc, ad vitā

*Aug. lib. de
patientia
unico c. 26.
in tom. 4.*

*i. Cor. 13. b
Aug. ca. 23.
eiusdem lib.
de patientia
in princip.*

*Gratia. de
4 de pœnitē
tentia.*

Ezech. 31. f

*Greg. No. 17.
ad illud c. 2.
3 Ezech.
in peccato
suo in li. 1.*

percipiendā bona præterita non dare fiducia, et si ad mitiorē pœnam alioquin præmissæ auctoritati Aug. obuiaret. Et bona ergo sine charitate facta & bona in charitate facta, q̄ concomitatur mortalis culpa, quā non delet sequens pœnitentia: ad sensum mitioris pœnæ proficiunt, nō ad vitæ fructū. *Auctoritates alias inducit contra eos, qui dicunt de vno peccato pœnitentiam agi, altero tacito.*

Satis arbitror illis esse responsum, qui asserunt de vno crimine pœnitentiam agi, & veniā præstari alio in delectatione retento, vel per confessionem nō exposito: qui non modo præmissis auctoritatibus cōfutantur, sed etiam subditis: ait enim Aug. Sunt plures quos pœnitet peccasse, sed tamē omnino reseruantes sibi: quædam in quibus delectentur: non animaduertētes Dñm sibi mutum & surdum à dæmonio liberalisse: per hoc docet nos nunquam nisi de omnibus sanari. Si n. vester peccatā ex parte reseruari habenti septē dæmonia, ei proficere potuit sex expulsis. Expulit autē septem, vt omniā crimina simul eiicienda doceret. Legionē vero dæmonum ab alio eiiciens, nullum reliquit de omnibus qui liberatum possideret: ostendens quod et si peccata sint mille, oportet de omnibus pœnitere. Nunquā aliquē sanauit Dñs, quem non omnino liberauit. Totum n. hominem sanauit in sabbatho: quia & corpus ab omni infirmitate, & animā ab omni contagione: indicans pœnitentē oportere simul dolere de omni crimine. Scio enim Dñm inimicum omni criminoso. Quomodo ergo qui crimen reseruat, de alio recipiet veniam? sine amore Dei consequeretur veniam, sine quo nemo vnquam inuenit gratiam. Hostis n. Dei est, dum offendit perseueranter. Quædam n. impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Iam n. sine vera pœnitentiā inueniret gratiam. Pœnitētia n. vera ad baptismi purita-

*Aug. c. 9. li.
de vera &
falsa pœnit.
tom. 4.
Marci. 7. c.*

*Luc. 8. f
Marci. 5. b*

Ioan. 7. d

puritatem conatur adducere. Recte n. poenitens, quicquid sordis post purificationem baptismi contraxit, oportet ut abluat, saltem lachrymis mentis: sed satis durus est cuius mentis dolorem oculi non declarant. Sed sciat se culpabiliter durum, qui deflet damnatum poris, vel mortem amici, & dolorem peccati non ostendit in lachrymis. Quae ergo poenitet omnino poeniteat. Idem, poenitentes, si vero estis poenitentes, & non estis irridentes, mutate viam, reconciliamini Deo. Poenitentiam agis, genua figis, & rides: subfannas Dei patientiam. Si poenitentiam agis, poenitet te: si non poenitet te, non es poenitens. Si ergo poenitet, cur facis, quae male fecisti? Si fecisse poenitet, noli facere: Si adhuc facis, certe non es poenitens. Item Innocentius secundus. Admonemus fratres nostros, ne falsis poenitentibus laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiatur. Falsam a. poenitentiam esse constat, cum spreto pluribus, de vno solo poenitentia agitur: vel cum sic agitur de vno, ut non discatur ab alio.

Repetit de vera poenitentia, ut addat. O

Ex praemissis perspicua sit notitia vere poenitentiae, vel satisfactionis. Illa n. vera est poenitentia quae peccatum abolet: quod illa sola facit quae scelus corrigit, quae odium commissi criminis & committendi, cum desiderio satisfaciendi affert. Iudas n. poenituisse legitur, sine afflictione veniae, quia tali poenitentia non correxit crimine. Vnde Hiero. Nihil Iudae profuit sera poenitentia, per quam scelus corrigere non potuit. Sic quando frater peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit, potest ei dimitti: si a. permanet opera, frustra voce assumitur poenitentia: hoc est quod de eo infelicissimo dicitur. Et ratio eius fiat in peccatum, ut non solum emendare nequiverint, proditionis nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit. Caue qualiter intelligas illud, Ut emendare valeat, quod peccavit, &c. Non enim emendatio hic intelligenda est, rei demptae recom-

Au. li. de vera & falsa poenit. c. 10.

Matt. 27. a

In com. ad c. 27 Matt. tom. 9.

*Aug. in epi.
54. ad Mace
donium.*

penfatio: sed delicti exprobratio & abominatio, cū satisfationis desiderio. Demit n. iniuste quis alicui, quod restituere non valet, vt oculum, vel vitam & huiusmodi: & tñ si pœnituerit peccati, cum amore cōdignæ satisfationis, veniam habet. Nec ideo quisquā putet, qui rē alienam iniuste abstulerit, quā reddere pōt, de illo peccato pœnitere ac veniam cōsequi, nisi restituat ablatum. Quandiu n. res propter quam peccatum est, non redditur si reddi potest, non agitur pœnitentia, sed fingitur.

DE TRIBVS QTÆ IN POENITENTIA
consideranda sunt.

DISTINCT. XVI.

*Chry. de pœ-
nitent. di. i.
perfecta.*

IN perfectione a. pœnitentiæ, tria obseruanda sunt, sc. compunctio cordis, confessio oris, satisfactio operis. Vnde Ioan. Os aureum: Perfecta pœnitentia cogit peccatorē omnia libenter ferre: in corde eius cōtritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hæc est fructifera pœnitentia, vt sicut tribus modis Deum offendimus, sc. corde, ore, & opere, ita tribus modis satisfaciamus. Sunt n. tres peccati differētię, vt ait Aug. & in corde, & in facto, & in consuetudine, tanquā tres mortes. Vna quasi in domo, sc. cum in corde consentitur libidini: Altera quasi prolata iam extra portam, cū in factum procedit assensio: Tercia eū vi malæ cōsuetudinis tanquā mole premitur animus, vel noxię defēsionis clypeo armatur, quasi in sepulchro iam fœtēs. Hæc sunt tria genera mortuorum, quę De⁹ legitur suscitasse. Huic ergo triplici morti, triplici remedio occurritur: cōtritione, cōfessione, satisfatione. Compunctio nobis cōmendatur ibi, Scindite corda vestra, & nō vestimēta vestra. Cōfessio, ibi, iustus in principio sermonis accusator est sui. Verē n. confiterur, qui se accusat, qui execrando malum sibi imputat. Et ibi, Effundite coram illo corda vestra. Et iterū. Confitemini alterutru peccata vestra,

*Aug. ser. do-
mini, in
monte. lib.
1. tomo 4.*

vestra. Satisfactio à Ioã. præcipitur, & vbi ait, Facite dignos fructus pœnitentiæ, sc. vt secundum qualitatem & quantitatem culpæ sit qualitas & quantitas pœnæ. Non n. par debet esse fructus boni operis eius, qui nihil vel minus peccauit, & eius qui grauius cecidit. Ideo discretio Pœnitenti valde necessaria est, vt illa gerat quæ tradit Aug. dicens. Cõsideret qualitatem criminis, in loco, in tẽpore, in perseuerantia, in varietate personæ: & quali hoc fecerit tẽtatione & in ipsius vitij multiplici executione. Oportet n. penitere fornicantẽ secundum excellentiam sui status vel officij, vel secundum modum meretricis, & in modum operis sui: & qualiter turpitudinẽ egerit, si in loco sacro, si in tẽpore orationi cõstituto, vt sunt festiuitates & tẽpora ieiunij. Cõsideret quantum perseuerauerit, & defleat, quod perseueranter peccauerit: & quanta victus fuerit impugnatione. Sunt n. qui non solum non vincuntur, sed vltro se peccato offerunt: nec expectant tẽtationẽ, sed præueniunt voluptatem. Et pertractet secũ, quam multiplice actione vitij delectabiliter peccauit. Omnis ista varietas cõtendenda est & deflenda, vt cum cognouerit quod peccatũ est, cito inueniet Deum sibi propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inueniat cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ & ordinis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnẽ qualitatem vitij: defleat virtutem, qua interim caruit. Dolendum est enim non solum quod peccauit, sed quia virtute se priuauit. Defleat etiam, quoniam offendens in vno, factus est omnium reus: Ingratus n. extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc n. quisque peccator sit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit, quia non omnino abundauit. Alio est modo, offendens in vno factus est omnium reus: quia omnis virtus patitur de-

*Iob. 2. g**Prou. 18. o**Psal. 61.**Iacobi 5. d**Matth. 3. b**Luca. 3. b**Aug. ca. 14.**li. de vera &**falsa pœnit.**tomo 4.**Iacobi 2. b**Ibid. c. 15. ad**principium.*

trimētum ab vno vitio. Ponat se omnino in iudicio & potestate sacerdotis, nihil sui reseruās sibi: vt omnia eo iubēte paratus sit facere pro recipienda vita animæ, quæ faceret pro vitāda corporis morte: & hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinitā. Cum gaudio n. facere debet immortalis futurus, qui faceret pro differēda morte moriturus: semper deprecetur Deum: offerat Deo mentem & cordis contritionem: deinde & quoad pōt, det de possessione: & tunc si quid offerat, securus offerat. Respexit Dñs. ad Abel, & munera eius. Prius dicit Abel, quā ad munera eius. In iudicio ergo cordis cōferenda est eleemosyna tribuētis. Nec considerandum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat, quid potest. Qui ergo sua peccata redimere vult tēporalium oblatione, prius offerat mentem. Caueat etiā ne ductus verecundia, diuidat apud se confessionē, vt diuersa diuersis velit sacerdotibus manifestare. Quidā n. vni celant, quod alteri manifestandum conseruāt: quod est se laudare, & ad hypocrisim tēdere & semper venia carere: ad quā per frustra putat peruenire. Caueat etiā ne prius ad dominicum corpus accedat, quam cōfortetur bona cōscientia, & doleat, quod nondum audeat sumere, quē multum desiderat cibum salutarē. Cohibeat etiā se à ludis, à spectaculis seculi, qui perfectā vult consequi remissionis gratiā. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ, animā captiuam elaqueantes & in libertate seruātes. Et infra, Quærat anima dignos fructus, & si non dignos pœnitentiæ. Sunt n. digni fructus virtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia n. grauiores postulat, vt dolore & gemitibus mortuus impetret vitam. Ex his ostenditur, qui sint digni fructus pœnitentiæ, quibus vera satisfactio expletur: & quod nō omnes digni fructus sunt digni fructus pœnitentiæ: quod de illa pœnitentia intelligitur, quæ maiorum est
 cri mi-

Gen. 4. b

*Aug. ibid.
cap. 15.*

criminum. Non enim sufficiunt grauius delinquentibus, quæ sufficiunt minus vel parum peccantibus.

Quæ sit falsa satisfactio. B

Et sicut sunt digni fructus pœnitentiæ, ac vera satisfactio: ita & digni fructus, & falsa satisfactio, i. falsa pœnitentia. Vnde Gregorius. Falsas pœnitentias dicimus, quæ nõ secundum auctoritates sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri nõ possit, si culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiã venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odiũ in corde gerit: recognoscat se verã pœnitentiã non posse peragere, nisi negotium relinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, & bona quæ iniuste abstulit, restituat. Nec tamen desperet, interim quicquid boni facere potest, hortamur vt faciat, vt Deus cor eius illustret ad pœnitentiã. Cum sit pœnitentia interior & exterior, de vtraque per præmissa satis apparet, quæ sit vera, & quæ sit falsa.

De tribus actionibus pœnitentiæ. C

Prædictis vero ad adiiciendum est, quod tribus modis agitur pœnitentia: ante baptismum scilicet de prioribus peccatis: post baptismum de grauioribus quæ post committuntur. Est etiam pœnitentia venialiũ quotidiana: quæ etiã humilium est, & perfectorum. Vnde Aug. Tres sunt actiones pœnitentiæ quas mecum eruditio vestra recognoscit. Vna est quæ nouum hominẽ parturit, donec per baptismum omnium prædictorum ablutio fiat peccatorum: quia nullus suæ voluntatis arbiter, nisi pœniteat eum veteris vitæ nouã inchoare potest, à qua paruuli sunt immunes cum baptizantur, quia nondum possunt vti libero arbitrio: quibus tamẽ ad remissionem originalis peccati prodest eorum fides, à quibus offeruntur. Altera est actio pœnitentiæ post baptismum, quæ fit pro illis peccatis, quæ

Greg. 7. de pœnit. dist. 1. c. Falsas.

Aug. bo de utilitate & necessitate pœnitentiæ qua est. 50. in to. 10. & li. de medicinali pœnitentiæ, ca. 7. tomo 9. Exod. 20. b. Acto. 2. f

legis decalogus cōtinet. Agunt ergo homines pœnitentiam ante baptismum de peccatis prioribus, ita tamen vt êt baptizentur: sicut Petrus ait, Agite pœnitentiã, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomini Dñi, &c. Agunt êt pœnitentiã, si post baptismum ita peccauerunt, vt excommunicari & recōciliari postea mereantur. Est etiam pœnitentiã bonorum & humilium fidelium pene quotidiana: in qua pectora tundimus dicentes. Dimitte nobis debita nostra, &c. Neq; ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa nobis in baptismo nō dubitamus: sed illa quæ humanæ fragilitati, quamuis parua tamē crebra surrepunt, quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt & oppriment, sicut vnum aliquod grande peccatū. Quid n. interest ad naufragium, an vno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim surrepens aqua in sentinā per negligentiu culpā impleat nauē, & submergatur? Ideo ieiunium, & eleemosynæ, & orationes inuigilēt: in quibus cū dicimus. Dimitte nobis debita nostra, &c manifestam⁹ nos habere, quod nobis dimittatur: & in verbis humiliantes animas nostras, quotidianā agere pœnitentiã nō cessam⁹.

De satisfactione venialium.

Quæ a. pro venialibus sit satisfactio sufficiens, Aug. insinuat ita inquiring in Enchiridio. De quotidianis & breuibus leuibusq; peccatis, sine quib⁹ hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit: Eorum n. est dicere, Pater noster quies in cælis, &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa à quib⁹ vita fidelium êt scelerate gesta, sed pœnitēdo in melius cōmutata discedit. Sicut veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra: ita & veraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, ita sic fiat, & dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniã petentib⁹ omnino ignoscere. Ex his aliisq; præmissis iã facile

est in-

Matth. 6. b

Matth. 6. b

*Aug. ca 71.
in tom. 3.*

Matth. 6. b

est intelligere, quæ pro venialibus sit exhibēda satisfactio. Sufficit n. dominica oratio cum ieiunio & elemosynis: sic tamē, vt præcedat cōtritio aliquantula, & ad datur cōfessio si adsit facultas: de qua confessione post tractabitur. Pro grauioribus vero peccatis hæc est in satisfactione adhibēda sūt, sed multo vehemētius atq; districtius: quia vt ait Aug. ad agendam pœnitentiam non sufficit mores in melius cōmutare, & à malis factis recedere nisi de his, quæ facta sunt satisfaciat Dño per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per cōtritionis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

TRIA PROPONUNTUR QUÆ RENDA:

Primum an sine confessione dimittatur peccatum.

DISTINCT. XVII. A

Hic oritur quæstio multiplex. Primo enim queritur, Vtrum absque satisfactione, & oris confessione, per solam cordis contritionem peccatū alicui dimittatur? Secundo. An alicui sufficiat cōfiteri Deo sine sacerdote? Tertio, an laico fideli facta valeat confessio? In his enim etiam docti diuersa sentire inueniuntur: quia super his varia, ac pene aduersa tradidisse videntur doctores. Dicunt enim quidam, sine confessione oris, & satisfactione operis neminem à peccato mundari, si tempus illa faciendi habuerit. Alii vero dicunt, ante oris confessionem & satisfactionem in cordis contritione peccatū dimitti à Deo, si tamen votum confitendi habeat. Vnde propheta, Dixi, confitebor aduersum me iniu. m. do. & tu re. im. & c. Quod *Psal. 31.* exponens Cassiod. ait. Dixi, id est, de liberaui apud me, quod confitebor, & tu remisisti. Magna *In Cassiod.* pietas Dei, qui ad solam promissionem peccatum *& gloss. orat.* dimiserit. Vorum enim pro operatione iudicatur. *in eundem.* Item Augustinus. Nondum pronunciat, promittit se pronunciatum, & Deus dimittit: quia hoc ipsum dicere, quoddā pronunciare est corde. Nōdum

*princ. enar-
rationis, in
tom. 8.
Psal. 50.
Ezech. 18. e*

*Luc. 17. d
Ioan. 11. f
Eccle. 17. d
Aug. de ver-
bis Domini
sermone. 8.*

*Esai. 43. d
Amb. lib. de
paradisoc.
14. idem in
sermone
Quadrage-
sime.*

dum est vox in ore, ut homo audiat confessionē, & Deus audit. Itē. Sacrificium Deo spiritus cōtri. & c. alibi etiam legitur, Quacunq; hora peccator conuersus fuerit & ingemuerit, vita viuet, & nō morietur. Non dicitur ore cōfessus fuerit, sed conuersus ingemuerit. Vnde datur intelligi, quod etiam ore tacente veniā interdum consequitur. Hinc etiam leprosi illi, quibus Dñs præcepit ut ostenderēt se sacerdotibus, in itinere antequam ad sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo insinuat, q̄ antequam ora nostra sacerdotibus aperiāmus, i. peccata cōfiteamur, à lepra peccati mūdāmur. Lazarus etiam non prius de monumēto est eductus, & post à Dño suscitatus: sed intrus suscitatus, prodit foras viuus, ut ostenderetur suscitatio animæ præcedere confessionē. Nemo enim pōt confiteri, nisi suscitatus: quia à mortuo, velut qui nō est. perit cōfessio. Nullus ergo confitetur, nisi resuscitatus. Nemo a. suscitatur, nisi qui à peccato soluitur, quia peccatū mors animæ est, quæ ut est vita corporis, ita eius vita Deus est. His aliisq; pluribus auctoritatibus probatur, ante confessionē vel satisfactionem sola compunctione peccatum dimitti, quod qui negant, eas determinare laborant, nec non in huius sententiæ deprecationē, & ad suæ opinionis assertionē auctorum testimonia inducunt. Ait enim Dñs per Esaiam, Dic tu iniquitates tuas & iustificeris. Item Ambr. Non pōt quisquam iustificari à peccato, nisi peccatum ipsum antea fuerit confessus. Idē dicit, Confessio à morte animam liberat, confessio aperit paradysum, confessio sp̄ salutis tribuit: quia non meretur iustificari, qui in vita sua non vult peccatum confiteri. Illa cōfessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Pœnitentia vera est dolor cordis, & amaritudo animæ p̄ malis, quæ quisq; commisit. Itē Ioan. Non potest quisquam gratiam Dei accipere, nisi purgatus fuerit

ab om-

ab om-
per b-
lis ag-
quia
cit, q
Quæ
Ergo
gove
ctu p
lis eff
Itē A
profu
Pute
deris
dis o
maui
qui in
qui n
grau
etfi l
Ita ex
vt no
Qui
puli,
cata
ritas
sterit
tunt
solu

Q
dū?
solu
triti
pon
rit:q
ānin

Ab omni peccato per pœnitentiæ confessionem & per baptismum. Itē Aug. Agite pœnitentiam, quæ agitur in Ecclesia. Nemo dicat sibi occulte ago, quia apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solueritis super terram, soluta erunt in cælis? Ergo sine causa clauæ datae sunt? Frustramus ergo verbum Christi. Iob dicit, Si erubui in conspectu populi peccata mea cōfiteri. Itē Ambr. Venialis est culpa, quam sequitur confessio delictorum. Itē Aug. super illum locum Ps. Non absorbeat me profundum, neq; vrgeat super me puteus os suū. Puteus est profunditas iniquitatis: in quā si cecideris, non claudet super te os suum, si tu non claudis os tuū. Confitere ergo & dic. De profundis clamaui ad te dom. &c. & euades. Claudit super illū, qui in profundum cōtemnit: à quo mortuo, velut qui non fit, perit confessio. Item, Nullus debite grauioris pœnæ accipit veniā, nisi qualem cunque, etsi longe minorē quam debeat, soluerit pœnam. Ita enim impartitur à Deo largitas misericordiæ, vt non relinquatur iustitia disciplinæ. Item Hier. Qui peccator est, plangat delicta propria vel populi, & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus: & dormiat in sacco, vt præteritas delicias, per quas Deum offenderat, vitæ austeritate compenset. His aliisq; auctoritatibus nituntur asserere, sine confessione vocis, & aliqua solutione pœnæ neminem à peccato mundari.

Cui sententiæ potius consentiendum sit. **B**

Quid ergo super his sentiendū sit, quid tenendū? Sane dici potest, quod sine confessione oris, & solutione pœnæ exteriori peccata delentur per cōtritionē, & humilitatem cordis. Ex quo enim proponit mente cōpuncta se cōfessurum, Deus dimittit: quia ibi est cōfessio cordis, etsi nō oris: per quā anima interius mūdatur à macula, & cōtagio peccati

Aug. hom. 49. in to 10.

Matth. 16. Iob. 31 d

Aug. cap. 6. li. de continentia to. 4. Psal. 129. Prou. 18. c

Amb. c. 14. de paradiso.

Hie. ad ca. 1. Ioe. accingite vos.

De pœnit.
dist. 1. cap.
Nullus.
Agite.

Super Psal.
50. vers. 12.
Ne proicias
& glossa in
terlineal,
in to. 8.

Psal. 31. f

Amb. Luca
22. in com-
ment. to. 5.

Chrys. to. 4.
ad illud: pœ-
nitentia lo-
cum non in-
uenit s. 12.

cati cōmissi, & debitū æternę mortis relaxatur. **Ma**
la ergo, quę superius dicta sunt de confessione
pœnitentia, vel ad confessionem cordis, vel ad in
teriorē pœnitentiam referenda sunt. Sicut illud Aug.
Quod nullus dicitur veniam consequi, nisi prius
quantulamcunq; peccati soluerit pœnitentiam: vel de ex
teriori pœnitentia accipienda sunt, & ad cōtemnentiam
vel negligentes referenda, sicut illud Nemo dicat
occulte age, &c. Nonnulli n. in vita peccata confite
ri negligunt, vel erubescunt: & ideo non merentur
iustificari. Sicut n. pœnitentia est nobis interior
pœnitentia, ita & oris cōfessio, & exterior satisfactio,
si adsit facultas. Vnde nec vere pœnitens est,
qui confessionis votum nō habet. Et sicut peccati
remissio munus Dei est, ita pœnitentia & cōfessio,
per quam peccatū deletur, non pōt esse nisi à Deo.
vt Aug. ait. Jam, inquit, donū Sp. S. habet qui confite
tur & pœnitet: quia non pōt esse confessio peccati
& compunctio in homine ex seipso. Cum enim
irascitur sibi quisq; & displicet, sine dono Spiritus
sancti non est. Oportet ergo pœnitentē confiteri, si
tempus habeat: & tamen antequam fit confessio
in ore, si votum sit in corde, pœnitentia ei remissio.

Si sufficit soli Deo confiteri.

Iam secundum quæstionis articulū inspiciam.
sc. Vtrum sufficiat peccata confiteri soli Deo, an o
porteat confiteri sacerdoti. Quibusdam visum est
sufficere, si soli Deo fiat cōfessio sine iudicio sacer
dotali, & confessione Ecclesię: quia David dixit,
Dixi confitebor do. & tu re. &c. non ait sacerdoti
& tamen remissum sibi peccatum dicit. Itē Ambrosius
Ideo fleuit Petrus, quia culpa obrepit ei, nō inue
nio qd dixerit, inuenio quod fleuerit. Lachrymę
eius lego, satisfactionē non lego. Sed quod defecit
non pōt, ablu potest. Lauant lachrymę delictum
quod voce pudor est cōfiteri. Veniæ fletus cōsuetudo
& verecundię. Hos idē etiam Maximus dicit episcopus

scopus. Item Ioan. Chrysof. Non tibi dico, vt te
 prodas in publicum, neq; apud alios te accuses: sed
 obedire te volo prophetæ dicenti, Reuela Deo vi-
 tam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata,
 apud verum iudicē cum oratione delicta tua pro-
 nuncia, non lingua, sed conscientia tuæ memoria:
 & tunc demum spera te misericordiam posse con-
 sequi. Si habueris peccata tuā in mente continue,
 nūquam in malum aduersus proximum in corde
 tuo tenebis. Idē Peccata tua quotidie dicito, vt de-
 leas illa. Sed si confunderis alicui dicere, dicito ea
 quotidie in animo tuo, non dico, vt confitearis ea
 cōseruo tuo, vt tibi exprobet. Dicito Deo, qui cu-
 rat ea. Nec n. si nō dixeris, ignorat ea, cum faciebas
 ea, præsto erat: cū admitteres ea, cognouerat. Nū-
 quid ea vult à te cognoscere? Peccare nō erubuiti,
 & cōfiteri erubescis? Dicito in hac vita, vt in alia
 requiē habeas: dicito ingemiscens & lachrymans.
 In codice scripta sunt peccata tua. Spongia pecca-
 torum tuorum lachrymæ tuæ sint. Itē Prosper: Illi
 quorum peccata humanā notitiā latent, non ab
 ipsis cōfessa, nec ab aliis publicata, si ea cōfiteri vel
 emēdare noluerint, Deum quē habēt testē, ipsum
 & habituri sunt vltorē. Quod si ipsi sui iudices fiāt,
 & veluti suæ iniquitatis vltores, hic in se volunta-
 riam pœnā seuerissimę animaduersionis exerceāt:
 temporalibus pœnis mutabūt æterna supplicia, &
 lachrymis ex vera cordis cōtritione fluētibus re-
 stinguēt æterni ignis incēdia. Et infra, Facilius sibi
 Deum placabunt illi, qui aut propriis confessioni-
 bus crimen produnt, aut nesciētibus aliis ipsis in
 se voluntariæ excōmunicationis ferunt sententiā:
 & ab altari cui ministrabant, non animo, sed of-
 ficio separari, vitam suam quasi mortuam plan-
 gunt: certi quod reconciliati sibi efficacis pœnitē-
 tiæ fructibus, à Deo non solum amissa recipiant,
 sed etiam supernæ ciuitatis gaudia recipiant. His
 autho-

ad Heb. hō

31. & ho 41.

ad populum

Antiochi.

tom. 5.

Maximus

hom. 3. Tau

rinensis.

Idem Chryf.

tom. 1. ho. 2.

In Psal. 50.

Prosper li. 2.

de vita con-

templatiua,

ca. 7. in mo-

dio.

Ibid paulo

inferius.

Ibid Prosper

inferius c. 7.

authoritatib. innituntur, qui sufficere contendunt Deo confiteri peccata sine sacerdote. Dicunt enim quod si quis timens detegit culpam suam apud homines, ne inde opprobrio habeatur, vel alij suo exemplo ad peccandum accingantur: & ideo tacet homini, & reuelat Dño Deo, consequitur veniam.

Quod non sufficit soli Deo confiteri, si tempus adsit, si tamen homini possit.

Iacobi 5. d

*In hom. 50.
de utilitate
ac necessitate
penitentia, in to. 10.*

*Leo pri. epis.
ad Theodos.
rum For.
lisensem
epis. 89.*

Sed q̄ sacerdotib. confiteri oporteat, non solum illa auctoritate Iacobi. Confitemini alterutrum peccata vestra, & c. sed etiam aliorum plurib. testimonijs comprobatur. Ait n. Aug. Iudicet seipsum homo voluntarie dum pot̄: & mores conuertat in melius: ne cum iam non poterit, præter voluntatē à Dño iudicetur: & cum in se protulerit seuerissimæ medicinæ, sed tamen vtilissimæ, sententiã, veniat ad antistites, per quos illi clauēs ministrantur ecclesiæ. Tanq̄ bonus iam incipiens esse filius, maternorum membrorū ordine custodito, à p̄positis sacramentorū accipiat satisfactionis suæ modū in offerēdo sacrificio cōtriti cordis deuotus & supplex. Id tamen agat, quod nō solū sibi profit ad salutē, sed et ad exēplum cæteris: vt si peccatum eius non modo in graui eius malo, sed etiam in tanto scādalo aliorum est, atq̄ hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti, in notitiam multorum vel totius plebis agere pœnitentiã non recuset: ne lætali plagæ per pudorē addat tumorē, cum tāta est plaga peccati & impetus morbi, vt medicamenta corporis & sanguinis Dñi differēda sint, auctoritate antistitis, debet se quisq; remouere ab altari ad agendã pœnitentiã, & eadem reconciliari. Item Leo Papa, Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, vt nō modo per baptismū, sed etiã per pœnitentiã spes vitæ reparetur: sic diuinæ voluntatis præsidij ordinatis, vt indulgentiã Dei nisi supplicationib. sacerdotū nequeant obtinere.

Christi

Christi
statem
darent
cōmu
liatio
omni
repræ
niat iu
Domi
tib. do
non pe
strate
statua
Moyse
erubesc
missio
nus, vt
per seip
timore
per cō
ne, & f
cōmiss
lit, qui
cōmiss
& iust
ita & i
dix est
iustus
nō dice
damna
labore
erubesc
pœna,
dia. V
spe ver
sequer
plus p

Christus n. hanc propositis ecclesie tradidit potestatem, vt confidentib. poenitentie satisfactionem darent, & eosde salubri satisfactione purgatos, ad comunem sacramentorum perianuam reconciliationis admitterent. Item Aug. Quem poenitet, omnino poeniteat, & dolorē lachrymis ostendat: representet vitam suā Deo per sacerdotē, praeueniat iudicium Dei per confessionem. Praecipit n. Dominus mundandis, vt ostēderent ora sacerdotib. docēs corporali praesentia cōfitenda peccata, non per scripta manifestanda. Dixit n. ora monstrate & omnes: non vnus pro omib. non alium statuatis nuncium, qui pro vobis offerat munus à Moysē statutum: sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentiā n. ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia n. hoc praecipit Dominus, vt nemo poeniteret in occulto. In hoc n. quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiā vincit, timore Dei offensi sit venia criminis. Fit n. veniale per confessionē, quod criminale erat in operatione, & si non statim purgatur, fit tamen veniale, q̄ cōmiserat mortale. Multum n. satisfactionis obtulit, qui erubescentiā dominans, nihil eorum, quae cōmiserat, nūcio Dei negauit. Deus n. qui misericors & iustus est, sicut seruat misericordiam in iustitia, ita & iustitiam in misericordia. Opus n. misericordiae est, Peccanti peccata dimittere: sed oportet vt iustus misereatur iuste. Considerat n. si dignus est, nō dico iustitia, sed & misericordia. Iustitia n. sola damnat, sed dignus est misericordia, qui spirituali labore quærit gratiam. Laborat n. mens patiēdo erubescentiā. Et quoniā verecundia magna est poena, qui erubescit p̄ Christo, fit dign⁹ misericordia. Vnde patet, quia quanto plurib. cōfitebitur in spe veniae turpitudinē criminis, tanto facilius cōsequetur gratiā remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus possunt proficere, plus confitentibus parcere.

D d d

Item

Aug. lib. de
vera & falsā
poenit. ca.
10. in tom. 4.
Lucā 17. d

Leopri. epist.
78. ad Epi-
scopos Cam-
pania.

Item Leo Pap. Quamuis plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter timorē Dei apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium sunt huiusmodi peccata, ut ea, qui pœnitentiam pœscunt, non timeant publicari: removeatur improbabilis cōsuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arcētur, dum aut erubescunt aut timent inimicis sua facta referare, quibus possunt lēgum percelli constitutione. Sufficit n. confessio, quæ primum Deo offertur, & tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium peccator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Ex his alijsq; pluribus indubitanter ostenditur, oportere Deo primum, & deinde sacerdoti offerri confessionem: nec aliter posse perueniri ad ingressum paradysi, si adsit facultas.

De tertio articulo scilicet an sufficiat confiteri laico. E

Quæstio.

Nunc priusquam præmissis auctoritatibus, quæ his cōtradidere videntur, respondeamus, tertiã quæstionem intueamur. Quod n. secunda quæstio cōtinebat, sc. an sine confessione & iudicio sacerdotis soli Deo confiteri sufficeret, expeditum est: & certificatum præmissis testimonijs, q̄ non sufficit confiteri Deo sine sacerdote, neq; est verè humilis nec pœnitēs, si nō desiderat & requirit sacerdotis iudicium, sed nunquid æquè valet alicui confiteri socio vel proximo suo, saltē cum deest sacerdos.

Solutio.

Matth. 16. e

Sanè ad hoc potest dici, q̄ sacerdotis examen requirèdum est studiosè: quia sacerdotibus concessit Deus potestatem ligandi atq; soluēdi. Et ideo quibus ipsi dimittunt, & Deus dimittit. Si tñ defuerit sacerdos, proximo vel socio est faciēda cōfessio. Sed curet quisq; sacerdotē quærere, qui sciat ligare & soluere. Talem n. esse oportet, qui aliorum criminalia diiudicat. Vnde Aug. Qui vult cōfiteri peccata ut inueniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat ligare.

ligare & soluere: ne cū negligens circa se extiterit, negligatur ab eo, qui cum misericorditer monet & petit, ne ambo in foueam cadant, quam stultus evitare noluit. Tanta itaq; vis cōfessionis est, vt si deest sacerdos confiteatur proximo. Sæpè n. contingit, quod pœnitēs non potest verecundari coram sacerdote, quem desideranti nec tempus, nec locus offert. Etsi ille cui confitebitur, potestatem non habeat soluendi, sit ramēn dignus venia ex sacerdotis desiderio, qui crimen confitetur socio. Mundati n. sunt leprosi, dum ibant orare vel se ostendere sacerdotib. antequam ad eos perueniret. Vnde patet Deum ad cor inspicere, dum ex necessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Vnde Aug. Sæpè quidē querunt eos sani & læti: sed dum querunt, antequam perueniant, moriuntur. Sed misericordia Dei vbiq; est: qui & iustis parcere nouit, etsi non tam cito, sicut si solueretur à sacerdote. Qui ergo cōfretur sacerdoti, omnino meliori, quam potest, cōfiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in noticiā sacerdotis. Nam in resurrectione filia Archisynagogi puellę, pauci interfuerūt qui viderunt: nōdum n. erat sepulta, nōdum extra portā delata, nōdum extra domum in noticiā portata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit: relictis solis Petro & Iacobo & Ioāne, & patre & matre puellę, in quibus figuraliter cōtinentur sacerdotes ecclesię. Quos a. extra inuenit, aduertendum est quomodo suscitauit. Flebat n. turba post filiū viduz: fleuit Martha & Maria supplicantes pro fratre, flebat & turba Mariam secuta. In quo docemur, publicē peccantib. non propriū, sed ecclesię sufficere meritū. Laboret ergo pœnitens, in ecclesia esse, & ad vnitatē ecclesię tendere. Nisi n. vnitatis ecclesię succurrat, nisi q; deest peccatori, sua oratione compleat, de manibus inimici non tripietur anima mortui. Credendum est n. quod

Luca 7. d

Aug. ibid.
Ibid. cap. 1.
continuo.
Matth. 9. 8
Marc. 5.

Luca 7. 6
Ioan. 11. 2

Aug. ibidem
cap. 1. in pr.

omnes orationes & eleemosynæ, ecclesie, & opera iustitiæ & misericordiæ succurrant resognoscenti mortē suam ad cōuersionem. Ideoq; nemo dignè pœnitere potest, quē non sustineat vnitas ecclesie. Ideoq; nemo perat sacerdotes per aliquā culpam ab vnitate ecclesie diuisos. Ex his satis aperitur, & absoluitur præmissæ quæstionis articulus. Quærendum est n. sacerdos sapiens & discretus, qui cum potestate simul habeat iudicium, qui si fortè defuerit, confiteri debet socio. Beda vero inter confessionē venialium, & mortaliū distinguit super illum locum, Cōfitemini alterutrum peccata vestra. Ait n. Coæqualibus quotidiana & leuia grauiora verò sacerdoti pandamus, & quāto iusserit tempore purgare, curemus: quia sine confessionē emendationis peccata nequeunt dimitti. Sed & grauiora coequalib. pandenda sunt, cum deest sacerdos, & vrget periculū. Venialia vero etiam sacerdotum ablata copia, licet confiteri coequali, & sufficit, vt quibusdam placet, si tamē ex contēptu non præmittatur sacerdos. Tutius est tamen & perfectius vtriusque generis peccata sacerdotibus pandere, & consilium medicinæ ab eis quærere, quibus concessa est potestas ligandi & soluendi. Hic aperit, qualiter supradictæ auctoritates intelligendæ sūt. F

Beda in expositione super epist. Iac. 5. d

De pœ. di. 1. c. Quis aliquid quando, ad finem.

Cum ergo ex his aliisq; plurib. testimoniis perspicuum fiat, & indubitatiliter constat, peccata primū Deo, deinde sacerdoti esse cōfrendenda, & si ipse defuerit, etiā socio: illud Ioan. Chryf. superius positum non est ita intelligendum, vt liceat alicui, si tēpus habeat, sacerdoti non cōfiteri: sed quia sufficit, vbi crimē occultum est, soli Deo per sacerdotē dicere, & semel. Nec oportet publicari coram multis q̄ occultum est. Quod notauit dicens. Non tibi dico, vt te p̄das in publicum. Sicut n. publica noxa publico eget remedio, ita & occulta secreta cōfessione & occulta satisfactione purgatur. Nec necesse est,

se est, vt, q̄ semel sacerdoti confessi sumus, iterum
 confiteamur: sed lingua cordis, non carnis, apud
 verum iudicē id iugiter confiteri debemus. Vnde
 idem Ioan. ait. Nunc a. si recorderis peccatorum
 tuorum, & frequenter ea in cōspectu Dei pronun-
 cies, & pro eis depreceris, citi⁹ illa delebis. Si verò
 obliuiscaris, tunc eorū recordaberis nolens, quā-
 do publicabuntur, & in cōspectu omniū amico-
 rum & inimicorum, sanctorumq; angelorum pfe-
 rentur. Ita etiā illud Ambr. Lachrymæ lauant de-
 lictum quod voce pudor est cōfiteri: ad publicam
 p̄nitentiam referendum est. Ibi n. virtutem la-
 chrymarum, & confessionis ostendens, significare
 voluit, q̄ lachrymæ occultæ, & confessio secreta,
 sicut quæ fit soli sacerdoti, lauant delictum, quod
 pudet aliquem publicè confiteri. Quod verò dicit
 se lachrymas Petri legisse non satisfactionem vel
 confessionem: per hoc non excludit illa. Multa n.
 facta sunt, quæ scripta non sunt: & fortè nondum
 facta erat institutio cōfessionis, quæ modo est. Si-
 militer & illud Prosperi, Si sui iudices fiant, muta-
 bunt æterna supplicia, & illud, Facilius Deum pla-
 cabunt sibi, qui aut propriis confessionib. crimen
 produnt, aut nescientib. aliis in se sententiam ex-
 cōmunicationis ferunt: ad publicam confessionē
 & satisfactionem referri oportet. Non n. solis sa-
 cerdotib. ius ligandi atq; soluendi datū est, si cuiq;
 suo arbitrio se p̄na vel excommunicationis sen-
 tentia ligare, & absq; sacerdotali iudicio se ipsum
 Deo vel altari reconciliare licet, quod ecclesiasticę
 institutioni, & cōsuetudini penitus repugnat. Po-
 tius ergo si publicè peccasti, publicè confitere te
 reum, & emenda. Si vero occultè deliquisti, etiā si
 non taceas: nec tamen dico, vt publices. Taciturnitas
 n. peccati, ex superbia nascitur cordis. Ideo
 enim peccatū suum quis celat, ne reputetur foris,
 qualem se iam diuino cōspectui exhibuit: quod

*Ioan. Chryf.
 ho. 31 ad id,
 Pa. locū non
 inuenit, c. 12
 ad heb. 10. 4.
 & hom. 41.
 ad populum
 Antioch.
 tom. 5.
 Amb. ad c.
 21. Luca, &
 sermo. 46.
 in medio.*

*De pœ. dis. 2.
ad finem.*

Genes. 4. f

*Ipan. Chryf.
hom 3. ad il-
lud Matth.
3. & bap-
tizabantur.*

ex fonte superbiæ nascitur. Species n. superbiæ est se velle iustum videri, qui peccator est: atq; hypocrita conuincitur, qui instar primorum parentum vel tergiuersatione verborum peccata sua leuigare contēdit, vel sicut Cain peccata sua reticēdo superprimere querit. Vbi ergo superbia regnat & hypocrisis, humilitas locum nō habet. Sine humilitate vero alicui veniam sperare non licet. Vbi est ergo taciturnitas confessionis, non est speranda venia criminis. Iam certissimè liquet, quam sit detestabile peccati silentium, & è conuerso quam sit necessaria confessio. Est n. confessio testimoniū conscientie Deū timentis. Qui n. timet iudicium Dei, peccatum non erubescit cōfiteri. Perfectus timor soluit omnem pudorem: confessio peccati pudorem habet, & ipsa erubescētia est grauis pœna. Ideoq; iubemur cōfiteri peccata, vt erubescētiā patiamur pro pœna, nam hoc ipsum pars est diuini iudicii. Si ergo queritur, An confessio sit necessaria, cum in cōtritione iam deletum sit peccatū? Dicimus, quia quzdam punitio peccati est, sicut satisfactio operis. Per confessionem etiam intelligit sacerdos, qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoque peccator fit humilior & cautior.

DE REMISSIONE SACERDOTIS.

DISTINCT. XVIII.

Hic queri solet. Si peccatum omnino dimissum est à Deo per cordis contritionem, ex quo pœnitens votum habuit confitendi, quid postea dimittatur ei à sacerdote? Video enim, quo vinculo eum ligat, scil. temporalis pœnæ, sed non à quo eum absoluat & ideo quæro. Ante pœnitentiam quippe cordis, anima rei maculam habet & fetorem peccati, atq; æternæ ultionis vinculo ligata existit. Si vero ante confessionem per cordis contritionem Deus per seipsum sine mysterio sacerdotis & debitum omnino relaxat, & animam in-

terius

terius purgat à cōtagione & fœtore peccati: quid ergo mundat? quid dimittit sacerdos? vbi sunt clauis illæ, quas Dominus tradidit Petro & successoribus eius, dicens, Tibi dabo clauis regni cœlorum? & Quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; solueris super terram, erunt soluta, &c. Vt autem præmissa quæstio plenius explicari valeat, quasi altius ducto reti, de his clauibus, & vsu earum differamus.

De clauibus.

B

Clauis istæ non sunt corporales, sed spirituales, scilicet discernendi scientia, & potentia iudicandi, id est, ligandi & soluendi: qua dignos recipere, & indignos debet excludere à regno ecclesiasticus iudex: qui sicut habet ius ligandi, ita soluendi. Vnde Ambr. Dominus parius soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrumque pari conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi habet. Et infra, Cerrum est, quod ecclesiæ vtrumque licet, hæresis vtrumque non habet. Ius enim hoc solis permixtum est sacerdotibus. Rectè ergo ecclesia hoc sibi vendicat, quæ veros sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ veros sacerdotes non habet.

Ambr. ca. 2.
lib. 1. de pœnitent. to. 1.

Ibid. paulo inferius.

De vsu clauium.

C

Vsus vero harum clauium multiplex est: discernere, scilicet ligandos & soluendos: ac deinde ligare vel soluere. Qui enim vt ait Greg. indignos ligat vel soluit, propria potestate se priuauit, id est, dignum priuatione se facit.

Si sacerdos potest dimittere vel retinere peccata. D

Sed queritur, Vtrum à peccato soluere valeat sacerdos, i. à culpa: vt culpæ maculam abstergat, vel debitum æternæ mortis soluere valeat? Quidam arbitrati sunt, cū peccator dupliciter ligatur reueatur, vt prædictum est, scilicet mentis contagione ac cæcitate, & debito futuræ pœnæ: alterum curari per Deum,

Opinio quorundam.

Ddd 4

alte-

Matth. 22. b alterum solui per sacerdotē. Patitur n. per peccatum quasdam tenebras interiores & maculas: à quibus nisi liberetur, p̄icietur in tenebras exteriores. Cum a. liberatur ab his, suscitatur à morte peccati. Vnde Apost. Surge qui dormis, & illuminabit te Christus. Solus n. Christus, non sacerdos, animam resuscitat, ac pulsas tenebris interiorib. & maculis eam illuminat & mundat, qui animæ faciē lauat: debitum verò æternæ pœnæ soluere concessit sacerdotib. Quod in resurrectione Lazari signatum asserunt: quē Christus prius per se interiorius viuificauit, deinde foras exire iussit, eumq; adhuc ligatū soluere Apost. præcepit: quia vt aiunt, ipse interiorius animā à caligine maculæq; peccati emundat, sacerdotib. vero dedit vinculū æternæ mortis soluere. Alii vero dicunt, solum Deū, non sacerdotē, debitū æternæ mortis dimittere, sicut & animam interi⁹ per se viuificat: nec tamen diffidēt sacerdotib⁹ traditam potestatem peccata dimittendi & retinendi, quib. dictum est. Quorū remiseritis peccata, &c. Sicut n. Christus retinuit sibi potestatem baptismi, ita & pœnitentiæ. Et ideo sicut interiorius gratia sua animā illuminat, ita & simul debitum æternæ mortis relaxat. Ipse n. per seipsum peccata pœnitentiū tegit: & tunc tegit, quando ad pœnam non reseruat. Tunc ergo tegit, quando debitū pœnæ soluit. Quod a. ipse tegat, apertè dicit Aug. exponens illum locū Psal. Quorum testata sunt peccata, i. cooperta & abolita. Si n. texit Deus peccata, noluit aduertere: si noluit aduertere, noluit animam aduertere, i. punire, sed ignoscere. Ita ergo dicit à Deo testata, vt De⁹ non videat, i. eternaliter puniat. Videre n. Dei peccata, est ad pœnam imputare. Aduertere autem faciē à peccatis, hoc est, ea ad pœnam non reseruare. Item Hiero. Quibus Deus dimittit peccata, tegit, ne in iudicio reuelētur. Item Cassiodor. Qui grauius habent peccata, aliis Deus im-

*Ephes. 5. e**Ioan. 11. f**Ioan. 20. f**August. ad vers. 1. Psal. 31. in enarratione secunda.**Ibid. paulo inferius.**Hieron. ad eund. vers. prim. Psal. 31. Cassiod.**ad secundū vers. in to. 8.*

impu
his ap
soluit
illum
Cui te
testar
haber
ritate
terna
est erg
n. iræ
Extur
per ill
qui no
doter
qua ia
Confir
munc
næ so
ini qu
Dei d
quid
iura
solus
Nem
tolle
quæ
do ac
lijq;
lum
busd
Q
N
pote
veri
ait, I
im-

imputat, alijs per misericordiam non imputat. Ex his aperte ostenditur, quod Deus ipse pœnitentē soluit à debito pœnæ: & tunc soluit, quando intus illuminat, inspirando veram cordis contritionē. Cui sententiæ ratio suffragatur, & auctoritates attestantur. Nemo n. vere compungitur de peccato, habens cor contritum & humiliatum, nisi in charitate. Qui a. charitatem habet, dignus est vita æterna. Nemo a. simul vita & morte dignus est. Nō est ergo tunc ligatus debito æternæ mortis. Filius n. iræ esse desijt, ex quo diligere & pœnitere cœpit. Extunc ergo solutus est ab ira: quæ non manet super illum, qui credit in Christum, sed super illum qui non credit. Non ergo postmodum per sacerdotem, cui confitentur, ab ira æterna liberatur: à qua iam liberatus est per Dominum, ex quo dixit Confitebor. Solus ergo Deus hominem interius mundat à peccati macula, & à debito æternæ pœnæ soluit: qui per Prophetam ait. Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. Item Amb. Verbum Dei dimittit peccata, sacerdos est index. Sacerdos quidem officium suum exhibet, nullius potestatis iura exercet. Idem, Ille solus peccata dimittit, qui solus pro peccatis nostris mortuus est. Idem Aug. Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mundi. Tollit autē & dimittendo, quæ facta sunt, & adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi omnino fieri non possunt. His alijsq; pluribus testimonijs docetur, Dominum solum per se peccata dimittere: & sicut dimittit quibusdam, ita & aliorum quorundā peccata retinet.

Quod Sacerdotes etiam dimittunt peccata, & tenent peccata, suo modo.

Nec ideo tamē negamus sacerdotib. concessam potestatem dimittendi, & retinēdi peccata, cum hoc veritas in Euangelio aperte doceat. Hinc August. ait, Ecclesiæ charitas, quæ per Spiritum S. diffun-

Ddd 5 ditur

*Ephes. 2. a.
Ioan. 3. b.*

*Amb. cap. 4.
lib. 2. de Ca.
in S. Abel.
rom. 4.
Esa. 43. d.
Aug. ad fin.
hom. 23. lib.
homiliarum.
50. rom. 10.
Ioan. 1. d.*

*Matth. 16. e.
Ioan. 10. f.
Tract. 12. r. 9.
lib. de pœn.
cap. 16. To. 4.*

ditur in cordib. eorū, qui participes sui sunt, peccata dimittit: eorum qui non sunt, tenet. Item, sacerdotes possunt confitentibus parcere, quibus n.

*Aug. in lib.
de poen. vera
& falsa. cap.
10. Ioan. 2. f
Matth. 16. c*

remittunt, remittit Deus. Lazarū n. de monumēto suscitatum obtulit discipulis soluendū: per hoc ostendens, potestatem soluendi concessam sacerdotib. Dixit n. Quodcunq; solue. super ter. erit sol.

& in cælo, & c. hoc est, Ego Deus, & omnes cœlestis curiæ ordines, & oēs sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmat, quos ligatis & soluitis: Non dixit, quos putatis ligare & soluere: sed, in

*Aug. cap. 4.
lib. 6. contra
Donat. 20. 3.
de baptismo.*

quos exercetis opus iustitiæ vel misericordiæ. Aliter a. vel alia opera vestra in peccatores nō cognosco. Idem, Cum veraciter ad Deum conuerso peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur, quibus ipse

veraci conuersione coniungitur, Spiritus S. ea dimittit: qui datus est omnibus sanctis sibi charitate coherentibus, siue se nouerint corporaliter, siue non. Similiter cum alicuius tenentur peccata,

*Cap. 5. con-
tinuo.*

ab eis tenentur, à quib. ille cordis prauitate disungitur, siue notis corporaliter siue ignotis. Omnes n. mali, spiritualiter à bonis seiuncti sunt. Ecce, hic dicit peccata dimitti, vel teneri à sanctis viris: &

*Idem Aug.
cap. 21. lib. 5.
de baptis.
contra Do-
nat.*

tamen Spiritum S. ea dimittere dicit. Et quod maiori consideratione dignum est, idem etiam dicit, quod Deus per se, vel per sanctos tantum dimittit peccata. Ait n. sic, Sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipsam vero gratiam, non nisi per seipsum, vel per sanctos suos. Et ideo remissionē

peccatorū vel per seipsum facit, vel per ipsius columbæ membra: quibus ait. Si cui dimiseritis, dimittetur. Ecce quam varia à doctōribus traduntur super his, & in hac tanta varietate quid tenendū?

Hoc sane dicere ac sentire possumus, quod solus Deus dimittit peccata & retinet: & tamē ecclesiæ cōtulit potestatem ligandi & soluendi, sed aliter ipse soluit vel ligat, aliter ecclesia. Ipse enim per se

tantum

tantū dimittit peccatū: qui & animam mundat ab
interiori macula, & à debito eterne mortis soluit.

Quomodo sacerdotes ligant, vel soluunt à peccatis. F

Non à hoc sacerdotib. concessit, quibus tamen
tribuit potestatem soluendi & ligandi, i. ostendendi
homines ligatos vel solutos. Vnde Dñs leprosum
sanitati prius per se restituit, deinde ad sacerdotes
misit, quorum iudicio ostēderetur mundatus. Ita
etiam Lazarum iam viuificatum obtulit discipu-
lis soluendum. Quia etsi aliquis apud Deum sit so-
lutus, nō tamen in facie ecclesiæ solutus habetur,
nisi per iudiciū sacerdotis. In soluēdis ergo culpis
vel retinendis, ita operatur sacerdos euangelicus
& iudicat, sicut olim legalis in illis, qui contami-
nati erant lepra, quæ peccatum signat. Vnde Hie-
ron. super Matth. vbi Dominus ait Petro. Tibi da-
bo claves regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris
super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcun-
que solueris super terram, erit solutum & in cœlis.
Hunc, inquit, locum quidam nō intelligentes, ali-
quid sumunt de supercilio Pharisæorū: vt damna-
re innoxios, vel soluere se putēt noxios, cum apud
Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vi-
ta quærat. In Leuitico se ostendere sacerdotibus
iubentur leprosi: quos illi nō faciunt leprosos vel
mundos, sed discernunt, qui mundi vel immundi
sunt. Ita & hic aperte ostenditur, quod non sem-
per sequitur Deus ecclesiæ iudicium: quæ per sur-
reptionem & ignorantiam interdū iudicat, Deus
a. semper iudicat secundum veritatē. Et in remit-
tendis vel in retinēdis culpis id iuris, & officij ha-
bent euangelici sacerdotes, quod olim habebant
sub lege legales, in curādis leprosis. Hi ergo pecca-
ta dimittunt vel retinent, dum dimissa à Deo vel
retenta indicant, & ostendunt. Ponunt n. sacerdo-
tes nomē Domini super filios Israel, sed ipse bene-
dicit, vt legitur in Numeris. Hunc modum ligandi,
& soluendi Hieron. supra notauit.

Matth. 8. &

Luc. 5. c

Ioan. 11. f

Leuit. 13. a.

12. d

Hieron. ad

illud Matth.

16. Dabo

tibi claves.

tom. 9.

Leuit. 14. b.

Num. 6. &

Alius

Alius modus ligandi & soluendi.

*De pœn.
dist. 17. lib.
de vera &
falsa pœn.
c. 10. tit. 4.*

*Hom. 40.
20. 10. lib. de
pœnitent.*

1. Cor. 5. b.

Ligant quoq; sacerdotes, dum satisfactionē pœnitentiæ confitentib. imponunt: Soluunt, cum de ea aliquid dimittunt, vel per eam purgatos ad sacramentorum cōmunionem admittunt, quemadmodum supius Leo Papa notauit. Secūdem hunc modum dicūtur etiā sacerdotes dimittere peccata vel retinere. Vnde superi⁹ Aug. dixit. Quibus remittunt, & remittit Deus, &c. Opus n. iustitiæ exercēt in peccatores, cum eos iusta pœna ligāt: opus misericordiæ, dum de ea aliquid relaxāt, vel sacramentorum cōmunioni cōciliant, alia opera in peccatores exercere nequeunt. Et notādum est, quia quos satisfactione pœnitentiæ ligant, eo ipso à peccatis solutos ostēdunt: qā nō imponitur alicui satisfactio pœnitentiālis, nisi quē sacerdos vere pœnitentē arbitratur. Alij vero non imponunt: & eo ipso peccatum retineri à Deo iudicāt. Quod a hoc ad clauēs ptineat, Aug. ostēdit dicens Frustrat clauēs ecclesiæ, q sine arbitrio sacerdotis pœnitentiā agit, si sine oris cōfessione criminis indulgentiam imprecatur. Est & alius modus ligandi & soluendi, qui per excōmunicationē geritur: dum aliquis secundum canonicam disciplinā tertio vocatus ad emendationē manifesti delicti, & satisfacere vilipendens sentētia ecclesiæ à loco orationis, & sacramentorū cōmunionē, & fidelium cōsortio pręscinditur: vt erubescat, & pudore sceleris conuersus pœniteat, vt sic spiritus eius saluus sit. Quod si pœnitentiā profitens respuerit, negatq; cōmunioni admittitur, & ecclesiæ reconciliatur. Hęc est a ecclesiæ anathematizatio: hanc pœnam illis qui digne percelluntur, infligit: quia gratia Dei & protectio illis amplius subtrahitur, ac sibi ipsi relinquuntur, vt sit eis liberum ruere in interitū peccati, in quos etiā maior diabolo sãuēdi datur potestas. Orationes quoq; ecclesiæ & benedictionū, ac

merito
Quon

Secu
verum
ram, e
ris sup
n. ofte
pud D
cation
indign
arcent
merit
sacerd
proba
cedit,
ergo se
nis rec
i. apuc
tia sic
go see
& illi
tētia
Exije
castr
ut cō
si nō e
dum
incus
sus Ap
liter f
ramē
tē dir
tū ac
Hi
tene

meri

meritorū suffragia, eis nequaquā suffragari putātur.

*Quomodo secundum hos modos intelligendum sit illud,
Quodcunque soluer. &c.* H

Secundum hos ligandi, & soluendi modos quō *Matth. 16. 6*
verum est, q̄ dicitur. Quodcunq; solueris sup ter-
ram, erit solutum & in cœlis: & quodcunq; ligaue-
ris super terrā, erit ligatū & in cœlis, &c. Aliquādo
n. ostendunt solutos vel ligatos, qui ita nō sunt a-
pud Deum: & pœna satisfactionis vel excōmuni-
cationis interdum indignos ligant vel soluunt, &
indignos sacramētis admittunt, & dignos amitti
arcent. Sed intelligendum est hoc in illis, quorum
merita solui vel ligari postulant. Tunc n. sententiā
sacerdotis iudicio Dei, & totius cœlestis curiæ ap-
probatur & cōfirmatur, cum ita ex discretione p-
cedit, vt eorū merita nō contradicant. Quoscunq;
ergo soluunt vel ligāt, adhibentes clauē discretio-
nis eorū meritis, soluuntur vel ligantur in cœlis,
i. apud Deum. q̄a diuino iudicio sacerdotis senten-
tia sic p̄gressa approbatur & cōfirmatur. Quos er-
go secundum merita sentētia eeclesię p̄cellit, lēdit:
& illi foris sunt apud Deum. Qui a. nō meruit sen- *Hom. 14. ad*
tētia eeclesię, nō lēditur, nisi contēnar. Vnde Orig. *cap. 24. Le-*
Exijt q̄s a veritate, a fide, a charitate? p̄ hoc exit de *artic.*
castris eeclesię, etiā si episc. voce nō abijciatur: sic-
ut cōtra aliq̄s nō recto iudicio foras mittitur: sed
si nō egit, vt mēreretur exire, nihil lēditur. Inter-
dum n. qui foras mittitur, int^o est, & qui foras est,
intus videtur retineri. Ecce qualis & quātus est v-
sus Apostol. clauium. Iā ostensum est ex parte, qua-
liter sacerdotes dimittunt peccata vel teneant: &
tamē retinuit sibi Deus quandā singularē potestā
tē dimittēdi vel retinēdi: q̄a ipse sol^o per se debi-
tū aternæ mortis soluit, & animā interius purgat.

Quæ interiores tenebræ & interior macula. I

Hic q̄ritur. Quæ sit illa macula, & quæ sint illæ
tenebræ interiores, a quib. Deus interius animam
pur-

purgat, cum verā pœnitentiā immittit? De tenebris & interiori caligine satis facile est & intelligere, & respōdere. Cum n. quis mortaliter delinquit, & gratia virtutis priuatur, si qua præcisit, & naturalium bonorum elisionē patitur. Vnde & intellectus obtunditur, & totus homo interior obtenebratur: & ita quasi caligine quadam mens obuoluitur, q̄ caligo peccati pœna est. Hanc vero Deus pellit, cum pœnitentiā immittit, per quam perditā bonā restituit, & vitiatā reparat. Vnde Propheta. Nebulam sicut cinerem spargit. Sed quæ est macula peccati, à qua animam lauat: Ecce n. quis voluit facere homicidium, & patrauit, quo patrato delinuit tam velle, quam facere: nondum tamen vere & humiliter pœnitet, nec confiteri proponit. Quæ ergo remansit in anima illius macula? Mala voluntas quidē fuit macula illius animæ: sed illa transijt. Macula etiam est, si pœnitere contemnit: sed hoc est peccatum aliud à præcedenti. Quæ ergo macula remansit, à qua ipse in pœnitentiā purgatur? Polluta quæ est anima, quousq; pœnitent, sicut erat, dum in ea praua erat voluntas. Sicut n. qui tãgit morticinium vel aliud immundum, ita pollutus est post tactū quousq; lauat, sicut fuit dum tangeret: ita post actū peccati ita polluta remanet anima, sicut fuit in ipso actū peccati: quia ita est lōge à Deo per dissimilitudinē, qui est vita & munditia mētis, sicut fuit dum peccatū ageret. Ipsa ergo dissimilitudo, q̄ inest animæ ex peccato, & est à Deo elōgatio: animæ macula intelligitur, à qua purgatur in pœnitentiā. Hoc a. solus Deus facit, qui solus suscitatur animam & illuminat: quod sacerdotes nequeunt, qui tamen medici sunt animarum. Vnde Propheta. Nunquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? quod exponens Aug ait. Boni doctores recte medici dicuntur: qui viuentes curare ministerio possunt, sed non mortuos suscitare. Solam enim Dei gratiā reuiuiscunt.

Psal. 147.

*Leuit. 11. f.
Num. 19. d.*

*Psal. 87. non
longe à fine
enarrationis
ad illum.*

Psal. in to. 8.

QVAN-

QUANDO HÆ CLAVES DANTVR,

& quibus.

DISTINCT. XIX.

A

Postquam ostensum est, quæ sint claves Apostolicæ, & quis earum vsus, superest inuestigare, quando istæ claves dentur, & quibus. Dantur hæ claves per ministerium Episcopi alicui in promotione sacerdotij. Cum n. recipit ordinem sacerdotalem, simul & has claves recipit. Sed non videtur, quod omnes vel soli sacerdotes has claves habeant: quia plerique ante sacram ordinationem, scientiam discernendi habent, plures post consecrationem ea carent. Sane dici potest, quod alterum clauium istarum, i. scientiam discernendi, non habent omnes sacerdotes: vnde dolendum est atque lugendum. Multi enim licet indiscreti, atque scientiæ, qua eminere debent, exortēs, sacerdotij gradum recipere præsumunt, vita & scientia eo indigni: qui nec ante sacerdotium, nec post scientiam habent discernendi, qui ligandi sint vel soluendi. Ideoq; illam clauem in consecratione non recipiunt, quia semper scientia carent. Qui vero ante sacerdotium scientia discernendi præditi sunt, licet habeant discretionem, non tamen in eis clavis est: quia non valent ea claudere vel aperire. Ideoque cum promouetur in sacerdotem, clauem discretionis recte dicitur accipere: quia & ante habita discretio augetur, & fit in eo clavis, vt ea iam valeat vti ad claudendum vel aperiendum.

Si alteram clauem omnes habeant, scilicet, potentiam ligandi & soluendi.

B

Cumq; iam cõstet non oēs sacerdotes illas duas claves habere, quia scientia discernendi plerique carent: de altera, i. potentia ligandi & soluendi quæritur, vtum omnes sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc potestatem putant illis solis esse cõcessam, qui doctrinam simul ac vitam Apo-

Matth. 16.

stolo-

*Lib. 5. ca. 21.
de Baptif.*

*Exod. 28. f.
Aug. super
Exod. c. 120.
in tom. 4.*

*Greg. ho. 26.
ad cap. 20.
Ioannis.
Orig. hom. 1.
ad cap. 16.
Matth. 20. 3.*

Stolorum seruant. Illas n. clauēs promisit Dñs Petro, & imitatoribus eius tantum, vt aiunt: q̄ etiam auctoritatib. vtuntur in munimētum suę opinionis. Hoc n. dicunt Aug. sensisse, vbi superius ait, Remissionē peccatorum vel per seipsum facit Deus, vel per columbæ mēbra. Dicit etiam idē peccata dimitti vel teneri à sanctis. Idē super Exodum, vbi de lamina aurea legitur. Erat a. lamina aurea semper in fronte sacerdotis. Hęc, inquit, significat fiduciam bonę vitę: q̄ qui vere perfecteq̄, non significatione sed veritate sacerdos habet, solus potest auferre peccata. Item Greg. Illi soli habent in hac carne positi potestatem ligandi & soluendi, sicut sancti Apostoli, qui illorum exempla simul cum doctrina tenent. Item ex dictis Orig. Hęc potestas soli Petro concessa est, & imitatoribus Petri. Nam quicunque vęstigia Petri imitantur, habent recte ligandi & soluendi potestatem. His aliisque testimoniis innituntur, qui asserunt potestatem ligandi ac soluendi illis solis concessam sacerdotibus, qui vita & doctrina pollent, sicut Apostoli.

Aliorum sententia verior.

Aliis a. videtur, q̄ & mihi placere fateor, cunctis sacerdotib. hanc clauē dari, sc. ligandi & soluendi: sed non eam recte ac digne habent, nisi qui vitam & doctrinam Apostolicam seruant. Nec pręmissę auctoritates malos sacerdotes hęc potestatem negant habere: sed illos solos digne ac recte hac potestate vti significant, qui pręditi sunt vita & doctrina Apostolica: quia soli ipsorum Apost. imitatores digne recteque possunt ligare & soluere. Et per Dominum tantum vel per sanctos, in quibus habitat Spiritus S. digne & recte fit remissio vel remissio peccatorum. Fit tamen & per illos, qui sancti non sunt, sed non digne vel recte. Dat n. Deus benedictionem digne poscenti, etiam per indignum ministrum. Quod verò hanc potestatem ha-

beant

beant omnes sacerdotes, Hieron. testatur super illum locum Euangelij, vbi Dominus dixit Petro. Tibi dabo claves regni cælorum. Habent n. inquit, eandem iudiciariam potestatem alii Apostoli: habet & omnis Ecclesia in episcopis & presbyteris. Sed ideo Petrus eam specialiter accepit, vt omnes intelligant, quod quicumq; ab vnitæ fidei & societate Ecclesiæ se separauerit, nec à peccatis solui, nec cælum potest ingredi. Itē quod sacerdos, etiā si malus sit, gratiam tñ transfundit pro suæ dignitatis officio, Aug. ostēdit dicens. Dicitum est à Dño in Numeris ad Moysen & Aaron sacerdotes. Vos ponite nomen meum super filios Israel, & ego Dñs benedicā eos: vt gratiam tradito per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec volūtas sacerdotum obesse vel prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta a. sit dignitas sacerdotalis officij & ordinis, hinc aduertamus. Dicitū est de nequissimo Caypha inter cætera. Hoc a. à semetipso nō dixit: sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit: per quod ostenditur, spiritum gratiarum non personam sequi digni, vel indigni, sed ordinem traditionis: vt quamuis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, vt officij ministerium exhibeat. Dei a. est, effectum tribuere benedictionis. Hinc euidenter ostenditur, ordinem non priuari potestate tribuendi gratiam ob ministri indignitatem. Huic tñ Aug. sententiæ videtur obuiare, quod ait Esychius, Sacerdotes, inquit, non propria virtute benedicunt: sed quia figuram Christi gerunt, & propter eum qui in ipsis est, plenitudinē benedictionis tribuunt: nec solum is qui sacerdotium sortitus est, sed quicumq; Christum in seipso habet, & eius figuram gerit, per conuersationem bonam, sicut Moyses, idoneus est, vt benedictionē præster. Ecce hic habes, quod non solum sacerdos, sed omnis

*Glo. ord. ex
Hieron. profert ad c. 16.
Matth &
Rabanus.
Ibidem.*

*Matth. 16. c.
in li. qua ex
veteri testamento.*

*Num. 6. d.
Quest. II. in
tom. 4.*

Ioan. II. 2

*Esych. super
Leu. c. 6. li. a*

mnis in quo Christus habitat, benedictionē præstat. Sed alia est benedictio, quæ solis sacerdotibus congruit: alia, quæ ab omnibus bonis cōmuniter exhibetur. Deniq; illi sacerdotes, in quibus Christus habitat, benedictionis plenitudinē tribuere dicuntur: non quia soli illi transfundant gratiam, sed quia illi soli licite & digne id agunt. Nec subditos mala vita sacerdotis lædit, si bona faciunt, quæ ille dicit. Vnde Greg. Multi dum plus vitam sacerdotum, quam suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur: minus cōsiderantes, quod non eos vita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

De hoc quod scriptum est in Malachia, Maledicam benedictionibus vestris.

Præmissæ vero sententiæ, qua dicitur, etiã per mali sacerdotis ministerium transfundi gratiam benedictionis, videtur obuiare, quod Dñs per Malachiam prophetam malis sacerdotibus cōminatur. Maledicam benedictionibus vestris. Et alibi, Vex his, qui viuificat animas, quæ non viuunt: & mortificant animas suas, quæ non moriuntur. Si enim maledicit Dñs benedictionibus eorum, & si animæ quas viuificant, non viuunt: quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud cap. Maledicam, &c. quidam referunt ad hæreticos, qui ab Ecclesia præcisi sunt, & ad excōmunicatos: quorū benedictiones fiunt maledictiones, his qui eorum sequuntur errores. Illud vero alterum, sc. viuificant, &c. super omnes illos sacerdotes exponunt, qui absq; clauē scientiæ, & ferma bonæ vitæ præsumunt ligare vel soluere. Sed nullus officio sacerdotis vti debet, nisi immunis sit ab illis, quæ in aliis iudicat: alioquin seipsum condemnat.

Qualis debet esse iudex Ecclesiasticus.

Qualem autem oporteat esse, qui aliorū iudex cōstituitur. Aug. describit ita dicens, Sacerdos cui

1. quæst. 1.
multi.

Malac. 2. a
Ezec. 13. d

Rom. 2. a

omnis offertur peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus, quæ in alio iudicare est promptus. Iudicans n. alium, qui est iudicandus, cõdemnat seipsum. Cognoscat ergo se, & purget in se, quod alios v. det sibi offerre: caueat vt à se proiecerit, quicquã in alio damnosum reperit. Animaduertat, quod qui sit e peccato est, primus in illam lapidem mittat. Ideo n. liberauit peccatricem, quia non erat, qui iuste proiiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus n. erat sine peccato, in quo intelligitur omnes fuisse reos. Nam venialia remittebantur per ceremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. In hoc n. patentissimum est, crimẽ sacerdotum esse detestabile, qui non prius se iudicant, antequam alios aligant. Caueat spiritualis iudex, sicut non cõmisit crimen nequitia, ita non careat munere scientia. Oportet vt sciat cognoscere, quicquid debeat iudicare: Iudiciaria n. potestas hoc postulat, vt quod debet iudicare discernat. Diligens ergo inuestigator sapiẽter interroget à peccatore, q̄ forsitan ignorat, vel iracundia velit occultare. Cognito verò crimine, varietates eius nõ dubitet inuestigare, & locũ, & tẽpus, & c. quæ supra diximus: quibus cognitis, adsit beneuolus, paratus erigere, & secũonus porrare: habeat dulcedinẽ in affectione, discretionẽ in varietate, doceat perseverantiam, caueat ne corruat, ne iuste perdat iudiciariam potestatem. Et si n. per pænitentiam possit ei acquirere gratiã, non tñ mox restituit in potestatem primã. Et si Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sæpe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas: non tñ est necesse, vt omnibus cõcedatur quasi ex auctoritate. Inuenitur auctoritas, quæ cõcedit & quasi imperat: Inuenitur auctoritas alia, quæ non cõcedit, sed vetat, quæ scripturæ nõ repugnãt, sed concordant.

E e e 2

dant.

*Lib. de pœn.
vera & falsa
c. 20. in t. 4.
Rom. 2. a
Ioan. 8. a*

*Ibidem pœn.
lo inferius.*

*Ibid paulo
inferius.*

dant. Cum n. tot sunt, qui labuntur, vt pristinam dignitatē ex auctoritate defendant, & quasi vsum peccandi sibi faciant, recidenda est spes ista. Si vero locus est, vbi ista non cōcurrant, restitui possunt, qui peccant. Ex his satis perpenditur, qualis debeat esse sacerdos, qui alios ligat & soluit: discretus, sc. & iustus: alioquin mortificat sæpē animas, quæ non moriuntur: & viuificat, quæ non viuunt: & ita incidit in maledictionis iudicium. Il-

Malach. 2. a lud autem Malachiæ, sc. Maledicam benedictionibus vestris: siue super hæreticos tantum & excommunicatos, siue super omnes sacerdotes, qui vita & scientia carentes benedicere præsumunt, dictum accipiatur, sic intelligi potest: Maledicam benedictionibus vestris, i. his quæ in eis benedictionibus possidetis: quia faciam ea cedere vobis in maledictionem, non benedictionem. Quia etiam benedicunt sanctis, non hoc faciunt ex vero corde: ideo eorum benedictio eis vertitur in maledictionem. Vel maledicam benedictionibus vestris, id est, quod à vobis benedicetur, à me erit maledictum: quia benedicunt iniquè agentibus, adulanturque peccantibus, dum modo diuites sint.

*Hiero. ad 2.
c. Malach.
in tom. 6.*

DE HIS QUI IN FINE POENITENT.
DISTINCT. XX.

Sciendum est etiam, quod tempus poenitentiae est vsq; ad extremum articulum vitæ. Vnde Leo Papa, Nemo est desperandus, dum in hoc corpore constitutus est: quia nonnunquam, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur. Augu. tamen de poenitentia differentibus ita scribit. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere poenitentia, & si accipit, mox reconciliatur, & hic vadit, fateor vobis non illi negamus, & petit: sed non præsumimus, quia bene hinc exit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Poenitentia dare possumus, securitatē non. Nūquid dico damnabitur?

*Leo Papa,
epist. 90. ad
Rusticum
Narbonen.
episcopum.
Aug. ho. 41.
de vere poe-
nitentib. li.
50. ho. 1. 10.*

tur? sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio li-
 berari, age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis,
 dico tibi, quia securus es: quia pœnitentiam egisti
 eo tempore, quo peccare potuisti. Si vis agere pœ-
 nitentiam, quando iam peccare non potes: pecca-
 ta te dimiserunt, non tu illa. Item, duæ res sunt,
 aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur: quid horû
 tibi sit futurum, nescio. Ergo tene certû, & dimitte
 incertum. Sed quare hoc dixit Aug. cum pœnitē-
 tia, quæ in fine agitur, in psalmo appelletur sacrifi-
 cium vespertinum, quod erat acceptabilius in le-
 ge: & cum in quacunq; die inuocetur Deus, adfit:
 & quacunq; hora ingemuerit, & conuersus fuerit
 peccator, vita viuet, & non morietur? sed illa dixit
 Aug. propter illos, qui pœnitentiam vsq; in finem
 vitæ protrahunt: & tunc nō ex Dei amore vidētur
 pœnitere, sed timore mortis, quasi ex necessitate.
 Vnde idē quasi aperiens, quare superiora dixerit,
 ait, Nullus expectet, quando peccare non pōt. Ar-
 bitrij n. libertatem quærit Deus, vt deleri possint
 cōmissa: non necessitatem, sed charitatem: non tñ
 timorem, quia nō in solo timore viuit homo. Quē
 ergo sero pœnitet, oportet non solum timere iudi-
 cē, sed diligere: qa sine charitate nemo saluus esse
 pōt. Nō ergo tātū timeat pœnā q pœnitet, sed an-
 xietur pro gloria. Quæ conuersio si cōtigerit alicui
 etiam in fine, desperandum non est de eius remis-
 sione. Sed quoniam vix vel raro est tam iusta con-
 uersio, timendum est de pœnitente sero: maxime,
 cum filij quos illicite dilexit, sint presentes, vxor
 & mūdus ad se vocet. Multos solet serotina pœni-
 tentia decipere. Sed quoniā Deus semper potens
 est, semper ēt in morte iuuare valet, quibus placet.
 Cum ergo opus sit non hominis sed Dei, fructifera
 pœnitentia: inspirare eam pōt quodocunq; vult
 sua misericordia, & remunerare ex misericordia,
 quos damnare pōt ex iustitia. Sed quoniam multa

Psal 140.
Exod 12. c.
Ezech. 18. e

1. Cor 13. b

funt, quæ impediunt, & languentē retrahunt, periculofum est, & interitui vicinū, ad mortem protrahere pœnitentiz remediū. Sed magnum est, cui Deus tunc inspira: (si quis est) verā pœnitentiam. Sed si etiam sic cōuersus vita viuat, & non moriatur, non promittimus, quod euadat omnem pœnam. Nā prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculū distulit fructum conuersionis. Hic a. ignis etū æternus non sit, miro modo grauis est: excellit n. omnem pœnam, quam vnquam passus sit aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia martyres passi sint tormēta, & multi nequiter quanta sæpe sustinuerunt supplicia. Ex his satis ostenditur, quam periculofum sit differre pœnitentiam vsq; in finem vitæ. Si tamen etiam tunc verā habeatur pœnitētia, hominē liberat, & vitam mortuo impetrat, non sicut tamen, vt nullā sentiat pœnam, nisi forte tanta sit vehementia gemitus & contritionis, quæ sufficiat ad delicti punitionem. Licet ergo sit difficile, vt tunc sit vera pœnitentia, quæ sera venit, quādo cruciatus membra ligat & dolor sensum opprimit vt vix homo aliquid cogitare valeat: melior est tamen sera, quam nulla. Pœnitentia n. et si in extremo vitæ hiatu aduenit, sanat & liberat. Multum sera fuit latronis pœnitentia: sed non fuit sera indulgentia. Sed licet Latro veniam meruisset in fine de omni crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perseuerandi auctoritatem.

De his qui hic pœnitentiam non complent.

Si vero quæritur de illis, qui in hac vita pœnitentiam non complent, vt trahuntur in ignē purgatorij, vt ibi compleant, quod hic minus fecerunt? Idem dicimus de istis esse sentiendū, & de his, qui in extremis pœnitent. Si n. tanta fuerit cordis contritio & delicti exprobratio, vt sufficiat ad puniendum peccatum, liberi ab aliis pœnis trahuntur.

*Ibidē Aug.
ca. 18. fere
continuo.*

*Aug. ca. 17.
lib. de vera
& falsapœn.*

seunt ad vitam, etsi inexplata fuerit pœnitentia: quia perfecte pœnituerunt & ingemuerunt corde. Qui vero non a deo conteruntur corde & ingemiscunt pro peccato, si ante expletionem pœnitentiæ discesserint, ignem purgatorium sentient, & grauius puniẽtur, quam si hic impleissent pœnitentiã.

Horrendum est n. incidere in manus Dei viuẽtis. *Heb. 10. f*

Deus n. cum sit misericors & iustus, ex misericordia pœnitenti ignoscit, non reseruans peccatũ ad pœnam æternam. Ex iustitia vero impunitum nõ dimittit delictum. Aut n. punit homo, aut Deus.

Homo a. punit pœnitendo, Deus autem pœnam exigendo. Et est pœnitentia interior, & exterior. Si

ergo interior pœnitudo fuerit tanta, vt sit sufficiens vltio peccati, Deus qui hoc nouit, ab illo qui taliter pœnitet, vltorius pœnã non exigit. Si vero interior pœnitudo non sufficit in vindictã peccati,

nec exterior pœnitẽtia impletur: Deus qui modos

& mensuras peccatorũ & pœnarum nouit, addit pœnam sufficientẽ. Studeat ergo quisq; sic delicta

corrigere, vt post mortẽ non oporteat pœnam tolerare. Quzdam n. peccata mortalia, in pœnitẽtia

fiunt venialia: non tamen mox sanantur. Sæpe n.

infirmus moreretur, si non medicaretur: non ta-

men statim medicatus sanatur. Languet post vi-

cturus, qui prius erat moriturus. Qui autẽ impœ-

nitens moritur, omnino moritur, & æternaliter

cruciatur. Si n. semper viueret, semper peccaret.

De illo cui sacerdos indiscretus iniungit paruã pœnitentiã. C

Si vero illo queritur, qui satisfactionẽ iniunctã

impleuerit, quæ ignorãtia vel negligẽtia sacerdo-

tis, peccato cõdigna non fuit: vtrũ de vita migrãs,

ab omni pœna liber sit? Idẽ respondeo, quod supra *Lug. 23. f*

de illo qui pœnitentiã non compleuit, dixi. Quod

si tantũ est lamentũ interioris doloris, vt sufficiat

in vindictã peccati, omnino liberatus est: vero nõ

sufficit dolor interior simul cũ pœna iniuncta, ad-

det Deus poenam. Quod autem interdum sufficiat dolor interior ad vindictam peccati, certum documentum habemus in illo latrone: qui sola mentis contritione & confessione statim ut conuersus fuit, paradysum ingredi meruit. Sed quia dispensatores Ecclesiae, contritionis quantitatem non perpescunt, quibus non est datum intelligere occulta cordium: omnibus leges poenitentiae constituunt, tam magis quam minus de peccato dolentibus. Quorum studium ad hoc praecipue tendere debet, ut cordis dolorem, quantum fas est cognoscant, & secundum ipsius modum satisfactionem iniungant. Vnde Aug. In actione poenitentiae, ubi tale commissum est, ut is qui commisit a Christi etiam corpore separetur: non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non despicit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum notitiam nisi per verba vel alia quaecumque signa procedit: cum sit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus: recte constituuntur ab his, qui Ecclesiae praesunt tempora poenitentiae: ut satisfaciatur et Ecclesiae in qua peccata ipsa remittuntur: extra eam quippe non remittuntur. Ipsa enim Sp. S. pignus accepit: sine quo non remittuntur vlla peccata. Item Hier. Mensuram temporis in agenda poenitentia, ideo non satis aperte praefigunt canones pro vnoquoque crimine, ut de singulis dicant qualiter vnumquodque emendandum sit: sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuerunt, quia apud Deum non tantum valet mensura temporis, quantum doloris, nec abstinentia tantum ciborum quantum doloris, nec abstinentia tantum ciborum quantum mortificatio vitiorum, Ideoque tempora poenitentiae pro fide & conuersatione fidelium poenitentium abbrevianda praecipiunt, & pro negligentia prorelaxanda, pro quibusdam tamen culpis modi poenitentiae sunt impositi.

In Ench. ca.
65. in to. 3.

Psal. 50.

Psal. 37.

De poen. di.
1. c. mensuram.

Quod

*Quod morientibus non sit imponenda satisfactio sed
innotescenda.* D

Solet etiam queri, Vtrum satisfactionis lex morientibus sit imponenda? De quo Theodoretus Cantuarien. episcopus in pœnitentiâ suo sic ait. Ab infirmis in periculo mortis positis, puta inquirenda est confessio peccatorum: non tñ est illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorũ orationibus, & eleemosynarũ largitionibus, pondus pœnitentiæ subleuandum, si forte migrauerint. Si vero cõualuerint, pœnitentiæ modũ à sacerdote impositum diligẽter obseruẽt. Aliis vero, pro qualitate peccati, pœnitentiâ discernenda est præsidiũ arbitrio Vnde Leo Papa, Tẽpora pœnitentiæ habita moderatione cõstituenda sunt tuo iudicio, prout conuersorum animos perspexeris esse deuotos. Pariter etiã habere debes ætatis seu ilis intuitum, & respicere periculum quoruncuq; vel ægitudinũ necessitates.

29. q. 7. cap.
ab infirmis.

Leo. x. epi. 77
ad Nicetam
Aquileien.
episc.

In necessitate non est neganda pœnitentiâ vel reconciliatio. E

Sciendum etiam, quod tẽpore necessitatis non est neganda pœnitentiâ vel reconciliatio pœnitentibus. Vnde p̃ Leo Papa. His qui tempore necessitatis & periculi vrgentis instantia præsidiũ pœnitentiæ & mox reconciliationis implorat, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei, nec mēsuras possumus ponere, nec tẽpora definire. Quod si ita aliqua ægitudine aggrauati sunt, vt quod paulo ante poscebant, sub præsenti significare non valeant, testimonia eis fidelium circũstantium prodesse debent: simulq; pœnitentiæ & reconciliationis consequantur beneficium. Itẽ Iulius papa, Si presbyter pœnitentiã abnegauerit morientibus, reus erit animarum: quia Dñs ait. Cum conuersus fuerit, tunc saluus erit. Vera n. confessio vltimo tempore p̃t esse, quia non modo tẽporis, sed et cordis Deus inspector est, sicut latro probat. Eee 5 Quod

Leo. i. epi. 89
ad Theodorum
Foro.
iulian. epi.

26. qu. 6. Si
presbyter.
Ezech. 19. e

*Quod presbyter non reconciliet inconsulto episcopo,
nisi necessitate.*

*Ca. 32. con.
Carthag. 3.*

Non debet tamē presbyter pœnitentiam recô-
ciliare inconsulto episcopo, nisi vltima necessitas
cogat. Vnde in Cartha. cōcilio, Presbyter incōsul-
to episcopo non reconciliet pœnitentē, nisi absen-
te episcopo, vel vltima necessitas cogat. Cuiuscū-
que pœnitentis publicum crimē est, quod vniuer-
sam cōmouerit vrbē, ante absidam, sc. introitum

*Cap. 4. con.
2. Carthag.*

Ecclesiæ, manusei imponatur. Itē Aurelius dixit,
Si quis in periculo cōstitutus fuerit, & se reconciliari
diuinis altaribus petierit: si episcopus absens
fuerit, debet presbyter cōsultare episcopum, & sic
periclitantē eius præcepto reconciliare. Incōsul-
to vero episcopo non pōt excommunicatos, vel pu-
blice pœnitentes presbyter reconciliare. Vnde in

*Ca. 3. eiusd.
concl. 2.
Carthag.*

Carthaginensi concilio secundo statutum est, vt
chrisma vel reconciliatio pœnitentiū, & puellarū
consecratio à presbyteris non fiat. Itē, Reconcilia-
re quenquā in publica missa presbytero nō liceat:
puellarū tamen consecratio cōsul- to episcopo, per
presbyterum fieri valeat. Vnde in Carthaginensi
cōcilio secūdo, Presbyter incōsul- to episcopo vir-
gines non cōsecret: chrisma vero nunquam conse-
ciat. Sicut præcepto episcopi potest presbyter con-
secrare virgines, sic & reconciliare pœnitentes.

*Ca. 36. eius-
dem con.
Cartha. se-
cundi.*

*An oblatio eius sit recipienda, qui currens ad pœnitentiam
præuenitur morte.*

*26. q. 6. ca. si
aliquis.*

Sia. quæritur de illo, qui ad pœnitentiam festi-
nans sacerdotem inuenire non potuit, & ita dece-
sit: vtrū oblatio eius sit recipienda? Dicimus, quia
est. Vnde in Apanensi cōcilio, Si aliquis fuerit mor-
tuus, qui non confessus, & testimonium habet bo-
num, & non poterat venire ad sacerdotem, sed
præoccupauit eum mors in domo vel in via: faci-
ant pro eo parentes eius oblationem ad altare, &
dent redemptionem pro captiuis.

DISTINCTIO XXI. 809
DE PECCATIS, QUÆ POST HANC
vitam dimittuntur.

DISTINCT. XXI. A

Soleretiam quæri. Vtrum post hanc vitam aliqua peccata remittantur? Quod aliqua post hanc vitam remittantur, Christus ostendit in Euangelio, ubi ait. Qui peccauerit in Sp. S. non remitteretur ei, neq; in hoc sæculo, neq; in futuro, Ex quo datur intelligi, sicut sancti doctores tradunt, quod quædam peccata in futuro dimittentur. Quædæ enim culpæ in hoc seculo relaxantur: quædam vero parua et in futuro, quæ quidem post mortem grauant: sed dimittuntur si digni sunt, si bonis actibus in hac vita meruerunt, vt dimittantur eis. De illis et, qui ædificant lignum, fœnũ, stipulam, dicit Aug. quod ignem tribulationis transitorie inueniẽt, cremabilia ædificia, quæ secum portauerunt homines cremantem. Ait enim sic, Post istius sane corporis mortem, donec de igne purgatorio veniatur ad diem damnationis & remunerationis: si hoc temporis interuallo spiritus defunctorum, qui ædificauerunt lignum, fœnum, stipulam, huiusmodi ignem dicantur perpeti, quem alii non sentiunt, qui huiusmodi ædificia non portauerunt, vt inueniat ignem transitorie tribulationis venialia cõcremantem: non redarguo: quia forsitan verum est. Sed quia dicitur, Saluus erit quasi per ignem, contemnitur ille ignis. Grauior tamen erit ignis ille, quam quicquid potest homo pati in hac vita. Hic aperte insinuatur, quod illi, qui ædificant lignum, fœnum, stipulam, quædam cremabilia ædificia, id est, venialia peccata secum portant: quæ in igne emendatorio cremantur. Vnde constat quædam venialia peccata post hanc vitam deleri.

Quod alij citius, alij tardius purgantur in igne. B

In illo autem igne purgatorio alij tardius alij citius purgantur, secundum quod ista pereuntia magis

Matth. 12. a

Luca 12. b

Greg. c. 39.
lib. 4. dialo.

1. Cor. 3. e.

Aug. ad
uers. Ps. 35.

1. Cor. 3. e.

In Enchi.

99. intro. 3.

*August ad
vers 14.
Ps. 30. to. 8.
Enarra-
tione ad
Ps. 103. non
longe à prin-
cipio concio-
nis. 3.*

gis vel minus amauerunt. Vnde Aug. Post hanc vi-
tam incredibile non est, nonnullos fideles per ig-
nē quendam purgatorium, quāto magis minusve
bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusq;
saluari. Vnde nō frustra illa tria distinxit Aposto-
lus, lignum, fœnum, stipulam, quæ illi ædificant:
qui et si aliena non rapiant, rebus tamen infirmi-
tati cōcessis aliqua dilectione inhærent. Qui secū-
dum suos amandi modos, vel diutius vt lignum.
vel minus, vt fœnum: vel minimum, vt stipula ig-
nem sustinebunt. Qui vero superædificāt aurum,
argentum, & lapidem preciosum, vtroq; igne se-
cūri sunt: non solum de illo æterno, qui cruciaturus
est impios in æternum: sed etiam de illo emen-
datorio, quo purgabuntur quidam saluandi.

Oppositio.

C

Hic obiici potest. Si per lignum, fœnum, stipu-
lam, venialia intelliguntur peccata: & nullus adeo
perfectus est, qui venialiter non peccet: ergo qui
ædificant aurum, argentum & lapidē pretiosum,
ædificant etiam lignum, fœnum, stipulam: ergo
per ignem transibunt. Ad quod dicimus, quia non
omnis qui venialiter peccat, lignum, fœnum, sti-
pulam ædificat: sicut econverso: non omnis qui
contemplatur Deum, & diligit proximum, & ope-
ra bona facit, ædificat aurum, argentū, lapidem
pretiosum. Et tamen in auro, intelligitur contem-
platio Dei: in argento dilectio proximi: in lapide
pretioso bona opera. Sed illi qui ædificāt lignum,
fœnum, stipulam: Deum contemplantur, & pro-
ximum diligunt, & opera bona faciunt: nec tamē
ædificant aurum, argentum, & lapidē pretiosum.
Hæc n. ædificat, qui sic illa tria facit, vt cogitet,
quæ sunt Dei, & quomodo placet Deo, non mun-
do. Lignum vero & fœnū, & stipula accipi possunt
secularium rerū, quamuis licite cōcessarum, tales
cupiditates, vt amitti sine animi dolore non pos-
sint.

Solutio.

*Aug. in en-
chiridio. c.
68. Idem de
fide & operi-
bus ca. 16. in
tom. 4.*

sint. Hæc ergo ædificatis, qui cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat mundo, qui circa diuitias suas quodam carnali affectu tenetur: & tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis, aliquid fraudis vel rapinæ molitur. Ex eis ergo patet, quod nõ idem homo simul hæc & illa ædificat. Illa enim ædificatio perfectorum tantum est, qui non cogitât placere mundo, sed tantum Deo: qui etsi venialiter aliquando peccat, feruore charitatis ita absumitur in eis peccatum, sicut gutta aque in camino ignis: & ideo nõquam secum portant cremabilia. Hæc a. inferior ædificatio minorum est, qui non tantum Deo sed etiam mundo placere cogitant. Deum tamẽ proponunt. Si vero mundum proponerent, non sæpe ædificarent, sed destruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales quibus dediti sunt domibus, coniugibus, possessionibus, ita vt nihil præponant Christo, illis tribus significantur: quæ in mentes perfectorum non cadunt, etsi alia venialia admittunt. In cordibus vero minorũ interdum durant vsque in finem: qui cum talibus ædificiis transeunt: sed dissoluuntur in igne. Ipsi vero merito fundamenti salui erunt, grauissimã tamen pœnam sentient. Ex quo apparet quantam hic misericordiam exhibet Deus, & quantam ibi exerceat seueritatem: cum pro eodem peccato multo grauius ibi puniat, quam hic.

Opinio quorundam cum adiectione.

D

Sed forte dices illud esse accipiendum de pœnã peccati, nõ de ipso peccato, quod Greg. dicit quædam leuia in futuro dimittenda. Si n. veram pœnitentiam habuerit quis, peccata omnia dimissa sunt ei: sed pœna forte remansit. Ideo q̄si vere pœnitens obiit, sine peccato transit. Si a. vere pœnitens non est in obitu, maculam portat quæ nunquam delebitur. Qui vero ædificat lignum, scenũ, stipulam, vere pœnitet: quia bonus est & charitatem

i. ad Cor. 7. f

*Greg. li. 4.
dialogorum
cap. 19.*

tem habet, & in charitate de hac vita transit, ergo sine peccato transit. Non sequitur. Verū quidē est, quia bonus est, & charitatem habet, & vere pœnitet: & tamen cum veniali peccato transit, quod nō deleuit pœnitentia. Pœnitentia n. non delet nisi peccatum illud, quod deserit homo. Tale autem peccatum sæpe in hac vita non relinquitur ab homine: & tamē vere pœnitens est, etsi non de omnibus venialibus pœniteat. Pōt enim quis de omni mortali & de omni veniali pœnitere, excepto vno vel pluribus venialibus quidem. Sicut habet quis charitatem, & vnū vel plura venialia: quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est n. aliquis bonus charitatem habens, sed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hæc secularia: talis existens subita morte opprimitur. In illo terreno affectu mortuus est, & tamen saluabitur, à quo non se hic absoluit: ergo post hanc vitam ab illo purgabitur. Constat ergo quædam peccata, sc. leuia, post hanc vitam dimitti. Si vero de pœna peccati illud intelligi voluissent auctores, cur magis commemorassent leuia quam graua, cum etiam grauium pœna hic in expleta post hanc vitam restet?

De generali confessione, quid proficit.

Post hæc considerandum est, Quid proficit confessio illa, vbi singula peccata, quæ quisq; fecit, nō exprimuntur. Sane dici potest, quod omnia criminalia semel saltem oportet in confessione exprimi, nisi aliqua à mente exciderint. Sed quia nemo delicta intelligit omnia, generaliter saltem ea confiteri, quorum memoriam habes: & sic nihil celasti de secleribus tuis. Venialia vero, quia innumerabilia sunt, sufficit generaliter confiteri, nisi aliqua sint frequenter iterata. Perfectius est tamen etiam illa exprimere si vales. Ideoq; quotidie generaliter fit cōfessio in Ecclesia, pro venialibus scilicet, peccatis, quæ quotidie admittimus, & pro illis mortiferis

tiferis quorum notitiam non habemus. Vnde August. Veritatem dicit Deo poenitens, quando nihil illi de commissis sceleribus celat: non quod & si voluntatem celauerit, Deus ignoret: sed veritatem sibi dici vult ab eo, vt veniam consequatur. Si vero mente aliqua exciderunt, confitetur veritatem Deo, cum generaliter dixerit, Deus qui nosti occulta cordis, & opera mea & delicta à te non sunt abscondita, quibus veniam largiaris precor: & hæc est veritas confitentis, quam diligit Deus. Vnde Aug. Ecce enim veritatem dilexisti: hic insinuat, quod generalis confessio etiam mortalia delicta, quorum intelligentia non habetur.

Nemo confiteatur peccata, que non fecit. F

Sicut autem poenitens celare non debet peccatum suum, quia superbia est: ita nec humilitatis causa fateri se reum illius, quod se non commississe noscit: quia incauta est talis humilitas, & peccatorem constituit. Vnde Aug. Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentire, mentiendo efficereris, quod vitaras: quia veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, vt etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es dicas. Nam quomodo est veritas, vbi regnat falsitas?

De poenis sacerdotis, qui peccatum publicat confitentis. G

Caueat a. sacerdos ne peccata confitentium aliis prodatur: alioquin deponatur. Vnde Grego. Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui recitet, non propinquis, non extraneis: nec (quod absit) pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit deponatur, & omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando pergat. Quod vero dictum est, vt poenitens eligat sacerdotem scientem ligare & soluere, videtur contrarium ei, quod in canonibus reperitur, vt nemo, sc. alterius parochianam iudicare præsumat. Sed aliud est fauore vel odio pro-

Aug. li. 5. in princip. contra Pelagianos, hypognoticon. tom. 7.

Psal. 68.

Psal. 50.

Aug. de verbis apost. 1. ioan. 1. sermone. 29. in medio in tom. 10.

De poen. di. 6. ca. Sacerdos.

proprium sacerdotem cōtemnere, quod canones prohibent: aliud cæcum vitare, quod Urbanus facere monet: ne si cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadant. A. T. N. Urbanus secundus. Placuit ut nulli sacerdotum deinceps liceat quælibet cōmissum alteri sacerdoti ad pœnitentiã suscipere, sine eius cōsensu cui se prius cōmisit, nisi pro ignorantia illius, cui prius cōfessus est. Qui vero cōtra hoc facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit.

SI PECCATA DIMISSA REDEANT.

DISTINCT. XXII.

Cum multis auctoritatibus supra sit assertum, in vno cordis cōtritione peccata dimitti ante oris confessionem vel operis satisfactionem, et etiam qui aliquando in crimen relapsus est: quaeritur si post mortis contritionem confiteri contempserit, vel in peccatum idem vel simile ceciderit, an peccata dimissa redeant? Cuius quaestio solutio obscura est & perplexa, aliis asserentibus, aliis contra negantibus, peccata semel dimissa vltèrius replicari ad pœnam. Qui vero dicunt peccata dimissa redire, subditis se muniunt testimoniis. Ambros. ait, Donate inuicem, si alter in alterum peccat: alioquin Deus repetit dimissa. Si enim in his contemptus fuerit, sine dubio reuocabit sententiam, per quam misericordiam dederat: sicut in euangelio de seruo nequam legitur, qui in conseruum suum impius deprehensus est. Item Rabanus, Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum: quia non solū peccata, quæ post baptismū homo egit, reputabatur ei ad pœnam: sed et originalia quæ in baptismo sunt ei dimissa. Itē Gregor. Ex dictis euangelicis cōstat, quia si toto corde non dimittimus, quod in nos derelinquitur, & hoc rursum exigitur, quod iā nobis per pœnitentiã dimissum fuisse gaudebamus. Itē Aug. Dicit Deus, Dimitte,

Amb. ad illud cap. 5. ad Ephes. donātes vobis.

Raban. in comen. ad illud, serue nequam. Matth. 18. d.

Greg. ca. 60. lib. 4. dial. Aug. in fine sermonis. 5. De verbis Domini.

& di-

& dimittatur tibi: sed ego prius dimisi, dimitte vel
 postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te: & quic-
 quid dimiseram, replicabo tibi. Itē, Qui diuini be-
 neficii oblitus, suas vult vindicare iniurias, nō so-
 lum de futuris peccatis veniā non merebitur: sed
 etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad
 vindictam ei replicabuntur. Itē Beda, Reuertar in
 domū meā, &c. Timendus est ille versuculus, non
 exponendus: ne culpa quā in nobis extinctā crede-
 bamus, per incuriā nos vocantes opprimat. Item,
 Quęcunq; n. post baptisma siue prauitas heretica,
 seu cupiditas mundana arripuerit, mox omnium
 p̄sternit in ima vitiorum. Itē Aug. Redire dimissa
 peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissime
 Dominus in euāgelio docet in illo seruo à quo di-
 missum Dñs debitum petiit: eo q̄ ille cōseruo suo
 debitū nollet dimittere. His auctoritatib. innitū-
 tur, qui dicunt peccata dimissa, si replicatur, redi-
 re simpliciter. Quib. opponitur, Si quis pro pecca-
 to de quo pœnituit, & indulgentiā accepit, iterū
 punitur: non videtur iustum. Si punitur pro eo, q̄
 peccauit, & non emendauit, iustitia est aperta. Si
 verò requiritur, q̄ fuerat cōdonatum, vel iustitia
 est, vel iustitia occulta. Videtur etiam Deus bis in
 idipsum iudicare, & duplex tribulatio cōsurgere:
 q̄ scriptura negat. Sed ad hoc potest dici, quod ne-
 que duplex tribulatio cōsurgit, neq; iudicat Deus
 bis in idipsum. Hoc n. fieret, si post condignam sa-
 tisfactionē & sufficientē pœnam iterum puniret:
 sed non satisfecit dignē & sufficienter, qui nō per-
 seuerauit. Debuit n. iugem peccati habere memo-
 riam, non ad faciendum: sed ad cauendum. Debuit
 non obliuisci omnes retributiones Dei: quæ tot
 sunt, quot sunt peccatorum remissiones. Tot ergo
 debuit cogitare dona Dei, quot mala sua: ac pro il-
 lis vsque in finem gratias agere. Sed quia ingratus
 ad vomitū, sicut canis, rediit, antea cta bona mor-

Luc. 6. f
Ibidem:

Beda in cō-
men. super
Lucam li. 4.
cap. 47.

Ibid. paulo
inferius.

Aug. cap 12.
libr. 1. de ba-
ptis. tom. 7.
Matth 18. d

Nahum, 1. 6

2. Pet. 23.

FFF

tifi-

rificavit, & peccatum dimissum reuocauit: ut eum humiliato ante Deum peccatum dimiserat, eidem postea elato & ingrato imputer.

Aliorum sententia.

Matth. 15. c

Sed quia absolum videtur, ut peccata dimissa iterum imputentur, placet quibusdam, neminem pro peccatis semel dimissis iterum à Deo puniri. Sed ideo dicuntur dimissa redire & imputari, quia propter ingratitude ita reus & peccator constituitur, ut ante fuerat. Sic enim quod dimissum fuerat, dicitur exigi, quia remissionis percepte ingratus, ita reus fit ut ante fuerat. Vtriusque parti questionis probate fauent doctores. Ideoque alicui parti non præiudicans, studioso lectori iudicium relinquo: addens mihi tutum fore ac saluti propinquum, sub mensa dominorum micam edere.

Quid sit hic Sacramentum & Res.

Post prædicta restat inuestigare, quid in actione poenitentiae sit Sacramentum & Res. Sacramentum n. signum est sacrae rei: Quid ergo hic signum est? & quae est res sacra huius signi? Quidam dicunt sacramentum hic esse, quod exterius tantum geritur, scilicet exterior poenitentia: quae est signum interioris poenitentiae, scilicet contritionis cordis, & humilitatis. Quod si est, non omne sacramentum euangelicum id efficit, quod figurat. Exterior n. poenitentia non efficit interiorem: potius interior, causa est exterioris. Sed ad hoc inquit illi, hoc esse intelligendum de illis sacramentis, quae in nouo testamento instituta sunt: ut est sacramentum baptismi, confirmationis, & corporis Christi. Sacramentum verò poenitentiae, sicut & coniugii, ante repositum gratiae, etiam à primordio humani generis fuit. Vtrumque n. institutum fuit in primis parentibus. Item. Si exterior poenitentia sacramentum est, & interior res sacramenti: saepius praecedat res sacramenti, quam sacramentum rem. Sed nec hoc inco-

ueni-

ueniens est. Nam & in aliis sacramentis, quæ efficiunt, quod figurant, hoc sæpè contingit. Quidam a dicunt, exteriorem pœnitentiam & interiorem esse sacramentum, nec duo sacramenta, sed vnũ, vt species panis & vini non duo sunt sacramenta, sed vnum. Et sicut in sacramento corporis, ita etiam in hoc sacramento dicunt, aliud esse tantum sacramentum, scil. exteriorem pœnitentiam, aliud sacramentum & rem, sc. interiorem pœnitentiam, aliud rem & non sacramentum, scil. remissionem peccatorum. Interior enim pœnitentia, & res est sacramenti, id est exterioris pœnitentiæ; & sacramentum remissionis peccati, quam signat & facit. Exterior quoque pœnitentia & interioris signum est, & remissionis peccatorum.

DE SACRAMENTO VNCTIONIS EXTREMÆ.

DISTINCT. XXIII. A

PRÆTER præmissa est etiam aliud sacramentum, scil. vnctio infirmorum: quæ fit in extremis, oleo per Episcopum consecrato. Et sunt tria genera vnctionis. Est n. vnctio, quæ fit chrismate: quæ dicitur principalis vnctio; quia in ea principaliter paracletus datur. Vnde & propter abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet, oleum scil. & balsamum, oleum conscientiæ, balsamum fidei. Chrisma verò Græcè, vnctio Latine dicitur. Nec tamen omne oleum ad vnctionem sanctificatum, chrisma vocatur, sed illud solum, quod miscetur cum balsamo: quo capita regum & pontificum vnguntur, quo etiam baptizatos sacerdos vngit in vertice, & pontifex per impositionem manus confirmandos vngit in fronte. Est & alia vnctio, qua catechumeni & neophyti vnguntur in pectore, & inter scapulas, in perceptione baptismi. Tertia vero vnctio est, quæ dicitur oleum infirmorum: de qua nunc agitur.

A quibus institutum sit hoc sacramentum. B

Fff 2

Hoc

Iac. ult. cap.

Hoc sacramentum vñtionis infirmorum ab apostolis institutum legitur. Ait n. Iacob⁹, infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesie, & orēt super eum, vngētes eum oleo in nomine Domini, & alleuiabit eum Dñs: & si in peccatis fuerit dimittentur ei. In quo ostenditur duplici ex causa sacramētum hoc institutum, scil. ad peccatorum remissionē, & ad corporalis infirmitatis alleuiationē. Vnde constat eum, qui hanc vñtionem fideliter deuoteq; percipit, & in corpore, & animā alleuiare: si tamen expedit, vt in vtroq; alleuietur. Quod si fortē corporis valetudinē illi habere non expedit, illam quę est animę, sanitatē in hoc sacramento acquirit. Et sicut in aliis sacramentis, ita & in isto aliud est sacramētum, aliud res sacramenti. Sacramentum est ipsa vñtio exterior: Res sacramenti, vñtio interior, quę peccatorum remissione, & virtutum ampliatione perficitur. Et si ex contemptu vel negligentia sacramētum hoc prætermittitur, periculosum est & damnabile.

De iteratione huius sacramenti.

*Aug. libr. 2.
contra epist.
Parmeniani,
ca. 13. t. 7.*

Querunt aliqui Si hoc sacramentum iterari possit, cum baptismus & alia quædam sacramēta semel suscepta, non iterentur? Aug. dicit, sacramētum non iterandum, & sacramento non faciendā esse initiariā, sed hoc dicit vbi agit de sacramento baptismi & cōfirmationis, & ordinationis. Vnde non videtur illud generaliter accipiendum, sed de sacramento baptismi, confirmationis & ordinationis, quæ nullaten⁹ sunt repetēda: quia semel tantum, & non sæpius datur baptismus, cōfirmatio & ordinationis. Sacramētum vero altaris, & poenitentiz, & coniugii sæpē iterari videtur: quia sæpē sacramētū corporis percipitur, frequēter poenitentia agit, coniugium sæpē contrahitur. Quare ergo vñtio similiter non pōt iterari? Si morb⁹ nō reuertitur, medicina nō iteretur. Si vero morb⁹ non pōt cohiberi, quare

quare medicina debet prohiberi? Sicut oratio ite-
rari potest ita & vnctio iterari posse videtur, vtra-
que n. illic cōmemorat Iacob. & vtrumq; alteri co-
operatur ad conferēdam alleuiationē corporis &
animæ. Cur ergo negatur vnctionē super infirmū
posse iterari, ad impetrandā sæpius sanitatē men-
tis & corporis: cum propter infirmitatē eadē sæpè
iteranda sit oratio? Quidam a. de omni sacramē-
to intelligi volunt, q̄ non sit iterandum, sc. secun-
dum totum illud q̄ pertinet ad sacramentum: di-
centes quædā sacramenta sæpi⁹ posse suscipi, quæ-
dā verò non. Nec tamē, quæ sæpius sumuntur, to-
taliter iterantur: vt sacramenta altaris & vnctio-
nis: quæ licet sumantur sæpius, tamē quia non ite-
rum benedicuntur eadē hostia, vel idem oleum, non
iteratur sacramētum cum iniuria. Sed dicit quis,
sic & baptism⁹ non iteratur, etsi aliquis frequēter
baptizetur, dum eadē aqua nō iterū benedicatur.
Sed aliud est inquit illi, de benedictione aquæ
qua fit baptismus, aliud de benedictione panis &
olei. Potest ēt baptismus celebrari in aqua, etiam
non benedicta: quia illa benedictio pro reuerētia
tantū sit & decore, virtute sacramenti. Sed corpus
Christi non pōt confici, nisi de pane cōsecrato: nec
vnctio illa fieri potest, nisi de oleo ab Episc. conse-
crato. Ideoq; illa sanctificatio ad virtutē sacramēti
pertinere videtur: In cōiugio quoq; semel tantum
benedicuntur quisq; non sæpi⁹. Benedicuntur n. vt ait
Amb. cum prima & nō secunda vxore. Si ergo cum
dicitur sacramētū non esse iterandū, nec iniuria
ei esse faciendā, rationē dicti referas ad sanctifica-
tionē rei, qua sacramētū expletur: de omni sacra-
mēto generaliter id verū est. Si vero ad susceptio-
nē sacramenti, de quibusdā verū est, q̄ non iterā-
tur crebra susceptione: de aliis vero quibusdā nō:
quia frequēter sumuntur, vt hoc vnctionis sacra-
mentum, q̄ in omni penē ecclesia sæpè repetitur.

*Am. ad illud
1. Cor. 7.
Beatior au-
tem erit. to. 5*

DE ORDINIBVS ECCLESIASTICIS.
DISTINCT. XXIV.

Nunc ad considerationem sacræ ordinationi-
n accedamus. Septem sunt spiritualium officio-
rum gradus siue ordines, sicut ex sanctorum pa-
trum dictis aperte traditur, & capitis nostri, scilicet
Iesu Christi exemplo monstratur: qui omnium
officia in semetipso exhibuit, & corpori suo, quod
est ecclesia, eosdem ordines obseruandos reliquit.
Septem autem sunt, propter septiformem gratiam
S. Spir. cuius qui non sunt participes, ad gradus
ecclesiasticos indignè accedunt. Illi vero in quo-
rum mentibus diffusa est septiformis gratia Spir.
S. cum ad ecclesiasticos ordines accedunt, in ipsa
spiritualis gradus promotione ampliorem gra-
tiam percipere creduntur.

Quales assumendi sunt ad clerum.

*Clemens Pa.
epist. 2. ad
Iacobum.*

*Isid. c. 18. lib.
7. Etym.*

Tales autem ad mysterium spirituale eligendi
sunt clerici, qui dignè possint dominica sacramen-
ta tractare. Melius est enim Episcopo paucos ha-
bere ministros, qui possint dignè opus Dei exerce-
re: quam multos inutiles, qui ordinatori graue o-
nus inducant. Tales n. decet esse ministros Chri-
sti, qui septiformis gratia Spir. S. sint decori: ex
quorum doctrina & conuersationis forma, eadem
gratia in aliis transfundatur, ne coelestes marga-
ritas spiritualium verborum officiorumq; diui-
norum sordidæ vitæ pedibus conculcent. In sa-
cramento ergo septiformis spiritus septem sunt
gradus ecclesiastici, scilicet. Ouitarij, Lectores, Exorci-
stæ, Acolyti, Diaconi, Subdiaconi, Sacerdotes: om-
nes tamen clerici vocantur, id est, sortiti. Coro-
na enim signaculum est, quo signantur in partem
sortis ministerij diuini. Corona regale decem signi-
ficat: quia seruire Deo regnare est. Vnde ministri
ecclesiæ, reges esse dicunt, vt se & alios regant: qui-
bus Petrus ait, Vos estis genus electum, regale sa-
cerdo-

erdotium, &c. Summitas capitis desuper nuda-
 tur, vt eorū mens ad Dñm libera monstretur, quæ
 reuelata facie gloriam Dei cōtempletur. Summi-
 tas enim capitis est eminentia mentis. Denudatio
 capitis est reuelatio mentis. Clericus enim secre-
 torum Dei non ignarus esse debet. Tondentur et-
 iam capilli vsq; ad reuelationem sensuum, sc. ocu-
 lorum & aurium: vt vitia in corde & opere pullu-
 lantia doceantur præcidenda, ne ad audiendum
 & intelligendum verbum Dei præpediatur mens,
 pro quo seruato reddetur in excellis corona. Ton-
 suræ a. ecclesiasticæ vsus à Nazareis exortus vide-
 tur: qui prius crine seruato, deinde ob vitæ conti-
 nentiam caput radebant, & capillos in igne sacri-
 ficij ponebant. Hinc vsus inoleuit, vt qui diuinis
 cultib. mancipantur, quasi Nazarei, i. sancti, crine
 posito inueniantur. Sicut ad Ezechiel. dicitur. Fili
 hominis sume gladium acutum, & duc super ca-
 put tuum & barbam. In Actib. etiam Apost. Priscil-
 lam & Aquilam hoc fecisse legimus. Paulus quoq;
 & alii quidam discipuli Christi hoc fecerunt. Re-
 cte ergo in quibuslibet gradibus constituti, clerici
 vocantur, quorum nomina & rationes nominum
 Isidor. exponens. ait. Cleros & clericos hinc appel-
 latos esse credimus, quia Matthias electus est sor-
 te: quem primum per Apostolos legimus ordina-
 tum. Cleros enim Græcè, Latinè fors vel hæredi-
 tas dicitur. Ideo ergo dicti sunt clerici, quia sunt
 de sorte Domini, vel quia Deum patrem habent.
 Generaliter verò clerici nuncupati sunt omnes,
 qui in ecclesia deseruiunt: quorum gradus & no-
 mina sunt hæc. Ostiarius, Lector, &c.

De Ostiarius.

Ostiarij iidem & ianitores sunt, qui in veteri te-
 stamento electi sunt ad custodiam templi, vt non
 ingrederetur in illud immundus. Dicti a. ostiarij,
 eo quod præsent ostijs templi. Ipsi enim tenentes

Eff 4

cla-

*Raban. c. 4.
 lib. 1. de in-
 stitutione
 clericorum.
 1. Petri 2. 6
 2. Cor 3. d*

Num. 6.

Ezech. 5.

*Act. 18. 6
 1. Cor. 11. 6*

*Isido. in l. 7
 etym. c. 12.*

clauē, omnia intus & extra custodiunt: atq; inter
 bonos & malos habentes iudicium, dignos reci-
 piunt, indignos respuunt. Vnde & eis cum ordinā-
 tur. clauēs ecclesię dantur ab Episc. Et dicitur eis
 Sic agite, tanquam rationē Deo reddituri pro re-
 bus quę clauibus istis recluduntur. Hoc officium
 Dñs in sua persona suscepit, quando flagello de funi-
 culis facto vendentes & ementes eiecit de tem-
 plo. Ipse enim se ostium significans dicit, Ego
 sum ostium, per me si quis intouerit, saluabitur, &
 ingredietur & egredietur, & pascua inueniet.

De Lectoribus.

Secundus est gradus Lectorum. Lectores à legen-
 do, sicut psalmistę à psalmis canendis, vocati sunt.
 Illi n. prædicant populis quid sequantur: isti can-
 tant & excitant ad compunctionē animos audiē-
 tiū: licet quidā lectores ita miserabiliter pronun-
 tiant, vt quosdā ad luctum & lamentationē com-
 pellant. Idē etiam pronuntiatores vocantur, qui
 porrò ante nuntiat: quia tam erit clara eorū vox,
 vt etiā longē positorum aures adimpleat. Ad Le-
 ctorē a. pertinet lectiones pronuntiare, & ea, quę
 Prophetę vaticinauerunt, populis prædicare: vt
 iam ex officio in ecclesia legat prophetias & lectio-
 nes. Vnde & ei vidente populo, traditur ab Episc.
 codex diuinarum lectionum, & dicitur. Accipe, &
 esto verbo Dei relator: habitur⁹ si fideliter imple-
 ueris officium, parē cum his, qui benē verbum Dei
 ministrauerunt. Qui ad hunc gradū puehitur, li-
 terarū sc. etiā debet esse instruct⁹, vt sensum ver-
 borum intelligat, vim accentuū sciat, distinctē le-
 gat: ne confusione plicationis intellectū auditorib.
 auferat. Attēdat quid indicatiuē, quid interroga-
 tiuē sit intelligēdum. Vbi sit in oratione faciendā
 distinctio. Hęc n. malē seruata, intellectū turbant,
 & alios ad risum prouocant. Aurib⁹ & cordi con-
 sulere debet vox lectoris. Hoc officium impleuit
 Chri-

*Cap. 6. con-
 cil. Carth. 4.*

Ioan. 2. c

Ioan. 10. b

*Isidor. ad fi-
 nē c. 12. li. 7.
 etymol.*

*Idem dist. 25
 s. Perlectis.*

*Dist. 23. cap.
 Lector.*

Luca 4. c

Christus cum in medio Seniorum librum Esaię a-^{Esa. 61. #}
 periens, distinctè ad intelligendum legit, Spiritus
 Domini super me, &c. Ex quo lectorib. datur intel-
 ligi, quia gratia spirituali clarere debent, qui aliis
 verbum Dei annuntiant Hic ordo firmam & ini-
 tium à prophetis accepisse videtur: quib. dicitur,
 Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam. ^{Esa. 58. #}

De Exorcistis.

E

Tertius est ordo Exorcistarum. Exorcistę a. ex ^{Isidor. cap. 2.}
 Gręco in Latinum adiurantes vel increpates vo- ^{lib. 7. etym.}
 cantur. Inuocant n. super catechuminos, & super ^{Raba ca. 10.}
 eos, qui habēt spiritum immundum, nomen Do- ^{lib. 1. de in-}
 mini adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. Ad ^{stitutione}
 Exorcistam pertinet exorcismos memoriter reti- ^{clericorum.}
 nere, manusq; super energuminos, & catechumi-
 nos in exorcizādo imponere. Debet a habere spi-
 ritum mundum, qui spiritib. immundis imperat:
 & malignum expellere de corde suo, quē expellit
 de corpore alieno: ne medicina quā alii facit, sibi
 non profit & dicatur eis; Medice cura te ipsum. ^{Luca 4. d}
 Hi cum ordinātur, accipiunt de manu Episcopi librū
 exorcismorum: & dicitur eis. Accipite, & habete
 potestātē imponendi manus super energuminos
 vel catechuminos. Hoc officio vsus est Dominus,
 quando saliuā suā tetigit aures & linguam surdi &
 muti, dicēs: Effeta, quod est Adaperire: per hoc do- ^{Matth. 8. d}
 cēs nos spiritualiter debere aperire aures p̄cor- ^{Luca 8. d}
 diorum hominum ad intelligendū, & ora ad con-
 fitendum: vt pulso dęmone, Spir. S. fas suum reci-
 piat. Hoc etiam officio vsus est Christus, cum dę-
 moniacos multatos sanauit. Hic ordo à Salomone ^{Iosephus cap;}
 videtur descendisse: qui quendam modum exor- ^{1. lib. 8. anti-}
 cizandi inuenit, quo dęmones adiurati ex obses- ^{quitatum.}
 sis corporibus pellebantur. Huic officio mancipa-
 ti Exorcistę vocati sunt. De quibus Christus in ^{Matth. 12. c}
 Euangelio, Si ego in Beelzebub eiicio dęmonia: ^{Luca 11. c}
 filii vestri, scil. Exorcistę, in quo eiiciunt?

Fff 5

De

De Acolytis.

Isid. lib. 7. etym. cap. 12. Quarto loco succedunt Acolyti, Acolyti verò Græcè Latinè ceroferaij dicuntur, à deportandis cereis, quando legèdum est Euangeliū vel sacrificium offerèdum. Tunc n. accenduntur luminaria & deportantur ab eis: nō ad effugādas aeris tenebras, cum soleo tēpore rutilent, sed ad lignum laticitiz demōstrandum: vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostēdatur, de qua legitur, Erat lux vera quæ illuminat omnē hominē venientē in hunc mundum. Ad Acolytū pertinet, præparatio luminarium in sacrario. Ipse cereū portat, ipse vrceolū cū vino & aqua suggesta, pro eucharistia, subdiaconis præparat. Hi cum ordinantur, cum edocti fuerint ab Episcopo, qualiter in officio suo agere debeant, ab archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & vrceolū vacuum. Hoc officium Dñs se habere testatur dicens, Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Huius officii formam illi gerebant in veteri testamento, qui lucernas candelabri cōponebant, & accendebant igne cœlesti, ad illuminandas tenebras aquilonares.

De Subdiaconis.

Isid. cap. 12. lib. 7. etym. Quintus est ordo Subdiaconorum. Græcè Hypodiacones vocātur, quos nos Subdiacones dicim⁹. Qui ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis & officiis Leuitarum. Oblationes nam tēplo à fidelib. suscipiunt, & Leuitis superponēdas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinæi vocabantur, i. in humilitate seruiētes. Ad Subdiaconū pertinet, calicē & patenam ad altare Christi deferre & Leuitis tradere, eisq; ministrare. Vrceolū quoq; cum aqua mantile, & manutergiū tenere Episc. & presbyteris & Leuitis, pro lauādis ante altare manib. aquam præbere. His lex continentia imponitur: quia altari propinquantes, vasa corporis & sanguinis Christi portant. Vnde illud implere debent

Con. Carth. 4. cap. 5.

bent, Mundamini qui fertis vasa Dñi. Ad hos etiã *Esa. 52. 4*
 pertinet tantum de oblationib² ponere in altari,
 quãtum sufficere possit populo: nec nõ corporales,
 & pallas, & substratoria lauare. Hi cum ordinan-
 tur, accipiunt de manu Episc. patenam & calicem
 vacuum: ab Archidiacono vero vrceolum cum a-
 qua manili, & manutergium. Hoc officio vsus est *Ioan. 1. 4*
 Dñs, quando linteo se præcinxit, & mittēs aquam
 in peluim, pedes discipulorum lauit, & linteo ter-
 sit.

De Diaconis.

H

Diaconorum ordo sextum tenet locum, propter *Isid. cap. 12. 7*
 senarii perfectionē. Hic ordo in vet. testam. à tribu *lib. 7. etym.*
 Leui nomē accepit vel traxit. Dicuntur n. & Leui. *Num. 3. 4*
 tã Precepit quippe Dñs Moysi, vt post ordinatio-
 nē Aaron & filiorum eius, prorsus trib. Leui ad di-
 uini cultus ministeria ordinaretur, & consecrare-
 tur Dño: & seruiret pro Israel coram Aarō & filiis *Num. 4. 4*
 eius in tabernaculo. Ipsiq; gestaret arcam & taber-
 naculum, & omnia vasa eius: & in circuitu taber-
 naculi excubarēt: & in transportando tabernacu-
 lo ipsi deponerent, rursumq; cōponerent. A 25. an- *Num. 8. 4*
 nis & supra iussi sunt seruire in tabernaculo, quã
 regulã in nouo testam. sancti patres cōstituerunt:
 quia hæc ætas ad ferēda onera est robusta. Leuitã
 ergo ex nomine auctoris vocati sunt. De Leui n.
 Leuitã exorti sunt: à quibus in templo mystici sa-
 cramenti mysteria explebantur. Hi Græcè Diacones,
 latinè ministri dicuntur: quia sicut in sacerdo-
 te cōsecratio, ita & in Diacono ministerii dispen-
 satio habetur. Ad Diaconum pertinet assistere sa- *Dist. 25. caps.*
 cerdotib. & ministrare in omnib⁹ quæ aguntur, in *Perlectu.*
 sacramētis Christi, scil. in baptismo, in chrismate,
 in patena, & calice: oblationes quoque inferre, &
 disponere in altari. Cōponere etiam mensam Do-
 mini & vestire, crucē ferre, & prædicare Euange-
 lium & epistolam ad populum. Nam sicut lectori-
 bus vetus testament. ita Diaconibus nouum præ-
 dica-

Numb. 4. a

Act. 6. b

Apoc. 8. a

1. Tim. 3. a

Con. Carth.

4. cap. 4.

Matth. 11. d

1. Tim. 3. b

Matth. 26. c

Luca 22. d

Isid. 7. etym.

cap. 12.

dicare preceptum est. Ad ipsum etiam pertinet officium precum, & recitatio catechuminum nominum. Ipse premonet aures habere ad Dominum: ipse donat pacem, & ipse annuntiat. Quod a huius ordini à Moysè statutum est, hoc etià in nouo testamento representatur, cum Diacono super laeuum humerum stola ponitur, & casula in die ieiunii cõplicatur, quia quicquid laboris & sustinentiæ in hac vita toleratur, quasi in leua portatur, donec in dextera, i. in æternitate, requies habeatur. Hic ordo ab Apostolis celebrat⁹ est, quãdo (vt legitur in Actib. Apost.) septẽ viros plenos Spir. S. ad hoc officium elegerunt, & oratione præmissa manus eis imposuerunt. Vnde & consuetudo inoleuit, vt in omni matrice ecclesia 7. Diaconos circa Christi aram, quasi 7. columnæ, assistât. Hi sunt 7. angeli, tuba canentes in Apocal. qui quales esse debeant, Apost. docet Timotheo scribens. Hi cum ordinantur, solus Episcopus eis manum imponit: quia ad ministerium applicatur. Ponit eis orariũ, i. stolam, super laeuum humerum, vt per hoc intelligant se accepisse iugũ Domini suauem: quo ad sinistram pertinentia, diuino timori subiiciant. Accipiunt & textũ euangelii, vt intelligant se esse præcones euangelii Christi. Hi a. antequam ordinentur, probentur, vt docet Apost. & sic ministrent, nullum crimen habentes. Hoc officio vsus est Christus, quando post cœnam sacramentum carnis & sanguinis discipulis dispensauit, & quando Apostolus dormientes ad orationem excitauit dicens, Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

De Presbyteris.

Septimus est ordo Presbyterorum. Presbyter Græcè, Senior interpretatur Latine. Non modo pxtate vel decrepita senectute, sed propter honore & dignitatẽ quam acceperunt, presbyteri nominantur: qui morum prudentia & maturitate conuersa-

uersationis præcellere debet in populo. Vnde scri-
 ptum est, Senectus venerabilis est, non diuturna, *Sapient. 4. b*
 nec annorum numero cõputata. Cani n. sunt sen-
 sus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.
 Ideo a. etiam presbyteri sacerdotes vocantur, quia
 sacrum dant: qui licet sint sacerdotes, tamẽ ponti-
 ficatus apicem non habent sicut Episcopi: quia ipsi
 nec chrismate frontẽ signant, nec paracletũ dant:
 quod solis deberi Episcopis lectio Actuum Apost. *Act. 8. c &*
 demonstrat. Vnde & apud veteres ijdem Episcopi *19. a*
 & presbyteri fuerunt: quia illud est nomen digni- *Isidor. ubi*
 tatis, hoc ætatis. Sacerdotes nomen habent cõpo- *supr.*
 situm ex Græco & Latino, q̄ est sacrum dans, siue
 sacer dux. Sicut n. rex à regendo, ita sacer dos à sa-
 crando dictus est: consecrat n. & sanctificat. Anti-
 stes vero sacerdos dictus est ab eo, quod ante stat,
 primus n. est in ordine ecclesiæ. Ad presbyterum
 a. pertinet sacramentũ corporis, & sanguinis Do-
 mini in altari Dei conficere, orationes dicere, &
 dona Dei benedicere: qui cum ordinantur, iniun-
 guntur eis manus, vt intelligant se accepisse gra-
 tiã consecrandi, & charitatis opera debere exten-
 dere ad omnes. Accipiunt & stolam, quæ vtrunq;
 tenet latus: quia debent esse muniti armis iustitiæ
 contra aduersa & prospera. Accipiunt etiam cali-
 cẽ cum vino, & patenam cum hostiis: vt per hoc
 sciant sese accepisse potestatem placabiles Deo ho- *Exod. 29. a*
 stias offerendi. Hic ordo à filiis Aaron sumpsit ini-
 titium. Summos n. pontifices, & minores sacerdotes
 instituit Deus per Moysen: qui ex præcepto Dei,
 Aaron in summum pontificẽ, filios vero ei⁹ vnxit *Matth. 10. c*
 in minores sacerdotes. Christus quoq; duodecim
 elegit discipulos prius quos & Apostolos vocauit:
 quorum vicẽ gerunt in ecclesia maiores põtifices.
 Deinde alios septuaginta & duos discipulos desi- *Luc. 10. a*
 gnauit: quorum vicẽ in ecclesia tenent presbyte- *Matth. 16. c*
 ri. Vnus a. inter Apostolos princeps extitit Petrus: *Matth. 16. c*
 cuius

1. Tim. 3. a

Matth. 27. f

Hebr. 9. c

1. Tim. 3. b.

Act. 6. b

Isid. c. 11. l. 7.

etym.

Ezech. 33. b

cuius vicarius & successor est Pontifex summus. Unde dicitur Apostolicus, qui & Papa vocatur, scilicet pater patrum. Qualis a. eligi debeat presbyter, A. post. scribens Timotheo ostendit, ubi nomine Episcopi presbyterum significat. Hoc a. officio usus est Christus, cum seipsum in ara crucis obtulit, idem sacerdos & hostia: & quando post cenam panem & vinum in corpus suum, & sanguinem commutavit. Ecce de septem ecclesie gradibus breuiter elocuti, quid ad quemquam pertineat insinuauimus. Cumque omnes spirituales sint & sacri, excellenter tamen canones duos tantum sacros ordines appellari censerent. Diaconatus, scilicet, & Presbyteratus: quia hos solos primitiua Ecclesia legitur habuisse, & de his solis preceptum Apostoli habemus. Apostolicum enim in singulis ciuitatibus Episcopos & Presbyteros ordinauerunt. Leuitas etiam ab Apostolis ordinatos legimus: quorum maximus fuit B. Stephanus. Subdiaconos vero & Acolytos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.

Quid sit, quod hic dicitur Ordo.

Si autem quaeritur, Quid sit, quod vocatur Ordo? Sanè dici potest signaculum esse, id est, sacrum quoddam, quo spiritualis potestas traditur ordinato, & officium. Character ergo spiritualis, ubi fit promotio potestatis, Ordo vel gradus vocatur. Et dicuntur hi Ordines sacramenta: quia in eorum perceptione res sacra, id est, gratia confertur, quam figurant ea, quae ibi geruntur.

De nominibus dignitatum vel officiorum.

Sunt & alia quaedam non ordinum, sed dignitatum vel officiorum nomina. Dignitatis simul & officii nomen est Episcopus. Episcopatus a. vocabulum inde dictum est, quod ille qui Episcopus efficitur, superintendat, curam, scilicet, subditorum gerens. *quod* enim Graecè, Latine intendere dicitur. Episcopi a. Graecè, Latine speculatores interpretantur. Nam

specu-

speculator est præpositus in ecclesia: dicitur eo, quod speculetur atque perspiciat populorum infra se positorum mores & vitam. Pontifex est princeps sacerdotum, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos nuncupatur: ipse enim. Leuitas & Sacerdotes efficit: ipse omnes ecclesiasticos ordines disponit.

De quadripartito ordine Episcoporum. M

Ordo a. episcoporum quadripartitus est, scilicet in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis. Patriarcha Græce summus patrum interpretatur: quia primum scilicet Apostolicum tenet locum: ut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus: sed omnium summus est Romanus. Archiepiscopus, princeps episcoporum, archos enim Græce, Latine princeps dicitur. Metropolitanæ a. à mensura ciuitatum dicuntur. Singulis enim prouinciis & ciuitatibus præminent: quorum auctoritati & doctrinæ ceteri sacerdotes subiecti sunt. Sollicitudo enim totius prouinciæ, ipsis episcopis commissa est. Omnes autem superius designati ordines, episcopi nuncupantur. Nota quod archiepiscoporum nomine, primates superius significasse videtur, & metropolitanorum, quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum a. differentio à gentilibus introducta videtur: qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Sacerdotes enim gentilium flamines dicebantur, qui habebant in capite pileum, in quo erat breuis virga, desuper habens aliquid lanæ, quod cum per æstum ferre non possent, filum tantum in capite ligare cœperunt. Nudis enim capitibus eis incedere nefas erat. Unde à filo, quo utebantur flamines dicti sunt: quasi flamines. Sed festis diebus filo deposito pileum imponebant pro sacerdotii eminentia. Vates à vi mentis appellati sunt: cuius significatio multiplex est. Modo enim sacerdotem, modo Prophetam, modo Poetam significat. Cantor vero vocatur, qui vocem modum

Isid. cap. 12. lib 7. etym.

Isid. ad fin. cap. 12. lib. 7. etym.

modulatur in cantu. Huius sunt duo genera: Præcentor & succentor. Præcentor, qui vocem præmittit in cantu: Succentor, qui subsequenter canendo respondet. Concenter a. dicitur, quia consonat. Qui a non consonat nec concinit, concenter non erit. His breuiter tractatis admonedi sunt Christi ministri, quatenus sicut excellunt ordinis dignitate, ita præcelant vitæ sanctitate: & plebs ei commissa, eorumque disciplinis edocta, grante eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat, à quibus diuina sacramenta percipiunt, & missarum solennia audiunt.

Missæ autem dicitur, vel quia missa est hostia, eius ius commemoratio fit in illo officio: vnde dicitur. Ite missa est, id est, sequimini hostiam, quæ missa est ad cœlestia, tendentes post eam, vel quia missus cœlestis venit ad consecrandum dominicum corpus: per quem ad altare cœlestis defertur hostia. Vnde & dicitur, Ite Missa est.

DE ORDINATIS AB HÆRETICIS.
DISTINCT. XXV.

Solet etiam queri. Si hæretici ab ecclesia præcisi & damnati possint tradere sacros ordines: & si ab eis ordinati, redeuntes ad Ecclesiæ unitatem debeant reordinari. Hanc questionem perplexam ac penè insolubilem faciunt doctorum verba: qui plurimum dissentire videntur. Videntur enim quidam tradere, hæreticos sacros ordines dare non posse, nec illos, qui ab eis ordinati videntur, gratiam recipere. Dicit enim Innoc. Arrianorum clericos non videri suscipiendos, cum sacerdotij vel ministerij alicuius dignitate: quibus solum baptisma tantum esse permittit, quod in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti percipitur. Dicit etiam eos non posse dare Spiritum sanctum quem amiserunt: & ordinatos ab hæreticis, caput habere vulneratum: & eum qui honorem ami-

*Innoc. princ.
epist. 18.
Alexandro
epif. Antio.
cap. 3.
Idem epi. 22.
ad epif. Ma-
ced. ca. 3. 4.*

fit, honorē dare non posse; nec illum aliquid accepisse, quoniam in dante nihil erat, q̄ ille posset accipere. Tradit etiam, venientibus ab hæreticis per manus impositionē laicam tantum tribuendam cōmunionem, nec ex his aliquē in clericat⁹ honorem vel exiguum subrogare. Greg. etiam dicit sacrilegam esse Arrianorum consecrationē, cum eorum manu cōmunionē percipitur. Cypr. etiā dicit, Omnia quæcunq; faciunt hæretici, carnalia & inania & sacrilega esse: & eorum altaria falsa & illicita, sacerdotia & sacrificia sacrilega: qui more simiarum, quæ cum homines non sint, formā imitantur humanā, vultum ecclesiæ catholicæ, & auctoritatē sibi vendicant, cum ipsi in ecclesia non sint: & cum sint sacrilegi, sacerdotiū administrant, & altare ponunt: cum nec sacrificari oblatio illic possit, vbi spir. S. nō sit: nec cuiquam Dominus per ei⁹ preces & orationes prosit, qui Dñm ipsum violavit. Hiero. quoq; asserit, omnia quæ offeruntur ab hæreticis, cōtaminata esse in cōspectu Domini: quia licet sancta videantur specie sui, tamen quia contacta sunt ab illo, qui pollutus est, polluuntur omnia. Idē, Odit Deus sacrificia hæreticorum, & à se proiicit, & quotiens in nomine eius cōgregati fuerint, detestatur fœtorē eorum & claudit nāres suas. Idem, Illi offerunt panem sacrilegum, &c. Leo etiam testatur, extra ecclesiam nec rata esse sacerdotia, nec vera esse sacrificia. Idē etiam dicit, per crudelissimam vesaniam in Alexandrina sede omnium sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit chris̄matis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria. His aliisq; testimoniis astrui videtur sacramenta ecclesiastica, præcipue corporis & sanguinis, ordinationis & confirmationis, per hæreticos non posse ministrari.

Auctoritates ponit, quæ videntur præmissis obuiare. B

G B B

Con-

In li. 3. dial.

cap. 5.

Cyprianus

epist. 6. lib. 1.

ad magnū.

Ad eum lo-

cum sic po-

pulus.

Idem ad c. 5.

Amos odi.

Leo. 1. ep. 38.

ad Anacoliū

Constantin.

Episcop.

Idem Leo

epi. 73. Leo-

ni Augusto.

Idem lib. 2.

ad c. 8. ¶ see

Aug. li. 2. c.
13. contra
epist. Parme-
niani.

August
Ibid. paulo
inferius.

Ephes. 4.

Contra a. alii sentire videntur, quod ab hæreticis etiam præcisus, sacri ordines, sicut & baptisma tradi valeant: nec ab hæreticis redeuntes, qui illi ordinati sunt & baptizati, iterum ordinandi sunt, sicut nec baptizandi. Vnde Aug. De hæreticis etiam damnatis, quod quidam dicunt. Baptisma quod accepit non amittit, qui recedit ab ecclesia, ius dandi, quod accepit amittit: multis modis apparet inanter dici. Primo, quia nulla ostenditur causa, cur ille, qui illud baptisma amittere non potest, ius dandi possit amittere. Vtrunq; n. sacramentum est, & quædam consecratione vtrunq; homini datur: illud cum baptizatur, & illud cum ordinatur. Ideo non licet in Catholica Ecclesia vtrunq; iterari. Nam quando ex ipsa parte venientes, etiam præpositi, pro bono pacis correcto schismatis errore suscepti sunt: esse visum est opus esse ut eadē officia gererēt, quæ agebant, non sunt rursus ordinandi. Sed sicut baptismus in eis, ita mansit ordinatio integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod in unitate pacis est correctum: non in sacramentis, quæ ubicunq; sunt, ipsa sunt. Et cum ipsi expedire videretur ecclesiæ, ut præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem honores suos ibi non administrēt: non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed solum per eos manēt. Ideoq; non eis manere imponitur: non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. Sicut in baptismo est ius, quod per eos dari possit: sic in ordinatione, ius dandi est: vtrunq; quidem ad perniciem suam. Sed aliud est non habere, aliud perniciosè habere aliud salubriter habere. Idē, De his qui ab ecclesiæ unitate separati sunt, nulla iam quaestio est: quin habeant & dare possint: sed perniciosè habent, pernitiosèq; dant? quia extra vinculum pacis sunt. Neutri sacramento facienda est iniuria. Sicut non recte habet, qui ab unitate recedit, sed tamen habet, & ideo redeunti non redditur: sic etiā non recte datur.

dat, qui ab unitate recedit, & tamen dat: & ideo
 qui ab eo accipit, venienti ad unitatem non itera-
 tur. Idem, Aliud est non habere aliquid, aliud est
 non iure habere, vt illicite vsurpare. Non ergo ideo
 non sunt sacramenta Christi & Ecclesie, quia eis
 illicite vtantur non modo hæretici, sed etiam om-
 nes impij: sed illi corrigendi sunt & puniendi,
 illa autem sunt agnoscenda & veneranda. Item
 Greg. Quod dicitis vt qui ordinat⁹ est iterum or-
 dinetur, valde ridiculosum est. Vt n. baptizat⁹ se-
 mel, iterum baptizari non debet: ita qui cōsecre-
 tus est semel, in eodem ordine non valet iterum
 consecrari. His alijsq; auctoritatibus videtur asse-
 ri, in omnibus impijs: etiam in hæreticis præcis
 & damnatis, Christi sacramenta permanere, cum
 iure dandi. Possunt enim dare, sed pernitiōse: &
 quæ a quibus dederint, non sunt iterum ordinandi: quæ
 præmissis ex opposito obuiare videntur.

Determinatio præmissæ contradictionis auctoritatum. C
 Hæc autem quidam determinant, Dicunt enim
 hæreticos accepta sacerdotali vel Episcopali vn-
 ctione ab Ecclesia recedentes, baptismi quidem
 dandi ius retinere: sed non habere facultatem tri-
 buendi sacros ordines vel consecrandi dominicum
 corpus, postquam præcisi & damnati sunt ab Ec-
 clesia. Sicut degradatus Episcopus non habet po-
 testatē largiendi sacros ordines: facultatē tamen
 baptizandi non amisit. Quod vero Aug. ait, intel-
 ligunt dictum de hæreticis, qui non sententia Ec-
 clesie, sed prauitate sensus sui à fidei veritate ac
 doctrinæ unitate diuisi sunt: qui licet tales sint,
 ius tamen ordinandi & consecrandi habent. Et qui
 ab eis ordinantur ante manifestam præcisionem,
 etiam cum eis aperte exierint, & sententia Eccle-
 siæ damnati fuerint: tamē si redierint, iterū ordi-
 nandi nō sunt. Et vbi cunq; legitur de ordinatis ab
 hæreticis, & seruatis ordinibus ministrare valeat;

Aug. lib. 3. c.
 10. de ba-
 ptismo con-
 tra Dona-
 tistas.

Greg. epist.
 12. l. 2. iohis
 Rauennat.

Secunda opinio probabilis, lib. 1. cap. 10.

Tertia opinio.

In to. 6 ca. 9. Osee ad illud. Non placebunt ei.

vel iterum ordinandi non sint: de huiusmodi accipiendum dicunt. Nam postquam præcisi fuerint & damnati iudicio Ecclesie, ius ordinandi & consecrandi eis detractum asserunt: ut degradatis, vel excommunicatis. Alii verò dicunt, sacramenta ab hæreticis & præcisis secundum formam Ecclesie celebrata, vera esse & rata: quia recedentes ab Ecclesia ius dandi & consecrandi non perdiderunt, & qui sic ab hæreticis ordinantur, cum redeunt, iterum ordinandi non sunt. Quæ verò ab hæreticis aliter quam in Ecclesia sunt, falsa sunt & inania: & qui à talib. ordinari videntur, non munus, sed vulnus accipiunt. Et secundum hanc differentiam variè de his loquuntur Dd. Quidam verò dicunt eadè sacramenta ab hæreticis præcisis posse celebrari, quæ à Catholicis, si ab illis forma Ecclesie seruetur. Et ab eis celebrata vera esse & rata quantum ad se: quantum vero ad effectum, falsa esse & inania, & in his qui malè tractant, & in his qui malè suscipiunt, & ideo irrita & falsa: quia promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt. Damnanda etiam dicuntur: quia illicitè dantibus vel accipientibus sunt in iudicium. Polluta etiam dicuntur, non quantum ad se, sed propter indignam hæreticorum tractationem. Ideo Greg. communionem Arii vocat execrationem & Innocentius Bonosij ordinationem, damnationem: non quod ita in se sint, sed quia malè dantes vel accipientes tales facit. Sicut etiam Hieron. sacrificiorum panem luctus vocat, non quantum ad se, sed quantum ad effectum. Nonnulli vero tradunt illos hæreticos, qui in Ecclesia ordinati sunt, iterum ordinandi & consecrandi etiam cum separati fuerint, habere. Qui vero in schismate vel hæresi profecti, ab eis ordinati & inuncti fuerint, illo iure careant. Ideoq; cum ordinare volunt, vulnus potius infligunt, quam gratiam conferant.

De symonia dicitur, & quid sit. D

De symoniacis verò non est ambigendum, quin sint hæretici: qui tamen ante sententiam degradationis & ordinant, & consecrant. Et licet symoniaci propriè dicantur, qui instar Symonis magi imprecabilem gratiam pretio conducere volunt, & qui pro ministerio sacro precium recipiunt in modum Giezi, Gieziæ vocandi sunt. Omnes & dantes & accipientes, symoniaci dicuntur: & vtrique eadem sententia percelluntur.

*Act. 8. d
4. Reg. 5. f*

De his qui scienter à symoniacis ordinantur. E

Differt tamen inter eos, qui ordinantur à symoniacis scienter, & eos qui ignoranter. Qui enim scienter à symoniacis se permiserint consecrari, imò exacerari: eorum consecratio omnino irrita est. Qui vero ordinantur à symoniacis, quos cum ordinantur nesciunt esse symoniacos, qui & tunc pro Catholicis habentur: eorum ordinatio misericorditer sustinetur.

*Urbanus
Papa, 1. q. 1.
Si qui à symoniacis.*

De his qui dicunt se emere corporalia, non spiritualia. F

Si vero aliqui obiecerint, se non consecrationes emere, sed res ipsas quæ ex consecratione proueniunt: penitus desipere probantur. Nam quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non habetur, neutrum vendere derelinquit.

*Pasch. 1. q. 33
c. si quis obiecerit.*

Distinctio symoniacorum. G

Symoniacæ autem hæresis tripartita est distinctio. Alij enim symoniacè à symoniacis ordinantur: Alii symoniacè à non symoniacis. Alii non symoniacè à symoniacis. Vnde Nicol. Papa. Statuimus decretum de symoniaca tripartita hæresi, id est, de symoniacis symoniacè ordinatibus vel ordinatis, & de symoniacis symoniacè à non symoniacis, & de symoniacis non symoniacè à symoniacis. Symoniaci symoniacè ordinati vel ordinatores, secundum canones, à proprio gradu deiciant, Symoniaci etiam symoniacè à non symo-

*Nicolaus II.
1. q. 1. ca. statuimus de-
cretum.*

niacis ordinati, similiter ab officio remoueantur. Symoniacos vero non symoniace à symoniacis ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro temporis necessitate in officio permittimus permanere. Quod intelligendum est de his qui ordinantur à symoniacis, ignorantes eos esse symoniacos. Hos facit symoniacos non reatus criminis, sed ordinatio symoniaci.

Alexander Papa de his qui violenter à symoniacis vel ab hæreticis ordinantur.

*Alexand. 2.
l. q. 1. cap.
Ergo symo-
niacos. 1. q.
1. Constat.*

Similiter cum decreuit Alexander Papa, symoniacos omnino damnandos ac deponendos: subintelligendū est, nisi violenter quis attractus fuerit. De his enim & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis, dicit Innoc. quod possunt habere aliquem colorem excusationis, si statim discedunt ab eis, & pessimo eorum cōciliabulo renuntiant.

De etate ordinandorum ita decreuit Nicolaus Papa.

*Gratianus
ex Bonifacio
refert, dist.
78. in princ.*

Sacri, inquit, canones sanxerunt, vt Subdiaconus non ordinetur ante 14. annos, nec Diaconus ante 25. nec Presbyter ante 30. Deinde si dignus fuerit, ad Episcopatum eligi potest: quod nos etiam pari modo seruare iubemus. Item Fabianus, Si quis 30. ætatis non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordinetur, & si valde sit dignus: quia & ipse Dominus 30. annorum baptizatus est, & sic cepit docere.

Lus. 3. c.

DE SACRAMENTO CONIUGII, CUIUS institutio & causa ostenditur.

DISTINCT. XXVI.

Cum alia sacramenta post peccatum, & propter peccatum exordium sumpserint, matrimonii sacramentum etiam ante peccatum legitur institutum à Domino: non tamen ad remedium, sed ad officium. Refert enim scriptura Gen. in Adam misso sopore, atq; vna de costis eius sumpta, & exinde muliere formata, virum in spiritu intelligē-

Gen. 2. d.

tem ad quem vsus mulier facta esset, post exta-
sim propheticè dixisse. Hoc nunc os ex ossibus
meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet
homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ:
& erunt duo in carne vna.

De duplici institutione coniugii. B

Coniugij autem institutio duplex est Vna ante
peccatum ad officium facta est in paradiso, vbi es-
set thorus immaculatus, & nuptiæ honorabiles:
ex quibus sine ardore conciperent sine dolore pa-
rerent. Altera post peccatum ad remedium facta
extra paradysum, propter illicitum motum deui-
tandum. Prima vt natura multiplicaretur: Se-
cunda, vt natura exciperetur & vitium cohibere-
tur. Nam & ante peccatum dixit Deus, Crescite &
multiplicamini: & post peccatum, omnibus penè
hominibus per diluuium consumptis. Quod vero
ante peccatum institutum fuerit coniugium ad
officium, post peccatum vero ad remedium con-
cessum, Aug. testatur dicens, Quod sanis est ad of-
ficium, ægrotis est ad remedium. Infirmetas enim
incontinentiæ, quæ est in carne per peccatum mor-
tua, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur ho-
nestate nuptiarum. Si vero non peccassent primi
homines, sine carnis incentiuo ac feruore libidi-
nis ipsi ac successores eorum conuenirent. Et sicut
remunerabile est aliquod bonum opus, sic coitus
eorum bonus esset & remunerabilis. Quia vero
propter peccatum, lethalis concupiscentiæ lex
membris nostris inhæsit, sine qua carnalis non fit
commixtio, reprehensibilis est & malus coitus,
nisi excusetur per bona coniugij.

Quando secundum præceptum, quando secundum indulgentiam contractum sit coniugium. C

Prima institutio habuit præceptum, secunda in-
dulgentiam. Didicimus n. Apostolo, humano ge-
neri ppter vitandam fornicationē indultum esse

Hebr. 13. 6

Gen. 1. 7

August. de
Gen. ad litem
ram, cap. 7.
lib. 9.

Rom. 6. 6

1. Cor. 7. 6

coniugium. Indulgentia vero, quia meliora non
 eligit, remedium habet, non primum: à qua si
 quis declinauerit, meretur exitiale iudiciū. Quod
 secundum indulgentiā conceditur, voluntarium
 est, non necessarium: alioquin transgressor esset,
 qui illud non faceret. Et potest sane intelligi illud
 sub praecepto dictum hominibus primis ante pec-
 catum. Crescite & multiplicamini. Quo etiā post
 peccatum tenebantur, vsq; quo est facta multipli-
 catio, postquā secundum indulgentiā, matrimo-
 nii cōtractus fuit. Ita etiam post diluuium, quo v-
 niuersum penè humanum gen^o deletū est, secun-
 dū praeceptum dictū est filiis Noe, Crescite & mul-
 tiplicamini. Multiplicato vero homine, secundum
 indulgentiā contractū est, nō secundum imperiū.

Quibus modis accipiatur indulgentia.

Indulgentia autem diuersis modis accipitur, se-
 pro concessione, pro remissione, pro permissio-
 ne: & est permissio in nouo testamento, de mino-
 ribus bonis & de minoribus malis. De minoribus
 bonis est cōiugium, quod non meretur palmam,
 sed est in remedium. De minoribus malis, id est, de
 venialibus est coitus, qui fit causa incontinentiæ.
 Illud scil. coniugium, indulgetur, id est, concedi-
 tur. Illud vero, id est, coitus talis, permittitur, id
 est, toleratur, ita quod non prohibetur.

Quod nuptia sint bona.

*August. ad
 quod vult
 Deum, de
 haesib. cap.
 25. in 10. 9.*

Fuerunt autem nonnulli hæretici nuptias dete-
 stantes, qui Tatiani appellati sunt. Hi nuptias o-
 mnino damnant, ac pares fornicationibus aliisque
 corruptionibus faciunt: nec recipiunt in suorum
 numero, cōiugio vtentem marem vel fœminam.
 Quod autem res bona sit coniugium, non modo
 ex eo probatur, quod Dominus legitur cōiugium
 instituisse inter primos parentes, sed etiam quod
 in Cana Galileæ nuptiis interfuit Christus, easque
 miraculo commendauit, aqua in vinum cōuersa.

*Gen. 2. d
 Ioan. 2. a
 Matth. 19. b*

Qui etiam post virum dimittere vxorem prohibuit, nisi causa fornicationis. Apostolus etiam ait, *1. Cor. 7. e.* Virgo non peccat, si nubat. Constat ergo rem bonam esse matrimonium: alioqui non esset sacramentum, Sacramentum enim sacrum signum est.

Cuius rei sacramentum sit coniugium. C

Cum ergo cōiugium sacramentum sit, & sacrum signum est, & sacræ rei scilicet coniunctionis Christi & Ecclesiæ, sicut ait Apost. Scriptum est, inquit, *Ephes. 5. g.* Relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ: & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego a. dico in Christo & in Ecclesia. Ut enim inter coniuges coniunctio est secundum consensum animorum & secundum permixtionem corporum: sic Ecclesia Christo copulatur voluntate & natura, qua idem vult cum eo: & ipse formam sumpsit de natura hominis. Copulata est ergo sponsa sponso spiritualiter & corporaliter, id est, charitate ac conformitate naturæ. Huius utrisque copulæ figura est in coniugio. Consensus enim coniugum, copulam spirituales Christi & Ecclesiæ, quæ fit per charitatem, significat. Commixtio vero sexuum, illam significat, quæ fit per naturæ conformitatem.

Qualiter intelligendum sit illud, Mulier illa non pertinet ad matrimonium, cum qua non est commixtio sexuum. D

Inde est, quod quidam doctorum dixerunt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, quæ non experitur carnalem copulam. Ait enim Aug. Non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commixtio sexus. Item Leo Pap. Cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum: nõ dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimoniũ, in qua docetur non fuisse nuptiale mysterium. Itẽ Aug. Nõ est perfectũ con-

*Leo i. cap. 4.
epist. 90. ad
Rusticum
Narbonens.
Aug. in soli-
loquiis.*

in iugum sine commixtione sexuum. Hoc sic secundum superficiem verborum quis acceperit, inducitur in errorem tantum, ut dicat sine carnali copula non posse contrahi matrimonium: & inter Mariam & Ioseph non fuisse coniugium, vel non fuisse perfectum: quod nefas est sentire. Tanto sanctius fuit atque perfectius, quanto à carnali opere immunius. Sed superius posita ea ratione dicta intelligendum est, non quin pertineat mulier illa ad matrimonium, cum qua non est permixtio sexuum, sed non pertinet ad matrimonium, quod expressam & plenam tenet figuram coniunctionis Christi & Ecclesie. Figuratur enim illam unionem Christi & Ecclesie, quae est in charitate sed non illam quae est in naturae conformitate. Est ergo & in illo matrimonio typus coniunctionis Christi & Ecclesie: sed illius tantum, quia Ecclesia Christo charitate vnitur: non illius, quae per susceptionem carnis, capitimembra vnuntur. Nec ideo tamen minus sanctum est coniugium: quia ut ait Aug. In nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quam fecunditas vetricis. Est etiam coniugium signum spiritualis coniunctionis & dilectionis animorum, quae inter se coniuges vniri debent. Vnde Apostolus ait, Viri, diligite vxores vestras, ut corpora vestra,

QVAE SVNT CONSIDERANDA IN CONIVGIO.

DISTINCT. XXVII.

Post hæc aduertendum est, quid sit coniugium, & quae sit efficiens causa coniugij, & causa propter quam contrahi debeat, & quae sit bona coniugij, & quomodo per ea excusetur coitus carnalis, quae sint legitimæ personæ ad matrimonium. Sunt & alia plura in matrimonio consideranda, quae sub compendio perstringemus.

Quid sit coniugium.

Sunt ergo nuptiæ vel matrimonium viri, mulierisque coniunctio maritalis, inter legitimas perso-

Ephes. 5. 2.

*Aug. in libr.
de bono con-
iugali, c. 18.
in to. 6.
Ephes. 5. c.*

has indiuiduam vitæ consuetudinē retinens Ad
indiuiduam consuetudinē vitæ pertinet, q̄ absq̄
consensu alterius neuter continentiam profiteri
potest, vel oratione vacare: & quod inter eos dum
viunt vinculum coniugale permanet, vt alij se
copulare non liceat: & vt inuicē alter alteri exhi-
beat, q̄ quisq; sibi: hac autē descriptione legitimo-
rum & fidelium tantum matrimoniū includitur.

De consensu qui efficit coniugium. C

Efficiens autem causa matrimonii est consen-
sus, non quælibet, sed per verba expressus, nec de
futuro, sed de præsentī. Si enim cōsentiunt in fu-
turum, dicentes. Accipiam te in virum, & ego te in
vxorem: non est iste consensus efficax matrimo-
nij. Item si consentiant mente, & non exprimant
verbis vel aliis certis signis: nec talis consensus ef-
ficat matrimonium. Si autem verbis explicant,
quod tamen in corde non volunt, si non sit co-
actio ibi vel dolus, obligatio illa verborum, quibus
consentiunt dicentes. Accipio te in virum, & ego
te in vxorem, matrimonium facit.

*Auctoritatibus probat, quod solus consensus facit ma-
trimonium.* D

Quod autem consensus matrimonium faciat,
subditis probatur testimoniis. Ait enim Isidorus,
Consensus facit matrimonium. Item Nicol. Papa,
Sufficiat solus secundum leges eorum consensus,
de quorum conianctionibus agitur: qui solus si
forte in nuptiis defuerit, cætera etiam cum ipso
coitu celebrata frustrantur. Item Ioan. Chryso-
st. Matrimonium quidē non facit coitus, sed volun-
tas: & ideo non soluit illud separatio corporis. I-
tem Ambr. Non defloratio virginitatis facit con-
iugium, sed pactio cōiugalī. Ex his apparet, quod
consensus, id est, pactio coniugalī, matrimonium
facit: & ex tunc coniugium est, etiamsi non præ-
cessit vel secuta est copula carnalis.

Quan-

*Isidor. cap. 7.
lib. 9. etym.
in princ.*

*Isid. c. 7. libi
9 etymol.*

*Hic 1. hino
maro. remēfo
Archiepisc.*

*Chryf. ho 32
ad illud qui-
cunq; dimo-*

serit vxo-

*rem, cap. 19
Matt. 10, 20.*

Quando incipiat esse coniugium.

*Amb lib de
institu. vir-
gins, cap. 6.
tom. 1.*

*In lib. etym.
9. cap. 7.*

*In lib. 1. de
Nuptiis &
concupisc.
c. 11. in to. 7.*

*Matth. 12. d
Luca 2 g*

Quod enim ab ipsa dispensatione, in qua pactio
coniugalis exprimitur, coniuges sunt, sanctorum
testimonia probant. Ait n. Ambr. Cum initiatur
coniugium, coniugii nomē asciscitur, cum cō un-
gitur viro, cōiugium est, non viri admixtione co-
gnoscitur. Idē līd. Coniuges verius appellantur
à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter
eos ignoretur cōiugalis concubitus. Itē Aug. Con-
iunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam
concubitu non cognouerat, nec fuerat agnitus.
Nec peierat, nec mēdax manserat cōiugis appella-
tio, vbi non fuerat, nec futura erat carnis illā cō-
mixtio. Propter quod fidele coniugium ambo pa-
rētes Christi vocare meruerunt, nō solum illa ma-
ter, sed etiā ille pater eius, sicut coniunx matris e-
ius: vtrunq; tamen mēte, non carne. Ex his euidē-
ter insinuat, quod ex tempore, quo intercedit
consensus voluntarius ac maritalis, qui solus con-
iugium fecit. veri coniuges sunt sponsus & sponsa.
*Secundum quosdam non est coniugium ante carnalem copu-
lam, sed sponsi & sponsa sunt.*

Quidam tamen asserunt, verum coniugium non
cōtrahi ante traductionem & carnalem copulam:
nec vero coniuges esse aliquos, antequam inter-
cedat commixtio sexus: sed à prima fide despon-
sationis vir sponsus, & mulier sponsa est, non con-
iunx. Sponsos autem & sponsas coniuges frequen-
ter appellari dicunt, non quia sint, sed quia futuri
sunt: cuius rei sponsonem inuicem fecerunt: Et
secundum hoc verba p̄missarum auctoritatum
intelligenda fore tradunt?

Quaratione nituntur.

Quod vero inter sponsam & coniugem pluri-
mum inter sit, ex eo astruunt: quia licet spōs ante
carnalem copulam: inconsulto vel nolēte sponso
monasterium eligere: quo facto, spōso etiam licet
aliam

aliam ducere? Coniugatus vero vel cōiugata, nec continētiam nisi cōmuni consensu seruare valet, nec monasterium petere, nisi vterq; continētiam pariter p̄fiteatur. Quod vero liceat sponsæ monasterium eligere, auctoritatibus sanctorum probatur. Ait n. Euseb. Pap. Desponsatam puellam nō licet parentib. alii viro tradere: tamē licet sibi monasterium eligere. Itē Greg. Decreta legalia desponsatam, si conuerti voluerit, nullo penitus censue-
runt damno multari. Refert etiam Hieron. quod Macharius inter Christi heremitas præcipuus, celebrato nuptiali cōiuiuo cum vespere thalamum esset ingressurus, ex vrbe egrediens transmarina petiit, & heremi solitudinem sibi elegit. B. etiam Alexius similiter ex nuptiis diuina gratia vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cœpit. His auctoritatibus & exemplis liquet, licere sponsis sine consensu suarum sponсарum, & e conuerso, continentiam profiteri.

Quod coniugatus vel coniugata nequeant continentiam profiteri sine alterius consensu.

Hoc a. coniugatis nullatenus licet. Non n. potest vir melioris vitæ propositum sumere sine vxoris consensu, & e cōuerso. Vnde Greg. scribēs Theotizæ patritiz. Sunt qui dicunt religionis gratia, cōiugia debere solui. Verum sciendum est, quia etsi hoc lex humana cōcessit, tamē lex diuina p̄hibuit. Si vero vtriusq; cōueniat continentē vitam ducere, hoc quis audeat accusare? Sic n. multos sanctorū nouimus cum suis coniugib. & prius continentem vitam duxisse, & post ad sanctæ Ecclesiæ regiminā migrasse. Si vero continētiam, quam vir appetit, mulier non sequitur, aut quā vxor appetit, vir recusat, cōiugium diuidi nō potest: quia scriptū est. Mulier potest atē suæ carnis non habet, sed vir. Similiter & vir potest atē suæ carnis non habet, sed mulier. Idē, Agathosa, latrix præsentium, quæ ita est

Greg. epist. 20. lib. 6. ad Fortunatum Episcop. & Hiero. c. 84. In vita Macharii de vita patrū.

Greg. epist. 39. lib. 9. Matth. 5. & 19. 6

1. Cor. 7. 6

Greg. epist.
44. lib. 9. in
princo.

Matth. 5. 0
6. 19. b

27. q. 2. cap.
Si quis.
Ex Synodo
Eugenij. 1.

Aug. lib. 1.
De adulteri-
us coniugij
Nicol. I.

est virum suum contra voluntatē suam in monasterium esse conuersum. Quapropter experientia tua precipimus, vt diligētī inquisitione discutias, ne fortē eius voluntate conuersus sit, vel ipsa mutare se pmiserit. Et si hoc repereris, & illū in monasterio permanere prouideas, & hanc tunc promisit mutare vitā compellas. Si vero nihil horum est, ne quondā fornicationis crimē, propter q̄ licet vxorē dimittere, prædictam mulierē commisisse cognoueris: nec illius cōuersio vxoris relicte in seculo fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritum suū illi, etiā si iam tōsuratus est, reddere debeas, omni excusatione cessante. Quia nisi fornicationis causa virum vxorē dimittere, nulla ratio concedit. Postquā n̄. copulatione coniugij viri & mulieris vnum corp⁹ efficitur, non pōt ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo. Itē ex 8. Synodo, Si quis cōiugatus conuerti ad monasterium velit, non est recipiendus, nisi prius à cōiuge castimoniam profiteri fuerit absolutus. Tales ergo tunc sine culpa sequuntur Christū relicto seculo, si habēt ex pari voluntate castitatis consensum. Itē, si vir & vxor diuertere pro sola religione inter se cōfenserint vita, nullatenus sine consensu Episcopi fiat: vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Nam vxore nolēte, vel altero illorum, etiam tali re matrimonium non soluitur. Itē Aug. Si abstinēs sine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinētiae. Item Nicol. Papa, Scripsit nobis Thabergerina, regia se velle dignitate vel copula exui, & sola vita priuata esse contētam desiderare. Cui scripsimus, non hoc aliter fieri posse nisi eandem vitam vir eius Lotharius elegerit. Ex his patet, q̄ coniugati sine communi consensu monasterium eligere, continētiam profiteri, vel habitū religionis sumere non valent: & si fecerint, reuocari debent.

bent. Sponsi vero possunt sine communi consensu monasterium eligere. Vnde videtur inter sponsum & sponsam coniugium non esse. Ideoq; asserunt à prima fide desponsationis coniuges appellari, non re presentium, sed spe futurorū: quia ex fide, quā ex desponsatione sibi inuicem debent, postea efficiuntur coniuges, præmissas autem auctoritates, quib; asseritur, quod consensus matrimonium facit ita intelligi volunt, vt consensus vel pactio coniugalis non ante coitum faciat matrimonium, sed in coitu. Sicut n. defloratio virginitatis non facit matrimonium, nisi præcedat pactio coniugalis: ita nec pactio coniugalis, antequam absit copula carnalis. Ex pactioe ergo coniugali sponsi & sponsæ fiunt autē coitum: in coitu vero sic efficiuntur coniuges. Facit enim pactio coniugalis, vt quæ prius erat sponsa in coitu fiat coniunx.

Responsio ad prædicta cum determinatione superiorum. I

His a. ita respondemus. Fit aliquando desponsatio, vbi est cōpromissio viri & mulieris de cōtrahēdo matrimonio: non est a. ibi consensus de presentī. Est & desponsatio habēs consensus de presentī, i. pactioem coniugale, quæ sola facit coniugium. In illa ergo desponsatione, vbi est pollicitatio contrahendi matrimonium, sponsi tantum & sponsæ fiunt, non coniuges: & talib; sponsis licet sine cōmuni consensu continentiam profiteri, & monasterium eligere. In ea vero desponsatione, vbi est consensus de presentī, cōiugium contrahitur: & ab illius desponsationis prima fide veri coniuges appellantur. Secundū hanc distinctionem desponsationis, desponsis variè loquuntur Dd.

Quomodo accipiatur sponsa in subditis capitulis. II

Aliquando enim sponsas vocant, quæ talem habuerunt desponsationē, vbi fuit pactio coniugalis de presentī, & illæ veræ cōiuges sunt. Vnde Greg. Si quis vxorē desponsauerit vel subarrauerit, quāquam

quam

27. q. 1. c. Si
quis uxore.
Vbi supra c.
si quis de-
sponsauerit.
Ibid. c. Qui
desponsata.
Deut. 22.

Matth. 1. p
Deut. 12. f

quam postmodum preueniente die mortis eius ne-
quiuerit eam ducere in vxore, tamen nulli de co-
sanguinitate eius licet accipere eam in coniugio: &
si inuentum fuerit factum, separetur omnino. Item
Iulius Papa. Si quis desponsauerit vxore vel subar-
rauerit, & vel preueniente die mortis, vel irruentibus
quibusdam causis eam non cognouerit: nec frater
eius, nec ullus de consanguinitate eius eandem sibi
collat in vxore vilo vnquam tempore. Item Greg.
Qui desponsatam proximi sui puellam acceperit in
coniugium, anathema sit ipse, & omnes consentien-
tes ei: quia secundum legem Dei mori decernitur.
Nam diuinae legis mos est sponsas appellare coniu-
ges: vt in Euang. Accipe Mariam coniugem tuam.
Et in Deut. Si quis alteri sponfam in agro vel quo-
libet loco oppresserit, vel adduxerit in domum
suam, moriatur, quia vxore proximi sui violauit:
non quae iam vxor erat, sed quae a parentibus vxor
fieri debebat. Ex his colligitur, quod sponsae quaedam
coniuges sunt ante commixtionem sexuum. Sed
forte illud mouet, quod in fine capituli dicitur.
Non quae iam vxor erat, sed quae vxor fieri debe-
bat. Quod non ita intelligi debet quasi vxor vere
non fuerit, ex quo pactio coniugalis intercessit:
sed quia nondum traducta fuerat, nec res vxoria
intercesserat, scilicet concubitus coniugalis.

Quod aliter accipitur in his aliis capitulis sponsa.

Ex con. Tri-
buren. 6. 43.

Haec etiam sponsa est, quae sic viro desponsata est,
vt non intercesserit consensus de praesenti, sed spon-
sio futuri. Secundum quem modum illud decretum
intelligitur. Si quis sponfam filii oppresserit, & post
filius eius eam duxerit, pater postea non habeat vxor-
em, nec mulier virum: filius qui patris facinus igno-
rauit, aliam ducat. Si coniunx illa fuisset (quod vtiq;
foret, si in sponsalibus pactio coniugalis intercessis-
set) non permitteretur sponso aliam ducere. Moechis
autem poena non nubendi ex rigore infligitur, vt
alii

*Ex eodem
con. tribur.
cap. 41.*

terreantur. Idem ex eod. Quidam desponsavit
uxorē & dotavit: & cum ea coire nō potuit, quam
clanculo frater eius corrupit, & grauidā reddidit;
decretum est, vt quamuis nupta non potuerit esse
legitimo viro, desponsatam tamē fratri frater ha-
bere non possit: sed mœchus & mœcha fornicationis
quidem vindictam sustineant, licita vero
eis coniugia non negentur. De illa desponsatione
hoc intelligi debet, vbi non fuit consensus coniu-
galis de præsenti: alioquin non liceret eis alia for-
tiori coniugia. Secundum hoc etiam illud intelligi
debet. Statutum est, à sacro conuentu, vt si quis
sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia
mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa ei-
dem crimini consentiens non fuerit, licentia nu-
bendi alteri non negetur. Apparet hanc fuisse de-
sponsatam sine pactioe coniugali de præsenti, &
ideo non fuisse coniugem: cui viuenti sponso, al-
teri nubendi licentia non negatur. Sunt enim quæ-
dam nuptialia pacta de futuro, ex quibus sponsi
& sponsæ vocantur, nec exinde coniuges sunt, &
est pactio quædam coniugalis de præsenti, quæ
sponsum & sponsam etiam coniuges facit. Et v-
traque pactio desponsatio vel sponsalia interdum
dicuntur: propriè tamen sponsalia dicuntur, quæ-
dam solennia pacta nuptialia.

*Ex Conc.
Toletano
vbi sup. c.
Statutum.*

Quare non statim tradantur sponse. M

De nuptialibus pactis, vbi est tantum sponsio
futura ait Aug. Institutum est, vt iam pactæ spon-
sæ non statim tradantur, ne vilem habeat maritus
datam, quam suspirauit sponsus dilatam.

*Aug c. 3 l. 8.
confessio-
num, to. 1.*

Quæ sponsa sit vidua mortuo sponso, & quæ non. N

Et est sciendum, quod illa sponsa, quæ tantum in
futuro est pacta, mortuo sponso non remanet vi-
dua: quia nō fuerat vi. Vnde si quis eā duxerit,
ad sacros ordines con. nō prohibetur quia
non duxit viduam. Vnde si quis maritus non duxit

*27. q. 2. cap.
Quod autē:*

bigamus, sacerdos fieri prohibetur. Ex tali autem copula nullus arceatur à sacris ordinibus.

Qui alterius sponsam eo mortuo ducit, ad sacros ordines accedere potest.

Pelag. Marcello Episc. Atoniensi. dist. 34. ca. 1.

Hic non tenetur.

Secundum hoc intelligendum est, quod ait Pelag. Pap. de illo, qui mortuo sponso eius sponsam ducit in vxorē. Nihil est, inquit, quantum ad hunc articulum attinet, quod ei obuiet de canonicis institutis, quin ad sacros ordines promoueri valeat. Si vero talis sponsa fuisset, inter quā & sponsum eius cōsensus de præsenti intercessisset, eo mortuo vtriusque remansisset: cui copulatus in cōiugio, vterque ad sacros ordines nō accederet, cum viduā duxerit. Nō est ergo ambigēdum, quin solus de præsenti cōsensus coniugiū efficiat, & exinde veri cōiuges appellentur. Ideo post talem cōsensum, si quis alius se copulauerit, etiamsi carnis commixtio illic sequatur, ad priorem copulam reuocandus est.

SI CONSENSVS DE FUTURO CVM IURAMENTO FACIAT CONIUGIUM.

DISTINCT. XXVIII.

Hic quæri debet. Vtrum cōsensus de futuro addito etiam iuramento, coniugium efficiat, vt si quis promittat, vel etiam iuret alicui se vltimo ad tēpus placitum illam ducturum, & illa promittat vel iuret se illi nupturam: nunquid talis sponso eos coniuges facit? Si mutato proposito alter vterque ad alienā copulam trāsit, nunquid ob priorem sponsonem iuramento subnixam, secundæ fœderationis pactum scindetur? Considera, quia longè aliud est promittere, & aliud facere. Qui promittit, nondum facit: Qui ergo promittit se in vxorem ducturum aliquam, nondum eam duxit in vxorem: & quæ sponso se nupturam, nondum nupsit. Quomodo ergo coniuges appellari possunt, qui nondum contrahunt, sed in futuro sponso contracturos iurando promittunt? Item, Si ex vi iuram

ramenti ad futurum pertinētis mox efficiuntur
coniuges: cur iurant in futuro se facturos, quod in
præsenti efficiunt? Item, si ex quo iurant, mox effi-
ciuntur coniuges: tunc rē hanc efficiunt, quando
iurant se facturos. Ideo dico, quia cōiugium tunc
non fuit, sed futurum promittitur. Si vero ille post
uxorem duxit, & illa marito nupsit, coniugium v-
trinq; fuit, & non potest dissolui. Præcedens ergo
mendacium vel periurium, pœnitentia est corri-
gendum, sed coniugium sequens non est dissol-
uendum. Non autem sic est, quando iuramentum
coniugij præsentis consensus attestazione firma-
tur: quia post talē consensum, si quis alij se copu-
lauerit, etiam si prolem procreauerit, & irritum
debet fieri, & ipse ad priorem copulam reuocari.

Que videntur obuiare præmissis. B

Præmissæ à sententiæ videtur obuiare illud, q̄ le-
ges tradunt. Si quis tactis diuinis scripturis iura-
uerit mulieri se eam legitimā vxorē habiturum,
vel etiam si in oratorio tale sacramētum dederit,
fit illi legitima vxor: quamuis nulla dos, nulla alia
scriptura interposita sit. Sed hic ostenditur, quid
fieri vel esse debeat, non quid tunc fiat: Non n. per
illud iuramentū tunc fit vxor, sed fieri debet: quia
iuratum est. Potest & de illo iuramēto hoc dictum
intelligi, vbi de præsentī consentiunt, ac se inuicē
suscipiunt. Illi etiā sententiæ, qua dictum est, solum
consensum facere coniugium, videtur obuiare, q̄
Euarist. Pap. ait: Aliter legitimum nō fit coniugiū,
nisi ab his, qui super scēminam dominationē ha-
bere videntur, & à quib. custoditur. Vxor petatur,
& à parentibus sponsetur, & legib. docetur, & à sa-
cerdote (vt mos est) benedicatur, & à paranym-
phis custodiatur, ac solēniter accipiatur. Itē, Ita se-
gitima scitote esse cōnubia: aliter vero præsumta,
nō coniugia, sed adulteria vel fornicationes sunt,
nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota riuo.

*Constit. 74.
Novellarū.
tit. Quibus
modis nati-
uales.*

*Euaristus
epist. i. ad Ho-
piscopos A-
fricanos.*

*Euaristus
paulo info-*

Hhh 2

sue-

succurrerint legitima. Hoc a. non ita intelligendum est, tanquam sine enumeratis non possit esse legitimum coniugium: sed quia sine illis non habet decorē, & honestatem debitam. In huius enim sacramenti celebratione, sicut in aliis quædam sunt pertinentia ad substantiam sacramēti, ut consensus de præsentibus, qui solus sufficit ad contrahendum matrimonium: quædam vero pertinentia ad decorem & solemnitatem sacramenti, ut parentum traditio, sacerdotum benedictio, & huiusmodi sine quibus legitime fit coniugium, quantum ad virtutem, non quantum ad honestatē sacramēti. Sine his ergo non quasi legitimi coniuges, sed quasi adulteri vel fornicatores conveniunt, ut qui clanculo nubunt & utique fornicatores essent, nisi eis suffragaretur voluntas verbis expressa de præsentibus, quæ legitimum inter eos facit matrimonium. Nam & consensus occultus de præsentibus, ut verba expressus, coniugium facit, licet non sit honestus contractus: sed matrimonium non sancit consensus, qui in occulto fuit. Si n. alter alterum dimiserit, non cogitur iudicio Ecclesiæ redire, & commanere quasi cum coniuge: quia non potest probari testibus contractus qui in occulto est factus. Quod si ipsi qui in occulto sibi consenserunt, eundem consensum voluntarie in manifesto probentur, tunc utique propria voluntas suffragatur, & legitima vota succurrunt ad sancendum coniugium, quod prius occulte fuerat contractum. Voluntas ergo verbis expressa in occulto ad hoc suffragatur, ut fiat coniugium manifeste, vero expressa suffragatur, ut sanciat & roboret, ac liberum sit Ecclesiæ de hoc iudicare si expedierit.

De qua re sit consensus ille: An de carnali copula, an de cohabitatione, an de alio.

*Aug lib de
sancta vir-*

Hic queritur. Cum consensus de præsentibus matrimonium faciat, cuius rei consensus sit ille: An

garna

carnalis copulæ, an cohabitationis, an utriusq; Si
 cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc
 frater cum sorore, pater cum filia potest contra-
 here matrimonium. Si carnalis copulæ: tunc inter
 Mariam & Ioseph non fuit coniugium. Proposue-
 rat enim Maria in virginitate manere, nisi Deus au-
 liter facere iuberet, secundum quod videtur an-
 gelo dixisse. Quomodo fiet istud, quoniam virum
 non cognosco, i. me non cognituram proposui. Neq;
 quia virum tunc non cognoscebat, necesse erat
 inquiri quomodo posset habere filium: sed quia se
 nunquam cognituram proposuerat. Dicit n. Beda,
 quod in virginitate manere disposuerat. Si ergo
 contra suum propositum post consensus in carna-
 lem copulam, videtur facta voti rea, mente, et si
 non opere violata: Dicamus ergo, quod consensus
 cohabitationis vel carnalis copulæ non facit con-
 iugium: sed consensus coniugalis societatis, verbis
 secundum præsens tempus expressus: vt cum vir
 dicit. Ego accipio te in meam, non Dominam, non
 ancillam, sed coniugem. Quia enim non ancilla vel
 Domina datur, ideo nec de summo, nec de imò à
 principio formata est, sed de latere viri, ob coniu-
 galem societatem. Si de summo fieret, vt de capite,
 videretur ad Dominationem creata: Si vero de imò
 vt de pedibus, videretur ad seruitutem subiicienda.
 Sed quia nec in Dominam, nec in ancillam assu-
 mitur, facta est de medio, i. de latere, quia ad con-
 iugalem societatem assumitur. Cum ergo sic conue-
 niunt, vt dicat vir. Accipio te in meam coniugem:
 & dicat mulier, Accipio te in meum virum: his
 verbis vel aliis idem significantibus exprimitur
 consensus, non copulæ carnalis vel cohabitatio-
 nis corporalis: sed coniugalis societatis: ex qua o-
 portet eos cohabitare, nisi fortè causa religionis
 pari voto corporaliter separentur vel ad tempus,
 vel vsque in finem.

ginitate, c. 4.
 in principio,
 rom. 6.
 Luca 1. d

Beda ad il-
 lud Luc. c. i.
 Quomodo
 fiet.



COACTIO EXCLVDIT CONSENSVM
coniualem.

DISTINCT. XXIX.

Gratia tri-
buit Hor-
mis de, 31. q.
2. c. de neptis.

31. q. 2. cap.
S. verum.

Oportet autem cōsensum coniugalem liberum
esse à coactione. Coactus n. consensus, qui ne
consensus appellari debet, cōiugium non faceret
sicut testatur Urban. Pap. scribens Sanctio regi Ar-
ragonum in hæc verba. De neptis tuæ coniugio
quam te cuidam militi daturum necessitatis in-
stante articulo sub fidei pollicitatione confirma-
sti, hoc æquitate dictante decreuimus: vt si illa vi-
rum illum omnino (vt dicitur) renuit, & in eadem
voluntate persistit, vt viro illi se prorsus denega-
nupturam: nequaquam eam inuitam ac reniten-
tē eiusdem viri cogas coniugio copulari. Idem, S.
verū esse constiterit, q̄ nobis legati Iordanis prin-
cipis retulerunt, sc. quod ipse coactus & dolens fi-
liam suam sicut & pro virib. renitentem, Raynal-
do desponsauerit: quoniā legum, & canonum au-
ctoritas talia sponsalia non approbat, ne ignorant-
ibus leges & canones nimis durum videatur, ita
sentētiā temperamus, vt si princeps cum assensu
filix, id q̄ ceptum est perficere voluerit, conceda-
mus. Sin a legatus noster vtrasq; partes audiat: &
si nihil fuerit ex parte Raynaldi, quod amplius im-
pediat, ab ipso Iordane sacramentum, quo con-
sent hęc, quę dicta sunt accipiat. Et nos canonum
& legum scripta sequentes, deinceps non prohibe-
bimus, quin alij viro si voluerit, prædicta eius filia
tantum in Domino nubat. Ex his apparet, coniu-
gium fieri inter consentientes & spontaneos, non
inter renitentes & inuitos. Veruntamen qui inui-
ti & coactē coniuncti sunt, si postea ab aliquo tem-
pore sine contradictione & quarimonia cohabi-
tauerint facultate discedendi vel reclamandi ha-
bita, consentire videntur, & consensus ille conse-
quens supplet, quod præcedens coactio tulerat.

In libro Pandectarum.

B

Consentire autem probatur, qui euidenter non contradicit: secundum illud. In sponsalibus eorum consensus exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen patri filia consentire, nisi euidenter dissentiat. Item, Sponsalia, sicut nuptia, consensu sunt contrahentium. Et ideo sicut in nuptiis, ita & in sponsalibus patrisfamilias filiam consentire oportet: quæ si patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur.

Lib. 23. digestorum, tit. pri. de sponsalibus lege 7. Eodem tit. leg. 11.

DE ERRORE QUI EVACUAT CONSENSVM.

DISTINCT. XXX.

A

Nec solum coactio impedit vel excludit consensum, sed etiam error. Non autem omnis error consensum impedit. Est enim error alius personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ, quando hic putatur esse homo ille, & est alius. Error fortunæ, quando putatur esse diues, qui pauper est, vel è conuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ & qualitatis, coniugii consensum non excludit: Error vero conditionis conjugalem consensum euacuat, de qua conditione postmodum tractabimus. Error quoque personæ consensum conjugalem non admittit: ut si quis fœminam nobilem in coniugium petat, & pro ea alia ignobilis tradatur ei, non est inter eos coniugium, quia non consensit vir in istam, sed in aliam. Ut si quis promitteret mihi se venditurum aurum, & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, nunquid dicerer consensisse in aurichalcum? nunquam volui emere aurichalcum: nec ergo in illud consensit: quia consensus non nisi voluntatis est. Sicut ergo error materiæ excludit consensum, ita & in coniugio error personæ. Sed obiicitur

Grat. hæc omnia habet 29. q. 1.

Gen 29. d.

Hhh 4

tur

tur de Iacob, qui pro Rachel 7. annis seruierat, & supposita est ei Lya, nunquid error personę exclusit cōiugium, cum non in eam, sed in Rachel consenserit? Sed q̄ ibi factum est, in mysterio gestum non improbè traditur. Ibi tñ etsi non p̄cessit, secut⁹ est consensus: nec ex illo cōcubitu, qui cōsensum p̄cessit, fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit, & illa vxorio affectu debitū persoluerit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis se illi iure copulatā. Excusatur etiam, quia Dei consilio in mysterio ita actum est. Hodie etiā excusaretur ille, cui in scio vxoris soror lectulum eius ingressa se subiiceret: quę cum sine spe cōiugij perpetuò manere censeatur, ille tamē, qui cognouit eam per ignorantiam, excusatur, q̄ per simile probatur. Si n. diabolus transfigurās se in angelum lucis credatur bonus, non est error periculosus. Quod a. vir ille in illam mulierem non consenserit, ex simili ostenditur. Si quis hæreticus nomine August. vel Ambrosij, alicui Catholico se offerret, eumq̄ ad suę fidei imitationē vocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse? Non in hæreticorum sectā, sed in integritatem fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Error vero fortunę consensum nō excludit. Quę n. nubit pauperi putans illum esse diuitē, non potest renuntiare priori conditioni, quamuis errauerit. Nec error qualitatis: vt si quis ducat vxorem meretricem vel corruptam, quam putat esse castam vel virginem, non potest eā dimittere.

De coniugio Mariae & Ioseph.

*Aug. lib. 13.
contra Fau-
stum Mani-
chaum, c. 9.
in tom. 6.*

Præmissis aliquid addendum est de modo illius consensus, qui inter Mariam & Ioseph intercessit. Sanè credi potest, non solum Mariā, sed etiam Ioseph apud se disposuisse virginitatē seruare uelle, nisi De⁹ aliter iuberet: eosq̄ sic consensisse in cōiugalem societate, vt vterq̄ de altero, reuelate Spit.

S. intelligeret quod virginitatē seruare uellet, nisi Deus aliter inspiraret: sed illam voluntatē uerbis non expresserant, postea uero expresserunt, & in uirginitate permanserunt. Consensit ergo Maria in maritalē societatem, sed non in carna ē copulam, nisi de eodē specialiter Deus præciperet: cui⁹ etiā consilio in maritalē consensit copulam, quia uirginitatē seruare uolebat: & ideo non aliter cōsensisset in coniugalem societatem, nisi familiare Dei consilium habuisset, de qua Aug. sic ait, B. Maria proposuit se seruaturam uotum uirginitatis in corde, sed ipsum uotum non expressit in ore. Subiecit se diuinæ dispositioni: proposuit se perseveraturam uirginem, nisi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo uirginitatem suam diuinæ dispositioni, consensit in carnaliam copulam, non illam appetendo, sed diuinæ inspirationi in utroque obediendo: postea uero simul cum uiro labijs expressit, & uterq; in uirginitate permansit.

Quod perfectum inter eos fuit coniugium. C

Inter quos, ut ait Aug. perfectum fuit coniugiū: perfectum quidē non in significatione, sed in sanctitate. Sanctiora sunt n. coniugia pari uoto continētium. Vnde Aug. Quod Deo pari uoto & consensu uoueratis, ambo perseveranter reddere debuistis: à quo propositio si lapsus est ille, tu saltem perseuera. Non quia pariter tēperabatis à cōmixtione carnali, ideo marit⁹ tuus esse destiterat: imò uero tanto sanctius coniuges manebatis, quanto sanctiora concorditer placita seruabatis. Perfectū ergo fuit Mariæ & Ioseph cōiugium in sanctitate. Perfectum etiā fuit secundum triplex bonum cōiugii, fidem, scilicet prolem & sacramentum. Omne n. nuptiarum bonum, ut ait Aug. impletum est in illis parentibus Christi: fides, proles, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum: Fidem, quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum

*Aug. libr. de
sancta uir-
ginitate c.
4. tom 6. q.
2. ca. Suf-
ficiat parag.
Cum ergo.*

*Cap. 11. lib. 1.
de nuptijs &
concup. to. 7.
Ad Ediriana
epist. 199.
Tom. 1.*

*In libr. 1. de
nupt & con-
cup. c. 11. t. 7.
c. 12. contin.*

diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat sine pudenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua concupi voluit, qui sine peccato futurus erat. Et licet non intercesserit coniugalis concubitus, coniuges tamen vere fuerunt mente & non carne, sicut & parætes: quamuis Ambr. dicat perfectum fieri coniugium per carnalem copulam. In omni, inquit, matrimonio coniunctio intelligitur spiritualis: quam confirmat & perficit coniunctorum commixtio corporalis. Sed intelligendum est, coniugium perfici commixtione corporali, non quantum ad veritatem vel sanctitatem coniugii, sed quantum ad significationem, quia perfectius unionem Christi & Ecclesiæ tunc figurat.

De causa finali coniugii. D.

Exposito quæ sit efficiens causa matrimonii, consequens est ostendere ob quam causam soleat vel debeat contrahi matrimonium. Est igitur finalis causa matrimonii contrahendi principalis, procreatio prolis, propter hoc n. instituit Deus coniugium inter primos parentes, quibus dixit, Crescite & multiplicamini, &c. Secunda est, post peccatum Adæ vitatio fornicationis. Vnde Apost. Propter fornicationem vnusquisq; habeat uxorem suam, & vnaquæq; habeat virum suum. Sunt & aliæ causæ honestæ, vt inimicorum reconciliatio, & pacis redintegratio. Sunt etiam & aliæ causæ minus honestæ, propter quas aliquando contrahitur: vt viri mulierisq; pulchritudo, quæ animos amore inflammatos sæpè impellit inire coniugium, vt valeant suum explere desiderium. Quæstus quoq; & diuitiarum possessio frequenter est coniugii causa: & alia multa, quæ cuiq; diligentiam adhibenti facile est discernere. Nec est assentiendum illis, qui dicunt non esse coniugium, quod propter has causas minus honestas contrahitur. Constat n. ex premissis

*In libr. 1. de
Patriarchis
cap. 9. ca 12.
in tom. 4.*

Genes. 1. 2.

1. Cor. 7. 8.

missis coniugium fieri ex communi consensu ver-
bis de presenti expresso, quamuis amor ad hoc at-
traxerit. Cuius rei documentum præstat Iacob,
qui Rachel decoram facie & venusto aspectu ama-
uit, eamq; multum diligens ait, Seruiam tibi pro *Genes. 19. a*
Rachel 7. annis. In Deuteronomio etiam legitur. *Deut. 21. b*
Si videris in medio captiuorum mulierem pul-
chram, & adamaueris eam, voluerisque vxorem
habere, introduces eam in domum tuam, &c.

Quod malus finis non contaminat sacramentum. E

Et licet fine non bono contrahatur coniugium,
quando species contrahentis mouet animum, cō-
iugium tamen bonum est: quia vita mala vel in-
tentio peruersa alicuius, sacramentum non con-
taminat. Habuit autem coniugium Mariæ & Io-
seph alias causas speciales, scil. vt virgo solatio vi-
ri sustentaretur, & vt diabolo partus celaretur: vt
Ioseph esset testis castitatis, defendens eam ab in-
famia suspicionis, ne adultera damnaretur. *Hiero. in cō-
ment. ad c. 1.
Matth. 1. 9.*

DE TRIBVS BONIS CONIUGII.

DISTINCT. XXXI. A

Post hæc de bonis coniugii quæ sint, & qualiter
coitum excusent, dicendum est. Tria sunt prin-
cipaliter bona coniugii. Vnde Aug. Nuptiale bo-
num tripartitum est, scil. fides, proles, sacramen-
tum. In fide attenditur, ne post vinculum coniu-
gale cum alio vel alia coeatur: In prole vt aman-
ter suscipiatur, religiosè educetur. In sacramento,
vt coniugium non separetur, & dimissis vel di-
missa ne causa prolis alteri coniungatur. *Aug. de Ge-
nes. ad liter.
li. 9. c. 7. 10. 31.*

De duplici separatione. B

Separatio a. gemina est, corporalis scil. & sacra-
mental: corporaliter possunt separari causa for-
nicationis, vel ex cōmuni consensu causa religio-
nis, siue ad tempus siue vsq; in finem. Sacramentali-
ter vero separari non possunt dum viuunt, si legi-
timæ personæ sint. Manet n. vinculum coniugale
inter *Matth. 16. b*

inter eos, etiã si aliis à se descendentes adhaerint. Vnde Aug vsq; adeo manent inter viuentes semel inita iura nuptiarũ, vt potius sint inter se coniuges etiã separati, quam cum aliis quib. adhaerũt. Itẽ, Manet inter viuentes quoddã coniugale vinculum, q; nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: sicut a postata anima, velut de coniugio Christi recedẽs, etiam fide perditã, sacramentum fidei nõ amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur n. redeunti, si amisset abcedens. Habet a. hoc qui recesserit ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii. Itẽ Quibus placuit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiẽ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter illos coniugale rumpatur, imò firmitus hæret, quo magis ea pacta secũ gerunt: quæ charius concordiusq; seruanda sunt, non voluptariis corporum nexib. sed voluntatis animorum affectibus. Et attende, quod tertium bonum coniugii dicitur sacramentum: non quod sit ipsum coniugium, sed quia eiusdem rei sacrę signum est, id est, spiritualis & inseparabilis coniunctionis Christi & Ecclesiæ.

Hæc tria non adsunt omni coniugio.

Et est sciendum, ab al. quib. contrahi coniugii, q; hæc tria bona non committantur. Deest n. fides, vbi vir cum alia, vel mulier cum alio coit. Hoc ergo bonũ ita coniugio adhaeret, vt ex eo si absit, amplius cõmendetur coniugium: si non absit, non inde annihilatur. Quæ n. adultera est, non ideo coniunx non est: imò si cõiunx non esset, adultera nõ foret. Quod cum sit, culpa committitur, sacramentum vero non cassatur. Bonum quoq; prolis non omnibus adest coniugib. Quidam n. pari voto cõtinentiam seruant. Alii pro gratis defectu vel alterius rei causa generare non valent. Nec omnes illi etiã, qui prolem recipiunt, bonum prolis habent. Nam bonũ prolis dicitur non ipsa ples, vel prolis

spes,

*Ibid. cap. 11.
in princ.*

spes, quæ ad religionē non refertur: imò ad hære-
ditariã successiõnē: (vt cum quis hæredes terrenæ
possessiõnis habere desiderat) sed spes ac deside-
riũ quo proles ad hoc quæritur, vt religione infor-
metur. Multi ergo prole habent, qui tamen bono
prole carēt: nec ideo tamē coniugiũ esse desinit. Sa-
cramētum vero ita inseparabiliter cõiugio hæret
legitimorum personarũ, vt sine illo coniugium nõ
esse videatur, quia semper manet inter viuentes
vinculũ coniugale: vt etiã interueniente diuortio
fornicationis causa, cõiugalis vinculi firmitas nõ
soluatur. Vbi vero non inter legitimas personas
contrahitur coniugium, non adest illud bonum,
quod dicitur sacramentum: quia potest solui talium
copula, de quib. post dicitur. Quod vero coniugiũ
sit inter eos, qui cõiugali affectu non tamē gratia
prole sed explendæ libidinis causa conueniunt: nec
fornicarii, sed cõiuges appellentur, ostēdit Aug. in-
quies, Solet quæri. Cum masculus & fœmina, nec
ille maritus nec illa vxor alteri, sibi met non filio-
rum procreatorum, sed pro incontinētia soli con-
cubitus causa copulatur, ea fide media, vt nec illa
cum altero, nec ille cum altera faciat id: vtrum nu-
ptiæ sint vocandæ. Et pot fortasse non absurdè hoc
appellari conubiũ, si vsq; ad mortē alicuius eorũ
id inter eos placuerit: & proles generationē, quam-
uis non ea causa coniuncti sunt: non tamē vitæ ue-
rint, vt vel nolint sibi nasci filios, & etiam operè
malo aliquo agant, ne nascatur. Cæterum si vel v-
trunq; vel vnum horũ delit, nõ inuenio, quomo-
do has nuptias appellare possim. Et n. si aliquam
sibi ad tēpus adhibuerit, donec aliquã dignam ho-
noribus aut suis facultatib. inueniat, quã in cõiu-
gio adducat: animo ipso adulter est: nec cū illa quã
cupit inuenire, sed cū ista cum qua sic cubat, vt cū
ea non habeat maritalē cõsortium. Ecce coniuges
dicuntur, qui solius concubitiõnis causa conueniunt,
si ta-

*In lib. de bo-
no coniuga-
li in princ.
c. 5. in so. 61*

si tamen prolis generationem aliquo malo dolere non vitent.

De his qui procurant venena sterilitatis.

De nupt. & concu. lib. 1. ca. 15. 20. 7. Qui verò venena sterilitatis procurant, non coniuges, sed fornicarii sunt. Vnde Aug. Aliquando eousq; peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam venena sterilitatis procuret: & si nihil valuerint, conceptos foetus inter viscera aliquo modo extinguat vel fundat, volendo prolem suam prius interire quam viuere: aut si in vtero viuebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sint, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si vero ambo tales non sint, audeo dicere, aut illa quodammodo est mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.

Quando sunt homicidæ qui procurant abortum.

Aug. ca. 80. Hic quizri solet de his qui abortum procurant, quando iudicentur homicidæ, vel non? Tunc puerperium ad homicidium pertinet, quando formatum est, & animam habet, vt Aug. super Exod. asserit. Informe autem puerperium, vbi non est anima viua, lex ad homicidium pertinere nolu-
Super Exod. ca. 21. Idem li. quæst. ex veteri testa. 8. 23. 2. 4. it. Dicit etiam Aug. quod informe puerperium non habet animam: ideoq; multatur pecunia, non redditur anima pro anima. Sed iam formato corpori anima datur, non in conceptu corporis nascitur cum semine deriuata. Nam si cum semine & anima existit de anima, tunc & multæ animæ quotidie pereunt, cum semen fluxu non proficit natiuitati. Primum oportet donum compaginari, & sic habitatorem induci. Cum ergo lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima. Itē Hieron. ad Algasiam, semina paulatim formantur in vtero: & tamdiu non reputatur homicidium, donec elementa confecta suas imagines membraq; suscipiant. His apparet tunc eos homicidas esse; qui

In 10. 3. epistoliarum de 11. quæstion. quæst. 4.

qui abortum procurant, cum formatum est, & animatum puerperium.

De excusatione coitus, qua fit per hac bona. F

Cum ergo hæc tria bona in aliquo cōiugio simul concurrunt, ad excusationē coitus carnalis valēt. Quando n. seruata fide thori causa prolis cōiuges conueniunt, sic excusatur coitus, vt culpam non habeat. Quando vero deficiente bono prolis, fide tamē seruata conueniunt causa incontinētiæ, non sic excusatur, vt non habeat culpam, sed venialē. Vnde Aug. Coniugalis concubitus generandi gratia, non habet culpā: Concupiscētiæ vero satian- dæ, sed tamē cum coniuge propter thori fidē, venialē habet culpam. Itē hoc quod coniugati v. tū concupiscētia vtuntur inuicē, vltra necessitatem liberos procreandi, ponam in his pro quib. quoti- die dicimus. Dimitte nobis debita nostra, &c. Vbi a. hæc bona desunt, fides scil. & proles, non vidē- tur coitus defendi à crimine. Vnde in sententiolis Sexti Pythagorici legitur. Omnis ardentior ama- tor propriæ vxoris adulter est. Item Hiero. Sapiēs iudicio amat coniugē, non affectu: non regnat in eo impetus voluptatis, nec præceps fertur ad coi- tum. Nihil est scēdus, quam vxorem amare quasi adulteram. Qui dicunt se causa humani generis v- xoribus iungi, imitentur saltē pecudes: & post- quam venter vxoris intrumuerit, non perdent fi- lios, nec amatores se vxoribus exhibeant, sed ma- ritos. Idem, In matrimonio opera liberorum con- cessa sunt, voluptates autem, quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore sunt damnatæ.

De indulgentia Apostoli, quomodo sit accipienda. G

Sed si concubitus qui fit causa prolis, culpa caret: *1. Cor. 7.* quid Apost. secundum indulgētiā permittit? ita enim ait. Hoc a. dico secundum indulgētiā. Cui n. præstatur venia, nisi culpæ? Per hoc etiam quidā probare volunt nuptias esse peccatū. Sed vt præ- dictum

Matth. 6. 6
Hiero. ad c.
18. Ezech. 30.
5. lib. 1. con-
tra Iovinian-
um, t. 2.

dictum est, indulgentia alia est concessio, alia permissio. Egerat Apost. de nuptiis, & de carnali coitu: & ad utrumque retulit illud. Hoc a. dicitur secundum indulgentiam. Indulgentur n. nuptiæ secundum concessionem, & concubitus nuptialis, qui fit tantum causa prolis. Concubitus vero, qui est præter necessitatem generandi ob incontinentiam, indulgetur secundum permissionem: quia ibi est aliqua culpa, sed levis: Ideoque non iubetur, nec conceditur, sed permittitur: quia non est laudabilis, sed venialis.

*Glos ord. ad
id, 1. Cor. 7.
hoc autem
secundum.*

De hoc Aug. sic ait. Fortè aliquis dicet, Si veniam concessit Apost. ergo peccatum sunt nuptiæ. Cuius veniam, nisi peccato conceditur? Planè quod infirmitas permittit secundum veniam audeo dicere peccatum esse, veniam namque concedens Apost. concubitum attendit conjugatorum, ubi est incontinentiæ malum. Incontinentiæ malum est, quod vir cognoscit uxorem etiam vitra necessitatem procreandi liberos, sed & ibi est nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum est, ideo conjugium. Ubi est concubitus præter intentionem generationis non est bonum, non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed illud malum fit veniale propter bonum nuptiale: quod non reprehendit Apost. sed malum incontinentiæ. Idem. Concubitus qui non fit causa prolis, nuptiæ non cogunt fieri, sed impetrant ignoscere: si tamè non sit nimius, ut impediatur tempora, quæ orationi debentur: nec immutetur in eum usus, qui est contra naturam. Concubitus n. necessarius causa generandi, inculpabilis, & solus nuptialis est. Ille vero qui vitra necessitatem progreditur, non rationi, sed libidini obsequitur: & hoc non exigere sed reddere coniugine fornicetur, ad coniugem pertinet. Si vero ambo tali concupiscentiæ subiguntur, rem faciunt, quæ non est nuptiarum: cuius delicti non sunt nuptiæ hortatrices, sed deprecatrices. Decus quidem conjugale est castitas: procreandi & reddendi carnalis de-

*Aug. in lib.
de bono conjugali c. 10.
tom. 6.*

Ibid. c. 11.

biti f
cato
pferi
rent
dus e
quoc
pagin
volu
prop
go pr
circa
lud,
se. Ne
tia, a
ptiæ.
sunt:
causa
para
iunx
infid
iuges
exige
sanct
pecc
præc
dicen
carn

Sec
leent
esse d
Et n
esse c
pecca
dum
re. ec
pecca
biti

biti fides, hoc est opus nuptiarum, & ab omni peccato defendit Apost. dicens. Non peccat virgo si nupserit. Cum ergo culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptijs imputandus est: quid secundam veniã concedit Apost. nisi quod coniuges debitum carnis exposcunt, nõ propaginis voluntate, sed libidinis voluptate? quæ tñ voluptas nõ propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Immoderata ergo progressio secundum veniã conceditur. Quocirca & hinc laudabiles sunt nuptiæ: quia etiam illud, & non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Non n. iste concubitus, quo servitur concupiscentiæ, agitur, vt impleatur foetus, quæ postulant nuptiæ. Omnino ergo in genere suæ nuptiæ bonæ sunt: quia fidẽ thori servant, & prolis suscipiendæ causa vtrunq; sexum commiscerent, & impietate separationis horrerent. Sanctitati etiã coniugij nec coniunx infidelis obesse potest, sed potius fidelis pdest infideli, vt Apost. docet. Ex his ostenditur, & coniuges, qui causa prolis tantum cõveniunt, vel qui exigentibus debitum reddunt, defendit à peccato sanctitas coniugij, bonumq; nuptiale. Si n. absque peccato non posset fieri concubitus coniugalis, non præcepisset Dominus post diluuium eos copulari, dicens: Crescite & multiplicamini: cum iam sine carnali concupiscentia non possint commiseri.

Quod non omnis delectatio carnis peccatum est. H

Sed forte aliquis dicet, omnem carnis concupiscentiam & delectationẽ, quæ est in coitu, malam esse & peccatũ: quia ex peccato est & inordinata. Et nos dicimus illã concupiscentiam semper malũ esse, quia foeda est, & pœna peccati: sed hõ semper peccatum est. Sepẽ n. delectatur vir sanctus secundum carnẽ in aliqua re, vt requiescẽdo post laborem, edendo post esuriem: nec tñ talis delectatio est peccatum, nisi sit immoderata. Sic & delectatio

1. Cor. 7. e
Aug. ca. 14.
de nupt. &
conc. 1. t. 7.

Aug. cap. 16.
lib. 3. contra
Iulianum
haeretic. 1. 7.

1. Cor. 7. b

Gen. 9. e

Greg. ca. 10.
ad interro-
gationes.
Augustini
Cantuarien.

quæ fit in coitu coniugali, cui affunt illa tria bona, à peccato defenditur. Videtur tamen B. Greg. aliter sentire, scil. quod sine peccato non possit fieri carnalis commixtio, dicens: Vir cum propria coniuge dormiēs, nisi lotus aqua ecclesiam intrare nõ debet. Quãuis diuersæ hominum nationes de hac re diuersa sentiunt, & alia custodire videãtur: Romanorum tamẽ semper ab antiquiorib. vsus fuit, post admixtionẽ propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum temperare. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse cõiugium: sed quia ipsa licita admixtio coniugis sine voluptate carnis fieri non potest, & sacri loci ingressu est abstinendum: quia voluptas ipsa sine culpa nulla enus esse potest.

Determinat auctoritatem.

Gregorius.
Ibid paulõ
inferius.

Hoc a. ne prædictis obuict, intelligendum est in illis, qui non gratia prolis conueniunt, quorum voluptas non est sine peccato. Et vix aliqui reperiri possunt adhuc amplexus carnales experiētes, qui non interdum cõueniant præter intentionem procreandæ prolis. Hoc a. quot ens sit, ab ingressu Ecclesiæ abstinendum est. Et quod ita intelligendum sit, Greg. consequenter ostendit. Si quis vero ita sua coniuge, non cupidine voluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia, utitur, iste profecto, siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere cõmixtionis, habeant coniuges etiam de commixtione sua, quod defleant. Tunc autem vir, qui post admixtionem cõiugis lotus aqua fuerit, etiam sacram communionem valeat accipere, cum ei secundum præfinitam sententiam Ecclesiam licuerit intrare.

DE SOLVTIONE CARNALIS DEBITI.

DISTINCT. XXXII. A

Sciendum etiam est, quia cum in omnibus alijs
 Vir præsit mulieri, vt caput corpori. est enim vir
 caput mulieris, in soluendo tamen carnis debito
 pares sunt. Ideo Apostolus vtrique pariter præcipit
 in hac causa sibi inuicem subiici, inquit. Vir de-
 bitum reddat vxori, similiter & vxor viro: quia
 mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir:
 similiter & vir non habet potestatem sui corpo-
 ris, sed mulier: quia nec mulier ad alium virum,
 nec vir ad aliam mulierem potestatem sui corpo-
 ris habet: nec vir ad continendum, nec mulier po-
 testatem habet sine mutuo consensu, sed alter al-
 terius potestatem habet corporis, vt poscenti al-
 teri non liceat alteri negare debitum. In hoc enim
 pares sunt, quia nec viro, nec mulieri corpus su-
 um licet alij tradere: sed sibi inuicem debitores
 sunt in hac causa, ne peccandi detur occasio. Per
 quod non dominium tollitur viro, sed vitium.
 Debent enim sibi coniugati non solum ipsius se-
 xus sui commiscendi fidem liberorum procrean-
 dorum causa, quæ prima est in ista mortalitate so-
 cietas: verum etiam infirmitatis inuicem exci-
 piendæ ad illicitos concubitus deuitandos, mu-
 tuam quodammodo seruitutem: vt etsi alteri eo-
 rum continentia placeat, nisi ex alterius consensu
 non possit. Ad hoc enim neuter habet potestatem
 sui corporis: quod adeo verum est, vt etiam quod
 non filiorum procreandorum, sed infirmitatis &
 incontinentiæ causa experit, vel ille de matrimo-
 nio, vel illa, non sibi alterutrum negent, ne per
 hoc incidant in damnabiles corruptelas. Reddere
 enim debitum coniugale nullius est criminis: exi-
 gere autem vltra generandi necessitatem, culpæ
 est venialis. Fornicari vero vel mœchari, punien-
 di est criminis.

1. Cor. ii. 3

1. Cor. 7. 2

Aug. in libr.
 de bono con-
 iuga c. 6. in
 tom. 6.

Ibid. c. 7.

Quod neuter continere valeat, nisi ex communi consensu.

Quod verò sine consensu vxoris vir continere non valeat, subditis probatur testimonijs. Ait n. Aug. Si dicat vir, Cōtinere iam volo, Nolo a. vxor non potest. Quod n. tu vis, illa non vult. Nunquid per continentiam tuam illa debet fieri fornicariæ? Si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non vult talis lucro Deus tale damnum compensari. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi cōputabit, si non, q̄ tibi debetur, exigis: sed reddis, quod debes, vxori. Idem, Secundum verba Apostolica, etiam si vir continere voluisset, & tu noluisses, debitum tibi redde: e coggeretur: & illi Deus imputaret continentiam, si non suæ, sed tuæ cōcederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Quisquis ergo cōpatiens infirmitati vxoris reddit, non exigit debitum: aut si propter propriam infirmitatē ducit vxorem plangens potius, quia sine vxore esse non potuit, quàm gaudere quia duxit, securus expectat diē nouissimum. Idē. Vna sola causa esse potest, quare ad id, quod vouisti, non modo non hortaremur, sed etiam prohiberemus implere: si forte tua coniunx hoc tecum suscipere, animi vel carnis infirmitate recusaret. Nam vouenta talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi, & si præpropere factum fuerit, magis est corrigēda temeritas, quàm persoluenda promissio. Non n. Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius usurpare verum rat alienum. Idē, Apostolus nec ad tēpus, ut vacet orationi, nisi ex consensu voluit cōiugem carnaliter inuicē fraudari debito. Idē, Manifestum est ita voluisse legē scēminā sub viro esse, ut nulla eius vota, quę abstinentię causa vouerit, reddantur ab ea, nisi author fuerit vir permittendo. Nam cum ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit lex, si prius permiserit, & postea prohibuerit: non tñ dixit ut fa-

Ad finem

Pf 49. versu 8. tom, 8.

Epist. 199 ad Ediciam t. 2.

Aug. in li. 1. de nuptijs & concup. c. 14.

Idē in quaestio. Num. 1.

9. t. 4.

4. 6. 7.

ciat mulier quod vouerat, quia permiffa iam prius à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum, quia abnuic quod prius concesserat: non tñ mulieri ex hoc iussum dedit, vt cum prius vir ei cōcesserit, postea si prohibuerit cōtemnatur. Ex his apparet, quod vir vel mulier continētiam Deo offerre non potest sine comuni consensu, nec alter alteri debitum negare debet. Si vero quislibet eorum alterum à suo iure absoluerit, ad præteritam seruitutē nunquid reuocare poterit? Hoc n. videtur Aug. supra voluisse. Quibusdā videtur, quod mulier non discedens à domo viri, quæ viro permittente continētiam vouerit vel promiserit, eodē prohibente soluere non valeat: & hoc propter dignitatē viri, qui est caput mulieris. Sed melius hoc intelligitur in tali casu, vbi vir concedit mulieri vouere continētiam, & ante votum prohibet implere. Si vero habitum mutauerit, nō potest reuocari, secundum illud, Qui vxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.

Quibus temporibus cessandum sit à coitu. C

Et licet debitum poscenti semper sit soluendum, non licet tamen qualibet die poscere. Vnde Aug. Christiano cum vxore sua aliquando licet conuenire, aliquando non, propter processions n. dies, & ieiuniorum aliquando non licet cōuenire: quæ etiam à licitis abstinendum est, vt facilius impleri possit quod postulatur. Idē, Quotiens n. vel dies natiuitatis, vel reliquæ festiuitates aduenerint, non solum à concubinarum consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstinere. Idem Amb. Si causa procreandorum filiorum ducitur vxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum vsum: quia & dies festi & dies processions, & ipsa ratio conceptus & partus iuxta legem cessare vsum carnis his debere temporibus demonstrant.

Hieronymus videtur dissentire à præmissis. D

lil 3

lil

In lib. de qu. noui & ver. test t. 4. cap. 127. in fine. Sermone de Domi. 2. aduentus. Ad c. 7. prioris ad Cor.

*Hier. ferm.
in vigilia
Pasche de
esu agni t. 4.
1. Reg. 21. b.
Ioan. 6. d.*

Illi autem, quod dictum est, reddere debitum non esse peccatum videtur obuiare, quod ait Hieronimus. Quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec carnes agni edere. Item, Si panis propositionis ab his, qui uxores suas tetigerant, comedi non poterant: quanto magis panis, qui de celo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante hæere complexibus, violari atque contingi non quod nuptias condemnemus, sed quod eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, vacare à carnalibus operibus debeamus. Hoc capitulum maxime ad ministros Ecclesie pertinet, videtur: quibus non licebat sacra officia celebrare atque mysteria tempore coniugalis amplexus: quo etiam præsentia Spir. S. non datur. Unde idem ait, Coniugia legitima carent quidem peccato: nec tamen tempore illo quo coniugales actus geruntur, præsentia Spir. S. dabitur, etiam si Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur.

*Conc. Iler-
dense.*

*Nicolaus
Papa I. ad
consulta
Bulgarorū.*

*32. q. 4. cap.
Recurrat
nunc parag.
hæc ita.*

Quibus temporibus non sunt celebranda nuptia.

Nec solum in opere carnali obseruanda sunt tempora, sed etiam in celebrandis nuptiis: secundum illud, Non oportet à Septuagesima vsque in Octavam Paschæ, & tribus hebdomadis ante festum S. Ioannis, & ab Aduentu Domini vsque post Epiphaniam celebrare nuptias. Quod si factum fuerit, separentur. Item, Nicolaus Papa, Nec uxorem ducere, nec coniugia facere quadragesimali tempore conuenire posse vilo modo arbitror.

DE DIVERSIS CONIUGII LEGIBVS.
DISTINCT. XXXIII.

Quæritur hic de antiquis patribus, qui plures mulieres habuisse uxores vel concubinas, utrum peccauerint? Ad quod dicimus, Pro varietate temporum varia inuenitur dispensatio conditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantum, Adam scilicet & Euam, inchoatum est coniugium.

iugium, Deo per os Adæ dicente, Homo adhæ-
 bit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: & secun-
 dum inchoationis modum inter duos tantum per
 omnem successione[m] temporum contraheretur
 coniugium, si primi homines in obedientia per-
 stitissent. Post eorum, vero copulam filij & filia eor-
 um matrimonio cõiuncti sunt, sed vnus vni tan-
 tum. Ideo autem fratres sororibus tunc sunt co-
 pulati, quia non erant aliæ mulieres vel viri; qui-
 bus Adæ filij vel filia iungerentur. Primus omni-
 um Lamech duas legitur simul habuisse vxores:
 & hoc in eo arguitur, quia pro expletione carnalis
 voluptatis id fecisse perhibetur. Postea vero cum
 iam penè omnes homines falsis diis seruirent,
 paucis in cultu Dei permanentibus, consultum
 est à Deo plures in matrimonio copulare sibi: ne
 illis paucis deficientibus, cultus & notitia Dei de-
 ficeret. Vnde Abraham viuente vxore ad ancil-
 lam intrauit, & ex ea genuit; Iacob etiam liberis
 & ancillis se copulauit. Et filia Loth patre ebrio
 vsq[ue] sunt Cum enim cæteris in idololatria relictis,
 Abraham & filios eius in peculiarem populum si-
 bi Dominus elegisset, ritum multarum fœcundi-
 tate mulierum populi Dei multiplicatio quære-
 batur: quia in successione sanguinis erat successio
 religionis. Vnde etiam in lege maledicta erat ste-
 rilis, quæ non relinquebat semen super terram:
 Hinc etiam sacerdotibus coniugia decreta sunt:
 quia in successione familiae, successio est officij.
 Non ergo Abraham vel Iacob deliquit; quia præ-
 ter vxorem filios ex ancilla quæsiuit: nec illorum
 exemplo præter coniugale debitum, fœcundita-
 tem in aliqua licet alicui quærere, cum illorum
 coniugia nostrorum æquentur virginitati: & im-
 moderatus vsus cõiugij nostri temporis, turpitu-
 dinem ferè imitetur fornicationis illius tẽporis.
 De hoc Aug. sic ait, Antiquis iustis non fuit pecca-
 tum

Gen. 2. d

Gen. 4. e

Gen. 16. a

Gen. 29. e
30.

Gen. 19. a

Deut. 7. c

tum quod plurib. foeminis utebantur: nec contra naturam hoc faciebant: cum non lasciuendi causa, sed gignendi hoc facerent: nec contra morem, quia eo tempore ea fiebant: nec contra praecipuum, quia nulla lege erat prohibitum. Idem, Obicitur la-
Cap. 47. lib. 22. contra Faustum, & 48. tom. 6. cob quatuor uxores: quod quando mos erat, crimen non erat. Sic Patriarchae coniugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentia perficienda voluptatis, sed prudentia propagandae successionis: sicut Apostoli auditoribus fuit admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non auiditate consequenda laudis, sed charitate seminandae veritatis. Idem alibi: Antiquis temporibus cum adhuc salutis nostrae mysterium velaretur, iusti officio propagandi nuptias contrahebant, non victi libidine, sed ducti pietate: qui multo facilius continere possent & vellent. Utebantur tamen coniugibus, & plures vni viro habere licebat: quas castius habebat, quam nunc vnam quilibet istorum: in quibus videmus, quod secundum veniam concedit Apostolus. Habebant namque eas in opere generandi, non in morbo desiderij. Item Ambr. Dixit Sara ad Abrahamam, Ecce conclusit me Dominus ut non pariam. Intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex ea: & ita factum est. Considera primum, quod Abraham ante legem Moysi, & ante Euangelium fuit. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem prauegit. Nondum namque interdictum videbatur. Secundo considera, quod non ardore aliquo vagae succosus libidinis, non petulantis formae captus decore ancillae contubernio conjugale posthabuit thorum: sed studio quaerendae posteritatis, & propagandae sobolis. Adhuc post diluuium raritas erat humani generis, erat etiam religionis. Denique & Loth sancti filiae hanc causam quaerendae posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris gratia priuata culpam praetexit. Item Aug. Iustus quamuis cupiat

Cap. 47. lib. 22. contra Faustum, & 48. tom. 6.

Act. 2. c.

Item de bono coniugali, cap. 13.

1. Cor. 7. a. Cap. 4. lib. 1. de Abraham.

Gen. 19.

Gen. 19. d.

piat dissolui & esse cum Christo, tñ assumit alimē-
tum, non cupiditate viuēdi, sed officio consuēdi,
vt maneat quod necessarium est propter illos. Sic
misceri fœminis iure nuptiarum officiosum fuit
sanctis viris, non libidinosum. Quod n. est cib⁹ ad
salutē hominis, hoc est concubit⁹ ad salutem hu-
mani generis: & vtrūq; non est sine delectatione
carnali, quæ tñ modificata, & refrenante tempe-
rantia in vsum naturalē redacta, libido esse nō po-
test. Quod a. in sustentando vitā illicitus est cibus,
h. e. in quærenda prole fornicarius vel illicit⁹ con-
cubit⁹: & q. est in cibo licite immoderatio appeti-
tus, h. e. in coniugibus venialis ille concubitus.

Non præfertur virginitas Ioannis castitati Abrahe. **B**

Quod vero castitas virginalis non præferatur in
merito coniugali castitati Abrahæ, Aug. ostendit
inquiens. Sicut non est impar meritum patientiæ
in Petro, qui passus est, & in Ioanne, qui passus non
est: sic non est impar meritum continentiæ in Io-
anne qui nullas expertus est nuptias, & in Abrahâ,
qui filios genuit. Nam illius cœlibatus, & istius cō-
nubium, pro tēporum distributione Christo mili-
tauerunt: sed continētiam Ioannes in opere, Ab-
raham in solo habebat habitu: Melior est a. casti-
tas cœlibum, quam nuptiarum: quarum vnam
Abraham habebat in vsu, ambas in habitu. Castè
enim & coniugaliter vixit. Esse a. castus sine con-
iugio potuit, sed tunc non oportuit. Item Hieron.
Quis ignoret sub alta dispēsatione Dei omnes re-
tro sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc Chri-
stiani sunt? Quomodo Abraham ante placuit in
coniugio, sic nunc virgines placēt in castitate. Ser-
uiuit ille legi & tempori suo: seruiamus & nos legi
& tempori nostro, in quos fines seculorum deue-
nerunt. Ex his apparet, quod sancti Patres ante le-
gem sine peccato plures habuerunt vxores vel cō-
subinas. Eas enim nunc vxores appellat scriptura,

*In libr. 1 de
bono coniu-
gali, c. 51.*

*Hiero. lib. 2.
contra Ioui-
niam, tom. 2.*

1 Cor. 10. c.

Gen. 30. c.

nunc concubinas. Rachel tamen & Lya ambæ uxores fuerunt, non concubinæ.

Oppositio.

Si quis opponat, quod fidē thori non seruabant illi patres. Dicimus, in hoc seruasse fidē thori, quia non aliis, sed propriis vxoribus vel ancillis miscebantur. Ecce quæ fuerit consuetudo in hac re ante legem. Legis vero tempore interdixit Moyses carnalem copulam fieri cum matre cum nouerca cum sorore, cum nepte, cum amita, cum matertera, cum nuru, & aliis quibusdam. Permisit autē diuortium fieri dato libello repudii: in quo vir scribebat causas, pro quibus vxorem repudiabat. Permisit autē aliam ducere dato priori libello: quod propter duritiam cordis eorum permissum Christus dicit, non vt concederetur dissidium, sed vt tolleretur homicidium. Permisit fieri mala, ne fierent peiora: & hoc permittēdo non Dei iustitiam demonstrauit, sed in peccatore minuit culpam.

Cui licebat plures habere vel non.

Sed nunquid sub lege licebat habere plures uxores? Audi quid scriptum est in Deuter. Non habebit rex uxores plurimas, quæ alliciant animam eius. Super quem locum ait Aug. Manifestum est Salomonem hoc præceptum transisse. David autem plures habuit, nec præceptum præterit. Permissum est enim regi plures habere, non plurimas, quæ alliciant animam, multiplicare autē. Cum tamen additur, Vt non eleuetur cor eius: alienigenas prohibitum esse videtur. Veruntamen multiplicatio vxorum generaliter prohibita est. Permissum est autem regi plures habere, sed non multiplicare. Veniente autem plenitudinis tempore, quo Christi gratia ubiq; est dilatata, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremq; institutionem: vt vnus vni in figura Christi & Ecclesiæ coniungatur. Nec quaeritur electio muneris in successione

Leuit. 18.

Deut. 24. a

Matth. 19. a

Deut. 17. c

2. Reg. 11 b

Aug. ca. 27.
ad illud

Deuter 17.

Non multiplicabit 4.

1. Reg. 1. c

Gal. 4. a

generis, sed in perfectione vite & sinceritate scientiæ, & virginitas fecunditati præfertur, & sacerdotibus continentia indicitur.

De virginitate mentis & carnis.

E

Melior est autem virginitas mentis quam carnis. Vnde Amb. Tolerabilius est mentem virginem, quam carnem habere: utrumque bonum est, si liceat: si non liceat, saltem non est casti homini, sed Deo simus.

Virgo prostrari potest, adulterari non potest: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Idem, Non potest caro ante corrupti, nisi mens ante fuerit corrupta. Idem Isid.

Non potest corpus corrupti, nisi prius animus corruptus fuerit. Mundata namque contagione anima, caro non peccat. In fine huius capituli aperitur quomodo verum sit, nisi anima prius fuerit corrupta,

corpus non posse corrupti, scilicet peccato. Illud etiam Aug. advertendum est. Sicut, inquit, sanctius est mori fame, quam idolo thytis vesci: ita sanctius est defungi sine liberis, quam ex illicito coitu stirpem querere. Vnde cunque vero nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti & salvi erunt. Semen enim ex qualicunque homine, Dei creatura est: & eo male videnti, male erit, non ipsum aliquando malum erit.

DE PERSONIS LEGITIMIS.

DISTINCT. XXXIV. A

Nunc superest attendere quæ personæ sint legitimæ ad contrahendum matrimonium. Legitimæ iudicantur personæ secundum statuta patrum, quæ diuersa sunt. Aliæ namque fuerunt legitimæ ante legem, aliæ sub lege, aliæ in tempore gratiæ. Item in primitiua Ecclesia quædam erant legitimæ, quæ modo non sunt. Earum vero, quæ modo legitimæ sunt vel illegitimæ, quædam sunt plenè legitimæ, quædam omninò illegitimæ, quædam mediæ. Plenè legitimæ sunt, quibus non obuiat vorum conti-

Amb. in lib. 1. de Virginitate.

to. 1.

Ca. 4. lib. ad virginem lapsam.

Isid. in synonymis, lib. 28.

Aug. in li. de bono coniu- giali, t. 16. in 10. 6.

conti-

continētię, vel ordo sacer, vel cognatio, vel dispar
cultus, vel cōditio, vel naturę frigiditas, & si quid
est aliud. Penitus vero illegitimę sunt per votum,
per ordinē, per cognationē, per disparē cultū. Me-
dię vero sunt, nec plenē legitimę, nec omninō il-
legitimę, per frigiditatē, per conditionē. Si n. cales
iunguntur ignorāter, cōmanere possunt quibusdā
accidentib. causis, & eisdem deficientibus diuidi.

De frigidis separandis.

*Gregor. Ra-
uennati E-
piscopo, &
refertur, 31.
q. 1. c. Quod
autem in-
terrogasti.*

*33. q. 1. c. Re-
quisisti.*

De his n. qui causa frigiditatis debitum reddere
non possunt, consuluit Greg. vt permaneant. Sed
si mulier causatur dicens. Volo esse mater, & filios
procreare, decreuit vt vterq; eorum septima ma-
nu propinquorum iuret, quod nunquam carnali-
ter conuenerit: & tunc mulier secundas nuptias
contrahat. Vir a. qui frigide naturę est, absque spe
coniugij permaneat. Ait n. sic, Interrogasti de his
qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non pos-
sunt, si ille aliā, vel illa alium ducere possit: de quib-
us scriptum est, Vir & mulier si se coniunxerint,
& post dixerit mulier de viro, quod coire non pos-
sit cum ea, si potest probari, quod dicit per iustum
iudicium, alium accipiat: si vero ille acceperit aliā,
separētur. Itē, Requisisti de his, qui ob causam fri-
gidę naturę dicunt se non posse inuicem operam
earni dantes, cōmisceri. Iste vero qui nō potest ea
vti pro vxore, habeat eā quasi sororē. Quod si re-
tinaculum coniugale voluerit rescindere, maneat
vterq; innupti: nam si huic non potuit naturaliter
concordare, quomodo alteri conueniet? Itē, si vir
aliā vult accipere, manifestē patet ratio, quia sug-
gerēte diabolo odii fomitē exosam eam habuerit:
& ideo eam dimittere mendacii falsitate molitur.
Quod si mulier causatur & dicit. Volo esse mater,
& filios procreare: vterq; eorū septima manu pro-
pinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurā-
do dicat, vt nunquā per commixtionē carnis con-
iuncti,

iuncti, vna caro effecti fuisset. Tunc mulier secundas posse contrahere nuptias: humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigida naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam coniugem acceperit, tunc hi, qui iurauerant, periurii crimine rei teneantur: & penitentia peracta priora cogantur recipere conubia. Hoc seruandum est, cum vterque id fatetur. Sed vir si asserit se debitum reddidisse vxori, & illa diffitetur: cui potius fides habenda sit, merito quaeritur. De hoc ita statutum est. Si quis ita acceperit vxorem, & habuerit

Ephes. 5. a

eam aliquo tempore, & ipsa femina dicit, quod nunquam coisset cum eo, & ille vir dicit, quod sic fecit: in veritate viri constat, quia vir est caput mulieris. Hoc de naturali impossibilitate statutum est.

De his qui maleficis impediti coire non possunt. C

De malefici a impedimento hoc tenendum decernitur: Quod si per sortiarias & maleficas concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus illa eueniunt, ut spiritu contrito & humiliato Deo & sacerdoti de omnibus peccatis confessionem faciant, & lachrymis, orationibus & ieiuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos ac cætera ecclesiastica disciplina munimina ministri ecclesie tales sanare procurent. Quod si non voverint, separari valebunt. Sed postquam alias nuptias experierint illis viuentibus quibus post iunctæ fuerint, prioribus quos reliquerant: etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliare nequibunt. Quod in fine huius capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligendum est quam ex canonica æquitate. Vel intelligendum est non posse reconciliari prioribus, nisi iudicio ecclesie quo diuisio facta fuerat.

*Hincmarus
Remensis
Archiepisc.
33 q. 3. cap.
Si per sortiarias.*

De furiosis addit.

D

Furiosi quoque dum in amentia sunt, matrimonium contrahere non valent. Vnde Fabian. Neque

furio-

furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur. Item Nicolaus Papa. Hi qui matrimonium sanè contraxerunt, & vni ex duobus vel ambobus amentia, vel furor, vel aliqua infirmitas accesserit: ob hanc infirmitatem talium coniugia solui non possunt. Similiter est etiam sciendum de his, qui ab aduersariis execantur, vel membris truncantur, vel à barbaris exacti fuerint.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt.

De his etiam, qui cum duabus sororibus vel quæ cum duobus fratribus dormiunt, videndum est, quid censeant canones. Qui dormierit cum duabus sororibus, & vna ex illis ante fuerit vxor, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vnquam in coniugio copulètur. Item nec propriæ vxori, licet sibi reddere debitum: quam sibi reddidit illicitam, sororem eius cognoscendo, nec post mortem vxoris licet ei vel adulteræ copulari in coniugium. Item Zachar. Pap. Concubuiisti cum sorore vxoris tuæ: si fecisti, neutram habeas: & vxor tua si non fuerit conscia sceleris, & continere non vult, nubat in Domino, cui vult. Tu vero & adultera sine spe coniugii maneat: & dum viuitis, pœnitentiam agite. Quod ait, Cui vult nubat, intelligendum est, post mortem viri. Vnde Greg. Qui vxores suas in adulterio deprehendunt, nec ille aliam vxorem accipiat, vel alium virum, quamdiu ambo viuunt. Si vero adultera mortua fuerit, vir ei, si vult, nubat, adultera vero, nunquam, etsi mortuus fuerit vir eius: sed omnibus diebus pœnitentiæ lamenta persoluat. Hic de illo adulterio agitur, quod cum cognato viri, vel cognata vxoris committitur.

Non est dimittenda vxor pro aliqua macula seu deformitate corporis.

Illud etiam scidèum est, quod pro aliqua deformitate vel macula corporali, non licet viro vxorē dimit-

Hic non tenetur.

Zachar. Papa ibid. cap. Concubuiisti.

Greg. ibid. cap. Hi vero qui.

dimittere, & è cōuerso: sed debet alter alteri sub-
 fidia prouidere. Vnde Aug. Si vxorem quis habeat
 sterilem, siue deformem corpore, vel debilem
 membris, vel cæcam, vel claudam, vel surdam, vel
 siquid aliud, siue morbis, vel laboribus dolori-
 busue confectam, & quidquid, excepta fornica-
 tione, excogitari potest vehementer horribile:
 pro societate fideiq; sustineat.

*Aug in li. i. d
 de serm. Do-
 mini in mō-
 te, to. 4.*

EODEM IVRE VTITVR VIR ET MVLIER.
 D I S T I N C T. X X X V. A.

HOc etiam notandum est, quod Dominus con-
 cedat vxorem dimitti causa fornicationis vi-
 ro, eadē licentia non tollitur fœminis. Vnde Hie-
 ro. Præcepit Dominus vxorem non dimitti, exce-
 pra causa fornicationis: & si dimissa fuerit, mane-
 re innuptam. Quicquid viris præcipitur, hoc con-
 sequenter redundat ad fœminas. Non enim adul-
 tera vxor dimittenda est & vir mœchus tenendus.

*Matth. 19. d
 Hieron. de
 morte Fa-
 biola ad O-
 cean. to. 1.*

Item apud nos, quod non licet fœminis, æquè non
 licet viris: & eadem seruitus pari conditione cen-
 setur. Ex his ostenditur, quod mulier potest super
 fornicatione virum conuenire, vt vir mulierem.
 Vnde Innocent. Papa. Christiana religio adulte-
 rium in vtroq; sexu pari ratione condemnat: sed
 viros suos mulieres non facile de adulterio accu-
 sant, viri autem liberius vxores suas adulteras a-
 pud sacerdotes deferre cōsueuerunt. Et ideo mu-
 lieribus prodito earum crimine, negatur commu-
 nio: virorum autem latente commisso, non facile
 quisquam ex suspicionibus arcerur: qui tamen
 submouebitur, si eius flagitium detegatur.

Ibidem.

*Innoc. Pap.
 1. epi. 3 Exu-
 perio.*

Quod fornicariam nequit dimittere vir, nisi ipse expers
 fuerit & è conuerso.

B

Si vero queritur, An adulter adulterā possit di-
 mittere causa fornicationis? Dicim⁹ q̄a neq; adul-
 ter, i vxor dimitti à viro, nisi & ipse expers forni-
 cationis existat, & è cōuerso. Vnde Aug Nihil ini-
 quius

*Lib. 1. de ser.
 in monte.
 Matth. 5.
 tom. 4.*

quius

Rom. 2. a
In lib. 2. de
adulterinis
coniugijs,
cap. 8. to. 6.

qui⁹ est, quã causa fornicationis dimittere vxore,
si & ipse cõuincitur fornicari. Occurrit n. illud, in
quo alterum iudicas, te ipsum condẽnes. Quapro-
pter q̄squis fornicationis causa vult abicere vxo-
rẽ, prior debet esse fornicatione purgat⁹. q̄ simili-
ter & de fœmina dixerũt. Idẽ indignatur mariti,
audiant adulteros viros pendere similes adultera
fœminis pœnas, cum tãto graui⁹ eos punire oport-
uerit: quãto magis ad eos pertinet & virtute vin-
cere, & exẽplo regere fœminas. Ex his apparet, q̄
adulter adulterã dimittere nõ valet, & e eũuerso.

*Quod possunt reconciliari, qui separantur causa
fornicationis.*

Si quis a fornicationis expert fornicariã dimi-
serit, alii copulari nõ potest, sed cõtinere oportet,
vel ad dimissam redire: sic & de fœmina. Vnde &
Apost. His qui matrimonio iuncti sunt, præcipio,
non ego sed Dñs, vxorem a viro nõ discedere, q̄ si
discesserit, maneat innupta, aut viro suo recõcili-
etur. Et de viro addit. Et vir vxorem non dimittat.

1. Cor. 7. b
Matth. 16. a

Ambr. ad il-
lud, Et vir
vxorem nõ.

Aug. li. 1. de
ser. Dom. in
monte to. 4.

Matth. 22.

Sed Amb. ait, Ideo nõ subdit de viro, sicut de mu-
liere: quia licet viro aliã ducere. Sed hoc a falsariis
Ambr. libro positum creditur: supplendum n. esse
in viro, quod de vxore præmisit aperte dicit Aug.
sic. Quare nõ addit de viro, q̄ præmisit de muliere,
nisi quod similitẽ formam vult intelligi: vt si dimi-
serit, q̄ causa fornicationis permittitur, maneat
sine vxore, aut reconcilietur vxori. Idẽ, Si nec nu-
bere illi conceditur, viuo viro a quo recessit, nec
huic alterã ducere viua vxore quã dimisit: multo
minus fas est illicita cum quibuslibet supra com-
mittere. Idem, Vt non faciliẽ dimittatur vxor, Dñs
solã fornicationis causam excepit: cæteras vero v-
niuersas molestias, si quẽ extiterint, iubet pro fidẽ
cõiugali & pro castitate fortiter sustineri: & mee-
chũ dixit, qui a viro solutã duxit. Ex his ostẽdit
quod si causa fornicationis sit separatio, non po-
test

est vir vel mulier in aliam transire copulam. Possunt aut reconciliari & cohabitare, sicut prius, si dimissum alter reuocare voluerit.

Quæ predictis videntur obuiare.

D

Dicit tamen Ioan. Chrysostr. Sicut crudelis & iniquus est, qui castam dimittit: sic fatuus est & iniquus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis est, qui celat crimen vxoris. Item Hier. Cum mulier vnam carnem in aliam diuiderit, & se fornicatione à marito separauerit, non debet teneri: ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura: Qui tenet adulterium, stultus est & insipiens. Idem, ad Amandum presbyterum scribens de quadam, quæ viro suo viuente alij nupserat, sic ait. Rem nouam loquor: imo non nouam, sed veterem, quæ veteris testamenti auctoritate confirmatur. Si reliquerit secundum virum mulier, & reconciliari voluerit priori, non potest.

*Chry. ho. 32^a
in Matth. c.
19. tom. 2.
Hier. ad ca.
19. Matth.*

Deut. 24^a

Determinatio.

E

Sed hæc omnia intelligenda sunt de illa, quæ ab adulterio recedere noluit, nec per pœnitentiã peccatum delere. Quod si vir scienter patitur, consentire videtur. Si n. in adulterio perseuerare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur, nisi eam adulterij ream facere voluerit. Si a. à peccato recesserit, & per pœnitentiã illud purgauerit, poterit viro reconciliari. Vnde Aug. Quod tibi durum videtur, vt post adulteriũ reconcilietur coniunx: si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos credimus pœnitentiã esse sanatos? Idem, Non erit turpis nec difficilis, etiam post patrata & purgata adulteria recõciliatio coniugij, vbi per clauẽs regni cælorum, non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur, sed vt post Christi consortium adultera non vocetur. Item, Hermes, Si vir scierit vxorem suam

Ad Pollentium li. 2. c. 6. de adulterinis coniugijs c. 9. eiusdem lib. 2.

In li. qui dicitur pastor in mand. 4.

Kkk

delig

deliquisse, & non egerit penitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua: & viuit cum illa, vir reuserit & particeps peccati eius. quod si mulier dimissa egerit penitentiam, & voluerit ad virum reuerti, debet recipere peccatricem, quæ penitentiam egit, sed non sæpe.

De illis, qui se ante polluerunt per adulterium.

31. qu. 1. cap.
Nullus ex
conc. Tibur.
ca. 40.

In li. de nup-
tiis & cõc. c.
10 de bono.
coniug. c. 14.
som. 6.

Solet etiam queri an valeat duci in coniugium, quæ prius est polluta per adulterium. De hoc Leo papa ait, nullus ducat in matrimonium quam prius polluit adulterio. Item. Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse: & insuper mœchæ iuramentum dedisse, quod post legitimi mariti mortem si superueniret, duceret in vxorẽ: quod & factum est. Tale ergo connubiũ prohibemus & anathematizamus. His aliisq; auctoritatibus vetantur in coniugium copulari, qui se prius adulterio maculauerunt. Contra Aug. ostendit dicens. Deniq; mortuo eo quo fuit verum coniugium, fieri potest coniugium cum qua præcessit adulterium. Idem, posse fieri sane licitas nuptias ex personis licite coniunctis honesto placito subsequente manifestum est.

Determinatio.

Sed hæc vltima auctoritas de cõcubinis loquitur, perhibens concubinas posse transire ad honestum placitum nuptiarum, si castitatem & fidem seruare velint. Prima vero auctoritas Aug. de illis agit, qui de peccato penituerunt, & nihil in morte viri machinatæ sunt, nec viuente viro fidem adulteræ dedit mæchus, quod eam in cõiugio duceret si superueniret. Qui vero hoc faciunt, aliter præmissis auctoritatibus prohibentur copulari.

SIPRO EXTREMA CONIUNCTIONE

valeat vxor separari à viro, & econuerso.

DISTINCT. XXXVI.

Nunc de cõditione videamus an valeat coniugium

gum diuidere? Ad quod dicimus quia non nega-
 tur ingenua posse nubere seruo: sed si nescitur esse
 seruilis conditionis, libere potest dimitti cum ser-
 uitus eius fuerit deprehensa, secundum illud. Si
 quis ingenuus homo ancillam alterius vxorē ac-
 ceperit, & aestimat, quod ingenua sit: si ipsa fœmi-
 na fuerit postea in seruitutem delecta, si eam à ser-
 uitate redimere potest, faciat: si non potest, si vo-
 luerit aliam accipiat. Si vero ancillam eam scierat
 & collaudauerat post, eam vt legitimam habeat.
 Item ex eodem. Si fœmina ingenua acceperit ser-
 uum, sciens quod seruus esset, habeat eum: quia
 omnes vnū patrem habemus in cœlis, vna lex
 erit viro & fœminæ. Cum dicitur sciens illum ser-
 uum, datur intelligi, quod si nescierit illum ser-
 uum esse, non cogitur manere cum ipso. Si enim
 conditionis dolum patitur, non cogitur adhære-
 re ei cuius fraude decepta est. Si autem scierit vir
 conditionem mulieris vel econuerso: non valet
 eam dimittere. Vnde Zacharias papa. Si quis liber
 ancillam in matrimonio acceperit, non habet li-
 centiam dimittendi eam, si consensu amborum
 coniuncti sunt, nisi ob fornicationem. De illis agit
 quibus alterutrius conditio nota est quando con-
 iunguntur.

*In concilio
 apud Verme-
 riam, ca. 6.*

Ibid. ca. 8.

*29 qu. 2. 3.
 quis liber.*

De copula serui & ancilla diuersorum dominorum. B
 Quæritur etiam, si seruus vnus ancillam alte-
 rius acceperit, an sit inter eos cōiugium? De hoc est
 statutum est. Dictū est nobis, quod quidā legi-
 tima seruorū matrimonia potestatiua quadā pre-
 sumptione dirimant: nō attendentes illud, Quod
 Deus cōiunxit, homo non separat. Vnde nobis vi-
 sum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, et
 si diuersos Dñs habeant, sed in vno coniugio per-
 manentes Dñs seruiant suis. Et hoc in illis obser-
 uandum est, vbi legalis cōiunctio fuit, & per vo-
 luntatē Dominorum. Attē de finem huius capituli

Matth. 19.

Kkk * li, vbi

li, vbi videtur innui præter voluntatem Dominorū inter seruum & ancillam non posse contrahi coniugium, vel si contrahitur non esse ratum. Quibusdam tamen videtur inter eos posse fieri coniugium Dominis ignorantibus.

In Tiburt.

concl. ibid.

6. Perlatum.

De viro, qui se facit seruum vt dimitatur ab vxore.
 Illud etiam notandum, quod si mulier virum liberum acceperit, & ille vt causam præstet diuidij se alicuius seruum fecerit, nec ille vxorē dimittere, nec illa ob vinculum coniugii in seruitutem redigi poterit. Vnde illud, Perlatum est ad sancti synodum, quod quidam ingenuus ingentiam accepit vxorem, & post filiorum procreatione occasione diuorrij, cuiusdā seruum se fecerit. Vt & mulierē necessario tenere debeat, & si reuertatur an illa etiam seruituti subijci debeat questum. Iudicatum est vxorem minime debere dimittere, tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quē liberum ipsa maritum acceperat.

De aetate contrahentium.

Hoc etiam sciendū est, quod pueri ante xii. annos & puellæ ante xij. annos secundum leges matrimonium inire nequeunt. Quod si ante prædicta tempora copulam inierint separari possunt, quæuis voluntate & assensu parentum iuncti fuerint. Qui vero in pueritia copulati post annos pubertatis nolunt se relinquere, sed in coniunctione permanere, iam ex hoc efficiuntur coniuges, & deinceps nequeunt separari. Item, Sponsalia antequam annuennium contrahi non possunt. Solo n. concontrahuntur, qui interuenire non potest, nisi alterutra parte intelligatur quod inter eos agitur. Duo illa executi sumus cum aliorum quorundam adiectione, quibus coniugium solui potest, nec tamen solui semper necesse est. Nūc de illis, quæ perfonas illegitimas penitus faciunt, addendum & primum de ordinē

*30. q. 2. cap.
Sponsalia.*

IN QVO ORDINE NEQVEAT FIERI

Coniugium.

DISTINCT. XXXVII. A

Suntigitur quidam ordines, in quibus nullatenus potest contrahi coniugium: & si intercesserit copula, fit diuortium: ut sacerdotium, diaconatus & subdiaconatus. In aliis vero permittitur sortiri coniugium, si religionis habitum sumpserint, vel continentiae votum fecerint. Vnde Leo papa, Clericos, Lectores, Ostiarios, Exorcistas, Acolytos, si extra votum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere virginem Ecclesia Romana permittit, non viduam vel repudiatam: quia deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt, nec laicus uxorem sortitus, nisi virginem, vel bigamus ad clericatum. Item ex Carthaginensi concilio. Placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos etiam ab vxoribus abstineri: quod si non fecerint, etiam ab Ecclesiastico remoueantur officio. Ceteros vero clericos ad hoc non cogit. Item Leo papa. Lex continentiae eadem est ministris altaris, quae episcopis & presbyteris: qui cum essent laici vel lectores, licite uxores ducere potuerunt: sed cum ad praedictos peruenerunt gradus, coepit eis non licere, quod prius licuit. Item in sexta synodo, Si quis eorum qui ad clericatum accedunt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari: hoc ante ordinem subdiaconatus faciat. Item Calixtus papa, Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, monachis, concubinas habere seu matrimonium contrahere penitus interdiximus: contra quoque matrimonia ab huiusmodi personis dissolui, & personas ad poenitentiam debere redigi, iuxta sanctorum canonum distinctionem iudicamus. Item Gregorius, Nullum facere subdiaconum episcopi praesumat, nisi qui se caste victurum promiserit: quia nullus debet ad mysterium altaris

*Dist. 32. ca.**Seriatim**Ex Cartha.**con. 5. cap. 3**Leo 1. ep. 90.**Rustico episcopo.**Dist. 32. ca.**Si quis.**Dist. 27. cap.**Presbyteris.**Greg. ep. 4.**lib. 1. Petro**subdiacono.*

accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

De interfecto ribus suarum coniugum.

23. q. 2. Inter
fectores.
se. 2. 3.

His adiiciendum est de occisoribus suarum coniugum : de quibus Nicolaus Papa scribit Radulpho Bituricensi archiepiscopo : Interfectores suarum coniugum sine iudicio, (cum non addis adulterarum, vel aliquid huiusmodi) quid aliud habent sunt, quam homicidæ? ac per hoc ad poenitentiam redigendi: quibus penitus denegatur coniugium. Hic videtur Nicolaus permittere maritis, pro adulterio aut alio huiusmodi vxores suas interficere: sed ecclesiastica disciplina spiritali gladio, non materiali crimosos ferire iubet. Vnde idem Nicolaus, Inter hæc vestra sanctitas addere studuit, si cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum marito eius secundum mundanam legem interficere liceat.

23. q. 2. cap.
Quicumque
propriam.

Sed sancta Dei Ecclesia nunquam mundanis constringitur legibus: gladium non habet nisi spirituale. Item Pius papa: Quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa interfecerit, aliamque duxerit, armis depositis publicam agat poenitentiam: & si contumax extiterit, anathematizetur usquequo consentiat.

DE VOTO.

DISTINCT. XXXVIII.

Nunc de voto inspiciamus. Votum est testificatio quaedam promissionis spontanea: quæ Deo & de his quæ Dei sunt, proprie fieri debet: Sunt tamen & vota stultorum, quæ frangenda sunt.

De votorum differentiis.

Sciendum vero quod votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, ut illud quod in baptismo omnes faciunt, cum spondent renuntiare diabolo, & pompis eius: singulare ut cum aliquis sponte promittit seruare virginitatem, vel continentiam, vel aliquid huiusmodi. Item singulare votum, aliud est priuatum, aliud solenne. Priuatum

tum est, in abscondito factum: Solenne vero in conspectu Ecclesiæ factum. Item priuatum votū, si violetur, peccatū est mortale. Solenne vero violare, peccatum & scandalum est. Qui priuatum faciunt votum continentix, matrimonium contrahere non debent: quia contrahendo mortaliter peccant. Si tamen contraxerint, non separentur: quia probari non potest, quod occulte factum est. Qui vero solenniter vouent, nullatenus coniugiū inire queunt: quibus non solum nubere, sed & vel-
 le damnabile est. Vnde Aug. in coniugali vinculo si pudicitia seruetur, dominatio non timetur: sed in viduali continentia, & virginali excellētia virtus muneris amplioris expetitur: quia expetita, & electa, & vota oblata iā non solum capescere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle damnabile est. Aug. Vouētibus enim virginitatem vel viduitatem, nō solum nubere, sed etiam velle dānabile est. Quod Apostolus ostendit Thimotheo scribens, Adolescentiores viduas deuita: cū enim luxuritatæ fuerint, in Christo nubere volunt, id est, cum post votum continētix in deliciis egerint vitā, non dico nubunt: sed nubere volunt in Christo, quasi tunc non sit peccatum: sed quid sit ostēdit subdens. Habentes damnationē: & quare subdit, quia primam fidem irritam fecerunt, et si non nubendo, tamen volendo: vt voluntatem quæ à proposito cecidit, appareat esse damnatam, siue sequantur nuptiæ, siue non. Damnatur enim pro-
 polita fraus: damnantur tales, quia continentix fidei primam irritam fecerunt, id est, votum, vel in voto violato fidem quam in baptismo professæ sunt. Si autē pro voluntate nubendi damnantur, constat si eam affectui mancipauerint, reuocandū id esse irritum, easq; arcendas redire ad propositū. Vnde Grego. Viduas à proposito recedētes viduitatis, super quib⁹ nos cōsuluiſti, credo te nosse à san-

*Lib. de bonis
viduitatis,
c. 9. to. 4.*

*Eodem ca. 9.
continuo.*

*Ibid. paulo
inferius.*

cto Paulo, nisi conuertantur, olim esse damnatas, & nos apostolica auctoritate damnandas, & à communionem fidelium atq; à liminibus Ecclesie arcendas fore censemus, vsquequo obediant episcopis suis, & ad bonum, quod coeperunt, inuit aut voluntarie reuertantur.

Ibidem continuo.

*Innocen. 1.
epist. 1. ad
Victricium
episcopum
Rothomagensem.*

Ibidem continuo.

*Innoc. e. 12.
Epist. eiusdē
epist. 2.*

De virginibus autem nō velatis, si deuiauerint à prædecessore nostro Innocentio papa tale decretum habemus. Hæ quæ necdum sacro velamine tectæ, tamē in proposito virginali semper se simulauerunt permanere: licet velatæ non fuerint, tamen si nupserint aliquo tempore, his agenda pœnitentia est: quia sponsio earum à Dño tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui: quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta nō poterit? Item si virgines nondum velatæ taliter publica pœnitentia puniuntur, & à cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem excluduntur: quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris consilij existunt, & habitum religionis assumpserunt: & deinde apostatauerunt, atq; ad priorem vomitum sunt reuersæ: à nobis & ab omnibus fidelibus, à liminibus Ecclesie, & à cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ. Ex his apparet, virgines vel viduas voto continentie astrictas, siue fuerint velatæ siue nō, nullatenus coniugium sortiri posse. Quod itidē de omnibus intelligendum est, qui cōtinentiam vouerunt. Quod n. ante erat licitum, post votum fit illicitum. Non est igitur prætermittendum, quod Innocentius papa de viduis & puellis decreuit, qui Christo spiritualiter nubunt: si postea publice nupserint, non eas admittendas esse ad pœnitentiā, nisi hi quibus se iunxerant, de mundo recesserint. Si enim de omnibus hæc ratio custoditur, vt quæ-

cun-

cunq; viuentē viro alteri nupserit, adultera habe-
 atur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedi-
 tur, nisi vnus de illis fuerit defunctus: quanto ma-
 gis de illa tenenda est, quæ ante se immortalī spō-
 so coniunxerat, & post hoc ad humanas nuptias
 transmigravit? Attēde quod non solum coniugiū
 talibus negare videtur, sed et locum pœnitentiæ.
 Sed non ita intelligēdum est, vt aliquando exclu-
 dantur à pœnitentia, quæ digne pœnitentiā agere
 volunt: sed illæ non sunt admittendæ ad pœnitē-
 tiam, quæ ab incessus copula discedere noluerint:
 quia post religionis propositū non pōt Deo recō-
 ciliari per pœnitentiā, quæ ad habitum suæ pro-
 fessionis redire neglexerit. Tūc ille qui se cōiunxe-
 rat ei, defunctus erit, cū ab eius illicitis amplexib⁹
 hæc penitus recesserit. Cū ergo dicitur, eas non esse
 admittendas ad pœnitentiā, nisi quibus se iunxe-
 rant, de mundo recesserint, subaudiendū est, eis.
 Tunc n. eis viri de mundo recedunt & defungun-
 tur, cum ab eorum concupiscentia isti se alienant,
 quæ sensū similitudo subdita declarat & cōfirmat.

Quod grande malum sit adulterium. D

Cum vir & mulier legitime coniuncti sunt, con-
 stat alterū altero viuentē ad aliam non posse trās-
 ire copulam: alioquin adulterium cōmittitur: de
 quo Clemens Papa ait. Quid in omnibus peccatis *Clemens e-*
 adulterio est grauius? Secundum namq; in pœnis *pist. 2. ad*
 tenet locum, quæ primum illi habent, qui aberrāt *Iacobum.*
 à Deo. Grauiissime ergo peccant adulteri, grauius
 fornicarij, sed cunctis his grauius incestuosi: quos
 omnes transcendunt, contra naturam delinquen-
 tes. Vnde Aug. Adulterij malum vincit fornicatio- *Ca. 8. & 11.*
 nem, vincitur ab incestu. Peius n. est cum matre, *de bono con-*
 quam cum aliena vxore dormire: sed horū omniū *iug. tom. 6.*
 pessimum est, quod contra naturā fit: vt si vir mē-
 bro mulieris non ad hoc cōcesso vtatur: si execra-
 biliter fit in meretrice, sed execrabili⁹ fit in vxore.

Kkk 5 De

De illis qui post longam captiuitatem redeunt.

Hic quæritur de illis fœminis, quæ putantes viros suos interemptos, vel in captiuitate, vel ab ini qua dominatione nunquã liberandos, in aliorum coniugia trãsierunt: si illi qui putabantur periisse remeauerint, utrũ eis reddi debeant: & an secundi fornicati sint, & ipsæ reæ adulterij. De hoc Leo papa sic ait, Necessè est vt legitimarum fœdera nuptiarum reintegranda credamus: & remotis his, quæ hostilitas intulit, cuiq; id legitime reformetur, quod intulit, procurandumq; est, vt recipiat quisq; quod proprium est. Nec tamẽ culpabilis iudicetur, & quasi alieni iuris peruasor habeatur, q; personam eius mariti, qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatẽ ducti sunt, pertinebant, in ius alienũ transire potuerunt: & tamen plenæ iustitiæ est, vt eisdem reuersis reformentur. Ideoq; si viri post longam captiuitatẽ reuersi, ita in dilectione suarũ coniugum perseuerant, vt eas cupiant in suum redire consortium: dimittendum est, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit: & restituentum, quod fides postulat. Sin autẽ aliquæ mulieres ita vt virorum posteriorum amore sunt captæ, vt malint his cohærere, quam ad legitimum transire consortium: merito sunt notandæ: ita vt ecclesiastica communione priuentur, quæ de re excusabili contaminationẽ criminis elegerunt. Redeãt ergo in suum coniugia statim: quia sicut mulieres, quæ ad viros suos reuerti noluerint, impiæ sunt habendæ: ita illæ quæ redeunt, merito sunt laudandæ. Ex his ostenditur, illos qui taliter iunguntur, vt credant virum interemptũ, per ignorantiam, aliquã excusationẽ habere de peccato: & tantum primã copulam esse legitimam, non secundam: veniam tamen habere, si careat opprobrium malæ voluntatis. Sed si quis relicta in patria sua vxore in lógiam

*Leo p. p. p.
77. Niceta
episco.
Aquilensis.*

quam abiens regionē aliam ducat vxorem, deinde poenitētia ductus eam dimittere velit, asserens se aliam habuisse, quæ viuit: nec ecclesia permittat, quæ quod ille asserit, ignorat: quaritur an hæc secunda copula sit coniugū? Sane dici pōt, non esse coniugium, & mulierē de crimine excusari per ignorantiam, virum autē adulterium admisisse. Sed ex quo ad primam redire volens nec valens, cogitur ecclesie disciplina hāc tenere, incipit excusari per obedientiā & timorem, de hoc quod poscenti mulieri debitū reddit, à qua ipse nunquam poscere debet: & sic de aliis huiusmodi sentiendum est.

DE DISPARI CULTU.

DISTINCT. XXXIX.

A

Post hæc de dispari cultu videndum est, hæc est enim vna de causis, quibus personæ illegitimæ sunt ad contrahendum matrimonium. Nō enim licet Christiano cum gentili vel Iudæa inire cōiugium: quia etiam in veteri testamento prohibitū est, fideles viros infideles ducere vxores: Dño dicente: Non accipias vxores de filiabus alienigenarum filiis tuis, ne traducant eos post Deos suos. Iuxta hoc Dñi præceptum Iudæorum coniugia cū alienigenis inita Esdras separauit. Hoc idem est in nouo testamento seruatur. Vnde Aug. Ne nubat femina, nisi suæ religionis viro: vel ne vir talem ducat vxorem. Id enim, vt dicis, iubet Dñs, docet Apostolus, vtrunq; præcipit testamētum. Itē Ambr. Caue Christiane gētili vel Iudæo filiam tuam tradere: caue ne gentilem vel Iudæam vel alienigenā, id est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accersas tibi. Item, Si quis Iudææ, siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Christiano carnali consortio misceatur, quicumque tantum nefas admitterit, à Christiano cœtu protinus segregetur. Ex his aliisq; pluribus testimoniis apparet, non posse contrahi coniugium ab his, qui sunt diuersæ religionis & fidei.

Exod. 24.

Deut. 7.

Esdras. 10.

Lib. 1. de

adult. con-

iug. c. 21. t. 6.

Amb. ca. 9.

lib. 1. de

Abraham.

Exod. 34.

1. Cor. 7.

Ex concilio

Vrbansenf.

2. Cor. 7.

De

De coniugio fidelis & infidelis, & duorum infidelium.

Huic a. videtur obuiare, quod Apostolus ait de imparibus coniugiis. Ego dico, non Dñs. Si quis frater habet vxorem infidelē, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier, &c. Sed aliud hoc esse, aliud illud, euidenter ostendit Aug. Ibi n. agitur de illis coniugiis fidelium & infidelium, quæ contrahuntur ab eis in dispari religione & fide manentibus. Apostolus vero agit de illis, qui vnus eiusdemque infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt. Sed cū venisset euangelium, alter sine altera credidit. Intelligisne quid dicam? Attende vt rem ipsam diligentius explanem. Ecce coniuges duo vnus infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt: nulla de his quaestio est, quæ pertinet ad illud præceptū veteris & noui testamenti, quod prohibetur fidelis cum infideli copulare coniugium. Iam sunt cōiuges, & ambo adhuc sunt infideles. Tales sunt adhuc quales cōiuncti sunt. Venitq; Euangelij prædicator, credidit eorum vnus vel vna, sed ita vt infidelis cum fideli habitare cōsentiat, non iubet Dñs, vt fidelis infidelem dimittat taliter coniunctum. Nec Apostolus iubet, vt non dimittat, sed consulit: vt si quis aliter agat, non sit transgressor, sicut & de virginibus consulit. Monet a. quod est lucrandi occasio, cum possit licite relinquere, sed non expedit. Tunc n. non expedit id, quod licitum est, quādo permittitur quidem: sed ipsius vsus aliis affert impedimentum salutis: sicut discessio fidelis ab infideli, quam non prohibet Dñs, quia coram illo non est iniusta: sed Apostolus ne fiat, consilio charitatis suadet, vt nemo in ea re iussione necessitate teneatur, sed cōsiliij volūtate libere faciat. Ex his mōstratur, inter infideles coniugium esse, & consilium Apostoli nō obuiare præcepto Dñi, quod iubet fidelē non iungi infideli, & si coniuncti fuerint separari. Legitur enim

*Aug. eodē c.
21. lib. 1. de
adulteri. cō-
iug.*

*Aug. ibid.
lib. 1. ca. 18.*

*1. Cor. 7.
Aug. ad Pol-
lentium.
lib. 1. ca. 13.*

1. Cor. 7.

enim, quod Esdras propheta, immo Dñs per eum iussit Israëlitis vxores dimittere alienigenas: per 1. Esdr. 10. quas ibant ad Deos alienos, non illæ per maritos acquirebantur Deo. Recte ergo præcipit: quia per Moysen iusserat Dñs, ne quis vxorem alienigenam duceret. Merito ergo quas duxerant Dño prohibente, Dño iubente dimiserunt: quia vt ait Ambr. Non est putandum matrimonium, quod extra decretum Dei factum est: sed cum cognoscitur, emendandum: vt quando fidelis infideli copulatur. Sed vt ait August. Cum cœpisset gentibus euangelium prædicari, iam coniunctos gentiles gentilibus cōpetit coniugibus: ex quibus si non ambo crederet, sed vnus vel vna, & infidelis cum fideli cōsentiret habitare: nec prohiberi à Dño debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo non prohiberi, quia iustitia permittit à fornicante discedere. Et infidelis hominis fornicatio est maior in corde, nec vera eius pudicitia cum coniuge dici pōt: quia omne quod non est ex fide, peccatum est, quamuis veram fidelis habeat pudicitiam, etiam cum infideli coniuge, quæ non habet veram. Ideo autem nec iuberi, quia nec contra iussionem domini gentiles fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iustitiam, fideli infidelem dimittere: sed licitū non erat faciendum propter liberam beneuolentiam. Euidenter apparet & inter fideles coniugiū esse, & Apostolum de illis agere, qui in infidelitate coniuncti fuerunt, & post alter ad fidem conuersus est, cum quo etiam infidelis habitare consentit, & hunc non dimittere fideli consulit Apostolus: quia forte per fidelem saluabitur infidelis.

*De fornicatione spiritali, ob quam potest dimitti
comunx.*

Potest tamen dici licite dimittere: quia infideli est fornicatio, si non corporis tamen mentis. *In Glos. 1. Cor. 7. Si quis:* **fam n. fornicationis Dominus excepit. Fornicationem**

Amb. ad cō-

7 pri. ad Cor.

Aug. li. 1. &

ca. 18 de ad-

ul. coniug.

Matt. 19.

C

In Glos. 1.

1. Cor. 7.

Si quis:

tionem

*Matth. 5. &
19. lib. 1.
Aug. in ser.
Domini in
monte.*

tionem vero generalē, & vniuersalem intelligere cogimur, non modo scilicet corporalem, sed & spiritualē, de qua Aug. ait, Idololatria & quælibet noxia superstitio fornicatio est. Dñs autem permittit & causa fornicationis vxorem dimitti, sed non iussit: & sic dedit Apostolo loco monendi, vt qui voluerit non dimittat: pōt tamen licitè dimittere. Si n. fornicatio carnis detestanda est in coniuge, quanto magis fornicatio mentis, i. infidelitas,

Pro quibus vitis possit dimitti.

*Ibidem. ubi
supra, paulo
in sermone.*

Si a. quæris, An propter aliud vitium, nisi propter infidelitatē vel idololatriam, possit dimitti? Attende quid Aug. ait. Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria, non est dubitandum, & auaritiam fornicationem esse. Quis ergo quamlibet illicitam concupiscentiam potest à fornicationis genere separare, si à auaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum, quæ in stupris cum alienis viris vel foeminis committuntur, sed ob quaslibet, quæ animam à lege Dei aberrare faciūt & perniciosè corrumpūt, possit sine crimine & vir vxorem suam dimittere, & vxor virum. Item, Refussime dimittitur, si viro suo dicat, non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congreges: vel nisi solita lenocinia exerceas, aut si quid aliud facinorosum vel flagitiosum à viro suo expetat. Tunc ille, si veraciter pœnitens est, habetque fidem per dilectionem operantem, membrum, quod eum scandalizat, amputabit. Ex his apparet, quod non solum infidelitas, sed etiam quælibet concupiscentia, quæ perniciosè turpiterque corrumpit, fornicatio spiritualis est: per quā vir vxorem, vel vxor virum dimittere potest. Cōsulit tamen Apostolus, ne fidelis dimittat infidelem volentem cohabitare, nec à Deo reuocare.

*Act. de fide
& operibus
cap. 16. 20. 4.
Matth. ult.*

1 Cor. 7.

Si fideli liceat aliam ducere infideli discedente vel dimissa. B

H 1 4

Hic quæritur. Si fidelis dimittat infidelē, vel infidelis à fideli discedat, an liceat fideli aliam ducere? Videtur auctoritas testari, quod illa viuentē alterā ducere non valeat. Ambr. n. verba Apostoli exponens ait, Alioquin si disceditis ab inuicem, & volētes cohabitare dimittitis, & alius vos copulatis, adulteri estis: & filij vestri, qui de hac copula nascuntur, immundi, i. spurij sunt. Itē, Si quis habuerit vxorē virginem ante baptismum, viuentē illa post baptismum, alteram habere non potest. Criminalia n. in baptismo soluuntur, non coniugia.

Quæ præmissis contraria videntur.

Sed cōtra Ambr. testatur. Si infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat. Non n. est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi: quia non debetur reuerētia coniugij ei, qui horret auctorem coniugij. Non est n. ratum matrimonium, quod sine deuotione Dei est: & ideo non est peccatū ei, qui dimittitur propter Deū, si alij se copulauerit. Cōtumelia enim creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus. Infidelis a. discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium, nec est seruanda ei fides coniugij, qui ideo recessit, ne audiret Christum esse Deum Christianorum cōiugiorum. Si vero ambo crediderint, per cognitionē Dei confirmatur cōiugium.

Determinatio.

Attēde, hæc prædictis contraria posse videri, ita vt sibi Ambr. cōtradicerē videatur. Sed distinguendum est hic, aliud esse dimittere volētē cohabitare: aliud, dimitti ppter Deum ab illo, q horret nomen Christi. Ibi lex beneuolētix non seruatur, hic veritas custoditur. Et ideo cū liceat dimittere volētē cohabitare, non tñ ea viuentē aliam ducere licet. Dicedentē vero sequi nō oportet: & ea viuentē aliā ducere licet. Sed hoc nō est intelligendum nisi de his, q in infidelitate sibi copulati sunt. Sed si

*Gloss. ordi.
ex. Amb. ad
c. 7. 1 ad Co-
rinth.*

*Ex conc.
Meldens.*

*E
Amb. ad. ca.
7. pri. ad Co-
rinth. Non
est enim.*

*G
2. 8. quest. 2.
ad*

ad finem vterq; conuersus est, vel si vterque fidelis
matrimonio coniunctus est, & post alter eorum a
fide discesserit, & odio fieri coniugem renquerit
dimissus discedentē non comitabitur, nec tamen
illa vivente alteram ducere poterit: quia inter eos
fuerat ratum coniugium, quod nō potest dissolui.

*Quidam dicunt coniugium non esse inter infideles,
& quare.*

Sunt tamen nonnulli, qui inter infideles asserunt
non esse coniugium: quia nec rata, nec legitima est
eorum copula. Rata non est, quia solui potest: nec
legitima, quia Apostolus ait. Omne quod non est
ex fide peccatum est. Eorum a. coniunctio non est
ex fide, & ideo peccatum est. Non est ergo coniu-
gium: quia nullum coniugium peccatum est. Aug.
etiam dicit, quia non est vera pudicitia infidelium
cum fideli. Sed vera negatur esse pudicitia: non
quod infidelium coniugium non sit verum, sed quia
non habet illud triplex bonum, quod excusat coniu-
gium, & meretur præmium. Item illud Apostoli. Om-
ne quod non est ex fide peccatum est. non ita in-
telligendum est, vt quicquid sit ab infidelibus pec-
catum sit: sed omne, quod sit contra fidem, id est
conscientiam, male sit, & ad gehennam ædificat.
Velin omni eo, quod infidelis facit, peccat: non
quia illud facit, sed quia non eo modo illud facit
quo debet, non referens ad debitum finem.

*Quod legitimum sit coniugium infidelium, sed non
ratum & quare.*

Copula ergo maritalis, quæ est inter infideles,
coniugium est legitimum, sed non ratum. Legiti-
mum, quia est inter legitimas personas: sed non ra-
tum, quia sine fide. Coniugium vero fidelium est le-
gitimum, & ratum, si tamen legitimæ sunt personæ.
Quod a. legitima sit infidelium coniunctio, Aug.
testatur dicens, Vxor legitima societate coniu-
cta, sine vlla culpa relinquitur, si cū viro Christia-
no peccet.

Rom. 14.

*Aug. ca. 18.
lib. 1. de ad-
ulte cōiug.
Tom. 6.*

*In lib. de fide
& operibus
cap. 16. fo. 4.*

no permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quod infideli ad fidem conuerso Apostolus cōsuluit infidelem non dimittere: quod non faceret, si non esset inter eos legitimum coniugium. Legitimum est, quod legalis institutione, vel prouinciæ moribus, non contra iussionem Dñi contrahitur.

DE COGNATIONE CARNALI ET SPIRITUALI: & Prius de carnali.

DISTINCT. XL.

A

Nunc superest de cognatione aliquid dicere. Est autem cognatio alia carnalis, alia spiritualis. Primum de carnali cognatione & affinitate inspiciamus. Cognati ergo vel affines in septimo gradu, vel infra, copulari non debent. Vnde Gregor. Progeniē suam vnumquemq; vsq; ad septimā obseruare decernimus generationem: & quam diu se agnoscunt affinitate propinquos vel cognatos, ad coniugalē copulam accedere denegamus: quod si fecerit, separentur. Itē Nicolaus papa. De consanguinitate suā nullus vxorē ducat vsq; post generationē septimā, vel quousq; parentela cognosci potest. Item, Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsq; ad septimum gradum vxores ducant. His auditoriisq; pluribus, cōsanguineorum cōiunctiones prohibētur vsq; ad septimum gradum.

Greg. epi. 31.
li. 12. ad Felicem Sici-
lia episcop.

Nicolaus 1.
cap. 11. syno-
di Romana.

Ex cōc. Lug.

De computatione graduum consanguinitatis. B

Quomodo a. gradus consanguinitatis computandi sunt, Isid. ostēdit sic: Series consanguinitatis sex gradibus dirimitur, hoc modo: Filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsū sciunctis, ex radice illius trunci egrediūtur isti ramunculi nepos & neptis, primus: Pronepos & proneptis, secundus: Abnepos & Abneptis, tertius: Adnepos & Adneptis, quartus: Trinepos & Trineptis, quintus: Trinepotis nepos & trineptis neptis, sextus. Attende quod sex gradus tantum ponit Isidorus, quia truncum inter gradus non cōputat. Alij

Isid. lib. 9.
etym. c. 5.

vero, qui septē gradus ponunt, trūcum inter gradus cōputant. Varie nanq; cōputantur gradus cōsanguinitatis. Alii n. patrem in primo gradu, filios in secundo ponūt: Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum vna caro sint pater & filius. Auctoritates ergo, quæ cōsanguinitatis cautelam vsq; in septimum gradum prohibent, patre ponūt in primo gradu. Illi vero, qui vsq; ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Atq; ita fit, vt eadē personę secundum hanc diuersitatē inueniantur, in sexto, & septimo gradu. Patre vero in primo gradu ponit, qui fratres dicit esse secundū gradum. Hoc modo cōputat Zacharias papa, inquit, Parētelæ gradus taliter computamus. Ego & frater meus vna generatio sumus, primumq; gradum efficiamus. Rursus, filius meus, & fratris mei filius secunda generatio sunt, & secundum gradū faciūt: atq; ad hunc modū ceteræ successiones. Inter illos vero, qui sex cōputāt gradus, & illos qui septē computant gradus, nulla in sensu existit diuersitas, quamuis in numero gradū varietas videatur. Vltima enim generatio si à fratribus sumat initium numerādi, septima inuenitur.

*Ibidem cap.
Parentels.*

*Isid. lib. 9.
etym. c. 6.*

Quare sex gradus computantur.
Quare vero sex cōputet Isidorus, ipse aperit dicens, Consanguinitas dum se paulatim propagat ordinibus dirimens vsque ad vltimum gradum protraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonii vinculum eam recipiet, & quodammodo incipiet reuocare fugientem. Ideo autem vsq; ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur. Ita propinquitas generis tot gradib; terminetur. In his sex gradib; omnia propinquitatum nomina continētur, ultra quos nec affinitas inueniri, nec successio potest.

est amplius prorogari. Secundum alios, septem gradus ideo computatur, ita ut post septem gradus sponsus sponsæ iungatur: sicut post hanc vitam, quæ septem diebus agitur, ecclesia Christo iungetur. His autem occurrit illud, quod Gregor. Aug. Anglorum episcopo, à quo requisitus fuerat, quæ generatione debeant copulari, rescribit sic: Quædam lex Romana permittit, ut siue fratris vel sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimēto didicimus, ex tali coniugio sobolē non posse succrescere. Vnde necesse est, ut quarta vel quinta generatio fidelium licenter sibi coniungatur. Sed post multum tēporis idem Greg. à Felice Messanæ Sicilia præside, requisitus utrum August. scripserit, ut Anglorū quarta generatione contracta matrimonia non soluerentur, inter cætera talē reddidit rationem: Quod scripsi August. Anglorum episcopo, ipsi etiam Anglorum genti, quæ nuper ad fidē venerat, nec à bono quod cæperat meruendo austeriora recederet, specialiter & non generaliter me agnoscas scripsisse. Nec ideo hæc eis scripsi, ut postquam in fide fuerint solidati, si infra propriā consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur: aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem iungantur.

DE GRADIBVS AFFINITATIS.

DISTINCT. XLI.

A

Nunc de affinitate videndum est: de qua Gregor. ait, Porro de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quæ ad virum ex parte vxoris, seu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifesta ratio est: quia si secundum diuinā sententiā ego & vxor mea sum⁹ vna caro, profecto mihi & illi mea suaq; parētela propinquitas vna efficitur. Quocirca ego & soror vxoris meæ, in vno & primo gradu erim⁹: filius vero eius, secūdo gradu erit à me: ne-

LII 2

ptis

Greg. c. 6 ad
interroga.
Aug. episc.
Anglo.

Greg. episc.
31. li. 12. Felice
episc. Mes.

Ibidem.

35. q. 5. cap.
Porro de af-
finitate.

pris vero in tertio. Idēq; vtrinq; in cæteris agendum est, in successionebus. Vxorem vero propinqui cuiuscunq; gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoq; gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum vxor meæ de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus conuenit obseruare. Qui vero aliorum sentiunt, Antichristi sunt. Itē Iulius papa. Aequaliter vir cōiungatur consanguineis propriis, & consanguineis vxoris, Item Idē. Sane consanguinitas, quæ in proprio viro conseruanda est, etiam in vxoris parentela de lege nuptiarum custodiendā est: quia cōstat eos duos fuisse in carnē vna. Ideoq; communis est illis vtraque parentela. Item Iulius papa. Nullum in vtroq; sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis vel vxoris, vsque in septimum generationis gradum, vxorē ducere, vel incesti macula copulari: quia sicut non licet cuiquā Christiano de sua consanguinitate, sic nec de consanguinitate vxoris cōiugem ducere, propter carnis vnitatē. Itē Greg. De affinitate consanguinitatis, per gradus cognationis placuit vsq; ad septimā generationē obseruare. Nam & hæreditas rerum per legales instrumentorum definitiones sancita, vsq; ad septimum gradum hæredum protēdit successione. Non n. eis succederent, nisi de propagine cognationis deberetur. His auctoritatibus insinuat, & quæ sit affinitas, & vsq; ad quem gradum sit obseruanda, scilicet, vsq; ad septimum.

Varie traditiones de affinitate

Sed alij videntur concedere, in quinta generatione inter affines cōtrahi coniugium, & in quarta etiam si contractum fuerit, non separari. Ait n. Fabianus papa, De propinquis ad affinitatem per virum & vxorē veniunt, defuncta vxore vel viro in quinta generatione iungantur: in quarta si inuenti fuerint, non separentur. In tertia vero pro-

35. qu. 3. ca.
aqualiter.
Concil.
Vormaciensis,
cap. 78.

Ibidem ca.
Nullum.

In cōc Mel-
den. ibid.
c. de affini-
tate.

Ibidem, De
propinquis.

pinquitate, nō licet vxorem alterius accipere post
 obitum eius. Æqualiter vir iungatur in matrimo-
 nio eis, qui sibi cōsanguinei sunt, & vxoris suæ cō-
 sanguineis, post mortē vxoris. Ecce hic cōceditur,
 in quinta vel quarta propinquitate, affinium fieri
 cōiugium. Iulius ēt papa ait, Statutum est, vt reli-
 ctam patris vxoris suæ, relictā fratris vxoris suæ,
 relictā filij vxoris suæ, nemo sibi in matrimonium
 sumat: relictā vxorē cōsanguineorum vxoris suæ
 vsq; in tertiā progeniem, nemo in vxorē sumat. In
 quarta vero & quinta, si inuēti fuerint, non sepa-
 rētur. Ecce quam varie de affinitatis obseruatio-
 ne loquuntur auctores. Alij n. vsq; ad septimum
 gradum eā obseruari sanciunt. Alij vero in quinto
 vel quarto matrimonio cōtracta nō diuidunt. Sed
 illi veritatis rigorē, isti misericordiæ dispēsationē
 vidētur proponere. Potest n. ecclesia dispensare in
 copula affinium vsq; ad tertium gradū: sicut Greg.
 dispēsauit in quarto gradu consanguinitatis. Illud
 a. non est prætereūdum, quod Gregorius Venerio
 episcopo scripsit: Sed ē apostolicā consulere decre-
 uisti, si mulier copula nuptiali extraneo viro con-
 iuncta, cognationi eius pertineat, si eo defuncto
 cognatio maneat, vel sub alio viro cognationis
 vocabula dissoluatur, vel si susceptæ soboles pos-
 sint legitime ad prioris viri cognationis transire
 copulā. Si vna caro sūt: quomodo aliquis eorum
 pōt propinquius vni pertinere, nisi pertineat alte-
 ri? Hoc minime posse fieri credēdum est. Porro v-
 no defuncto, in superstitē affinitas nō deletur: nec
 alia copula cōiugalis affinitatē copulæ prioris sol-
 uere valet: sed nec alterius coniunctionis soboles
 placet ad affinitatis prioris viri cōsortiū transire.
 Si quis ergo sacrilego & temerario ausu in defun-
 cto querit propinquitatē extinguere, vel sub alte-
 ro affinitatis vocabula dissipare, vel si susceptas
 soboles alterius copulæ propinquitati prioris cre-

*Ibid. ca. ad
hoc quoque.*

*35. q. 10. ca.
Fraternita-
tis.*

Gen. 2^a
Matth. 19.

Gratianus
ex synodo
Romana re-
fert.

35 q. 10 c. Si
qua mulier.

35. qua. 6. Si
duo viri.

Idem Ricar-
do. Iannuen.
episc. ubi su-
pr. c. Notifi-
camus.

dit legitime sociari: hic negat Dei verbum valide esse, quod dixit. Erunt duo in carne vna. Ecce hic prohibet, si mortuo primo viro vxor eius alii nupserit, filios de secundo viro genitos ducere vxores de cognatione prioris viri: quia filij mediata matre, ad cognationem prioris viri pertinent, cuius quo mater eorum vna caro extiterat. Hoc idem Innocentius papa ait, Si qua mulier ad secundas nuptias transierit: & ex eis sobolem genuerit, nullatenus potest ad consortium cognationis prioris viri pertinere. Hoc autem obseruandum est vsque ad septimum generis gradum: sed maxime, vsque ad tertium & quartum, sicut supra positum est.

Si coniugium sit inter eos, qui nota consanguinitate diuiduntur.

Et est sciendum, quod ecclesia infra predictos gradus consanguinitatis coniunctos separat. Si autem ignoranter coniuncti fuerint in conspectu ecclesie, & postmodum probata consanguinitate eiuidem iudicio separati: queritur vtrum copula illa coniugium fuerit? Quibusdam videtur non fuisse coniugium, quia non erant legitimæ personæ: sed tamen de crimine excusantur per ignorantiam, & quasi coniugium reputatur, quia bona fide, & per manus ecclesie conuenerunt. Vnde & filii eorum legitimi habentur. Alii vero dicunt fuisse coniugium, licet non essent legitimæ personæ: quia talium coniunctiones vocantur canones coniugia, vbi de personis agitur, quarum testimonio consanguineorum sit dirimenda coniunctio. Vnde Urbanus papa, Si duo viri vel tres consanguinitate iureiurando firmauerint, vel ipsi forte confessi fuerint, coniugia dissoluantur. Si vero neutrum contigerit, episcopi eos super fidem Christi obtestentur, quatenus palam fateantur, si se recognoscunt consanguineos. Si se iudicio episcoporum segregauerint, alia matrimonia non prohibeantur contrahere. Idem, Notificamus ibi, vt cum tres vel duo ex propinquiorebus

eius

eius qui accusatur, hanc propinquitatem iuramento firmaverint: vel si duo vel tres & ex antiquioribus. Ianuensibus, quibus hæc propinquitas est nota, qui bonæ famæ & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, precio & omni malo studio prædicta firmaverint: sine mora coniugia dissoluantur. *Fabianus papa ibid. c. Consanguinitatis.*
 Consanguineos vero extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in synodo computet: sed propinquitas ad quorum notitiam pertinet. Si a. progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus propinquitas tota nota sit, episcops canonice perquirat: & si inuenta fuerit, separetur. Ecce quibus accusantibus vel testificantibus dirimenda sit consanguineorum coniunctio, quæ coniugium vocatur.

Distinctio utilis, Quid sit fornicatio.

D

Hic dicendum est, quod aliud est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus. Fornicatio, licet sit generis omnis illiciti coitus, qui fit extra uxorem: tamen specialiter intelligitur in usu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum, proprie est virginum illicita defloratio. Adulterium, est alieni thori violatio, unde adulterium dicitur, quasi alterius thori accessio. Incestus, est consanguinearum, vel affinium abusus. Unde incestuosi dicuntur, qui consanguineis vel affinibus suis abutuntur. Raptus admittitur, cum puella violenter à domo patris educitur, ut corrupta in uxorem habeatur. Siue puellæ, siue parentibus vis illata constiterit, hic morte mulsetatur: Sed si ad ecclesiam cum rapta confugerit, privilegio ecclesie mortis impunitatem meretur. Addendum est etiam illud Alexandri, qui ait, Quod frater sorore uxoris tuæ cognati dicuntur, æquiuocationis iure fit, & necessitate vulgaris appellationis potius, quam vlla cognitionis causa. Uxor n. fratris, fratris potius quam cognata vocatur. Mariti frater, leuir dicitur. Duorum fratrum uxores, iantrices vocantur, quasi eandem

ianuā intrantes. Viri soror, glos appellatur. Soror
ris a. vir nō habet speciale nomē, nec vxoris frater

DE SPIRITVALI COGNATIONE.

DISTINCT. XLII.

DE Parentalium graduū famosa quæstione, ali-
quid licet minus sufficienter, diximus. Iam de
spirituali cognatione addamus, quæ etiā personam
impedit, vt nō sint legitimæ ad ineundas nuptias.
Tria quidē sunt, consanguinitas, affinitas, & spiri-
tualis germanitas. Consanguinitas est inter eos,
qui iunguntur secundum lineam generis: Affini-
tas inter eos, qui genere quidē non sunt cōiuncti,
sed mediante genere sunt sociati, verbi gratia. V-
xor filii fratris mei qui non est de genere meo, per
ipsum, qui est de genere meo, mihi affinis facta est,
& ego illi. Spirituales proximitas, est inter compa-
trem & commatrē: & inter eos, quorum vnus al-
terum de sacro fonte leuauit, vel in catechizatio-
ne aut confirmatione tenuit. Est etiā inter filios
eiusdem hominis carnales & spirituales.

Hugo sen. 4.
cap. 13.

30. q. 1. cap.
Ad limina.

Quis sint filij spirituales.

Spirituales filij sūt, quos de sacro fonte leuam⁹,
vel in catechizatione seu cōfirmatione tenemus.
Filii etiā & filiz spirituales eorum sunt, qui triniz
mersionis vocabulo eos sacro baptismo tingūt.
Dicitur etiā spiritualis filia sacerdotis, quæ ei pec-
cata sua cōfiteretur. Vnde Symmachus papa. Omnes
quos in pœnitētia suscipimus, ita nostri spiritua-
les sunt filii: vt & ipsi quos vel nobis suscipiētibus,
vel sub trine mersionis vocabulo mergētibus, vn-
da baptismi regenerauit. Syluester etiā admonet,
vt ad suā filiā pœnitentiā nullus sacerdos acce-
dat: quia scriptum est, Omnes, quos in pœnitētia
accipimus, ita nostri filii sunt, vt in baptismo sus-
cepti: quorū omniū flagitiosa est cōmixtio. Quod
a. compater & cōmater sibi iungi nequeāt, nec pa-
ter spiritualis: nec mater filiz, vel filio spiritali, ex

con-

cōcilio Maguntinēsi docetur. De eo quod interro-
 gasti, si aliquis filiolum suam duxerit in vxorē, &
 de eo qui concubuit cum matre spiritali, & de eo,
 qui filium suū baptizauit, & vxor eius eū de fonte
 suscepit, hac causa vt dissidium fieret coniugij, si
 post in tali copula possunt permanere: sic respon-
 dendū est, si filiolum aut cōmatrem suam aliquis
 in coniugium duxerit separandos esse iudicamus,
 & graui pœnitētia plectēdos. Si vero coniuges le-
 gitimi, vel vnus vel ambo ex industria hoc fece-
 rint, vel filium suū de fonte susceperint: si innupti
 manere voluerint, bonum est: sin a. grauis pœni-
 tentia insidiatori iniungatur, & simul maneant: &
 si p̄uaricator cōiugij sup̄ eruerit, acerrima pœ-
 nitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Ex
 his apparet, quod aliquis filiolum suam vel comma-
 trem non potest sibi copulare nuptialiter: & si p̄-
 sumptū fuerit, separandi sunt. Qui a. legitime cō-
 iuncti sunt, non ideo separandi sunt, quia alter eo-
 rum insidiosè filium de fonte leuauit. Quod enim
 Nicolaus confirmat dicens. Nosse desideras, vtrū
 mulier quę viri filium ex alia fœmina genitum de
 sacro fonte leuauerit, postmodum possit cum eo-
 dem viro copulari. Quos ideo coniungi posse de-
 cernimus, quia secūdum canones sacros, nisi am-
 borum consensu nullius religionis obtentu debet
 coniunx dimittere coniugē, Cum Apostolus præ-
 cipiat. Nolite fraudare inuicē: nisi forte ex cōsensu
 ad tempus, & c. Ideo dictum est nobis quasdā fœ-
 minas desidiosè, quasdā vero fraudulenter, vt à
 viris suis separentur, proprios filios coram episco-
 pis ad cōfirmandū tenuisse. Vnde nos dignū duxi-
 mus, vt si qua mulier filiū suū desidia aut aliqua
 fraude corā episcopo tenuerit ad confirmandum,
 propter fallaciā vel fraudem, quam diu viuat, pœ-
 nitentiam agat: tñ à viro suo non separetur. Item

*In concilio
 Maguntinē
 si. 30. q. 1. c.
 De eo.*

*Nic. Saloni-
 tano episco.
 Ibi. c. Nosse.*

*1. Cor. 7.
 Ex concilio
 Cabilonenſi
 Ibi. c. Dictū
 est. 1.*

*Ibid. c. Ad
 limina.*

Actuum. 19
 Matth. 5. &
 19.

phanus veniens, nostro præfulatui innotuit, quod filium suum in extremo vitæ positum, necdum baptisimi vnda lotum, absentia sacerdotum cogente baptizauit, eumq; propriis manibus suscepit. Ac pro huiusmodi negotio reuerentia tua præfatum hominẽ à sua coniuge iudicauit esse separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura. Quod Deus cõiunxit, homo nõ separet. Et Dominus non dimittere vxorem, nisi causa fornicationis, iubet. Et nos tanta auctoritate freti dicimus non dimittendum esse, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit. Nam baptizandi opus laicis fidelibus, si tamen necesse fuerit, libere conceditur. Vnde si supradictus homo filium morientẽ aspiciens, ne animam perpetuo perire dimitteret, vnde baptisimi lauit, vt eum de potestate mortis eriperet, bene fecisse laudatur. Ideoq; suæ vxori, si bi iam olim legitime sociatæ, impune dum vixerit iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc separari debere. His aliisq; pluribus auctoritatibus edocetur, coniuges non esse separandos, si post legitimam copulam alter alterius filium de fonte leuarit, vel in confirmatione tenuerit.

Quid premisis obuiat.

Gordiano
 epis. Hispaniensi.
 Ibidem ca.
 Peruenit.

His a. obuiare videtur, quod Deus dedit papa ait, Peruenit ad nos Diaconus sanctitatis vestræ epistolam deferens, quod quidam viri & mulieres præterito sabbatho paschali, p̄ magno populi incursu nesciẽter filios suos suscepissent de laua cro. Cupis ergo scire, an propter hoc debeant viri & mulieres ad proprium vsum redire, vel non? Nos vero hac re mæsti, priorum inquisiuimus dicta: & inuenimus in archiuis, id est, in armariis apostolicæ sedis, iam talia contigisse in pluribus Ecclesiis quarum episcopis ab hac apostolica sede volentibus scire, vtrum viri ac mulieres redirent ad proprios thorum. Beatæ memoriæ sancti patres Iulius pa-

pa, Inno. & Cælestinus cum episcoporum plurimorum consensu in Apostolorum principis ecclesia præsidentes, talia rescripserunt & confirmauerunt: vt nullo modo se in coniugio reciperent viri ac mulieres, quicumque hac ratione susceperunt natos: sed separent se, ne suadente diabolo tale vitium inualefcat. Item si quis filiastrum vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab vxore sua, & aliam nunquam accipiat. Hac autem vel ad terrorem dicta sunt, non quod ita esset faciendum, sed ne illud fieret summo opere cauendum: vel de illis est intelligendum, qui prius filios suos vicissim de fonte susceperunt, quam fierent coniuges. Præmissis a. auctoritatibus omnino consentiendum est: vt siue proprium, siue tantum viri filium mulier de fonte susceperit, non ideo a viro separetur: & de viro similiter oportet intelligi.

Ex cõc. apud Vermeriam 30. qu. 1. Si quis filiastrum.

De copula spiritualium, vel adoptiuorum, & naturalium filiorum. D

Quod a. spirituales, vel adoptiui filii naturalibus copulare nequeat, Nicol. papa testatur inquit. Ita diligere debet homo eum, qui se suscepit de sacro fonte, sicut patrem. Inter fratres & filios spirituales gratuita & sancta comunio est: quæ dicenda non est consanguinitas, sed habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos arbitror non posse fieri legale coniugium, quia nec inter eos, quæ natura, & eos quæ adoptione filii sunt, venerandæ leges matrimonia contrahi permittunt. Itæ, si inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio iungit: quanto potius à carnali inter se contubernio cessare oportet, quas per cæleste sacramentum regeneratio S. Sp. vincit. *Si filij ante compaternitatem vel post nati valent coniungi. E*

Ad con. Bulgavorum. 30. qu. ita diligere.

Hinc a. quidam volunt intelligere tantum de illis filiis, quibus copatres facti sunt, de aliis vero qui ante compaternitatem vel post geniti sunt, con-

Vbi supra. super quibus.

vide-

videtur consentire Urbanus 2. dicens, super quibus
consuluit nos tua dilectio, hoc videtur responde-
dum: vt & baptismus fit, si instate necessitate fa-
mina puerum in nomine Trinitatis baptizauerit
& quod spiritualium parentum filii vel filie ante vel
post compaternitatem genitæ, possunt legitime co-
iungi, præter illam personam, qua cõpatres effecti sũt.

Paschalis papa.

*Ibid. c. post
susceptum.*

*Ca. 48 con.
Tiburien.*

Paschalis vero 2. post compaternitatem genitos
copulari prohibet, scribens Regino episcopo: Post
susceptum filium de fonte vel filiam spiritualem,
qui ex compatre vel ex cõmatre fuerint nati, ma-
trimonio iungi non possunt. Illud etiam notandum
est, quod in Tiburienſi concilio legitur. Si quis sue
spiritualis commatris filiam fortuito, & ita con-
tingente rerum casu in coniugium duxerit. mari-
riori seruato consilio habeat, atque legitimo con-
nubio honeste operam det.

Si quis ducere possit duas commatres vnã post alteram.

*Constan. epi.
30. qu. 4. ca.
Sciſcitatur*

Solet etiam quæri. Si commatrem vxoris post
eius obitum quis ducere valeat? De hoc Nicolaus
papa sic scribit, Sciſcitatur à nobis sanctitas vestra,
si quis duas commatres habere valeat, vnã post
alteram? In quo meminisse debes scriptum esse. E-
runt duo in carne vna. Cum ergo constet, quod vir
& mulier vna caro efficiuntur, restat virum com-
patrem cõstitui mulieri, cuius assumpta vxor cõ-
mater erat: & ideo virum illi fœminæ non posse
coniungi, quæ commater eius erat, cum qua idem
fuerat vna caro effectus. Huic a. illud contrarium
videtur. Qui spiritualem habet compatrem, cuius
filium de lauacro suscepit, & vxor eius comma-
ter non est, licet ei defuncto compatre suo eius vi-
duam ducere in vxorẽ: quos nulla generatio spiri-
tualis secernit. Itẽ ex epistola Paschalis papæ. Post
vxoris obitum, cum commatre vxoris coniugio
copulari, nulla ratio vel auctoritas videtur prohibere.

*Ca. 47. con.
Tiburien. ibi.
ca. Qui spiri-
tualem ibi-
dem c. Post
vxoris.*

bere. Non n. per carnis vnionem ad vnionem Sp. transitur. Sed sciendum, quod auctoritas Nicolai de illo ait, qui vxori suæ debitum reddidit, postquam cōmater illi⁹ extitit. Aliæ vero auctoritates de illo agunt, cuius vxor postquã à viro suo delinquitur, illius cōmater efficitur, nec post cōpater-nitatē à viro suo cognoscitur: vel de illo potius agunt cui⁹ vxor ante defūgitur, q̄ ab eo cognoscatur.

Si vir & mulier possint simul tenere puerum. H

Solet etiã quæri, Si vxor cum viro simul debeat in baptismo suscipere puerum? De hoc Vrbanus ait, Quod vxor cum marito in baptismo simul non debeat suscipere puerum, nulla auctoritate videtur vel reperitur prohibitum: sed vt ipsa puritas spiritualis paternitatis ab omni labe & infamia conseruetur immunis, decernimus vt vtrique simul ad hoc aspirare non præsumant. Quia vero piaculare flagitium commisit, quia duabus commatribus velut sororibus nupsit, magna pœnitentia debet ei iniungi.

De secundis & tertijs nuptiis & deinceps. I

Sciendum est etiã, quod non solum primæ, vel secundæ nuptiæ sunt licitæ, sed etiã tertiæ & quartæ non sunt damnandæ. Vnde Aug. Secundas nuptias omnino licitas, Apostolus concedit. De tertijs a. & quartis, & de vltra pluribus nuptiis, solent homines mouere quæstionem: Sed quis audeat definire quod nec Apostolum definisse video. Ait n. Si dormierit vir eius, cui vult nubat. Non dicit, primus, vel secundus vel tertius, vel quotuslibet: nec à nobis definiendum est, quod non definit Apostolus. Vnde vt breuiter respondeam, nec illas nuptias debeo damnare, nec eis verecūdiam numerositatis auferre: nec contra humanæ verecūdiæ sensum audeo dicere, vt quotiens voluerint nubant: nec ex meo corde præter scripturæ auctoritatem, quotaslibet nuptias damnare. Item testa-

*Ibidem cap.
Quod vxor.*

*Aug. ca. 12.
lib. de bono
viduitatis
tom. 4.
1. Cor. 7.*

testa-

*Hic ad finē
apologia pro
libris ad
Pammachi-
um, tom. 1.
1. Tim. 3.
Ca. 7. conc.
Necasar.*

*Super epist.
1. Cor. 7.*

*Au. in enc.
ca. 84.*

*Isa. 29.
1. Thess. 4.*

testatur Hier. Ego nunc libera voce exclamo, nec
damnari in Ecclesia bigamam, imo nec trigamam
& ita licere quinto & sexto, quemadmodum se-
cundo marito nubere. Apo. tamē bigamos à sacer-
dotali honore excludit. Sed hoc non facit pro vi-
tio bigamiæ, immo pro sacramenti virtute, ut sit
vna vnus, sicut vnica vnici. Illud tamē Casariē
conciliū videtur innuere, bigamiam esse peccatū.
Presbyterum, inquit, in nuptiis bigami prandere
non conuenit: quia cum pœnitentia bigamus in-
digeat, quis erit presbyter, qui talib⁹ nuptiis pos-
sit præbere consensum? Sed hoc de illo intelli-
gi potest, qui primæ vxori insidiatus putatur deside-
rio secundæ: vel pro signaculo sacramenti illud di-
citur, quod in bigamo non seruatur. Ambr. etiam
dicit, quod primæ nuptiæ tantum à domino sunt
institutæ: secundæ vero sunt permissæ. Et primæ
nuptiæ sub benedictione Dei celebrantur subli-
miter: secundæ vero etiā in presenti carent gloria.

DE RESURRECTIONIS ET IUDICII

Conditione.

DISTINCT. XLIII.

Postremo de conditione resurrectionis, & modo
resurgentium, nec non & de die iudicij & mise-
ricordiæ qualitate breuiter differendum est. Om-
nibus quæstionibus, quæ de hac re moueri solēt
satisfacere non valeo, resurrectionem tamen car-
nem omnium quicumq; nati sunt atq; nascētur, &
mortui sunt & morientur, nullatenus ambigere
debet Christianus. Ait enim Elaias. Resurgēt mor-
tui, & resurgent qui erunt in sepulchris. Et Apost.
Nolumus vos igno. frā. de dorm. vt non con. sicut
& cæteri, qui spem non habent scil. resurrectionis.
Hoc enim vobis di. in verbo do. quia nos qui vi-
ui re. su. non præ. eos qui dor. Quoniam ipse do.
in iussu & in vo. ar. & in tu. Dei descen. de cœ. &
mor. qui in Christo sunt, re. primi. Deinde nos qui
vi. qui

vi. qui relin. si ra. cum illis in nu. obui. Christo in
aera: & sic semper cum domino erimus. His verbis
& veritas resurrectionis, & causa atque ordo re-
surgentium præclarissime insinuatur.

De voce tubæ.

B

Causa enim resurrectionis mortuorū erit vox
tubæ, quæ in aduentu iudicis ab omnibus audie-
tur: & cuius virtute excitabuntur mortui, & de
monumentis resurgent. Vnde propheta, Dabit
voci suæ vocem virtutis, id est, effectum resusci-
tandi mortuos. Et Ioannes Euangelista ait, Venit
hora in qua omnes, qui in monumentis, sunt, au-
dient vocem filij Dei, & procedent qui bona fece-
runt in resurrectionem vitæ: qui vero mala ege-
runt, in resurrectionem iudicii. Si vero quæritur,
cuius vel qualis erit vox illa? Apost. dicit quod e-
rit a changeli, id est, ipsius Christi, qui est princeps
archangelorum, vel vox erit alicuius, vel plurium
angelorum. Eadem dicitur tuba: quia erit mani-
festa & nouissima, quia post eam non erit alia. Hæc
tubæ (vt ait August.) est clamor: de quo dicitur in
euangelio, Media nocte clamor factus est, ecce
sponsus venit: exite obuiam ei. Tubæ nomine ali-
quod euident & præclarum signum intelligitur.
Quod vox archangeli & tuba Dei ab Apost. dicitur,
in euangelio vox filij Dei & clamor appella-
tur: quod signum mortui audient & resurgent.

De media nocte.

C

Media a. nocte dicitur venturus, vt Aug ait, nō
pro hora temporis: sed quia tunc veniet, cum non
separatur. Media ergo nocte, sc. cum valde obscu-
rum erit, id est, occultum veniet. Dies enim domi-
ni, sicut fur in nocte ita veniet. Potest tamen non
incoꝑrue intelligi mediz noctis tēpore venturus,
quia vt ait Cassiod. Hoc tēpore primogenita Æ-
gypti percussa sunt, quando etiā sponsus venturus
est. Pluribus etiā locis contestatur auctores, quod
aduen-

Psal. 67.

Ioan. 5.

1. Thess. 4.

1. Cor. 15.

Aug. epist.

120. ad Ho-

noratum. c.

34. Matt. 25

1. Thess. 4. d

Matth. 25. d

1. Thess. 5. d

Versu Me-

dia nocte

surgebam.

super octona-

rium. 8.

Exod. ii. aduentus Christi dies dicitur Dñi, non pro qualitate tēporis, sed rerum: quia tunc cogitationes & *Daniel. 7. c.* confilia singulorum patebūt. Vnde in Daniele, Ventustus dierum sedit, & libri aperti sunt coram eo. *Matt. 10. c.* Libri sunt conscientiarū singulorum, quæ tunc aperientur aliis. Et tunc implebitur, nihil occultum *1. Cor. 4. c.* quod non reueletur. Adueniente a. summo iudice, non solum aeris tenebræ illuminabuntur, sed abscondita cordium manifestabuntur. Virtute ergo diuina fiet vt cuiq; opera sua bona vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu miraceleritate cernantur: vt accuset vel excuset hominem cōscientia, eaq; teste damnetur vel saluetur. *De memoria electorum, si tunc præcedentia mala teneat.* D

Hic quæritur, vtrum electis tunc adsit memoria præcedētium malorum, sicut bonorum? Quædam auctoritates videntur tradere bonos non habituros tunc memoriam præcedentium malorū, id est, peccatorum vel tormentorum. Ait enim *Esaias 65. c.* Esaias, ego creo cælos novos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor, sed gaudebitis in æternum. Item, Obluioni traditæ sunt angustiarū priores, & abscondite ab oculis nostris. Quæ de futuro exponens *Hieronimus* ait, Obluioni tradentur priora mala: quia forsitan in futuro pristinarū cōuersationis memoria omnino delebitur, succedentibus bonis æternis: ne sit pars malorū prioris angustiarū memorari. Sed hæc & his similia possunt accipi sic, vt omnia excludat memoriā præcedentium malorum, sed ex ea molestiam & læsionē amoucant. Non n. eorum memoria sanctos contristabit, vel eorum beatitudinē obfuscabit, sed gratiores Deo reddet. Vnde *super Ps. 88.* ait *Greg.* Quomodo in æternum misericordias domini canit, qui miseriarū non meminit. Quomodo autē plena beatitudo, si memoria reatus mentē tangit? Sed sæpe læti tristium meminimus, &

Greg. lib. 4. morali. c. 24 ad illud Iob 3. Paruus & magnus ibi sunt.

mus, & sani dolorum meminimus sine dolore: & inde amplius læti & grati sumus. Ex his apparet, quod si priorum malorum memoriam sancti habebunt in futuro, non eis tamē erit ad pœnam vel gloriæ derogationē, sed ad gratiarum actionem. Si vero quæritur, utrum peccata quæ fecerunt electi, prodeant tunc in notitiā omnium, sicut mala damnatorum omnibus erunt nota. Non legi hoc expressum in scriptura. Unde nō irrationabiliter putari potest, peccata hic per pœnitentiam tecta & deleta, illic etiam regi alijs: alia vero cunctis propalati.

De his qui viui reperiuntur.

Quæri solet, Vtrum illi, quos viuos inueniet Christus, si nunquam omnino morituri sint, an ipso temporis puncto, quo rapiētur obuiā Christo, ad immortalitatē mira celeritate sint transaturi? Non nō dicēdum est, fieri non posse, ut per aëra in sublime portētur, in illo spatio & moriantur & reuiuiscāt. Ad hunc a. sensum, quo existimamus illos in paruo spatio & passuros mortem, & accepturos immortalitatē. Apost. nos urgere videtur, vbi dicit. Omnes in Christo viuificabimur. Et alibi. Quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Cur a. nobis incredibile videatur, illam multitudinem corporum in aere quodāmodo seminari, atq; ibi protinus immortaliter & incorruptibiliter reuiuiscere, cum credamus in ictu oculi futurā resurrectionē, & in membra sine fine victura, tanta velocitate rediturum antiquissimorum cadauerum puluerē. Sed vellem de his potius audire Dd. Si ergo sanctos, qui reperiētur Christo veniente viuentes, eiq; obuiam rapiētur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporib. exituros, & ad eadē mox immortalia redituros: nullas in verbis A-

E
Aug. de ciu.
Dei, lib. 20.
cap. 20.

1. Cor. 15. c
Ibid. Aug.
ad finem ca-
pitis 10.

1. Cor. 15 g

M m m

tabi-

1. Thess. 4.
super illud.
Hoc enim
vobis dici-
mus in re-
sponse ad
3. q. 10. 3.

Aug. in En-
chir. c. 55. in
princip.

Ephes. 4. c

tabimur, sc. in solennitatē resurrectionis. De hoc etiam Amb. ait. In ipso raptu eorum, qui viui reperientur, mors erit & resurrectio, vt anima qualiter per soporē egressa de corpore, eidem in momento reddatur. Cōtra verò scribēs ad Marcellam Hiero. restari videtur, dicēs, quosdam in fine seculi adueniēte Christo non esse morituros, sed viuos repletos in mortalitatē repentē murandos. Horum autē quid verius sit, non est humani iudicij definire.

Quomodo intelligitur Christus iudex viuorum & mortuorum.

His autem adiiciendum est, dupliciter intelligitur quod dicitur Christus iudicaturus viuos & mortuos. Aut enim viui accipiuntur, qui in aduentu eius viui reperientur, licet in raptu moriantur: & mortui, qui ante decesserant: vel viui & mortui accipiuntur, iusti & iniusti.

Quomodo omnes incorrupti.

Cumq; ex prædictis sanè credi valeat omnes resurrecturos, credendum est etiam, quod omnes resurgent incorrupti: non vtiq; impassibiles, qui reprobis mortem patientur æternam, sed sine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra, nec tamen gloria ac spe impassibilitatis induentur.

DE ÆTATE ET STATURA RESURGENTIVM.

DISTINCT. XLIV.

Solent autem nonnulli percontari & querere, an in eadem ætate & statura corporis omnes resurrecturi sint? Quidam putauerunt omnes resurrecturos secundum mensuram ætatis & staturæ Christi: ideo quia Apost. ait, Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis & plenitudinis Christi. Sed his verbis non eadem resurrectibus assignatur statura, sed ætas. Omnes enim in eadem ætate resurgent, in qua Christus mortuus est & resurrexit, cui uscuq; ætatis mor-

tui fuerint. Virum a. posuit, non vt distingueret sexum, sed vt significaret perfectionem virorum, quam tunc habebunt: sed non omnes eandem staturam corporis obtinebunt. Vnde Aug Non ait in mēsuram corporis vel staturæ, sed ætatis: quia vnusquē suam recipiet mēsuram corporis, quam vel habuit in iuuentute, etiā si senex obiit, vel fuerat habiturus, si ante est defunctus. Ætas vero erit illa, ad quam peruenit Christus, scil. iuuenilis, vt circa 30 annos. Triginta n. duum annorū & trium mensium erat ætas Christi, in qua mortuus est, & resurrexit. Non est autem fas dicere, quod in resurrectione accedat corpori magnitudo, quam nec habuit hic, nec erat habiturum diu viuendo: nec maiora corpora redigenda sunt ad modum dominici corporis. Periret n. multum de illis corporibus, cum nec periturus sit capillus, vt ait Dominus. Capillus de capite vestro non peribit.

In lib. de Ciuitate Dei, lib. 2. c. 13.

Lucā 21.

Quod resurget quicquid fuit de substantia & natura corporis, & in eadem parte corporis.

Non enim perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro: sed in quemlibet puluerem cineremve soluitur, in quoslibet halitus aurasq; diffugiat, & in quancunq; aliorum corporum substantiā, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunq; etiā animalium vel hominum cibum carnemq; mutetur, illi animæ in puncto temporis redit, quæ illam carnem primitus vt homo fieret, cresceret, viueret, animauit. Ipsa ergo terrena materies, quæ discedente anima fit cadauer, non ita in resurrectione reparabitur, vt ea, quæ dilabuntur, & in alias atque alias rerum species vertuntur: quamuis ad corpus redeat vnde dilapsa sunt: ad easdem quoq; corporis partes vbi fuerunt, redire necesse sit. Alioquin si capillus redit, quem tam crebra tonsura detrahit: si vnguibus, quos torrens depressit exactio immoderata & inde-

Aug. in Enchir. c. 88.

Ibid. cont. nud, c. 89.

cens, cogitantibus resurrectionem carnis, & ideo non credētib⁹ occurrit infirmitas. Sed quēadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liquefceret, vel contereretur in puluerē, vel cōfunderetur in massā: & eam vellet artifex rursus ex illius materia & quantitate reparare, nihil inter-esset ad eius integritatē, quę particula materię cui mēbro statuz redderetur, dum tñ totum ex quo cōstituta fuerat, restituta resumerēt. Ita Deus mirabiliter atq; ineffabiliter artifex, de toto, quo caro nostra extiterat, eam mirabili celeritate restituet: nec aliquid attinebit ad ei⁹ redintegrationē, vtrum capilli ad capillos redeāt, & vngues ad vngues: an quicquid eorū perierat, mutetur in carnē, & in partes alias corporis reuocetur: curāte artificis prouidentia, ne quid indecens fiat. Indecorum quippe aliquid ibi nō erit: sed quicquid ibi futurū est, hoc decebit: quia nec futurū est, si non decebit.

Quod sancti sine omni deformitate resurgent.

*Aug. in eodem Enchi-
cap. 91.*

Hoc autem in corporibus sanctorum intelligendum est, de quibus consequenter adiungit. Resurgent ergo sanctorum corpora sine vilo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate: in quib. tanta facilitas quanta felicitas erit: propter quod & spiritalia dicta sunt cum proculdubio corpora sint futura, non spiritus. Ex his apparet, quod vna erit ætas omnium resurgentium, scil. iuuenilis: statura vero diuersa scil. quam quisque habuerat in iuuenili ætate, vbi erat habiturus, si ante est defunctus. Nec de substantia, de qua hominis caro creatur, aliquid peribit: sed omnium particularum ante dispersarum collectione, reintegrabitur naturalis substantia corporis. Sanctorum quoque corpora sine omni vitio fulgida, sicut sol, resurgent, præcis cunctis deformitatibus, quas hic habuerunt.

Matth. 13. f

Si mali tunc habeant, quas hic habuerunt deformitates.

De reprobis a. quæri solet, an cum deformitati-
 bus his habitis resurgant? Hoc a. Aug. non asserit, *In Ench. ca.*
 sed dubium reliquit, ita inquiring. Quicumq; ab il- *92. in princ.*
 la perditionis massa, quæ per Adam facta est, non
 liberantur per Christum, resurgent quidem etiam *Matth 25. d*
 ipsi, vnusquisq; cum sua carne. sed vt cum diabo-
 lo eiusq; angelis puniantur. Vtrum vero ipsi cum
 vitijs & deformitatibus suorum corporum resur-
 gant, quæcunq; in eis gestarunt, inquirendo labo-
 rare quid opus est? Non enim fatigare nos debet
 incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quo-
 rum erit certa & sempiterna damnatio. Ecce non
 definit, an tunc habeant deformitates, quas hic
 habuerunt reproborum corpora.

Quod non consumuntur corpora, quæ tunc ardebunt. E

Si vero quæritur de corporibus malorum, quo-
 modo in igne ardeant, & non consumantur? Aug.
 varijs exemplis astruit, & sempiternis ignibus ea
 ardere, & non consumi illa combustione: sicut a- *De civ. Dei,*
 nimus cuius præsentia corpus viuit, & dolorem *lib. 21. c. 1. 2.*
 pati potest, mori autem non potest. Hoc enim e- *3.*
 rit tunc in corporibus damnandorum, quod nunc
 esse scimus in animis omnium.

Si demones corporali igne cremantur. F

Quæri etiam solet, an demones corporali igne
 ardeant? Ad quod Aug. respondens ait. Cur non
 dicamus (quæuis miris, veris tamen modis) etiam
 spiritus incorporeos posse pœna corporali ignis af-
 figi, si spiritus hominum etiã incorporei, & nunc
 potuerunt includi corporalibus membris, & tunc
 poterunt corporum suorum vinculis insolubili-
 ter alligari? Gehenna illa, quæ stagnum ignis & *Apoc. 19.*
 sulphuris dicta est, corporeus ignis erit: & crucia-
 bit damnatorum corpora vel hominum, vel dæ-
 monum: sed solida hominum, aerea dæmonum.
 Vnus n. vtriusq; ignis erit, vt veritas ait. De quo i-
 gne si quæritur, qualis vel vbi sit. Aug. sic respōdet,

Mmm 3

ign s

*Matth. 25. d ignis æternus cuiusmodi fit, & in qua mundi vel
de Civ. Dei, rerum parte futurus fit, hominem scire arbitror
lib. 20. c. 16. neminem, nisi fortè cui spiritus diuinus ostendit
tom 5.*

Si anima sine corporibus sentiunt ignem corporalem. G

Cum autem cõstet animas igne materiali in corporibus cruciandas, quæri solet, an interim ante resurrectionem corporum animæ defunctorum reproborum materiali igne crementur? de hoc Iu-

*Dialog. 4. c. lianus Toletanæ Ecclesiæ Episc. Gregorij dicta se
29. Iulian. cutus, ita scripsit: Si viuētis hominis in corpore
lib prognosti. Spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem
2. de futuro etiam corpore igneo teneatur? Teneri autem per
seculo, c. 16. ignem spiritum dicimus, vt in tormento ignis vi-*

Luca 16. f

dendo atq; sentiēdo puniatur. Quod a. non solum videndo, sed etiam experiendo anima ignis tormentum patiatur, ex euangelio colligitur, vbi veritatis voce diues mortuus dicitur in inferno sepultus: cuius anima, quod in igne teneatur, infirmitat, cum Abraham deprecatur dicens: Mitte Lazarū vt intingat ex di. sin a. vt refr. I. m. quia cruciatur in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitē damnatum in ignibus veritas perhibet, quis sapienter reproborum animas teneri ignibus neget? Præcipuè, cum humanam animam corporis similitudinem habere doceat Aug. ita inquit: Proferri animam habere similitudinē corporis & corporaliū omnino membrorum, quisquis renuit, potest negare animam esse, quæ in somnis videt vel ambulare se, vel sedere, vel huc atq; illuc gressu vel etiam volatu ferri: hoc sine quadā similitudine corporis non fit. Proinde si hanc similitudinē etiam apud inferos gerit, non corporalē, sed corpori similitudinē: ita etiam in locis videtur esse non corporalibus, sed corporalium similibus siue in requie, siue in doloribus. In Cassiani etiam voluminibus legitur: quod non sint otiosæ, neq; nihil sentiant, cum diues ille in inferno se flamma cruciari clamat.

*Super Gen.
c. 12. cap. 33.*

*Cassianus
lib. de decem
collat. patrū*

diues ille in inferno se flamma cruciari clamat. Vnde

Vnde probatur, animas defunctorum non solum suis sensibus non priuari, sed nec istis affectibus scil. spe, tristitia, gaudio ac metu carere: & ex his, quæ sibi in illo generali examine reseruantur, eas quædam iam incipere prægustare.

De abortiuis fœtibus & monstris. H

Illud etiam inuestigari oportet, si abortiuus fœtus & monstra resurgent, & qualia. De quo Aug. *In Enchir. cap. 85.* ita ait: Occurrit de abortiuis fœtibus quæstio, qui iam nati sunt in vteris matrum, sed non ita ut iam possint renasci. Si n. resurrecturos eos dixerimus: de his qui iam formati sunt, tolerari potest utcumque quod dicitur, informes vero, quis non proclivius perire arbitretur: sicut semina, quæ concepta non fuerunt? Scrupulosè quidem inter Dd. quæri ac disputari potest, quando incipit homo in vtero vivere, an sit quædam vita occulta, quæ nondum motibus viuents appareat? Negari enim vixisse puerperia, quæ ideo membratim execantur, ut eiiciantur ex vteris prægnantium: ne matres etiam, si mortua ibi relinquantur, occidant: impudètia nimia videtur. Ex quo autem incipit homo vivere, ex illo utiq; iam mori potest: mortuus vero vbiq; illi potuit mors euenire, quomodo ad resurrectionem non pertineat, reperire nequeo. Neq; enim & monstra, quæ nascuntur & viuunt, quantumlibet cito moriantur, aut resurrectura negabuntur, aut ita resurrectura credenda sunt: sed potius correctæ eorum emèdataq; natura. Absit enim, ut illum bimembrem, què nuper natum in oriente fratres fidelissimi, qui eum viderunt retulerunt, & S. Hieron. scriptum reliquit, ut vnum hominem duplicem, ac non potius duos: quod futurum erat, si gemini nascerentur: resurrecturos existimemus, ita & cætera, quæ nimia deformitate monstra dicuntur, ad humanæ naturæ figuram in resurrectione reuocabuntur.

Mmm 4

DE

DE DIVERSIS ANIMARVM RECEPTACVLIS,
DISTINCT. XLV.

*Aug. tract.
49. ad illud
Ioan. 11. La-
zarus ami-
cus noster
dormit, t. 9.*

*Aug. 109.
in Ench.*

*In Ench. ca.
110. conti-
nue.*

Rom. 14. b

PRæterea sciendum est, quod omnes animæ (vt ait Aug.) cum de hoc seculo exierint, diuersas habent receptiones: bonæ habent gaudium, malæ vero tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. Ex his ostenditur, q̄ maius erit gaudium sanctorum in resurrectione & post, quam fuerit ante: & q̄ diuersa receptacula habebunt animæ sanctorum. De quib. idē Aug. ait, Tempus quod inter hominis mortē & vltimam resurrectionē interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut vnaquæq; digna est vel requie, vel erumina, pro eo, quod sortita est in carne, dum viueret.

De suffragiis defunctorum.

Nec negandum est, vt ait Aug. defunctorum animas pietate suorum viuētium releuari, cum illis sacrificium mediatori offertur, vel elemosinæ sunt in Ecclesia. Sed hæc eis tantum profunt, qui cum viuerent, hæc sibi, vt postea possent prodesse meruerunt. Est n. quidā viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non profint ista quidquā. Est vero talis in bono, vt ista non requirat: & est rursus talis in malo, vt nec his valeat, cum hæc vita transierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam quisquam grauari vel releuari. Nemo a. speret quod hic negligit, cum obierit apud Deum promereri. Non ergo ista quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolice sunt aduersa sententiæ, quæ dictum est. Omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; secundū ea, quæ per corpus gessit, scil. bona vel mala: quia etiam hoc meritum sibi quisq; cum in corpore viueret, comparauit.

rauit, vt possunt ei ista prodesse: non n. omnibus profunt. Et quare? Non nisi propter differentiam vitæ, quam quisq; gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarumcunq; aliarum elemosynarum pro baptizatis omnibus offeruntur: pro valde bonis gratiarum actiones sunt: pro non valde malis, sunt propitiationes. Sed pro valde malis, etsi nulla sunt adiuuata mortuorum, tñ qualescunq; viuorum consolationes sunt. Quibus vero profunt, vel ad hoc profunt, vt sit plena remissio, vel certè vt tolerabilior sit ipsa damnatio, orationibus ergo sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio saluari, & elemosynis, quæ pro eorum spiritibus offeruntur, non est dubium mortuos adiuuari: vt cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc n. à patrib. traditum tota obseruat ecclesia, vt pro eis, qui in cõmunionē corporis & sanguinis Domini defuncti sunt, cū ad ipsum sacrificium loco suo commoretur, oreretur, ac pro illis quoq; id offerre cõmemoretur. Nō est ergo ambigendum ista prodesse defunctis: sed talibus qui ita vixerunt ante mortē, vt possint eis hæc utilia esse post mortē. Nam qui sine fide operante per dilectionē, eiusq; sacramētis, de corpore exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis officia impenduntur: cuius dum hic essent, pignore caruerunt, nō misericordiam sibi thesaurizantes, sed iram. Non ergo mortuis noua merita comparantur, cum pro eis aliquid boni operantur sui: sed eorum præcedentibus consequētia ista redduntur. Nam istam quisq; finiēns vitā, nisi quod in ea meruerit, non poterit habere post eam. Ecce quib. & qualiter profunt illa, quæ pro defunctis frequentat Ecclesia. Mediocriter malis suffragatur ad pœnæ mitigationē: Mediocriter bonis ad plenam absolutionē: qui non habent tantæ perfectionis merita, vt nō indigeant iuuari per pauperes, quorum

Gal. 5.

Rom. 2. 4

Matth 5. a
Luca 6. c
De verbis
Apost. serm.
17.

est regnum cœlorum, quos ibi fecerunt amicos de
mãmona iniquitatis. Quorundam tanta est perfe-
ctio: vt his adiutoriis nō indigeant: quales sunt A-
postoli & Martyres. Vt n. ait Aug. Iniuria est pro
Martyre orare in Ecclesia, cuius nos debem⁹ ora-
tionibus cōmendari: pro aliis a. defunctis oratur.

De officiis sepultura.

Aug. l. i. de
Ciu. Dei, ca.
12.

De pompis vero exequiarum idem Aug. ita dicit,
Pompa funeris, agmina exequiarū, sumptuosa di-
ligētia sepulturæ, viuorum sunt qualiacunq; sola-
tia, non adiutoria mortuorū, quia si aliquid p̄dest
impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis vel nulla.

Luc. 16. f. g

præclaras exequias in cōspectu hominū purpura-
to illi diuiti exhibuit turba famulorū: sed multo
clariore in cōspectu Dñi, vlceroso illi pauperi mi-
nisteriū exhibuit angelorū, qui eum extulerunt nō
in marmoreū tumulum, sed in Abrahæ gremium.
Sit tñ cura mortuos sepeliendi, & sepulchra con-
struēdi: quia hæc in scripturis sanctis inter bona o-
pera deputata sunt: nec solū in corporib. patriar-
charū aliorumq; sanctorū, sed etiam in ipsius Dñi
corpore, qui ista fecerunt laudati sunt. Impleant

Gen. 23. a
Et 35. a. Et
35. b. Et 50. a

igitur homines erga suos officia postremi mune-
ris, & sui humani lenimenta mœroris. Verum illa
quæ adiuuant spiritus defunctorum, scilicet oblatio-
nes, orationes, multo obseruantius procurent.

*De duobus æquè bonis, quorum alter plura post mor-
tem habet auxilia.*

Solet moueri quæstio de duobus, vno diuite, al-
tero paupere, pariter sed mediocriter bonis, qui
prædictis suffragiis indigēt, & meruerunt pariter
post mortem iuuari: pro altero vero, i. pro diuite,
speciales & communes sunt orationes, multaq;
elemosynarū largitiones: pro paupere vero non
sunt, nisi cōmunes largitiones & orationes. Quæ-
ritur ergo, an tantum iuuetur pauper pauciorib;
subsidiis, quantum diues ampliorib;. Si nō pariter
iuua-

iuuatur, nō ei redditur secundum merita. Meruit
n. pariter iuari: quia pariter boni extiterunt. Si
vero tantum suffragii consequitur pauper, quan-
tum diues: quid contulerunt diuiti illa specialiter
pro ea facta? Sanè dici potest, non ei magis valuis-
se generalia & specialia, quam pauperi sola gene-
ralia suffragia. Et tamen profuerunt diuiti specia-
lia non quidem ad aliud vel magis aliquid, sed ad
idem quod generalia, vt ex plurib. & diuersis cau-
sis vnum perciperetur emolumentum. Potest ta-
men dici aliter, illa plura subsidia contulisse diuiti
celeriores absolutionem, non pleniores.

*Quibus suffragiis iuuabuntur mediocriter boni, qui in
fine inueniuntur.* E

Sed iterum quæritur de aliquo mediocriter bo-
no, qui talib. indigēs suffragiis, in ipso consumma-
tionis articulo cū reliquis migrabit, si saluus fue-
rit: pro eo nō offertur vlti⁹ sacrificium, vel ora-
tio, vel elemosyna: nec habebat tantæ perfectio-
nis merita, quæ his suffragiis non egerēt. Nunquid
ergo saluabitur? Existimo eum quasi per ignem
transeuntem, saluari meritis & intercessionibus
cœlestis Ecclesiæ: quæ pro fidelibus semper inter-
cedit voto & merito, donec impleatur Christus.

1. Cor. 13. a. b.

*Quomodo sancti glorificati audiunt preces supplicantium: &
quomodo intercedunt pro nobis ad Dominum.* F

Sed fortè quæris. Nunquid preces supplicantium
sancti audiunt, & vota postulantiū in eorum noti-
tiā perueniūt? Non est incredibile, animos sancto-
rum, q̄ in abscondito faciei Dei veri luminis illu-
stratione lætantur, in ipsis cōtemplatione ea quæ
foris aguntur intelligere, quātum vel illis ad gau-
dium, vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut n. an-
gelis, ita & sanctis qui Dei assistunt, petitiones no-
stræ innotescunt in verbo Dei, q̄ contēplantur, vn-
de & dicuntur angeli orationes & vota nostra of-
ferre Deo: nō quia eum doceāt, sed quia ei⁹ volun-
tatem

Tobia 3. d.

In lib. de orando Deū, siue epi. 121. c. 9. proba vidua to. 2. Tob. 11 c. Aug. lib. 15. de Trin. c. 13.

Matth. 6. d

Epist. 120. honorato, c. 39.

tatem super eis consulunt. Vnde Aug. Angelis, qui sunt apud Deum innotescunt petitiones nostre, ut quodammodo offerant Deo, & de his consulant: & quod Deo iubente implendum esse cognouerint, hoc nobis euidenter vellatenter reportēt, vnde & angelus hominibus ait, Cum oraretis orationem vestram obtuli Deo. Ad omnia quidē scienda sufficit Deo sua perfectio: habet tamē nuntios, i. angelos, non qui ei, quę nescit annuntiēt. Non n. sunt vlla quę nesciat, sed bonum eorum est de operibus suis eius consulere veritatem: & hoc est, quod dicuntur nonnulla nuntiare: non vt ipse ab eis discat, sed vt ab eo ipsi per verbum ei⁹ sine corporali sono nuntiāt, etiam quod voluerit, ab eo missi ad quos voluerit. Totum ab illo per illud verbū eius audientes, i. in eius veritate inuenientes, quid sibi faciēdum quib⁹ & quando nuntiandum sit. Nam & nos orantes eum, non eum docemus: quia nouit, vt ait verbum eius, pater vester quid vobis necessarium sit, priusquam petatis ab eo. Nec ista ex parte cognouit: sed futura omnia temporalia, atq; in eis etiam quid & quando ab illo petitur: fueramus: & quos & de quibus rebus vel exauditurus, vel non exauditurus esset, sine initio ante præsciuit. Non ergo dicitur angelus orationes nostras offerre Deo, quasi Deus non nouerit quid velim⁹, & quo indigeamus: quę omnia antequam fiant, sicut & postquam facta sunt, nouit: sed quia necesse habet rationalis creatura temporales causas ad æternam veritatem referre. siue petendo, quid erga se fiat, siue consulendo quid faciat.

Quod dictum est de angelis, attribuit sanctis animalibus. G

Si a. angeli à Deo per verbum eius discunt petitiones nostras, & quid de his implendū sit, & quid non: Cur non credamus & animas sanctorum Dei faciē contemplantium, in eius veritate intelligere preces hominum, & quę implēdę sint vel nō. Inde est

est, quod Deus dicitur exaudire preces quorundā, non solum quando effectui mancipat, sed etiam quādo innotescit curiæ angelorum, & sanctarum animarum, quid inde futurū sit vel non: & quod cognoscunt in Dei voluntate esse, volunt & ipsi. Adeo enim supernæ volūtatī addicti sunt, vt nihil præter eius volūtatē queant velle. Intercedunt ergo ad Deū pro nobis sancti: & merito, dum illorum meritā suffragantur nobis: & affectu, dū vota nostra cupiunt impleri, & tamen non faciunt nisi voluntate Dei implendā didicerint. Oramus ergo vt intercedant pro nobis: i. vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi velint bonum nostrum, quia eis volentib. Deus vult, & ita fiet, ex præmissis constat, & cum quibusdam misericordius agit Deus, quam eorū peccata meruerint, sc. cum mediocriter malis, qui suffragijs Ecclesiæ iuuantur.

SI VALDE MALIS DETVR MITI-

gatio pœne.

DISTINCT. XLVI. A

Sed quæritur hic de valde malis: vt rum & ipsi in aliqua pœnarum mitigatione Dei misericordiā sentiant, vt minus quam meruerint puniantur? Quidē autumant eos nullam reuelationem pœnæ habituros: quod confirmant Iacobi auctoritatē dicentis: Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam. Aug. etiam ait, Misericordia hic, iudicium in futuro. Idem distinguens quomodo omnes vię Domini sint misericordia, & veritas ait. Erga sanctos omnes vię Dei misericordia: erga iniquos omnes, veritas: quia & in iudicando subuenit, & ita non deest misericordia: & in miserando id exhibet, quod promisit, ne desit veritas: erga omnes autem quos liberat & condēnat, omnes vię sunt misericordia & veritas: quia vbi non miseretur, vindictę veritas datur. Dicens vbi non miseretur, dat intelligi aliquid à Deo fieri.

Iacob. 2. c.

Versu 5.

Psal. 32.

Matth. 5. In

sine concio-

nis 92. Psal.

118.

vbi

*vers. 15. Li
bera me de.
Idē Cas. ver.
1. Psal. 100.*

*In Ench. c.
11.*

Psal. 76.

Rom. 9. c

Matth. 25. d

vbi ipse non miseretur. Sed de his occurrit, q̄ al-
Cas. super Pl. 50. loquēs de misericordia & pietate
Dei. Hæc duo, inquit, res iudicio Dei semper adiun-
ctæ sunt. Ergo & in punitione malorum nō est ius-
titia sine misericordia. Itē de iudicio & misericor-
dia ait. Hæc duo mutua societate sibi iungūtur. In
his breuiter omnia opera Dei includit. Aug. quōq̄
respondēs illis, qui reproborum supplicia finē ha-
bitura contēdunt, ita iliorum repellit opinionē,
asserēs re. p̄bos perpetuo puniēdos, vt eorum sup-
plicia mitigari aliquatenus nō neget. Frustra, in-
quit, nonnulli æternam damnatorum pœnam, &
cruciatu sine intermissione perpetuos humano
miserantur affectu, atq̄ ita futurum esse non cre-
dunt: nō quidē scripturis aduersando diuinis, sed
pro suo motu dura quæq̄ molliēdo, & leuiorē fle-
ctēdo sententiā: quæ putant in eis terribilius esse
dicta quam verius. Non n. (inquiunt) obliuiscetur
misereri Deus, aut cōtinebit in ira sua misericor-
dias suas. Hoc quidē in Psalmo legitur: sed de his
intelligitur, q̄ sunt vasa misericordiar: quia & ipsi
nō pro meritis suis, sed Deo miserāte de miseria li-
berātur. Aut si ad hoc omnes existimāt pertinere,
non ideo necesse est, vt damnationē opinentur fi-
niri posse eorum, de quib. dictū est. Ibunt hi in sup-
plicium æternum. Ne hoc modo putetur habitura
finē felicitas eorum, de quib. cōtrario dictum est.
Iusti a. in vitam æternā. Sed pœnas damnatorum
certis temporib. existimēt, si hoc his placet, aliqua-
ten⁹ mitigari. Et sic quippe intelligi potest manere
ira Dei in illis, i. ipsa damnatio. Hæc n. vocatur ira
Dei, non diuini animi perturbatio: vt in ira sua, i.
manēte ira sua, non contineat miserationes suas,
non æterno supplicio finē dando, sed leuamē adhi-
bēdo, vel interponēdo cruciatib. quia nec Psalm⁹
ait ad finiendam iram suā, vel post iram suam, sed
in ira sua. Quæ si sola esset, alienari à regno Dei, &

care-

carere magna multitudi-
 ne dulcedinis Dei, tam
 grandis tamē est pœna, vt ei
 possunt nulla tormē-
 ta, quæ nouimus, cōparari: si
 illa sit æterna, ista a. *Aug. ca. 113.*
 sit quamlibet multis seculis
 lōga. Manebit ergo fia-
 ne sine mors perpetua dam-
 natorū: & ipsa omnib.
 erit cōmunis, sicut manebit
 cōmuniter omnium
 vita æterna sanctorum. Ecce
 ita asserit, hic pœnas
 reprobatorum non esse fini-
 endas, quod non impro-
 bat, si dicatur eorum sup-
 plicio aliquod leuamen
 adhiberi. Vnde non incon-
 grue dici potest, Deum
 esse iuste id possit, nō omni-
 no tantum punire ma-
 los in futuro, quantum me-
 ruerunt: sed eis aliquid,
 quantumcunq; mali sint, de
 pœna relaxare.

Determinat premissas auctoritates. B

Quod ergo dictum est, iudiciū
 sine misericordia fieri illi, qui
 non fecit misericordiam: ita
 intelligi potest, q̄ iudicium
 damnationis fiet illi, qui nō
 fecit misericordiam, pro eo q̄
 fuit sine misericordia, vel
 fiet iudicium ei sine miseri-
 cordia liberante & saluante:
 qui tñ in aliqua pœnæ alleui-
 atione misericordiā Dei sentiet.
 Ita cum dicitur misericordia,
 hic, iudiciū, in futuro: nō
 negatur, quin in futuro sit
 misericordiæ affectus, & in
 electis, qui per misericordiā
 ab omni miseria liberabuntur:
 & in reprobis qui minus
 quam meruerint, cruciabuntur.
 Sed hic non sine causa dicitur
 fieri de misericordia, & iudiciū
 in futuro: quia & hic multis
 modis miseretur Deus, quibus
 non miserebitur tunc. Vocat
 n. Deus nunc peccatores & iustificat,
 q̄ tunc nō faciet: & tunc reddēs
 singulis secundū merita sua,
 manifestè iudicabit, qui nunc
 occultè iudicat. Cuius occultum
 iudiciū, vt ait Aug. intelligitur
 pœna, qua quisq; vel exercetur
 ad purgationē, vel mouetur
 ad conuersionē: vel si cōtemnit,
 excæcatur ad damnationē.
 Occultū ergo iudiciū Dei,
 pœna dicitur: qua iudicat
 purgādo, conuertēdo, vel
 excæcādo. Iudicia quoq;
 Dei interdum appellantur
 dispēsationes

continuo in Ench.

Luca 5. c.

In Praefatione, Psal. 9.

Rom. 11. d
Psal. 35.

Matth. 25. c

tiones eius de omnibus rebus. Unde, quam inco-
prehensibilia sunt iudicia eius. Et iudicia eius a-
byssus multa. Iudicium a quo in futuro iudicabit,
intelligitur sententiã iudicis, qua ventilabitura-
rea, i. diuidentur localiter boni a malis ministerio
angelorum: & isti in vitam ducentur, illi in sup-
plicium mittentur, qui nunc simul mixti sunt.

De iustitia & misericordia Dei.

Psal. 50.

Responsio.

Sed quomodo iustitiam Dei & pietatẽ, i. miseri-
cordiã supra Cassiod. duas esse res dixit, quæ sem-
per adiunctæ sunt iudicio Dei? Iustitia n. Dei, & mi-
sericordia non duæ res sunt, sed vna res, i. vna di-
uina essentia est, sicut supra pluribus auctoritatib.
ostẽsum est. Quia non est Deo aliud esse miseri-
cordẽ, quam misericordiã: nec iustũ, quam iustitiam:
sed idẽ prorsus. Nec aliud est ei esse misericordem,
quam iustũ: vel misericordiam, quam iustitiam:
sed omnino idẽ, quia nõ denominatiuẽ, sed essen-
tialiter hæc de Deo dicuntur. Cur ergo dicit Scri-
ptura de operibus Dei, quædam esse misericordiz
quædam iustitiz? Si n. iustitia Dei, misericordia est:
quæcunq; sunt opera misericordiz, esse videntur
iustitiz, & è cõuerso. His responderi potest sic, illis
locutionibus, quib. huiusmodi operũ fiunt distin-
ctiones, vt alia misericordiz, alia iustitiz, alia bo-
nitati attribuuntur: nõ diuersitas subiactis, i. res,
his vocabulis significatẽ exprimitur, sed varietas
sensuũ & effectuu in creaturis mōstratur. Cum n.
dicitur Deus iust⁹ vel iustitia, essẽtia diuina præ-
dicatur: & etiã q̄ ipse sit distributor & iudex meri-
torũ, intelligi datur. Ita & cum dicitur misericors,
essentia diuina prædicatur: & insuper quod ipse sit
miserorũ liberator, intelligi datur. Si mulier cum
dicitur bonus, essentia diuina prædicatur. Et cum
dicitur De⁹, & insuper auctor omnium bonorum
ostenditur. Ita & cum dicitur Deus, essentia diui-
na prædicatur, & ipse timendus ostenditur. Inde
ergo

ergo quædam opera misericordiæ, quædam iustitiæ dicuntur: nõ quin diuina essẽtia hæc & illa operetur, & qn hæc & illa sint opera diuinæ essẽtiæ, quæ dicitur misericordia & iustitia: sed quia quædam sunt, quib. ostenditur iudex & æquus distributor, quædam quib. ostẽditur miserator. Misericors n. dicitur in natura, miserator, in exhibitione. Et in quibusdam operib. dicitur effectus esse misericordiæ, in quibusdã effectus iustitiæ: non qd aliud efficiat iustitia, aliud misericordia Dei, si ad essẽtiam referas: sed quia ex quibusdam effectib. intelligitur iudex, ex quibusdã miserator, vel, vt quibusdã placet, iustus & misericors. Sed secundum hoc occurrit quæstio, quomodo ex alijs ostẽdatur iustus, & ex alijs misericors, cum sit idẽ ei esse iustum, & esse misericordẽ? Si n. secundum eandẽ rationem dicitur iustus & misericors, ex eo opere quo intelligitur iustus, intelligitur misericors, & è cõuerso. Sed dixi supra, qd cum dicitur Deus iustus & misericors, ita eadem diuina essentia significatur, & secundum eam idẽ prædicatur, vt etiã quædam diuersa intelligãtur. Intelligimus n. per hoc eum esse miseratorẽ & iustum iudicẽ. Quod euidenter Orig. ostẽdit dicens, Omnia quæ Dei sunt, Christus est: ipse sapiẽtia eius, ipse fortitudo, iustitia, sanctitas, ipse prudentia, ipse veritas. Sed cum vnum sit in subiacẽti pro varietate sensuum, diuersis nuncupatur vocabulis. Aliud n. significat sapiẽtia, aliud iustitia. Quando n. sapientia dicitur, disciplinis te diuinarum humanarumq; rerum instruere intelligitur: Quando iustitia, distributor vel iudex meritorum inlinuatur. Ita & prudentia cum dicitur, doctor, & demonstrator bonarum, vel malarum rerum, vel neutrarum intelligitur.

Auctoritatibus probat quedam iustitiæ, alia misericordiæ, alia bonitati attribui. D

Quod autem quædam opera misericordiæ, quædam

Hom. 5. Super Hieremiam, c. 10. Super illud. Qui fecit terram, in fortitudine, tom 2.

dām iustitię, quędā bonitati attribuuntur, in scripturis facile est repire. Et de misericordia quidē, & iustitia manifestū est: de bonitate vero & misericordia amplius latet. Sed Aug. docet illa opera

*Ad primum
ver. Ps. 139.*

ppriē ad misericordiā pertinere, quib. aliqui à miseria liberantur. Ad bonitatē vero non solum illa, sed facturam & gubernationē naturalium: ita dicēs, Ad misericordiam pertinet, q̄ à peccatis mundat, & de miseria liberat: Ad bonitatē vero, quod cœlum & terrā, & omnia valde bona creauit vellent.

*Idē ad ver-
sum 5. [Psal.
32. cont. 2.]*

Idē, Cœli non indigēt misericordia, vbi nulla est miseria: & in terra hominis abundat miseria, & superabundat Dei misericordia. Misera ergo hominis, & misericordia Dei plena est terrā, nō cœli, qui non indigēt misericordia, indigēt tñ regere Domino.

*Idem ad ver.
11. Psal. 24.
hunc vni-
uersā viā
Domini.*

Omnia n̄ indigēt Domino, & misera, & felicia: quia sine illo miser non subleuatur, felix non regitur. Item alibi, Misericordia est erga miseros, bonitas erga quoslibet. Interdum tamen misericordia largē accipitur, vt bonitas.

Quomodo vniuersa viā Domini dicantur misericordia & veritas.

Post hæc considerari oportet, ex quo sensu vniuersa viā Domini dicantur misericordia & veritas. Hoc multiplicē recipit expositionē. Vniuersa n. viā Domini misericordia, & veritas quibus ad nos venit, vt ait Aug super Psal. intelliguntur duo aduentus. Primus in quo manifestam & multiplicē misericordiam nobis exhibuit: & secundus, in quo requirēdo merita, iustitiā exhibebit. Vniuersa etiam viā Domini, i. quib. ad Dñm ascendimus, sunt iustitia, qua à malo declinamus: & misericordia, qua bonum facimus. In his n. duob. omne bonum meritū includitur. Sed cum superius Cassio. dixerit in his duob. omnia opera Dei includi, meritō queri potest, an in omni opere Dñi hæc duo mutuo sibi iungantur? Quibusdā placuit non

Psal. 24.

Ad Ps. 100.

in omni opere Domini hæc duo concurrere, secundum effectum dico: nam secundum essentiam non dividitur misericordia à iustitia, sed vnum est. Verum secundum effectum non in omni opere Domini dicunt esse misericordiam & iustitiam: sed in quibusdam fatentur tantum misericordiam, in aliis iustitiam, atq; in aliis misericordiam & iustitiam. Fatentur tñ Dominum omnia, quæ fecit misericorditer agere & iuste: referetes ratione dicti ad Dei voluntatē, quæ iustitia est, & misericordia: non ad effectus misericordix & iustitix, qui sunt in rebus. Aliis a. videtur, quod sicut dicitur Deus omnia opera sua iuste facere & misericorditer: ita concedendum sit, in omni opere Dei iustitiam esse & misericordiam, i. clementiam, secundum effectum vel signum: quia nullum opus Dei est, in quo non sit effectus vel signum æquitatis & clementix, siue occultæ, siue apertæ. Aliquando enim manifesta est clementia siue benignitas, & occulta æquitas, aliquando è conuerso.

DE SENTENTIA IUDICII.

DISTINCT. XLVII.

Solet etiam quæri. Qualiter dabitur iudicij sententia? Sed non est perspicuum id explicare. Nō enim Scriptura aperte definit an voce illa proferrantur. Venite benedicti, & c. Ite maledicti. An virtute iudicis ita fiet, conscientijs singulorum attestantibus: vt modo dicitur futurum vt iudicis potentix effectus ipsius dictione significetur. Illa etiam, Esuriui & non dedistis mihi manducare, & huiusmodi magis conscientijs exprimendam plurimi putant, quam verbis: quia Apostolus in momento & in ictu oculi mysterium consummandum tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tantum referunt, non ad iudicium: qui aliis iudicij sententiam, & malorum increpationes, & bonorum præmia verbis exprimenda asserunt.

Matth. 25. d

Ibidem.

Nun 2

Quod

Quod iudicabunt sancti, & quomodo.

Aug. cap. 5. lib. 20. de Ciuit. Dei. Sap. 3. b. Matth. 19. d. 1. Cor. 15. b. Non a. solus Christus iudicabit, sed & sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse n. Apost. ait, Sedebitis & vos super 12. sedes, iudicantes 12. tribus Israel. Nec est putandum, quod 12. Apostolis tantum hoc permiserit Christus. Vbi n. sedebit Paulus, qui plerumque omnibus laborauit, si non ibi sedebunt nisi 12. Per 12. ergo sedes perfectio tribunalis, i. vniuersitas iudicantium intelligitur, sc. omnes perfecti, qui relictis omnib. secuti sunt Christum. Per 12. tribus vniuersitas iudicandorum. Iudicabunt vero eos sancti, nō modo cooperatione, sed etiā auctoritate & potestate. Vnde, Gladij accipites in manibus eorū, i. sentētia de bonis & malis in potestate eorum. Si vero queritur, quę erit eorum potestas & auctoritas in iudicando: Puro nō ante sciri, quam videatur, nisi diuina reuelatione quis didicerit.

De ordinibus eorum, qui iudicandi erunt.

Ad cap. 36. Iob, Deus potentes non abijcit, libr. 26. cap. 24. Erunt a. 4. ordines in iudicio. Duz quippe sunt partes electorum: scil. & reproborum, vt Greg. in moralib. ait. Sed bini ordines eisdē singulis partibus continentur. Alij n. iudicantur, & pereunt: alij non iudicantur, & pereunt. Alij iudicantur, & regnant: alij non iudicantur & regnant. Iudicantur, & pereunt, quib⁹ dominica in clamatione dicitur, Esuriui, & non dedistis mihi mand. &c. Non iudicantur, & pereunt, quib. Dominus ait, Qui me credit, iam iudicatus est. Eorum n. damnatio contra Ecclesiam nota est, &c. & ideo dicuntur tunc non iudicari, quia ad conspectum districti iudicis cum aperta damnatione sue infidelitatis accedent. Qui vero professionē fidei sine operibus habent, iudicabuntur, & peribunt, i. redarguentur vt peccati. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in se fieri non audient: quia infidelitatis sue tenebris præiudicati, eius quem despexerant inuectione redargui non merentur. *Matth. 25. c. Ioan. 3. c. Iacob. 2. b.*

autem saltē verba iudicis audient, qui eius fidem
 saltē verbo tenuerunt. Illi a. in damnatione sua
 æterni iudicis nec verba percipient, qui eius reue-
 rentia nec verbotenus seruare voluerunt: & ideo
 illi iudicandi, sed isti non iudicandi dicuntur. Ex
 electorum vero parte alij iudicantur, & regnant, *Greg. ca. 25.*
 scil. qui vitæ maculas lachrymis tergant, & elec- *eiusdem lib.*
 mosynarum superinductione operiant: quib. iu- *Matth. 25. c*
 dex veniens in dextra consistentibus dicit, Esuri-
 ui, & dedi mihi mandu. Alij a. non iudicantur, &
 regnant, qui etiam præcepta legis perfectionis vir-
 tute transcendunt: quia non hoc solum, q̄ lex præ-
 cipit implere cōtēti sunt, sed & quod ad perfectio-
 nem consulitur, implere student, de quibus Pro- *Esaiā 3. c*
 pheta ait, Dominus ad iudicium veniet cum sena-
 toribus populi sui. Et Salomon de Ecclesiæ sponso *Prou. ult. c*
 loquens ait, Nobilis in portis vir eius, quando se-
 derit cum senatorib. terræ. Et Iob ait, Non saluat *Iob 36. a*
 impios, & pauperibus iudicium tribuit. Hi ergo
 rectē sub generali iudicio non tenentur, sed iudi-
 ces veniunt: quia & præcepta generalia viuendo
 vicerunt, & omnib. relictis Christum secuti sunt.
 Rectē pauperibus iudicium tribuit: qui quando
 huic mundo magna humilitate despecti sunt,
 tanto tunc maiori culmine potestatis excrescent. *Apoc. 3. d*
 De talibus dicitur, Qui vicerit, dabo ei sedere me- *Greg. ca. 26.*
 sum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum *eiusdem.*
 patre meo, in throno eius. Vincens Dominus cum
 patre, in throno sedit: quia post passionis certa-
 men & resurrectionis palmam, quod patri esset æ-
 qualis omnibus claruit. Nobis vero in throno filii
 sedere, est ex eiusdem filii potestate iudicare. Quia *Cap. 27. con-*
 enim iudicandi principatum ex eius virtute per- *tinuo.*
 cipimus, quasi in throno eius residemus. Ex his
 apparet, quod etiam perfectiores sancti cum Chri-
 sto iudicabunt potestate: & quare quidam dicun-
 tur iudicandi, alii non iudicandi.

De ordine iudicandi, & ministerio angelorum,

Matth. 13. f.

Matth. 24. c.

Psal. 49.

*De Civ. Dei,
lib. 20. c. 18.
tom. 5.*

*Matth. 3. c.
Luca 3. d.*

2. Thess. 4. d.

Matth. 25. e.

Matth. 25. g.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Idem 13. f.

Cam autē in Euangelio legatur, quod Dñs mittet angelos suos, qui colligent de regno eius omnia scandala, & mittent iniquos in caminum ignis. Et item, Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Et idem, Mittet angelos suos cum tuba, & congregabunt electos à 4. ventis. Et Propheta dicit, Congregate illi sanctos eius. Ministerio angelorum illi impleri dubitandum non est. Domino n. veniente ad iudicium, præcedet ante eum ignis, quo comburetur facies mundi huius: & peribit cælum & terra, non secundum substantiam, sed secundum speciem, quæ immutabitur: cælum quidem æthereum, non æthereum. Tantum n. ascendet ignis in iudicio, quantum ascenderunt aquæ in diluivio. Ille a. ignis malis, qui reperti fuerint viui, erit consumptio: bonis vero, non, vt ait Aug. Hoc erit incendium mundi sanctis, quod fuit caminus tribu pueris. In quibus, si aliquid purgandum fuerit, per illum ignem purgabitur. Aliis vero nullam ingeret molestiam. Purgato vero per ignem mundo, ad iudicium veniente Domino, emittetur vox illa magna, qua resurgent omnes mortui: & tunc ministerio angelorum ventilabitur aëra, quia boni congregabuntur ibi de quatuor partibus mundi angelico ministerio: quo & rapiuntur obuiâ Christo, in aëra, reprobis in terra, quam dilexerunt, remanentibus & tunc præconia illa bonorum, Esuriui, & dedistis mihi manducare: & increpationes illæ malorum, Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. proferentur vel sono vocali, vel alio modo. Deniq; proferetur sententia super vtrosq; Venite benedicti: &, Ite maledicti, &c. Et ministerio angelorum virtute Dei cooperante mittentur mali in caminum ignis, hoc est, in infernum. Si post iudicium demones præerunt hominib. ad puniend. Et

Et solet quæri, Vtrum in inferno malis ad puniē-
dam præsententur demones post iudicium, quos carni-
fices tortoresq; animarum Scriptura appellat? A-
post dicit, quod Christus tunc euacuabit omnem ^{1. Cor. 15.}
principatum, & potestatem, & virtutem. Dum n-
durat mundus, angeli angelis, demones demoni-
bus, homines hominibus præsentunt. Sed omnib. col-
lectis, iam omnis prælatio cessabit. Hinc quidam <sup>Haymo ad
cap. 15. 1. ad
Corinth.</sup>
putant, post iudicium demones non habere pote-
statem cruciandi homines, sicut modo. Sed vt de-
mones virtute Dei cruciari sine creaturæ ministe-
rio asserunt: sic reprobos homines ibi non per o-
perationem demonum, sed virtute diuina tan-
tum æternis subiici cruciatibus. Præmissa tamen
auctoritas nõ id cogit sentire: quæ etsi asserat tunc
nec demones demonibus, nec homines homini-
bus præesse, non definit tamen, an demones præ-
sententur hominibus ad torquendum. Vnde quibus-
dam videtur, eos sic constare hominibus tortores
in pœna, sicut extiterunt in centores in culpa.

DE FORMA IUDICIS.

DISTINCT. XLVIII. A

Solet etiam quæri, in qua forma Christus iudi-
cabit. In forma utiq; serui iudicabit: quæ omni-
bus in iudicio apparebit, vt videant mali, in quem
pupugerunt. Diuinitatem vero eius mali, non vi-
debunt. Vnde Esaias. Tollatur impius nec dicat <sup>Esa. 29 b. se-
cundum 70.</sup>
gloriam Dei. Humanitatem videbunt vt timeant
diuinitatem vero non, ne gaudeant. Diuinitas e-
nim sine gaudio videri non potest.

Qualis apparebit tunc in forma serui. B

Sed cum in forma humana cõstet eum apparitu-
rum, quæritur an in forma illa gloriosa appareat,
sicut vere est, an in forma qualis in passione exti-
tit. Quidam putant, à malis talẽ videri, qualẽ cruci-
fixerunt, i. infirmum: quia dicit scriptura, vt vide-
ant in quẽ pupugerunt. Sed apertè Aug. dicit for-
<sup>Zach. 12.
Lib. 1. de Trĩ-
nit. ca. 13. to.
3. ad princ.</sup>

*Ioan. 5. d**Super Ioan.*

mam serui glorificatam, à bonis & à malis tunc videri: sic, Cum in forma serui glorificata iudicantur viderint boni & mali, tolletur impius, vt non videat charitatē Dei, qua Deus est: quam soli mundo corde videbunt: quod erit eis vita æterna. Forma ergo humana in Christo glorificata videbitur à cunctis: vnde & Christus dicitur iudicaturus quia filius hominis est. Ita n. legitur in Euang. Ioh. & potestatem dedit ei iudicium facere: quia filius hominis est. Non quod ipse ex virtute hominis iudicaturus, vel quod ipse solus sine patre & Spir. S. sit iudicium factururus: sed quia ipse solus in forma serui iudicans bonis & malis videbitur. Cum ergo pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: non ita est intelligendum, quod filius solus iudicet, & non pater: sed quia forma filii humana cunctis in iudicio apparebit, non in forma infima, sed gloriosa. Iudicabit autem ex virtute diuinitatis, non sine patre & Spir. S. & apparebit terribilis impiis, & mitis iustis. Erit enim terror malis, & lumen iustis.

*Ioan. 5. c**Super Ioan.*

Quare secundum formam serui dicitur Christus suscitaturus corpora.

Et sicut dicitur Christus secundum formam serui iudicaturus, ppter causam præmissam: ita etiam dicitur suscitaturus corpora mortuorum, secundum humanitatem, cum tñ virtute diuinitatis sit suscitaturus, non humanitatis. Sed hac ratione illud dicitur, quia in humanitate suscepit, quod est causa nostræ resurrectionis, i. passionē & resurrectionē. Ideo ei ascribitur secundum hominē suscitatio mortuorum. Vnde Aug. Per verbum filium Dei, fit animarū resurrectio. Per verbum factum in carne filium hominis, fit corporum resurrectio. Itē, iudicat & suscitatur corpora non pater, sed filius secundum dispensationē humanitatis: in qua minor patre est Christus. In eo quod est filius Dei, est vita, quæ viuificat

*Super Ioan.**tract. 23.**Ib. d. paulo**inferius.**Super Ioan.**Super Ioan.*

eat animas: in eo, q̄ est filius hominis iudex. Ecce secundum formā humanitatis dicitur suscitatur⁹ corpora, & iudicaturus. Iudicaturus autē quia illa forma cunctis in iudicio apparebit: & suscitatur⁹, quia in eadē forma meritū, & causam resurrectionis nostræ suscepit. Et quia secundum eandē formam vocē dabit, qua mortui de monumentis resurgent & p̄cedent. Secundum quod Deus est, viuificat animas, nō pater tantum: quia non tantum pater vita est, sed & filius cum eo, & Spir. S. eadem vita est, quæ pertinet ad animam non ad corpus. Corpus enim non sentit vitam sapientiæ, sed anima, quæ illuminatur à lumine æternō. Licet ergo Christus potentia diuinitatis viuificet animas, & suscitet corpora, & iudicet: non otiosè tamen & præter rationem ei secundum formam Dei tribuitur viuificatio animarum, & secundum formam serui iudicium & resuscitatio corporum.

De loco iudicii.

D

Putant quidam Dominum descensurum in vallem Iosaphat in iudicio: eo quod ipse per Iobelem Prophetam sic loquitur. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. In cui⁹ capituli expositione ita reperi. Hoc quidem pueriliter intelligunt, quod in valle, quæ est in latere montis Oliueti, descensurus sit Dominus ad iudicium: quod friuolum est. Quia non in terra, sed in spacio huius aeris sedebit, contra locum montis Oliueti, ex quo ascendit. Et sicut Ioan. Chrysof. dicit, Angeli deferent ante eum signum crucis: vnde in Euangelio veritas dicit. Et tunc apparebit signum filii hominis, &c. Iosaphat autem interpretatur iudicium Domini. In vallem ergo Iosaphat, id est, iudicii Domini congregabuntur omnes impii. Iusti vero non descendunt in vallem iudicii, id est, damnationem: sed in nubibus eleuabuntur obuiam Christo.

Iob. 3. 18

Gloss. ord. ad
c. 3. Iob. hac
omnia ha-
bet.Chryf. ho. 13
de cruce &
latrone, t. 3.
Matth. 24. 5
1. Theff. 3.

De qualitate luminarium, & temporis post iudicium. E
 Veniente a. ad iudicium Domino in fortitudine
 & potestate magna, sol & luna dicuntur obscura-
 ri: non sui luminis priuatione, sed superueniente
 maioris luminis claritate. Virtutes quoq; cœlorū,
 i. angeli, dicuntur moueri: non metu damnationis,
 vel aliqua perturbacione pavoris, sed quadam
 admiratione eorum, quæ viderint? Vnde Iob, Co-
 lumnæ cœli pauent aduentum eius. Antè diē vero
 iudicii sol & luna eclipsim pariētur, sicut Iobel te-
 statur dicens, Sol conuertetur in tenebras, & luna
 in sanguinē, antequam veniat dies Domini magnus
 & horribilis. Magnus vero dicitur, propter magna
 quæ ibi fient. Cum a factum fuerit cœlum nouum
 & terra noua, tunc erit lux lunæ, sicut lux solis te-
 stante Esaia, Et lux solis septemplex, i. sicut lux
 septem dierum: quia quantum luxit sol in prima
 conditione septem dierum ante peccatum primi
 hominis, tantum lucebit post iudicium. Minorata
 enim fuit lux solis, & lunæ, aliorumq; syderū, per
 peccatū primi hominis: sed tunc recipiet sol mer-
 cedē sui laboris, quia septemplex lucebit: & tūc
 nō erit vicissitudo diei & noctis, sed tantum dies.
 Vnde Zacharias, & erit dies vna, quæ nota est Do-
 mino, non dies neq; nox: & in tēpore vesperæ erit
 lux, quia tunc non erit varietas diei & noctis, quæ
 modo est, sed continua dies & lux. Esaia tñ vide-
 tur dicere, quod tunc non luceat sol vel luna, lo-
 quens congregationi sanctorum. Non erit ibi, in-
 quit, amplius, sol ad lucendum per diem, nec splē-
 dor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in
 lucē sempiternam. Sed his verbis non negat solent
 & lunam tunc lucere, sed significat his, qui tunc ce-
 runt in æterna beatitudine, nullū lucis vsum præ-
 stare. Quia vt ait Hieron. super eundem locum
 Cœli & terræ, solis atq; lunæ nobis cessabit officium,
 & erit ipse Dominus lumē suis in perpetuum. Per-
 test

Lucæ 12. c

Matth. 24. c

Iob 62. c

Iob. 2. g

Esa. 30. f

Zach. 14. b

Esa. 60. d

Hieron. ad
 illud Esaie
 60. Non erit
 tibi amplius
 sol in cœm.
 men. 10. 5.

test etiam intelligi illud Esaiæ ea ratione dictum, quia sol & luna tunc non habebunt ortum & occasum sicut tunc. Vnde Isidor. illud Esaiæ quasi exponens, ait. Post iudicium sol laboris sui mercedem suscipiet, vnde Propheta. Lucebit septempliciter, *Esai. 30. f.* & non veniet ad occasum nec sol nec luna: sed in ordine quo creati sunt, stabunt, ne impii in tormentis sub terra positi, fruantur luce eorum. Vnde Abacuc, Sol & luna steterunt in ordine suo. *Abacuc 3. a.* Ecce aperte dicit solem & lunam tunc lucere, sed stabiliter permanere: vbi etiam significat infernum esse sub terra. Si vero quaeritur quis vsus lucis solis & lunæ tunc? Fateor me ignorare, qui in Scripturis non memini me legisse.

DE DIFFERENTIA MANSIONVM IN
caelo, & in inferno.

DISTINCT. XLIX. A

POST resurrectionem vero facto vniuerso impletisq; iudicio, suos fines habebunt ciuitates duae: *Aug. in Enchir. c. 11. 270. princ.* vna Christi alia diaboli: vna bonorum, altera malorum, vtraque tamen Angelorum & hominum. Istis voluntas, illis facultas non poterit esse peccandi vel vlla condicio moriendi. Istis in æterna vita feliciter viuentibus, illis infeliciter in æterna morte sine moriendi potestate durantibus, quorum vtrique sine fine. Sed in beatitudine isti alio alio præstabilius: in miseria vero illi alio alio tolerabilius permanebunt. Ex his apparet, quod sicut boni differenter glorificabuntur, alii magis, alii minus: ita & mali differenter in futuro punientur. *Ioan. 14. a.* Sicut enim in domo patris, id est, in regno cælorum mansiones multæ sunt, id est premiorum differentiarum: ita & in gehenna diuersæ sunt mansiones, id est, suppliciorum differentiarum. Omnes tamen æternam vitam patientur, sicut omnes electi *Ioan. Chry. hom. 65. ad ca. tom. 2.* eundem habebunt denarium, quem paterfamilias dedit omnibus qui operati sunt in vinea. No-

mine

*Matth. 20.**1. Cor. 15. c**Matth. 20. n**1. Cor. 14. d**IOAN. 17. n**Cap. 4. in pr.**10m. 3.**Ibid. paulo
post.*

mine denarii aliquid omnibus electis cōmune intelligitur, scil. vita æterna, Deus ipse, quo omnes fruētur, sed impariter. Nam sicut erit differēs clarificatio corporum, ita differēs gloria erit animarum. Stella n. à stella, i. electus ab electo differt in claritate mentis & corporis. Alii a. aliis vicinius clariusq; Dei speciē contemplantur, & ipsa cōtēplandi differentia, diuersitas mansionum vocatur. Domus ergo est vna, i. denarius est vnus: sed diuersitas est ibi mansionum, i. differentia claritatis; quia vnum est & summum bonum beatitudo & vita omnium, i. Deus ipse. Hoc bono omnes electi perfruētur, sed alii aliis plenius. Perfruētur a. videndo per speciē, non per speculum in ænigmate. Habere ergo vitam, est videre vitam, i. cognoscere Deum in specie: Vnde veritas ait in Euāgelio. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quē misisti Iesum Christum esse vnum & solum verum Deum: h. e. habere vitam, i. cognoscere te, nō est ipsa cognitio, quæ tu es, sed per cognitionem habere bonum, quod tu es, id est, vita.

Si omnes volunt esse beati.

Solet etiam quæri de beatitudine, vtrum eam omnes velint & sciant, quæ sit vera beatitudo? De hoc Aug in 13. li. de Tri. ita differit, Mirum est cum capessendæ retinendæq; beatitudinis voluntas vna sit omnium, vnde tāta existat de beatitudine rursus diuersitas voluntatum: non q; eam aliquis nolit, sed quod non omnes eam norint. Si n. eam omnes noscerent, non ab aliis putaretur esse in virtute animi, ab aliis in voluptate corporis, ab aliis atq; aliis alibi atq; alibi. Quomodo ergo omnes amant, quod non omnes sciunt? Quis potest amare, quod nescit, sicut supra disputauī? Cur ergo beatitudo amatur ab omnib. nec tñ scitur ab omnibus? An fortè sciunt omnes, quæ ipsa sit, sed nō omnes sciunt vbi sit, & inde contētio est? An fortè falsum est,

est, quod pro vero posuimus, beatè viuere omnes homines velle? Si n. beatè viuere est (v g.) secundum animi virtutē viuere: quomodo beatè viuere vult, qui hoc non vult? Nonne verius diximus, Homo ille nō vult beatè viuere, quia non vult secundum virtutē viuere: q̄ solum est beatè viuere? Non ergo omnes beatè viuere volunt, imò pauci hoc volunt. si nō est beatè viuere, nisi secundū virtutē animi viuere, q̄ multi nolunt. Itane falsum erit, vnde nec ipse Cicero dubitauit? Ait enim, Beati certè omnes esse volumus. Absit vt hoc falsum esse dicam? Quid ergo? An dicendum est, etiā si nihil aliud sit beatè viuere, quam secundum virtutē animi viuere: tñ & qui hoc nō vult, beatè viuere vult? Nimis quidē hoc videtur absurdum. Tale n. est, ac si dicamus, qui nō vult beatè viuere, vult beatè viuere. Istam repugnantia quis audiat? quis ferat? & tñ ad hanc cōtrudit necessitas. Si omnes beatè viuere velle, verum est, & nō omnes volunt sic viuere: quomodo solum viuatur beatè? An illud ab his angustiis poterit nos eruere, si dicamus nihil esse beatè viuere, nisi viuere secundum delectationē suā, & ideo falsum non esse, q̄ omnes beatè viuere velint, quia omnes ita volunt, vt quēq; delectat. Sed id quidē falsum est. Velle n. quod non deceat, est esse miserimum. Nec tñ miserum est, non adipisci q̄ velis, quā adipisci velle, quod nō oporteat. Quis ita cæcus sit, vt dicat aliquem ideo beatum, quia viuut vt vult? cum p̄fecto etsi miser esset, minus tñ esset, si nihil eorum, quæ perperam voluisset, habere potuisset. Mala enim voluntate vel sola miser quisq; eficitur: sed miserior, cum desiderium malæ voluntatis impletur. Quapropter quoniam verum est, q̄ omnes homines esse beati velint, idq; ardentissimo amore appetant: & p̄pter hoc cætera quæcunq; appetant: nec quisquā potest amare, q̄ omnino, quid vel quale sit nescit: nec potest nescire;

Cicero in Hortensio.

Ibid. cap. 5. continuò.

Ca. 6. eiusd.

Ca. 7. eiusdē
ad princ.

scire, quid sit, quod se velle scit: sequitur vt omnes beatam vitam sciant. Omnes a. beati habēt quod volunt, quāuis non omnes qui habēt, quod volunt, continuò sint beati. Continuò a. miseri sunt, qui vel non habēt, q̄ volunt: vel id habent, quod non rectè volunt. Beatus ergo non est, nisi qui & habet omnia quę vult, & nihil vult malè. Ille quippe beatè viuit, qui viuit vt vult, nec malè aliquid vult. Cum ergo ex his duob. constet beatà vita, licet in malis sit aliquis bonus, non tñ nisi finitis omnibus malis est beatus. Cum ergo ex hac vita, qui in his miseriis fidelis bonus est, venerit ad beatam vitam: tunc erit verè, quod nunc nullo modo esse potest, vt sic homo viuat, quomodo vult. Non n. ibi volet malè viuere, cui volet aliquid, quod deerit aut deerit aliquid, quod voluerit. Quicquid amabitur, aderit nec desiderabitur, quod non aderit, & omne quod ibi erit, bonum erit: & summus Deus, summum bonum erit: & quod est omnino beatissimum, ita semper fore certum erit. Beatos a. esse se velle, omnium hominum est. Beatos esse se velle, omnes in corde suo vident, nec tamen omnium est fides: qua ad beatitudinē peruenitur.

Si quid de Deo cognoscit aliquis, quod ibi non intelligant omnes.

Solet etiā quæri. Vtrum aliquid de Deo cognoscit aliquis magis merit⁹, vt Petrus: q̄ non cognoscit aliquis minus merit⁹, vt Linus? Plurib. videtur quod omnia de Deo ad beatitudinē spectantia omnes cōmuniter electi cognoscant, sed differenter. Nihil n. in Deo noscibile maius digniusq; videtur quam eum intelligere trinum & vnum. Hoc a. omnes tunc per speciē cognoscent. Vnde sequitur, vt non sit aliquid beatitudinē pertinens incognitum alicui beatorum. Omnes ergo cuncta illa videbunt, quorū cognitio seruit beatitudinē, sed in modo vidēdi differēt. Alius n. alio magis, alius alio minus fulgebit.

Cor. 13. 8

De paritate gaudii.

D

Solet etiam queri, An in gaudio dispares sint, sicut in claritate cognitionis differunt? De hoc Aug. ait, Multæ mansiones in vnâ domo erunt, scilicet varietatis præmiorum dignitates: sed vbi Deus erit in omnibus, erit etiam in dispari claritate per gaudium: vt quod habebunt singuli, commune sit omnibus: quia etiam gloria capitis omnium erit per vinculum charitatis. Ex his datur intelligi, quod per gaudium omnes habebunt etsi disparem, cognitionis claritatem: quia per charitatem, quæ in singulis erit perfecta, tantum quisque gaudebit de bono alterius, quantum gauderet, si in seipso haberet. Sed si pariter cunctorum gaudium, videtur quod par sit omnium beatitudo: quod constat omnino non esse. Ad quod dici potest, quod beatitudo par esset, si ita esset par gaudium, vt etiam par esset cognitio: sed quia hoc non erit, non faciet paritas gaudii paritatem beatitudinis. Potest etiam accipi par gaudium: vt non referatur paritas ad intentionem affectionis gaudentium, sed ad vniuersitatem rerum, de quibus lætabitur: quia de omni re, vnde gaudebit vnus, gaudebunt omnes.

Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium.

E

Post hoc queri solet, Si beatitudo sanctorum maior sit futura post iudicium, quam interim? Sine omni scrupulo credendum est, eos habituros maiorem gloriam post iudicium, quam ante: quia & maius erit gaudium eorum, vt supra testatus est Aug. & amplior erit eorum cognitio. Vnde Hiero. Peracto iudicio ampliores gloriam suæ claritatis Deus demonstrabit electis. Si quem mouet, quid opus sit spiritibus defunctorum corpora sua in resurrectione recipere, si eis potest sine corporibus summa beatitudo præberi, difficilis quæstio est, nec potest à nobis perfecte definiri. Sed tamen dubium non est, & raptâ à carnis sensibus hominis mentem,

*Tract. 67. ad
illud Ioan.
14 In domo
patris mei;
tom. 9.*

*Gloss. ordin.
super Osea
6. ad illud:
Venite & re-
uertamur.*

*Super Gen.
ad literam,
l. 1. cap. 35.
in princ.*

*Ibid. paulo
inferius.
2. Cor. 15. f*

*Aug. in En-
chir. c. 111.*

*In lib. de fide
ad Petrum,
ca. 3. 26.*

tem, & post mortē ipsa carne deposita nō sic vide-
re posse incommutabilem substantiam, i. Deum,
sicut sancti angeli vident, siue alia latentiore cau-
sa: siue ideo, quia inest ei naturalis quidam appe-
titus corpus administrandi, quo retardatur quo-
dammodo, ne tota intētionē pergat in illud sum-
mum cœlum, donec ille appetitus conquiescat.
Porro si tale sit corpus, cuius sit difficilis & grauis
administratio, sicut hæc caro, quæ corrumpitur:
multò magis aueritur mens ab illa visione sum-
mi cœli. P. oinde cum hoc corpus iam non anima-
le, sed spirituale, recepit æquata angelis, habebit
perfectum naturæ suæ modum, obediens & impe-
rans, viuificata, & viuificans, tam ineffabili fabili-
tate, vt sit ei gloriæ, quod fuit sarcinæ.

SI MALI IN INFERNO PECCABVNT.
DISTINCT. L.

Hic oritur quæstio, ex præmissis ducens originē.
Supra n. Aug. loquens de malis in inferno da-
mnatis, & bonis in cœlo glorificatis, dixit, quod
nec bonis voluntas, nec malis facultas esse peccādi
poterit. Et de bonis quidē constat, sed de malis
quibus voluntatē malam non remouet, quæritur
quomodo sit verum eos non posse peccare: imò,
quomodo verum sit eos non peccare, cum malam
habeant voluntatē? Quidam autumant illam vo-
luntatē nō esse peccatum, sed supplicium tantum.
Alii vero peccatum esse fatentur, sed per illud eos
non mereri aliquā pœnā: quia nō est ibi locus me-
rēdi. Illud ergo peccatum dicunt nō esse meritum
supplicii, sed supplicium mali meriti, quod in hac
vita præcessit. De hoc a. Aug. ita dicit. Tempus ac-
quirēdi vitam æternam in hac tantum vita Deus
hominib. dedit, vbi voluit etiam pœnitētiā esse
fructuosam. Ideo hic pœnitētia fructuosa est, quia
potest hic homo deposita nequitia benè viuere, &
mutata voluntate, merita operāq; mutare, & ea
gere

gerere, quæ Deo placeant. Quod qui in hac vita nõ fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu domini non inueniet: quia etsi erit stimulus pœnitentis, tamẽ nulla erit ibi correctio voluntatis: A talibus enim ita culpabiliter iniquitas sua, vt nullatenus ab eis possit vel diligi vel desiderari iustitia. Voluntas enim eorum talis erit, vt habeat semper in se malignitatis suæ supplicium, nunquã tamen recipere possit bonitatis affectum, quia sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi, qui erunt in supplicio æternæ ignis cum diabolo & angelis eius deputati, sicut nullam habebunt vlteri⁹ requiem, sic bonam nullatenus poterunt habere voluntatem. Et sicut coheredibus Christi dabitur perfectio gratiæ ad æternam gloriam: ita consortibus diaboli cumulabit ipsa malignitas pœnam, quando exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine veritatis. Ex his apparet reprobos in inferno pœnitentiam sic gesturos, vt per eam prauam voluntatem non deserant: & illa maligna voluntas erit eis ad cumulam pœnæ: per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur nisi in hac vita.

Quare dicuntur tenebræ exteriores.

B

Hic quæri potest. Quare illæ tenebræ, quibus inuoluentur mali in gehenna, dicuntur tenebræ exteriores? Quia tunc mali penitus extra lucem corporalem & spiritualem, scil. Deum erunt. Nunc n. etsi patiantur tenebras in cæcitate mētis, non tamen penitus extra lucem Dei sunt, nec corporali luce priuantur. De hoc Aug. sic ait, Ira Dei & in iudicio erit, & hic est in cæcitate mentis, cum dantur mali in reprobam sensum. Ibi exteriores tenebræ erunt, quia tunc peccatores penitus erunt extra Deum. Quid est enim penitus esse extra Deum, ni-

ooo

si esse

Ca. 3. ad Pe-
trum, conti-
nuo.

Matth. 25. d

Gloss. ora.
ad Psal. 138.
versu. 7.
Turbatus
est à furore.

1. Tim. 6. 6

fi esse in summa cecitate Siquidem habet Deus lucem inaccessibilem. Hæ autem tenebræ hic iam incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei luce secluditur, sed non penitus dum in hac vita est. Ecce quare ibi peccator dicitur pati exteriores tenebras, & non hic: quia ibi secluditur penitus à luce Dei, quod non hic. Sed quomodo intelligenda est illa seclusio? An quia non videbunt Deum per speciem? Sed nec aliquis videt hic Deum per speciem. An per dissimilitudinem, quam fecit peccatum inter Deum & hominem? Sed & hic multi per gravia peccata elongantur à Deo. An quia deum odunt, ita ut velint Deum non esse? Sed & hic multi Deum oderunt, de quibus scriptum est, Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. que est, illa elongatio? Sane exteriores tenebræ intelligi possunt, quædam malignitas odij & voluntatis, quæ nunc excreset in mentibus reproborum, & quædam obliuio Dei: quia tormentorum interiorum & exteriorum doloribus adeo afficientur & turbabuntur, ut ab illis ad cogitandum aliquid de Deo vix, vel raro, vel nunquam mentem reuocent. Ut qui nimio premuntur pondere, adeo stupefcunt & turbantur, ut interim in aliam cogitationem non se extendant sed illuc tendit impercus cogitationis, ubi sentitur vis doloris. Sed in hac vita nullus adeo malus est, ut penitus secludatur à cogitatione Dei: quia nec perdit appetitum beatitudinis, & quendam boni amorem quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores & profundissimas tenebras reprobos perpeffuros post iudicium dicit Aug. opponens de illo diuite, qui in inferno positus, eleuans oculos vidit Abraham. & in sinu eius Lazarum cuius comparatione soactus est confiteri mala sua, vsq; adeo ut fratres roget ab his præmoneri: quod ante iudicium factum legitur. Sed post iudiciū in profundioribus tene-

Psalm. 23.

*Super psal. c
Lucæ 19. fg*

enebris erunt impij, vbi nullam Dei lucem vident, cui confiteantur.

De animabus damnatorum si quam habent notitiam eorum quæ hic fiunt. C

Præterea quæri solet, si reprobos animæ, quæ nunc in inferno cruciantur notitiam habeant eorum quæ circa suos in hac vita geruntur, et si aliquo modo doleant super infortuniis suorum charorum? Hanc quæstionem Aug. commemorat, ex parte eam explicans, ex parte vero insolutâ relinquens: ait enim, Quæret aliquis, an vllus dolor tangat mortuos, de his quæ in suis post mortem contingunt? vel quomodo ea, quæ circa nos aguntur, nouerint spiritus defunctorum? Cui respondeo magnam esse quæstionem, nec in præsentî differendam. Veruntamen breuiter dici potest, quod est cura mortuis de suis charis, vt de diuite legitur: qui dum tormenta apud inferos pateretur, leuauit oculos ad Abrahâ, & inter alia dixit. Habeo enim quinque fratres: mitte aliquem ex mortuis, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Habent enim mortui curam de viuis, quos sciunt viuere: quia nec in locis pœnarum vident eos. vbi diues sine fratribus erat, nec in requie beatorum, vbi Lazarus & Abraham, quamuis longe, agnoscebat. Non tamẽ ideo consequens est eos scire, quæ circa charos suos aguntur hic, vel gæta, vel tristia.

Quomodo accipienda sunt, quæ de Lazaro & diuite leguntur. D

Si quis autem quærat, Quomodo intelligatur, quod de Lazaro & diuite legitur? Audiatur Aug. responsum dicentis, si quis putat animas corpore existas locis corporalibus contineri, cû sint sine corpore, non deerunt qui faueant, & diuitem sitientem in loco corporali fuisse contendant, ipsamque gratiam corpoream propter arentem linguam, &

*Aug. ad ver.
14. Psal. 103.
Et disperiat
de terra. t. 8.*

Luc. 16.

*Aug. de Gen.
ad literã. li.
8. c. 5. tom. 3.*

stillam de Lazari digito cupisse. Sed melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis. Diuitem in supplicio, pauperem in refrigerio esse non dubito. Sed quomodo intelligatur diuitis lingua, digitus Lazari, flamma inferni, sinus Abraham, & huiusmodi, vix à mansuetis, à contentiosis autem nunquam inuenitur.

Si se vident boni & mali.

*Glos. or. hac
habet ad il-
lud cap. 16.
Luc. Eleuās
autē oculos.
ex ho. 40 ad
illud idem.
Greg.*

Solet etiā queri, Vtrum vicissim se videant illi, qui sunt in inferno, & illi qui sunt in gloria? Sicut sancti tradunt, & boni malos, & mali bonos vident vsq; ad iudicium. Post iudicium vero boni videbunt malos, sed non mali bonos. Vnde Gregor. Infideles in imo positi, ante diem iudicii fideles super se in requie attendunt, quorum gaudium post contemplari non possunt.

De chaos inter bonos & malos.

*Greg. ad il-
lud Luc. 16.
Et in his o-
mnibus in-
ter nos ho.
40.*

Sed cum sancti malos in tormentis videant, nonne aliqua compassione erga eos mouentur? nonne eos de tormentis liberare cupiunt? Recole illud euangelicum, quod Abraham diuiti respondit. Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Quid est illud chaos inter bonos & malos, nisi hinc iustitia, inde iniquitas, qui nullatenus sociari valent? Adeo enim sancti Diuinitatis iustitiæ addicti sunt, ut nulla compassione ad improbos transire valeāt, nulla pro eis inter sanctos fiat intercessio. Quomodo ergo inde volunt alii transire ad illos, sed non possunt? quia si Diuinitas iustitia admitteret, non fieri eis molesta liberatio eorum. Vel ita dicuntur velle & non posse: non quia velint, & non possint, sed quia etsi vellēt, non possent eos iuuare. De hoc ita Gregor. ait. Sicut reprobis à poenis ad gloriam Sanctorum transire volunt, & non possunt: & ita iusti per misericordiam diuinitatis ire volunt ad positos in tormentis, ut eos liberent.

liberent, sed non possunt: quia iustorum animæ
et si in naturæ suæ bonitate misericordiam habēt,
iam tunc auctoris suæ iustitię coniunctæ tanta re-
ctitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos
compassione moueantur.

Quod visa impiorum pœna nō minuit beatorum gloriam. G

Postremo quæritur. An pœna reproborum visa
decoloret gloriam beatorum? an eorum beatitu-
dini proficiat? De hoc ita Greg. ait. Apud animum
iustorum non obfuscat beatitudinem aspecta pœ-
na reproborum: quia vbi iam compassio miseriz
non erit, minuere beatorum lætitiā nō valebit.
Et licet iustis sua gaudia sufficiant, ad maiorem
tamen gloriam vident pœnas malorum, quas per
gratiam euaserunt: quia qui Dei claritate vident,
nil in creatura agitur, quod videre non possint.

Non est autem mirandum, si sancti iam immorta-
les reprobos videant mentis intelligentia cū pro-
phetæ mortales adhuc videre hæc omnia merue-
runt. Egre dientur ergo electi, non loco, sed intelli-
gentia vel visione manifesta, ad vidēdum impio-
rum cruciatus: quos videntes non dolore affic en-
tur sed lætitia satiabuntur. agentes gratias de sua
liberatione, visa impiorum ineffabili calamitate.
Vnde Esaias impiorum tormenta describens, & ex
eorum visione lætitiā bonorum exprimens ait.
Egre dientur, electi sc. & videbunt cadauera viuo-
rum, qui pruaricati sunt in me. Vermis eorum
non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt
vsq; ad satietatem visionis omni carni, id est, ele-
ctis Lætabitur enim iustus, cum viderit vindictā.

*Hæc de pedibus sedentis super solium excelsum, quos Sera-
phin duabus alis velabant. scripto. i. etsi non auditori, com-
memorasse sufficiat: qui à facie exorsus sedentis: per media
ad pedes vsque via duce peruenit.*

LIBRI IV. ET VLTIMI FINIS.

Ooo 3

SE-

*Greg. ad il-
lud Luc. 16.*

*rogo te pa-
ter, ho. 40.*

*Greg. paulo
inferius.*

*Hier. ad il-
lud cap. 66.*

*Esaiæ. Egre-
dientur &
videbunt. t.
5. Esa. ult. g*

Psal. 57.